

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Google Livres

F 3135

THEOPHRASTI CHARACTERES

MARCUS ANTONINUS

EPICTETUS. SIMPLICIUS. CEBES

MAXIMUS TYRIUS

PARISIS. — EXCUDEREANT FIRMIN-DIDOT, VIA JACOB, 56

THEOPHRASTI
CHARACTERES
MARCI ANTONINI COMMENTARII
EPICTETI

DISSERTATIONES AB ARRIANO LITERIS MANDATÆ
FRAGMENTA ET ENCHIRIDION
CUM COMMENTARIO SIMPLICII

CEBETIS TABULA
MAXIMI TYRII DISSERTATIONES
GRÆCE ET LATINE CUM INDICIBUS

THEOPHRASTI CHARACTERES XV ET MAXIMUM TYRIUM
EX ANTIQUISSIMIS CODICIBUS ACCURATE EXCUSSIS EMENDAVIT

FRED. DÜBNER

PARISIIS
EDITORE AMBROSIO FIRMIN-DIDOT
INSTITUTI FRANCES TYPOGRAPHO
VIA JACOB, 56

M DCCC LXXVII

PRÆFATIO.

Comprehenduntur in hoc volumine scriptores aliquot de philosophia morali. Quibus THEOPHRASTI *Notationes morum* præmitti non ab re fore putavit eruditissimus auctor Collectionis. Difficillima est autem, etiam post opem a doctissimis et sagacissimis viris certatim allatam, hodieque harum reliquiarum conditio. Nam et singula in codicibus adeo corrupta feruntur, ut multa nondum potuerint satis probabiliter emendari; et de descriptionis totius forma genuina nemo ita disseruit, ut in plenam persuasionem traharis. Equidem, ut verbo dicam quod sentio, pleraque Theophrasti esse arbitror, ipsius etiam verbis dicta, ex opere ῥητορικῶν χαρακτήρων excerpta *ab rhetoribus*. Non est enim de nihilo, quod horum characterum particulæ, tam inter se diversæ; omnes tamen inventæ sunt in codicibus rhetorum Græcorum *). Rutilius de χαρακτηρισμῶν : *Quemadmodum pictor coloribus figuras describit, sic orator hoc schemate aut vitia aut virtutes eorum, de quibus loquitur, deformat*. En igitur χαρακτηρισμοῦ specimina Theophrastea, quæ rhetores quidni proposuerint discipulis ad hanc partem artis informandam? ut Gorgias, quem transtulit Rutilius, non oratoris, sed philosophi Peripatetici exemplo χαρακτηρισμὸν explicabat. Quam rem si reputasset Astius, non librarium finxisset Palatinorum incrementorum scriptorem; neque Fossius, egregius vir, tam multa ἀφ' ἀμάξης in errorem illum coniecisset. Jam vero quum ex indicio, quod significavi, probabile fiat per rhetorum manus delatas ad nos esse reliquias libri Theophrastei (jam Stobæi ætate, ut credere par est, deperditi), sequitur non tantum abesse ab his characteribus interpolationis suspicionem, quantum removit Fossius. Idem tamen præclare vindicavit additamenta Palatina et magnam partem

*) Conf. L. de Sinner, *Notice sur la vie et les ouvrages de Diamant Coray*, p. 7, not. 14.

reliquis dignitate paria esse evicit. Ceterum, ut dixi, verba ipsa Theophrasti superesse puto, valde depravata et aliquot locis interpolata; plurima autem omissa esse et disjecta ab epitomatoribus, adeo ut *ordinem* notarum in notationibus singulis non ita temere tribuam Theophrasto. Verum de hac re quæ dicenda habeo, in aliud tempus remitto: nunc de editione nostra exponendum est.

Quum multi satis pro arbitrio versati essent in his characteribus, hanc mihi legem scripsi in editione notis et apparatu non instructa, ut optimorum codicum scripturæ essem quam tenacissimus; a qua non discederem nisi summa conjecturarum aut necessitate aut evidentia compulsus. Quare corrupta, manca, disjecta multa relinquere malui quam eorum emendandi viam improbabilem sequi. Quindecim characterum codices longe ceteris antiquiores quum Parisiis serventur, operæ pretium facere putavi si consulerem iterum. Ac vidi amicos Needhami non omnia exhausisse, quædam etiam falso tradidisse, ut infra apparebit: sed non ideo sua laude fraudandi sunt, qui in scriptura minutissima et omne genus compendiis intricatissima pleraque recte intellexerint. At recentiores editores miratus sum omnes multis locis temere deseruisse textum Needhami, ad antiquissima documenta constitutum, chartis quibusdam quinti decimi sæculi magis fidentes. Ex iisdem veteribus membranis et aliis codicibus intellexi, ab recentioribus fictam esse usitatam formam titulorum, *περὶ εἰρωνείας, περὶ ἀρεσκείας*: quum scripti libri rectiorem modum præcipiant, *Θεοφράστου χαρακτῆρες. εἰρωνείας πρῶτος* (sic antiquissimus A, non α'). *κολακείας β'*, et Palatinus, *ἡ' χαρακτήρ δεισιδαιμονίας*. — Ultra decimum quintum characterem scripti nihil reperitur Parisiis. De Palatino codice vere dixit Orellius: « Illud quoque dolendum, quod Siebenkeesius quum negligenter descripsisset codicem Pal., negligentius etiam ejus curam ediderit Gœzcius. » Nam in quinque versibus æri incisis *ter* male legit Siebenkeesius, ut ad Char. XVI notabo; Gœzii autem negligentia omnibus manifesta. Specimen illud codicis Palatini quum ductus quosdam referat, qui mihi non videbantur esse posse librarii Græci, confugi ad doctrinam et humanitatem excellentissimi HASII: qui opinionem meam probavit, et specimen illud male fida manu delineatum ostendit; sed idem, ubi ob summam inconstantiam ductuum satis recentem me putare illum codicem dixi, vetuit, addens, Panopliæ Euthymii Zigabeni codicem Regium

simillima manu scriptum anni nota esse instructum, quæ ad tertium decimum sæculum remittat.

Jam longum esset narrare locos, in quibus vel codicum scripturam reduxerim, vel admiserim conjecturas : facile intelligent quorum interest ex libris editis. Præter codices duos, qui decimi sæculi ineuntis esse judicantur, denuo collatos, inspexi etiam Fonteblandensem bombycinum, sæc. XIII, quem in uno tantum loco ab illis discrepantem vidi. Ex his præter levicula quædam retuli omnia quæ apud Needhamum desiderantur vel non vere traduntur. Inserui etiam aliqua ex codice nescio quo Palatino, quem Neveletus contulit cum exemplo editionis Morelli (Lutet. 1583), quod servatur in bibliotheca Regia. Plerumque consentit ille cum Rhedigerano Schneideri.

Proœm. l. 19 Palatinus Neveleti dat ὁ Περύκλεις, quod unde in Heinsianum marginem venerit, quærebat Fischerus. — Char. I, l. 3 codex A ἐν τύπῳ, sine ὡς, l. 6, λαβεῖν. 14 codd. βουλεύεσθαι, non —σεσθαι. Eorundem scripturam posui in loco interpolato l. 27, quamvis depravatam. Needhamus falsa retulerat. 29 miro consensu omnes ἡ οὗς ἔχεις. — Char. II, 10 παρακείμενος Pal. Neveleti. — III, 29 ἐπὶ τὸ δεῖπνον cod. A solus. 34 πλόϊμον omnes, et 41 κατ' σινε τὰ. Ante Ἀπατούριζ articulum præbet Monacensis. — IV, 11 δεινὸς omnes superscripto ὡς, et προαίρων. 19 Casaub. λίαν λέγων. Sigla in codice A non μὲν, sed μενὸν indicat. 25 codd. ὑποκείρασθαι. — V, 41, 42 ita scribuntur in codd., non ut refert Needham. — VI, 12 ἐργασίαν αἰσχρὰν codex A. 16 τοῦτο δ' ἂν omnes, non τοῦτ' ἂν, quod enotatur. 20 cod. A τὴν ἀρχὴν, et 32 idem εἰς λοιδο. 29 omnes —πώλια, non —πωλεῖα. — VII, 45 ἀρχὰς omnes, etiam Pal. Neveleti. Needhami notationem male cepit Fischerus et post eum alii. 4 omnes προδιηγέσασθαι, et 5 τότε, non ποτε. 13 ἐστὶ omittit Pal. Neveleti, 18 idem et cod. A ὑμᾶς. — VIII, 23 (et XI, 22) ἀπαντ. etiam Pal. ille. 35 καὶ ἂν omnes. 45 πιθανῶς commode omittit codex A. 44 omnes τελευτα εἶδε. 48 Α προσδεδραμημέναι. 7, 8 posui τοὺς ἀκούοντας, οὗς οὕτω καταπονοῦσι pro vulgato τοὺς ἀκούοντας οὕτω καὶ καταπόνοντες. Nostri omnes cum Pal. Nev. καταπονοῦσι. — IX, 12 cod. A κέρδους εἵνεκα, 13 ἀποστερεῖται, 14 omnes δανίζειται. 18 τίθει etiam Pal. Nev. — X, 39 codd. τὰς (B τὴ) κώλικας πόσας, non ut refertur, et 41 non ἀποβαλούσης, sed ἐκβαλούσης. Est autem ἐκβαλλεῖν *laisser tomber*. 46 pro καλύμματα mire

Pal. Nev. σκαλίσματα, et ὁ θυψιλήματα, 13 τῶν μετρῶν (sic). — XI, 26 cod. A μεταστρ. ποιήση. — XII, 12, idem τόκον, non τόμον. — XIII, 20 codd. δόξει εἶναι. 23 Orellius ingeniose φενακίσας ἐλεγχθῆναι. 25 Pal. Nev. ὅσον, 28 πορεύεται καταλιπεῖν, 33 βουλεύεσθαι. 39 cod. A παρεστηκότας, non περιεστ. In B compendium turbatum. — XIV, 42 cod. A ἔστι δὲ καὶ, B ἔστι καὶ, et alii multi alterutro modo (Fischer. p. 106), ut videri possit hanc notationem olim præcessisse alia vitii similis. 4 codd. καὶ ἀπαγγέλλοντος αὐτῷ, nimirum eo cui mandatum est invitare ad exsequias. 12, 13 in loco « conclamato » ceteris probabilior est Astii ratio, qui Corais et Schneideri inventa ita conjunxit, Ἡδὺ γε τῶν ἄστρων ὄζει! ὅ, τι δὲ καὶ οἱ ἄλλοι λέγουσι τῆς γῆς, *quam suavis est siderum odor!* (*quem quidem reliqui dicunt terræ odorem.*) Pal. Nev. καὶ ἄλλαι. — XVI, 38, 39 Siebenkeesius in codice Palatino legit ἐπιχωρῶν falso : postrema litera est οὐ, præcedens videtur esse π, non potest η, et ρω non usquam illo modo exaratur : sed nihil certi extundas e ductibus male redditis; ἐπιχωῶν που, si ductus spectes, omnium est veri simillimum. Fossius conjecerat (ἐπεὶ) ἐπὶ χοῶν ἦν. 40 δάφνην, non δάφνης, in specimine, et 45 ἱερῶν, non ἱερὸν, neque, ut credidit Schneiderus, ἱερῶ. Quæ ex illo codice accesserunt, in lectorum gratiam a ceteris accurate distinguenda erant. 12 in εἴσω haud dubie vocabulum longe aliud latet. — XIX, 44 in ἀναπίπτοντος corruptum puto participium ejus fere sententiæ quam latine reddidi. 46 servavi σφύζεσθαι, quanquam non satisfacit Orellii defensio. — XX, 9 vulgo probata correctio πᾶν ἔργον vel πᾶν τοῦργον hic locum non habet. 12 etiam Pal. Nev. lacunulam explebat, ex quo enotatur ὑποχρῶ ῥήμασιν. 15 in ἀμφοτέρα οὐκ ἔχοντες quum Fossius ὀρχίπεδα cogitans deleret οὐκ, non meminit loci Luciani, οἳ πολλοὶ εἶναι λέγονται ἀμφοτέρα ἔχοντες, de hermaphroditis, Dial. mer. 5 — XXI (ex Char. V), 17 tres codd. nostri πίθηκον δρέψαι, 21 iidem (et Pal. Nev.) παλαιστριαῖον, 24 ἀποδείξειςιν, 25 ὕστερον ἐπεισιν ἐπὶ τῶν θεωμένων, quæ probabiliter sanavit Needham. — XXIII, 27 εἰθ. scripsi pro καθ', 33 Orellius τοὺς ἀγωνικοὺς π. — XXVIII, 5, 6 in μακρὸν ἀνδριάντα ludi nomen inesse statuerim potius quam mutem παίζειν, quæ mutatio alias præterea postularet. 9 Orellius ὡς ἂν καὶ ἐκείνου δὲ ἐπισταμένου. — XXX (sive XI veterum edd.), 36 ἀποδιδόσθαι codex A, non ἀποδόσθαι : nihil igitur differre ab reliquis cen-

sendus. 42 codd. καὶ ξενίων, 46, ὑπὸ, non πρὸ, ἡ ἐκκεκρουμένῳ, sine σ, hæc omnia ut Palatinus. 16 codex A λαβοίεν.

MARCI ANTONINI editionem Schulzianam secuti sumus, ab ipso *Schulzio* passim emendatam et correctam. Idem vir doctissimus ultro nobiscum communicavit translationem latinam prorsus novam, ab ipso diligentissime concinnatam, quæ vulgarem maximo intervallo post se relinquit. Quo nomine persuasum habemus eum summam inivisse gratiam ab lectoribus nostris; qui monendi sunt, asteriscis indicari locos non codicum scripturam, quippe corruptam, latine referentes, sed probabilem conjecturam; in græcis enim Schulzius manuscriptos codices et editiones primas sibi sequendas esse statuit, etiam ubi sententiam pravam aut nullam præberent, perpaucas tantum emendationes admittens.

In *EPICTETI Enchiridio* et *CEBETIS Tabula* exprimenda erat editio major *Schweighæuseri*, artis criticæ docte, prudenter et circumspecte exercitæ mirificum exemplar. Cujus quum fundamenta examinare neglexisset summus Coraes, in *Enchiridio* nimium tribuit interpolationibus manifestis. Sed egregias emendationes ejus octo vel novem læti recepimus, et alia quædam correximus ex secundis curis *Schweighæuseri* in *Philosophia Epictetea*. L. Odaxius in translatione latina multa *Cebetis* optime rediderat; reliqua græcis qualia nunc leguntur accommodavimus.

In *fragmentis* Epicteti quæ *Stobæo* debentur, codex Parisinus a *Gaisfordo* collatus perutilis fuit: multa exhibet nitidiora, aliqua quæ pro desperatis habebantur vel integra præbet vel proxima integritati. Cujus rei exempla duo commemorabimus. Fragmentum 29 hoc modo edebatur, τὰς σιτήσεις ποιοῦ μὴ ἀνειμένας, καὶ σκυθρωπάς· ἀλλὰ λαμπράς, καὶ εὐτέλεις· ἵνα μήτε διὰ τὰ σωματικὰ αἱ ψυχὰι ταραττωνται φενακίζόμεναι, καὶ τῶν ἡδονῶν σωματικῶν ὀλιγωρῶσιν, ἔπειτα βλάπτωνται, τρυφῶντα μὲν παρρυτικά πλοῦτον, νοσοῦντα δὲ εἰσαῦθις τὰ σώματα. Quæ verba non mirum est si a nemine poterant inte ligi: V. *Schweighæuser.* p. 185 sq. Codicis Parisini scripturam distinctione adjuvimus et unius vocis mutatione: legebatur, μήτε φενακίζόμεναι πρὸς τῶν ἡδονῶν τῶν σωματικῶν ὀλιγωρῶσιν, quod illud incommodi habet, ut præcedentia verba, διὰ τὰ σωματικὰ, et hæc, τῶν σωματικῶν, non prorsus eadem τοῦ σωματικοῦ acceptione dicta sint.

Apparet autem quam facile σωμάτων ob σωματικά eadem phrasi inclusam hoc vocabulum abire potuerit. Fragmento 32 legebatur πηδήσασα τῷ σώματι, quod faciliore conjectura sanari poterat quam Schweighæuseriana. Fragmenti 35 finem ita scriptum, ἔνθα δὲ ἂν μὴ παρῇ νῆψις, πειθοῦς τέλος εἰκῇ σε παρέχει διατείνεσθαι, et ab editore sine medicina relictum, idem codex præstat integrum. In fragmento 51, codex brevius, οὐδὲν κρεῖσσον μεγαλοψυχίας, καὶ πραότητος, καὶ φιλοπρωπίας. Fragmenti 169 lacunam sarsimus ex codicibus Heerenii. Fragm. 174, οὐδ' ἄδιον (pro vulg. οὐδὲν δι' ὧν) conjecit etiam Coraes ad Enchir. pag 120.

Fragmenta crucis signo notata dubiæ sunt auctoritatis; ea vero quæ plane nullam habere videbantur, delevimus.

DISSERTATIONES EPICETI ab *Arriano* literis mandatæ per hanc editionem ceteris parabiliorem jam frequentius et a pluribus lectum iri confidimus, quam adhuc esse lectas repperimus. Nam, nisi fallit opinio ex scriptis eruditorum hominum concepta, pauci virtutem illorum sermonum, Horatianos sæpissime in mentem revocantium, satis cognitam habuerunt. Expressimus *Corais* recognitionem Schweighæuserianæ recensione, ita quidem ut in dubia scriptura judicanda utriusque viri docti argumenta examinarem. Et videbatur nobis præstantissimus Græcus triginta fere locis injuria discessisse ab editore Germanico, aliquoties uterque immerito sprevisse quod in melioribus codicibus scriptum exstat. Eximias quasdam conjecturas, quæ delitescebant in Addendis Schweighæuseri et Corais commentario, in eum, quo dignæ erant, locum recepimus. Vocabula quæ asteriscis cinguntur, delenda esse censet Coraes; quæ uncis, de conjectura inseruntur.

SIMPLICII *commentarius in Enchiridion*, iis qui philosophiæ studia auspiciantur, utilissimus lectu liber, multis locis emendatus est ex annotatione Schweighæuseri. Numeri in summo margine dextro positi paginas indicant *Schweighæuserianæ*, in lævo, *Heinsianæ* editionis.

MAXIMO TYRIO contigit ut *Dissertationes* ab ipso scriptæ et in optimo codice servarentur et a præstantissimis criticis, *Davasio*, *Marklando*, *Reiskio*, quantum fieri poterat a temporum labe

liberarentur : nihilominus hodieque vitiis inquinatæ leguntur plurimis, quæ dudum a viris quos nominavi sagacissimis erant sublata. Eorum enim quæ Davisius codicum et ingenii ope in integrum restituerat, pars haud exigua neglecta est ab editore Greshamensi, qui ex defuncti Davisii schedis græca constituit, amplis autem et admirabilibus Marklandi inventis non poterat uti, posterius ad eum transmissis. Neque Reiskio lectorem adjuvare licuit, tum demum appellato, quum editio Londinensis jam tota exscripta esset typis Lipsiensibus. Ita nobis relinquebatur ut Maximum Tyrium multis modis emendatiorem emittere possemus. Quod hac ratione instituimus.

Davisius quum ex codice Regio, cujus plane singularis est præstantia, innumeros locos emendasset, fieri potuisse suspicatus sum ut in tam divite messe spicæ quædam interciderent. Et memineram ill. Boissonadium in Anecdotis aliqua ex iisdem membranis protulisse; haud dubie quia Davisium fugerant. Expectationem superavit eventus; codex diligenter excussus integra plurima præbuit pro vitiosis quæ legebantur; multa etiam, quæ nemo poterat suspecta habere, exquisitius aut nitidius enunciata præstat. Sed longe abest ut omnem offensionem tollat ex delictula dictione hujus scriptoris, quæ criticum sibi poscit in primis subtilem. Ego veritus ne audacius refingendo quæ extra perfectum ferri videbantur, pessumdarem etiam illa quæ maximo jure in orationem græcam recepissem, lenibus modo et summe probabilibus conjecturis locum dedi, ubi vel aperte vitiosa esset scriptura, vel minima mutatione multum nitoris dictioni aut sententiæ accederet. Non raro sciens reliqui vulgatam merito suspectam, sed quam ratiunculis quibusdam speciose tueri posses. Lacunas quoque rarius notavi quam incidisse persuasum habeo. Qua cautione id effeci, ut Maximum multo quam ante emendatiorem sine diffidentia ulla legere possis; iis autem, qui perpolire hunc scriptorem aggredientur, varietatem optimi codicis cum pulvisculo expromptam offero. De qua priusquam disertius exponam, verbo dicendum est versionem latinam esse ex Heinsiana effectam, cujus viri temeritudo sæpe bilem movit, non mihi soli, sed jam Marklando, ad Dorvillium hæc scribenti (p. 337 ed. Lips. Supplicum): « Dolet quod elegans hæc, sed vaga versio, vel paraphrasis potius, Heinsii in hac nitida editione (Londi-

nensi) servabitur. Mihi nequaquam placent hujusmodi excursus potius quam versiones, quæ ingenium interpretis quidem demonstrant, sensum auctoris incertum et obscurum, ne dicam intactum aliquando, immo sæpissime, relinquunt. » Hujus licentiæ vestigia vel frequentissimâ immutatione et interpolatione obrui non poterant; et jam pœnitet tam lectorum quam mea gratia me ob Heinsianum nomen Paccii interpretationem neglexisse. Indicem Davisianum, in quo plus centum nomina repperi esse omissa, multum auximus.

Codex Regius est sæculi decimi ineuntis vel exeuntis noni, sine ullo compendio scriptus, « eadem ut videtur manu qua Platonis codex » egregius ejusdem bibliothecæ, quod in schedula codici addita annotatum video. Eum ex antiquissimo libro uncialibus literis scripto derivatum esse hoc indicio colligo: ubi dubium aliquod aut corruptum vocabulum incidit, quod sententiæ tenorem interrumpat aut ab librario non intelligeretur, continuo *accentus omittuntur*. Hinc necessario efficitur aut nostrum librarium aut eum cujus apographum accurate expressit, accentus pinxisse primum, quod fieri non potuit in vocabulis dubiis aut monstrosis. Scholia in margine, argumenta et πίναξ uncialibus literis scripta sunt cum accentuum notis. Ea autem accuratatione et integritate est hic liber, ut orthographica ratio ejus universa ab me posset repræsentari, his solummodo exceptis: ὡ ἐφέλκυστικῶ, quod ponit ubique; et illis ὅτ' ἂν, ὅ, τι οὖν, οὐκ ἂν, quod præter paucissimos locos scribit pro οὐκ ἂν: infinitivos et optativos aoristi bis terve distinguit, ceterum ubique ποιῆσαι scribit quando debebat ποιήσαι; denique in encliticis fluctuat, modo ἄλλός τις exarans, modo recte: sed in his quoque ea servavi quæ disertis præceptis non refragarentur, in ceteris vero omnibus scito te ipsam scriptionem codicis tenere, nisi aliud significet annotatio. De secunda manu quando loquor, intelligo valde antiquam et primæ fere supparem: est enim alia quoque recentissima, quæ vulgatam modo intulit, modo signis indicavit, a me, ut oportuit, silentio præterita. Quum autem Davisii quoque varietatem ex eodem codice ductam receperim, ita distinxi ut *Regium* vocem quando a me enotata est, *codicem* quando a Davisio. Qui quanquam multo plura inde eruit quam ego, rara tamen est *codicis* mentio, quia pleraque jam in orationem

Maximi transierant, ego autem nihil nisi varietatem codicis et Davisianæ editionis alterius (litera V. indicatæ) refero.

Bis terve ex Heinsii versione intellexi jam lecta fuisse ab ipso quæ in locis illis ex Regio supplebam; similiter Boissonadius, prolatis emendationibus duabus ex codice, in Heinsiana hæc recte scribi addit. Fuerint igitur inter vitia ab nobis sublata quædam Londinensi et Lipsiensi editionibus propria: quam rem alii examinant; mihi ex puro fonte haustus sufficebat. Criticorum principum Marklandi et Reiskii conjecturas plurimas codex accurate excussus confirmavit, quod annotavi ubique, non ut laureis illorum inseram novum aliquod foliolum, sed ut nudem inconsultos quosdam emendationum ex ingenio natarum obtrectatores et sycophantas.

RELATIO CRITICA DE MAXIMO TYRIO.

Pag. 1. Inscriptio ita concepta in codice. — Lin. 6 δὲ ἵππῳ Regius. V. πότερόν ἐστιν ἵππῳ, ex eodem codice, sed scriptura male intellecta. — 14 οὐ γὰρ ἀεὶ παρέξει τοῖς σοφ. προφάσεις scripsi partim cum Davisio. V. οὐ γὰρ ἔξει τοῖς σ. πρόφασις. — 15 ἱριδος Heinsius. Reg. οιδας (sic). V. διδασκαλίας. — 17 τὰς προσδοκίας Marklandus. V. ταῖς προσδοκίαις. — 19 δυσέλπιδες Reiskius. V. δυσάντιδες. — 20 Reg. ἐντετευχηχότες. — 29 ἡ Reg. V. ἡ. — 31 δστήμεραι Regius ubique.

Pag. 2. Lin. 3 Reg. αὐτῷ τὸν. — 19 Reg. κἀλλίσται. — 22 Reg. τετραμμένος, ita ut meos sit in litura duarum literarum. — 23 Reg. ἐπερύκισαν. — 30 εἰκὸς Marklandus addidit. — 49 Reg. ἐκπληγῆς. Idem κατήριπε. V. κατήρειπε.

Pag. 3. Lin. 1 cod. καὶ ἡ βασιλεία (sic). — 4 ἐμφορέοντο Stephanus. Codd. ἐπιφορέοντο. — 7 ὅ Heinsius. Codd. ὡς. — 8 παρεβάλομεν Marklandus. V. παρελάβομεν. — 9 ἡμῖν δρόμον Regius. V. δρόμον ἡμῖν. — 14 δυνηθῇ μὴδὲ μεταβάλλειν. Ἄν δὲ δυν. scripsi partim cum Reiskio. V. δυνηθῇ. Εἰ δὲ μεταβάλλειν μὴ δυν. — 17 Reg. δέ πως. — 20 cod. ἐν ἑκ. Prapositionem ejecerat Davisius. — 41 Regius κατέζοντας καὶ παλο. . (lacuna decem fere literarum) . . ἐμπιπλάμενους. . (lac. quinque fere literarum) . . οἱ ἀκούοντας. — 43 Reg. ταρπομένους. — 47 Reg. ἃ δὲ οὐκ. —

Pag. 4. Lin. 7 Συνακός. . . Regius ubique. —

19 Reg. τῆς ἄλλης. Deinde idem a pr. m. τὴν ἑδρανὴν τὴν, a correctore τὴν ἑδραν ἢ τὴν. — 30 Reg. a pr. m. βέβαιος; ἦ καὶ δ, a correctore ἡ δ. V. βέβαιον ἡ δ. — 31 καὶ βέβαιον Reiskius. V. ὡς βέβ. — 51 sic Reg. V. τρόπος οὗτος. — 52 in ἀρότρων literæ ὅτρω recentes in rasura.

Pag. 5. Lin. 17 Reg. a pr. m. ἄστεως. — 20 τῷ Reg. V. τῶν. — 23 καὶ ἀνθρ. Reg. V. καὶ τῷ ἀνθρ. — 28 πέτασθαι Reg. V. πέτεσθαι. — 30 εἰ γε νενέμ. Reiskius. Cod. εἰ ἐννεμένηται. — 37 pro ὄργανα Reg. ἔργα. — 43 προσλημάτων Wakefieldus Silv. cr. III, p. 144. V. περιβλ. Ejusdem χυμῶ pro θυμῶ, l. 42, recipiendum et ipsum fuisse videtur. — 44 ἀσχεπῇ idem Wakefieldus. V. ἀσθενῇ.

Pag. 6. Lin. 4 διασῶζον Heinsius. Cod. διῶζον. — 7 Reg. a pr. m. ποτειμῖαν (sic). Ibidem ἡδεταὶ καὶ ὄνος Regius. V. abest ἡδεταὶ. — 14 Reg. initium verbi εὔρες in rasura; ἤρες videtur fuisse. — 22, 23 sic codex. Addidi lacunæ signa. V. διάλογοί τε θηρίων καὶ ξυνουσίαι. — 26 δὴ τις Reg. V. δέ τις. — 35 ἀμα Heinsius in versione et Reiskius. V. ἀρα. — 37 Reg. ἀν ἡ δ' Ἐπ. — 43 ἀ recenti manu illatum.

Pag. 7. Lin. 5 Reg. om. ἡδονῆς, et 16 τῷ. — 28 ἡ Reg. V. ἡ. — 34 codex μέρη γὰρ, sed ἡ insolentius depressum; in marg. περὶ antiqua manu. — 35 μὴ addidit Reiskius, οὐδὲν om. Reg. — 51 Reg. δυσερασίστερος, in margine repetitum.

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Une ou plusieurs pages sont omises
ici volontairement.

ΜΑΡΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ

ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ

BIBAION A.

Παρά τοῦ πάππου Οὐήρου, τὸ καλὸς καὶ ἀόρ-
γητον.

β'. Παρά τῆς δόξης καὶ μνήμης, τῆς περὶ τοῦ γεν-
νήσαντος, τὸ αἰδῆμον καὶ ἀρβενικόν.

γ'. Παρά τῆς μητρὸς, τὸ θεοσεβὲς καὶ μεταδοτι-
κόν· καὶ ἐφεκτικὸν οὐ μόνον τοῦ κακοποιεῖν, ἀλλὰ καὶ
τοῦ ἐπὶ ἐννοίας γίνεσθαι τοιαύτης. Ἐτι δὲ τὸ λιτόν
κατὰ τὴν δαίταν καὶ πόρῳ τῆς πλουσιακῆς διαγω-
γῆς.

δ'. Παρά τοῦ προπάππου, τὸ μὴ εἰς δημοσίας δια-
τριβὰς φοιτῆσαι· καὶ τὸ ἀγαθοῖς διδασκάλους κατ' ὄλ-
κον χρῆσασθαι, καὶ τὸ γνῶναι, ὅτι εἰς τὰ τοιαῦτα δεῖ
ἐκτενῶς ἀναλίσκειν.

ε'. Παρά τοῦ τροφῆος, τὸ μῆτε Πρασιανὸς, μῆτε
Βενετιανὸς, μῆτε παλμουλάριος ἢ σκουτάριος γενέ-
σθαι· καὶ τὸ φερέπον καὶ ὀλιγοδεὲς καὶ αὐτουργικόν·
καὶ τὸ ἀπολύπρακτον καὶ τὸ δυσπρόσδεκτον διαβο-
λῆς.

ς'. Παρά Διογνήτου, τὸ ἀκηνόσπουδον· καὶ τὸ ἀπι-
στητικὸν τοῖς ὑπὸ τῶν τερατευομένων καὶ γοήτων περὶ
ἐπαῶδων, καὶ περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς καὶ τῶν τοιού-
των λεγομένων· καὶ τὸ μὴ ὀρυγοτροφεῖν, μηδὲ περὶ
τὰ τοιαῦτα ἐπτοῆσθαι· καὶ τὸ ἀνέχεσθαι παρρησίας· καὶ
τὸ οἰκειωθῆναι φιλοσοφίᾳ καὶ τὸ ἀκοῦσαι, πρῶτον μὲν
Βακχίου, εἶτα Τανδάσιδος καὶ Μαρκιανοῦ· καὶ τὸ
γράψαι διαλόγους ἐν παιδί· καὶ τὸ σκίμπος καὶ δο-
ρὰς ἐπιθυμῆσαι, καὶ ὅσα τοιαῦτα τῆς Ἑλληνικῆς ἀγω-
γῆς ἐγόμενα.

ζ'. Παρά Ῥουστίκου, τὸ λαβεῖν φαντασίαν τοῦ
χρῆζειν διορθώσεως καὶ θεραπείας τοῦ ἥθους· καὶ τὸ
μὴ ἐκτραπῆναι εἰς ζῆλον σοφιστικόν, μηδὲ [τὸ] συγ-
γράψαι περὶ τῶν θεωρημάτων, ἢ προτρεπτικὰ λογά-
ρια διαλέγεσθαι, ἢ φαντασιοπλήκτως τὸν ἀσκητικόν, ἢ
τὸν εὐεργετικὸν ἄνδρα ἐπιδείκνυσθαι· καὶ τὸ ἀποστῆ-
ναι ῥητορικῆς, καὶ ποιητικῆς, καὶ ἀστειολογίας· καὶ
τὸ μὴ ἐν στολῇ κατ' ὄλκον περιπατεῖν, μηδὲ τὰ τοιαῦτα
ποιεῖν· καὶ τὸ τὰ ἐπιστολὰ ἀφελῶς γράφειν, ὅςιν τὸ
ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἀπὸ Σινοέσσης τῇ μητρὶ μου γραφέν·
καὶ τὸ πρὸς τοὺς χαλεπήναντας καὶ πλημμελήσαντας
εὐανακλήτως καὶ εὐδιαλλάκτως, ἐπειδὴν τάχιστα αὐ-
τοὶ ἐπανελθεῖν ἐθελήσωσι, διακείσθαι· καὶ τὸ ἀκριβῶς
ἀναγινώσκειν, καὶ μὴ ἀρκεῖσθαι περινοῶντα δλοσχερῶς
μηδὲ τοῖς περιλαλοῦσι ταχέως συγκατατίθεσθαι· καὶ
τὸ ἐντυχεῖν τοῖς Ἐπικτητείοις ὑπομνήμασιν, ὧν οἶκον
μετέδωκε.

M ANTONINUS.

MARCI ANTONINI

IMPERATORIS

COMMENTARIORUM

QUOS IPSE SIBI SCRIPSIT,

LIBER PRIMUS.

1. *Avi Veri exemplo operam me dare oportet, ut suavi-
bus sim moribus neque iræ indulgeam.*

2. *Existimatione et recordatione genitoris mei ad vere-
cundiam et animum viro dignum excitari debeo.*

3. *In matre exemplum habui, pietatis in Deos et libera-
litalis; abstinentiæ non solum a malo perpetrando, verum
etiam cogitando; tum frugalitatis in victu, quæ ab opulen-
torum vita et consuetudine longissime abeat.*

4. *A proavo habui, quod publicos litterarum ludos non
frequentavi, et domi bonis præceptoribus usus sum, atque
intellexi, in talibus rebus non parcendum esse impensis.*

5. *Ab educatore, ne in circo spectator Prasianus aut
Venetianus neve parmularius aut scutarius fierem, ut la-
bores sustinerem, paucis indigerem, ipse operi manus
admoverem, rerum alienarum non essem curiosus, nec fa-
cile delationem admitterem.*

6. *Diognetus me monuit, ne studium in vanas res con-
ferrem neque iis fidem haberem, quæ a præstigiatoribus et
impostoribus de incantationibus et dæmonum expulsionem
aliisque ejus generis rebus narrantur; neque coturnices ale-
rem, neve insana talium rerum admiratione tenerer; ut
libere dicta æquo animo ferrem, philosophiæ me addicerem
et primum quidem Bacchium, deinde vero Tandasidem et
Marcianum audirem; ut dialogos puer adhuc scriberem, ut
grabatut et pellem et ejus generis omnia, quæ ad Græcam
disciplinam pertinent, expeterem.*

7. *Rustico debeo, quod in cogitationem veni, mihi
morum emendatione et curatione opus esse; quod neque
ad æmulationem sophisticam declinavi, neque de theore-
matis commentatus sum, aut exhortatorias orationes decla-
mavi, aut virum strenue exercitia subeuntem munifi-
cum me ostentando homines in admirationem mei rapere
studui; quod a rhetoricæ, poesis et elegantioris dictionis
studio abstinui; quod non elegantiore veste indutus domi
incedo; quod epistolas simpliciter scribo instar ejus, quam is
ipse Sinuessa ad matrem meam dedit; quod, si qui me irrita-
verint aut aliquid deliquerint, iis placabilem et ad reconcili-
andum facilem me præbeo, simul atque in gratiam redire
volunt; quod diligenter legere soleo, non contentus sum-
maria rei intelligentia, neque garrulis properanter assen-
tior; quod commentarios Epicteti legi, quorum mihi ipse
copiam fecit.*

η'. Παρὰ Ἀπολλωνίου, τὸ ἐλεύθερον καὶ ἀναμειβόμενος ἀκούετον· καὶ πρὸς μηδὲν ἄλλο ἀποβλέπειν, μηδὲ ἐπ' ὀλίγον, ἢ πρὸς τὸν λόγον· καὶ τὸ αἰεὶ ὁμοιον, ἐν ἀλγυδόσιν ὁδεύει, ἐν ἀποβολῇ τέκνου, ἐν μακραῖς νόσοις· καὶ τὸ ἐπὶ παραδείγματος ζῶντος ἰδεῖν ἐναργῶς, ὅτι δύναται δ' αὐτὸς σφοδρότατος εἶναι καὶ ἀνεμείνο· καὶ τὸ ἐν ταῖς ἐξηγήσεσι μὴ δυσχεραντικόν· καὶ τὸ ἰδεῖν ἄνθρωπον σαφῶς ἐλάχιστον τῶν ἑαυτοῦ καλῶν ἡγούμενον τὴν ἐμπειρίαν, καὶ τὴν ἐντρέχειν τὴν περὶ τὸ παρὰδιδόναι τὰ θεωρήματα· καὶ τὸ μαθεῖν, πῶς δεῖ λαμβάνειν τὰς δοκούσας χάριτας παρὰ φίλων, μῆτε ἐζητιώμενον διὰ ταῦτα, μῆτε ἀναισθητῶς παραπέμποντα.

θ'. Παρὰ Σέξτου, τὸ εὐμενές· καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ οἴκου τοῦ πατρονομουμένου· καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ κατὰ φύσιν ζῆν· καὶ τὸ σεμνὸν ἀπλάστως· καὶ τὸ στοχαστικὸν τῶν φίλων κηδεμονικῶς· καὶ τὸ ἀνεκτικὸν τῶν ἰδιωτῶν, καὶ τὸ ἀθεώρητον τῶν οἰομένων· καὶ τὸ πρὸς πάντας εὐάριστον, ὥστε κολακείας μὲν πάσης προσχευέστεραν εἶναι τὴν δουλίαν αὐτοῦ, αἰδεσιμώτατον δὲ αὐτοῖς ἐκείνοις παρ' αὐτὸν ἐκείνον τὸν καιρὸν εἶναι· καὶ τὸ καταληπτικῶς καὶ ὁδῶ ἐξευρετικόν τε καὶ τακτικόν τῶν εἰς βίον ἀναγκαίων δογμάτων· καὶ τὸ μηδὲ ἔμφασιν ποτε ὀργῆς, ἢ ἄλλου τινὸς πάθους παρασχεῖν, ἀλλὰ ἅμα μὲν ἀπαθέστατον εἶναι, ἅμα δὲ φιλοστοργότατον· καὶ τὸ εὐφημον, καὶ τοῦτο ἀφορητὴ καὶ τὸ πολυμαθὲς ἀνεπιφάντως.

ι'. Παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ γραμματικοῦ, τὸ ἀνεπίπληκτον· καὶ τὸ μὴ ὀνειδιστικῶς ἐπιλαμβάνεσθαι τῶν βάρβάρων, ἢ σόλοιόν τι, ἢ ἀπηχῆς προενεγκαμένων, ἀλλ' ἐπιδείκναι αὐτὸ μόνον ἐκεῖνον, ὃ εἶδει εἰρῆσθαι, προφέρεισθαι, ἐν τρόπῳ ἀποκρίσεως, ἢ συνεπιμαρτυρήσεως, ἢ συνδιαλήψεως περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος, οὐχὶ περὶ τοῦ ῥήματος, ἢ δι' ἑτέρας τινὸς τοιαύτης ἐμμελοῦς παραπομπήσεως.

ια'. Παρὰ Φρόντωνος, τὸ ἐπιστῆσαι, οἷα ἡ τυραννικὴ βασκανία, καὶ ποικιλία, καὶ ὑπόκρισις, καὶ ὅτι ὡς ἐπίπαν οἱ καλούμενοι οὗτοι παρ' ἡμῖν εὐπατρίδαι, ἀστοργότεροί πως εἰσὶ.

ιβ'. Παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ Πλατωνικοῦ, τὸ μὴ πολυλάχει, μηδὲ χωρὶς ἀνάγκης λέγειν πρὸς τινά, ἢ ἐν ἐπιστολῇ γράφειν, ὅτι ἀσχολός εἰμι· μηδὲ διὰ τούτου τοῦ τρόπου συνεχῶς παραιτεῖσθαι τὰ κατὰ τὰς πρὸς τοὺς συμβιῶντας σχέσεις καθήκοντα, προβαλλόμενον τὰ περιεστώτα πράγματα.

ιγ'. Παρὰ Κατούλου, τὸ μὴ δλιγῶρως ἔχειν φίλου αἰτιωμένον τι, κἂν τύχῃ ἀλόγως αἰτιώμενος, ἀλλὰ πειρᾶσθαι καὶ ἀποκαθιστάναι ἐπὶ τὸ σύνθηρες· καὶ τὸ περὶ τῶν διδασκάλων ἐκθύμως εὐφημον, οἷα τὰ περὶ Δομιτίου καὶ Ἀθηνοδότου ἀπομνημονεύμενα· καὶ τὸ περὶ τὰ τέχνη ἀληθινῶς ἀγαπητικόν.

ιδ'. Παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου Σεούρου, τὸ φιλοίκειον, καὶ φιλόκτηδες, καὶ φιλοδίκαιον· καὶ τὸ δι' αὐτὸν γινῶναι Θρασεάν, Ἐλβίδιον, Κάτωνα, Δίωνα, Βρούτον, καὶ

8. Apollonii exemplo didici liberum esse et sine dubitatione cautum et circumspectum, neque aliud quidquam vel minimum respicere, nisi rationem; mei similem semper esse in doloribus acerrimis, in prolis amissione, in morbis diuturnis; eidem acceptum refero, quod mihi contigit, ut in vivo exemplo perspete viderem, eundem et constantissimum esse posse et remissum; in eo vidi studium in enarandis philosophorum scriptis a morositate alienum atque conspexi hominem, qui peritiam ac sollertiam qua in tradendis theorematis pollebat, manifesto honorum suorum minimum existimabat; ab eo didici, quomodo beneficia, quae putantur, ab amicis sint accipienda, ut neque propterea addicti fiamus, neque ea sine grati animi sensu prae-termittamus.

9. In Sexto suscepi benevolentiam et exemplum domus paterno affectu administratae, et intelligentiam vitae secundum naturam institutae, et gravitatem non simulatam; item sollicitam in explorandis amicorum necessitatibus diligentiam; tolerantiam erga imperitos et temere opinantes; studium ejus ad omnes se accommodandi, ita ut consuetudo ejus omni adulatione gratior esset, eodemque tempore iisdem maxime venerandus videretur; artem per notiones claras et perspicuas via ac ratione praecepta ad vitae usum necessaria reperiendi et ordine collocandi: idem neque irae unquam neque alius cujusquam perturbationis indicium dedit, sed simul et affectibus maxime immunis et amantissimus fuit, bonae famae studiosus, idque sine strepitu, et eruditus sine ostentatione.

10. Alexandrum Grammaticum observavi ab increpationibus sibi temperare, neque probrose vituperare, qui barbarum aut soleccum aliquid vel absolum proferunt, sed dextre id modo, quod dici debet, proponere, aut respondendi aut confirmandi aut de re ipsa, non de verbo, deliberandi specie usum, aut alia ejusmodi scita commonefactione.

11. A Frontone didici intelligere, qualis sit tyrannorum invidentia et versutia et simulatio; eosque, qui a nobis patricii appellantur, ut plurimum a genuino paterni animi affectu alieniores esse.

12. Ab Alexandro Platonico, ne saepe nec nisi necessitate coactus alii dicerem vel in epistola scriberem, me esse occupatum, neque hac ratione continuo recusarem officia, quae rationes ad eos, quibuscum viverem, exigenter, negotia urgentia praetendens.

13. A Catulo, ne parvi facerem amicum aliquid culpantem, etiam si forte temere culparet, quin etiam periculum facerem eum in pristinum statum restituendi; item ut libenter praeceptorum laudes celebrarem, quemadmodum de Domitio et Athenodoto memoriae proditum est; ut liberos meos sincera pietate prosequerem.

14. A fratre meo Severo, propinquorum et veritatis et justitiae studiosum esse: per eundem Thraseam, Helvidium, Catonem, Dionem, Brutum cognovi et animo concepi imagi-

φαντασίαν λαβεῖν πολιτείας ἰσονόμου, κατὰ ἰσότητα καὶ ἰσηγορίαν διοικουμένης, καὶ βασιλείας τιμώσης πάντων μάλιστα τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀρχομένων· καὶ ἔτι παρ' αὐτοῦ τὸ θυμὸς καὶ ὁμότονον ἐν τῇ τιμῇ τῆς φιλοσοφίας· καὶ τὸ εὐποητικὸν, καὶ τὸ εὐμετάδοτον ἐκτενώς, καὶ τὸ εὐέλπι, καὶ τὸ πιστευτικὸν περὶ τοῦ ὑπὸ τῶν φίλων φιλεῖσθαι· καὶ τὸ ἀνεπίκρυπτον πρὸς τοὺς καταγνώσεως ὑπ' αὐτοῦ τυγχάνοντας· καὶ τὸ μὴ δεῖσθαι στοχασμοῦ τοὺς φίλους αὐτοῦ περὶ τοῦ, τί θέλει ἢ τί οὐ θέλει, ἀλλὰ ὅλον εἶναι.

ιε'. Παρὰ Μαξίμου, τὸ κρατεῖν ἑαυτοῦ, καὶ κατὰ μηδὲν περὶφορον εἶναι καὶ τὸ εὐθυμον ἐν τε ταῖς ἄλλαις περιστάσεσι, καὶ ἐν ταῖς νόσοις· καὶ τὸ εὐκρατον τοῦ ἥθους, καὶ μελιχίον, καὶ γεραρόν· καὶ τὸ οὐ σχετλίως καταργαστικὸν τῶν προκειμένων· καὶ τὸ πάντα αὐτοῦ πιστεύειν, περὶ ὧν λέγοι, ὅτι οὕτως φρονεῖ, καὶ περὶ ὧν πράττει, ὅτι οὐ κακῶς πράττει· καὶ τὸ ἀθαύμαστον, καὶ ἀνέκπληκτον, καὶ μηδαμοῦ ἐπαιγόμενον, ἢ ὀκνοῦν, ἢ ἀμυχανοῦν, ἢ κατηφές, ἢ προσεσηρὸς, ἢ κάλιν θυμούμενον, ἢ ὑπορώμενον· καὶ τὸ εὐεργετικὸν, καὶ τὸ συγγνωμονικὸν, καὶ τὸ ἀψευδές, καὶ τὸ ἀδιαστρόφου μῆλλον, ἢ διορθουμένου φαντασίαν παρέχειν· καὶ ὅτι οὔτε ὥσθι ἂν ποτέ τις ὑπερορᾶσθαι ὑπ' αὐτοῦ, οὔτε ὑπέμεινεν ἂν κρείττονα αὐτοῦ αὐτὸν ὑπολαβεῖν· καὶ τὸ εὐ χαριεντίζεσθαι.

ις'. Παρὰ τοῦ πατρός, τὸ ἡμερον, καὶ μενετικὸν ἀσάλευτος ἐπὶ τῶν ἐξητασμένως κριθέντων· καὶ τὸ ἀκνέδοξον περὶ τὰς δοκούσας τιμὰς· καὶ τὸ φιλόπονον καὶ ἐνδελεγές· καὶ τὸ ἀκουστικὸν τῶν ἐχόντων τι κοινωφελές εἰσφέρειν· καὶ τὸ ἀπατραπέπτως τοῦ κατ' ἀξίαν ἀπονέμετικὸν ἐκάστῳ· καὶ τὸ ἐμπειρον, ποῦ μὲν χρεῖα ἐντάσεως, ποῦ δὲ ἀνέσεως· καὶ τὸ παῦσαι τὰ περὶ τοὺς ἔρωτας τῶν μειρακίων· καὶ ἡ κοινονσημοσύνη· καὶ τὸ ἐφείσθαι τοῖς φίλοις μῆτε συνδενεῖν αὐτοῦ πάντως, μῆτε συναποδιδεῖν ἐπ' ἀνάγκης· ἀεὶ δὲ ὅμοιον αὐτὸν καταλαμβάνεσθαι ὑπὸ τῶν διὰ χρεῖας τινὰς ἀπολειφθέντων· καὶ τὸ ζητητικὸν ἀκριβῶς ἐν τοῖς συμβουλοῖς, καὶ ἐπιμονον, ἀλλ' οὐ τὸ προαπέστη τῆς ἐρεύνης, ἀρκεσθεὶς ταῖς προμείροις φαντασίαις· καὶ τὸ διατηρητικὸν τῶν φίλων, καὶ μηδαμοῦ ἀψίκορον, μηδὲ ἐπιμανές· καὶ τὸ αὐτάρκεις ἐν παντί, καὶ τὸ φαιδρόν· καὶ τὸ πόρρωθεν προνοητικὸν, καὶ τῶν ἐλαχίστων προδιοικητικὸν ἀτραγώδως· καὶ τὸ τὰς ἐπιδοήσεις καὶ πᾶσαν κολακείαν ἐπ' αὐτοῦ σταλῆναι· καὶ τὸ φυλακτικὸν αἰ τῶν ἀναγκαίων τῇ ἀρχῇ, καὶ ταμευτικὸν τῆς χορηγίας, καὶ ὑπομενετικὸν τῆς ἐπὶ τῶν τοιούτων τινῶν καταιτιάσεως· καὶ τὸ μῆτε περὶ [τοὺς] Θεοὺς δεισιδαῖμον, μῆτε περὶ ἀνθρώπους δημοσκοπικὸν, ἢ ἀρεσκευτικὸν, ἢ ὀρχολογρὸς, ἀλλὰ νῆτρον ἐν πᾶσι, καὶ βέλαιον, καὶ μηδαμοῦ ἀπειροκαλον, μηδὲ κωνοτόμον. Καὶ πὸ τοῖς εἰς εὐμάρειαν βίου φέρουσι τι, ὧν ἡ τύχη παρέχει δαφίλειαν, χρηστικὸν αὐτοφως ἅμα καὶ ἀπροφασίστως, ὥστε παρόντων μὲν ἀνεπιτηδεύτως ἀπεσθαι, ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι, καὶ τὸ μὴδὲ ἐν τινα εἰπεῖν, μῆτε ὅτι σοφιστής, μῆτε ὅτι οὐερνάκλος,

nem reipublicae liberae, in qua aequis legibus et eodem jure omnia administrantur, et regni, quod civium libertatem omnium maxime aestimet; praeterea ab eodem, aequalem et constantem esse in studio philosophiae; benefacere et impense largiri, bene sperare et neuiquam dubitare de amicorum amore: is quoque non usus est dissimulatione erga eos, qui vituperandi videbantur, neque amicis ejus opus erat, ut quid vellet aut nollet, conjectura assequerentur, sed id apertum fuit.

15. In Maximo *cognovi* illud, sui compotem esse neque ulla re transversum abripi; animo esse bono tum in aliis rebus adversis, tum in morbis; moribus uti et suavitate et gravitate bene temperatis; negotia, quae impendent, non gravate perficere. Quidquid ille dixit, id ex animi sententia eum dicere, et quidquid egit, id consilio non malo eum agere, omnes persuasum habebant: porro nihil admirari et ad nihil obstupescere; nec festinare neque cunctari neque consilii expertem aut dejectum esse, neque nunc hilarem esse et rursus irasci et suspiciosum esse; liberalem esse et promptum ad ignoscendum; mendacium fugere, atque hominis non eversi potius, quam erecti speciem exhibere: neque quemquam ab eo contemptum se habitum existimasse, neque ausum esse se illi praeferre; denique honeste urbanum esse.

16. A patre mansuetudinem et immotam in iis, quae diligenter considerata sunt, perseverantiam, vanae gloriae ab opinatis honoribus quaesita contemptum, amorem laborum et assiduitatem, animum promptum ad audiendos eos, qui aliquid, quod ad publicam utilitatem spectat, afferant, firmam constantiam in tribuendo cuique, quod ejus dignitas postulat, peritiam, ubi intentione opus sit, ubi remissione: coercere amores puerorum; civilitati morum studere; amicis concedere, ut neque cernae semper adsint neque in itineribus sese necessario comites praebant; semper similem sui deprehendi ab iis, qui necessitate aliqua impediti ab eo abfuere; in consiliis diligenter inquirere atque constanter, neque vero « destitit ab indagatione contentus obvia rerum specie. » Amicos retinendi studiosum esse, eos nec fastidio mutantem nec perditae amantem; contentum esse in omnibus et vultu serenum; e longinquo prospicere et etiam ad minima administranda parari sine strepitu; acclamationes et omnem adulationem sub eo repressam esse; opes reipublicae necessarias semper conservare, sumptus publicos parce erogare et aequo animo ferre quorundam his de rebus reprehensiones; neque circa deos superstitiosum esse, neque circa homines popularem auram captantem, blandientem, plebem demerentem, sed sobrium in omnibus et constantem, nusquam ineptum nec novitatis studiosum; rebus, quae ad vitae cursum faciliorem reddendum faciunt, quarum copiam uberrimam affert fortuna, sine fastu pariter atque sine excusatione uti, ita ut praesentibus sine affectatione frueretur, absentibus non indigeret; nec dicere posse quemquam, sophistam eum fuisse aut vernam aut scholare.

μήτε ὅτι σχολαστικός, ἀλλ' ὅτι ἀνὴρ πέπειρος, τέλειος, ἀκολάκευτος, προσεσθάναι δυνάμενος καὶ τῶν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλων. Πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ τὸ τιμητικὸν τῶν ἀληθῶς φιλοσοφούντων, τοῖς δὲ ἄλλοις οὐκ ἐξονειδιστικόν, οὐδὲ μὴν εὐπαράγωνον ὑπ' αὐτῶν ἐτι δὲ τὸ εὐόμιλον, καὶ εὐχαρὶ οὐ κατακόρυως καὶ τὸ τοῦ ἰδίου σώματος ἐπιμελητικὸν ἐμμέτρως, οὔτε ὡς ἂν τις φιλόζωος, οὔτε πρὸς καλλωπισμὸν, οὔτε μὴν ὀλιγώρως· ἀλλ' ὥστε διὰ τὴν ἰδίαν προσοχὴν εἰς ὀλίγιστα ἱατρικῆς γρηῃζειν, ἢ φαρμάκων καὶ ἐπιθεμάτων ἐκτός. Μάλιστα δὲ τὸ παραγωγρητικὸν ἀβασκάνως τοῖς δυνάμιν τινα κεκτημένοις, ὅσων τὴν φραστικὴν, ἢ τὴν ἐξ ἱστορίας νόμων, ἢ ἐθῶν, ἢ ἄλλων τινῶν πραγμάτων· καὶ συσποῦδαστικὸν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστοι κατὰ τὰ ἴδια προτερήματα εὐδοκίμῳσι πάντα δὲ κατὰ τὰ πάτρια πράσσων, οὐδ' αὐτὸ τοῦτο ἐπιτηδεύων φαίνεσθαι, τὸ τὰ πάτρια φυλάσσειν. Ἐτι δὲ τὸ μὴ εὐμετακίνητον καὶ ῥιπταστικόν, ἀλλὰ καὶ τόποις, καὶ πράγμασι τοῖς αὐτοῖς ἐνδιατριπτικόν· καὶ τὸ μετὰ τοὺς παροῦσους τῆς κεφαλαλγίας, νεαρόν εὐθύς καὶ ἀκμαῖον πρὸς τὰ συνήθη ἔργα· καὶ τὸ μὴ εἶναι αὐτῷ πολλὰ τὰ ἀπόρρητα, ἀλλὰ ὀλίγια καὶ σπανιώτατα, καὶ ταῦτα ὑπὲρ τῶν κοινῶν μόνον· καὶ τὸ ἔμφρον καὶ μεμετρημένον ἐν τε θεωρίῳ ἐπιτελέσει, καὶ ἔργων κατασκευαῖς, καὶ διανομαῖς, καὶ τοῖς τοιοῦτοις ἀνθρώποις πρὸς αὐτὸ [δὲ] τὸ δέον πραγθῆναι δεδορκός, οὐ πρὸς τὴν ἐπὶ τοῖς πραχθεῖσιν εὐδοξίαν. Οὐκ ἐν ᾠρεὶ λούστης, οὐχὶ φιλοικοδόμος, οὐ περὶ τὰς ἐδωδὰς ἐπινοητής, οὐ περὶ ἐσθίων ὑφάς καὶ χροάς, οὐ περὶ σωμάτων ὥρας. Ἡ ἀπὸ Λωρίου στολὴ ἀνάγουσα ἀπὸ τῆς κάτω ἐπαύλεως, γὰρ τῶν ἐν Λανουβίῳ τὰ πολλὰ τῷ τελωνῇ ἐν Τούσκλοις παραιτουμένῳ ὡς ἐχρήσαστο, καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος τρόπος. Οὐδὲν ἀπηνές, οὐδὲ μὴν ἀδυσώπητον, οὐδὲ λάβρον, οὐδὲ, ὡς ἂν τινα εἰπεῖν ποτε, « ἕως ἰδρωτός » ἀλλὰ πάντα διειλημμένα λελογίσθαι, ὡς ἐπὶ σχολῆς, ἀταράχως, τεταγμένως, ἐβρώμενως, συμφώνως ἑαυτοῖς. Ἐφαρμόσει δ' ἂν αὐτῷ τὸ περὶ τοῦ Σωκράτους μνημονεύμενον, ὅτι καὶ ἀπέχεσθαι καὶ ἀπολαύειν ἐδύνατο τούτων, ὧν πολλοὶ πρὸς τε τὰς ἀποχὰς ἀσθενῶς, καὶ πρὸς τὰς ἀπολαύσεις ἐνδοτικῶς ἔχουσι. Τὸ δὲ ἰσχύειν καὶ ἐτι καρτερεῖν καὶ ἐννήφειν ἑκατέρῳ, ἀνδρός ἐστιν ἄρτιον καὶ ἀήττητον ψυχὴν ἔχοντος, ὅσον ἐν τῇ νόσῳ τῇ Μαξίμου.

ιζ'. Παρὰ τῶν Θεῶν, τὸ ἀγαθοῦς πάππους, ἀγαθοῦς γονεάς, ἀγαθὴν ἀδελφὴν, ἀγαθοῦς διδασκάλους, ἀγαθοῦς οἰκειούς, συγγενεῖς, φίλους, σχεδὸν ἅπαντας ἔχειν. Καὶ ὅτι περὶ οὐδένα αὐτῶν προέπεσον πλημμελεῖσθαι τι, καὶ οἱ διὰθεσιν ἔχον τοιαύτην, ἀφ' ἧς, εἰ ἔτυχε, κἂν ἐπραξά τοι οὐτο· τῶν Θεῶν δὲ εὐποιᾶ, τὸ μηδεμίαν συνδρομὴν πραγμάτων γενέσθαι, ἥτις ἐμελλέ με ἐλέγξειν. Καὶ τὸ μὴ ἐπὶ πλέον ἐκτραφῆναι παρὰ τῇ παλλακῇ τοῦ πάππου· καὶ τὸ τὴν ὥραν διασωῖσθαι καὶ τὸ μὴ πρὸ ὥρας ἀνδρωθῆναι, ἀλλ' ἐτι καὶ ἐπιλαβεῖν τοῦ χρόνου. Τὸ ἀρχοντικαὶ πατρὶ ὑποταχθῆναι, δὲ ἐμελλε πάντα τὸν τύπον ἀφαιρῆσθαι μου, καὶ εἰς ἔννοιαν ἄξειν

sticum, sed virum maturum, perfectum, adulatione superiorem, qui et suis et aliorum rebus praesesse posset. Præter hæc vere philosophantes colere, ceteros neque probro afficere neque tamen ab iis transversum abripi; porro suavem esse in vitæ consuetudine et festivum nec vero ad fastidium usque; corpus suum cum temperantia quadam curare, non ut vitæ avidum, aut ad ornatum luxumve, neque tamen negligenter, quo factum est, ut propter suam diligentiam in paucissimis arte medicorum remediisve internis et externis opus haberet. Potissimum autem sine invidia loco cedere, si qui majore quadam facultate pollebant, ut eloquentia aut doctrina juris morumve aut aliarum rerum cognitione, et simul cum iis operam dare, ut singuli pro iis, quibus quisque excellebat, facultatibus, existinationem consequerentur; omnia more majorum agere, ne illud quidem ipsum affectantem, ut morem majorum servare videretur; tum porro non facile moveri et huc illuc jactari, sed in iisdem et locis et negotiis immorari; post vehementissimos capitis dolores statim juvenilem ac vegetum ad consuetam negotia redire; non multa habere arcana, sed paucissima ac rarissima, eaque tantum ad res publicas spectantia; prudentiam ac moderationem in muneribus edendis, operibus exstruendis, congiariis largiendis et ejusmodi rebus, * quæ sunt hominis id ipsum quod agi oportet nec vero laudem e rebus gestis efflorescentem spectantis; non intempestive balneis uti, non de ædibus exstruendis laborare, non de cibariis curiosum esse neve vestimentorum textura et colore neve de servitiorum specie; * vestem e Lorio, villa inferius sita, et Lanuviniis villis ei plerumque in usu fuisse; erga portitorem Tusculanum deprecantem quomodo se gesserit, et qualis fuerit omnis sic agendi ratio. Nihil immitte, nihil inverecundum, nihil vehemens, neque ut dixeris « usque ad sudorem: » sed omnia singulatim sumpta esse perpensa, quasi per otium, sine perturbatione, ordine, constantia, convenienter inter se. Conveniret in eum, quod de Socrate memoriæ traditum est, eum et abstinere et frui potuisse iis, quibus plerique nec abstinere per infirmitatem nec frui sine intemperantia possunt; posse autem in altero robustum, in altero temperantem ac sobrium se præstare, id vero viri est firmo animo invictoque præditi, qualem se in Maximi morbo præstitit.

17. A Diis bonos avos, bonos parentes, bonam sororem, bonos præceptores, bonos familiares, necessarios, amicos, omnes fere habui: *itsdem debeo*, quod in neminem eorum temere quidquam deliqui, quamquam ita animo affectus, ut, si res tulisset, utique ejusmodi aliquid admissem, sed deorum benevolentia non ita ceciderunt res, ut in reprehensionem incurrerem; quod non diutius apud pellicem avit nutritus sum, et quod ætatis florem indelibatam servavi nec ante justum tempus virilitatis specimen dedi, sed ultra etiam distuli; quod principi ac patri subjectus fui, qui

τοῦ, ὅτι δυνατόν ἐστιν, ἐν αὐτῇ βιοῦντα μήτε δορυφορήσεων χρῆζειν, μήτε ἐσθίων σημειωτῶν, μήτε λαμπάδων, καὶ ἀνδριάντων [τοιῶνδ' ἐτινων], καὶ τοῦ ὁμοίου κόμπου· ἀλλ' ἔξεστιν ἐγγυτάτω ἰδιώτου συστέλλειν ἑαυτὸν, καὶ μὴ διὰ τοῦτο ταπεινότερον, ἢ βραθυμότερον ἔχειν πρὸς τὰ ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἡγεμονικῶς πράττειν δέοντα. Τὸ ἀδελφοῦ τοιοῦτου τυχεῖν, δυναμένου μὲν διὰ ἡθους ἐπεγεῖραι με πρὸς ἐπιμέλειαν ἑμαυτοῦ, ἀμα δὲ καὶ τιμῇ καὶ στοργῇ εὐφραίνοντός με· τὸ παιδία μοι ἀρῶν μὴ γενέσθαι, μηδὲ κατὰ τὸ σωματικὸν διάστροφα· τὸ μὴ ἐπὶ πλέον με προκόψαι ἐν βητορικῇ, καὶ ποιητικῇ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύμασιν, ἐν οἷς ἴσως ἂν κατετρέχθην, εἰ ἡσθόμην ἑμαυτὸν εὐδῶς προϊόντα. Τὸ φιλάσαι τοὺς τροφείας ἐν ἀξιώματι καταστήσαι, οὗ δὴ ἐδόκουν μοι ἐπιθυμεῖν, καὶ μὴ ἀναβαλέσθαι ἐλπίδι τοῦ με, ἐπεὶ νέοι ἔτι ἦσαν, ὕστερον αὐτὸ πράξειν. Τὸ γινῶναι Ἀπολλώνιον, Ρούστικον, Μάξιμον. Τὸ φαντασθῆναι περὶ τοῦ κατὰ φύσιν βίου ἐναργῶς καὶ πολυλάκις, οἷός τις ἐστὶ· ὥστε, ὅσον ἐπὶ τοῖς Θεοῖς, καὶ ταῖς ἐκείθεν δόξεσι καὶ συλλήψεσι καὶ ἐπιπνοίαις, μηδὲν κωλύειν ἤδη κατὰ φύσιν ζῆν με, ἀπολείπεσθαι δὲ ἔτι τοῦτου παρὰ τὴν ἐμὴν αἰτίαν, καὶ παρὰ τὸ μὴ διατηρεῖν τὰς ἐκ Θεῶν ὑπομνήσεις, καὶ μονονουγὶ διδασκαλίας· τὸ ἀντισχεῖν μοι τὸ σῶμα ἐπὶ τοσούτον ἐν τοιούτῳ βίῳ· τὸ μήτε Βενεδίκτης ἀψαθαι, μήτε Θεοδότου, ἀλλὰ καὶ ὕστερον ἐν ἐρωτικοῖς πάθεσι γινόμενον ὑγιᾶναι· τὸ χαλεπνάντα πολλὰκις Ρουστικῷ, μηδὲν πλέον πράττειν, ἐφ' ᾧ ἂν μετέγων· τὸ μέλλουσαν νέαν τελευτᾶν τὴν τεκοῦσαν, ὁμῶς οἰκῆσαι μετ' ἐμοῦ τὰ τελευταῖα ἔτη. Τὸ δακρύει ἐβουλήθην ἐπικουρῆσαι τινι πενόμενῳ, ἢ εἰς ἄλλο τι χρῆζοντι, μηδέποτε ἀκοῦσαι με, ὅτι οὐκ ἐστὶ μοι χρέματα, ὅθεν γένηται· καὶ τὸ αὐτῷ ἐμοὶ χρεῖαν ὁμοίαν, ὡς παρ' ἑτέρου μεταλαβεῖν, μὴ συμπεσεῖν· τὸ τὴν γυναῖκα τοιαύτην εἶναι, οὕτως μὲν πειθῆναι, οὕτως δὲ φιλόστοργον, οὕτως δὲ ἀφελῇ· τὸ ἐπιτηδεῶν τροφῶν εἰς τὰ παιδία εὐπορῆσαι. Τὸ δὲ ὄνειράτων βοηθήματα δοθῆναι, ἄλλα τε, καὶ ὡς μὴ πτύειν αἶμα καὶ μὴ ἠλιγγίξιν, καὶ τοῦτου ἐν Καίτη ὥσπερ χρήσθι· ὅπως τε ἐπεθύμησα φιλοσοφίας, καὶ ἔμπεσεῖν εἰς τινα τοριστὴν, μηδὲ ἀποκαθίσει ἐπὶ τοῦ συγγραφεῖς, ἢ συλλογισμοὺς ἀναλύειν, ἢ περὶ τὰ μετεωρολογικὰ κατακρίνεσθαι. Πάντα γὰρ ταῦτα θεῶν βοηθῶν καὶ τύχης δέονται.

Τὰ ἐν Κουάδοις πρὸς τῷ Γρανούῳ.

BIBAION B.

Ἐφωθεν προλέγειν ἑαυτῷ· Συντεύζομαι περιέργῳ, ἀχαρίστῳ, ὑβριστῇ, δολερῷ, βλαπτικῷ, ἀκοινωνήτῳ. Πάντα ταῦτα συμβέβηκεν ἐκείνοις παρὰ τὴν ἀγνοίαν τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν. Ἐγὼ δὲ, θεωρητικῶς τὴν φύσιν τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι καλὸν, καὶ τοῦ κακοῦ, ὅτι αἰσχρὸν, καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ ἀμαρτάνοντος φύσιν, ὅτι μοι συγγενὴς, οὐχὶ αἵματος ἢ σπέρματος τοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ

mihi omnem fastum demeret et ad intelligentiam adduceret, posse in aula ita degi, ut nec satellitio nec vestitu insigniore nec facibus nec statuis et simili ornatu opus sit; posse principem ita contrahere sese, ut proxime ad privati vitam accedat, nec tamen propterea demissius vel remissius negotia publica imperatorie administrare; quod mihi contigit frater, qui moribus suis me ad curam mei excitaret, honore autem et suo in me affectu me exhilararet; quod liberi mihi neque ingenio tardi neque corpore distorti nati sunt; quod non longius progressus sum in rhetorica, poetica et reliquis studiis, quae me fortasse plane delinuissem, si me feliciter in iis proficere sensissem; quod eos, a quibus educatus sum, ad honores, quos expetere ipsi mihi videbantur, evohere festinavi, nec spe eos lactavi, me, quum juvenes adhuc essent, id in posterum facturum; quod cognovi Apollonium, Rusticum, Maximum; quod imago vitae secundum naturam institutae, qualis esset, clare et frequenter animo meo obversata est; ita ut, quod ad Deos ac dona, auxilia et consilia ab iis mihi oblata attinet, nihil obstitit, quominus jam pridem naturae convenienter viverem; quod vero nondum id assequutus sim, id mea culpa atque inde quod Deorum submonitiones et tantum non clarissima praecepta neglexi, acciderit; quod in vita, qualis ea fuit, corpus mihi tamdiu perduravit; quod nec Benedictam nec Theodotum attigi, sed etiam postea affectibus amatoris correptus ad sanitatem redii; quod, quamquam Rustico saepe succensui, nihil ultra admisi, cujus me poeniteat; quod mater mea, quum mature decessura esset, mecum tamen ultimos aetatis annos transegit; quod, quoties pauperi aut alius rei indigo opitulabar, non habebam, nunquam audiui, mihi deesse pecuniam, unquam ad facerem, et quod non ulla mihi unquam talis necessitas obligit, ut ab alio sumere cogerer; et quod talis mihi uxor contigit, tam obsequens, tam amans, tam simplex; quod abunde mihi suppetiverunt viri ad liberos educandos idonei; quod per insomnia mihi remedia data sunt cum alia tum adversus sanguinis excretionem et capitis vertiginem, * idque Caietae tanquam * chresae; quod, quum animum ad philosophiam adjecissem, non in sophistam incidi, neque in scriptoribus et syllogismis resolvendis tempus deses contrivi, neque caelestibus curiose perscrutandis detentus sum. Haec enim omnia Deorum auxilio et fortuna indigent.

Haec apud Quados ad Granuam.

LIBER II.

1. Mane sibi praedicere: Incidam in curiosum, ingratum, contumeliosum, fraudulentum, invidium, insociabilem; omnia ista vitia iis ex ignorantia bonorum et malorum evenerunt; ego vero, qui perspectam habeo naturam boni, honestum id esse, ac mali, turpe id esse, porro naturam ipsius qui peccat, eum mihi esse cognatum, non sanguinis aut seminis ejusdem, sed mentis ac divinae particulae

νοῦ, καὶ θείας ἀπομοίρας μέτοχος, οὕτε βλαβῆναι ὑπὸ τινος αὐτῶν δύναμαι· αἰσχυρῶ γὰρ με οὐδείς περιβαλεῖ· οὕτε ὀργίζεσθαι τῷ συγγενεῖ δύναμαι, οὕτε ἀπέγχεσθαι αὐτῷ. Γεγόναμεν γὰρ πρὸς συνεργίαν, ὡς πόδες, ὡς χεῖρες, ὡς βλέφαρα, ὡς οἱ στοῖχοι τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω ὁδόντων. Τὸ οὖν ἀντιπράσσειν ἀλλήλοις, παρὰ φύσιν· ἀντιπρακτικὸν δὲ τὸ ἀγανακτεῖν καὶ ἀποστρέφεσθαι.

β'. Ὅ τί ποτε τοῦτό εἰμι, σαρκία ἐστὶ καὶ πνευματίον, καὶ τὸ ἡγεμονικόν. Ἄφες τὰ βιβλία· μηκέτι σπῶ. Οὐ δέδοται· ἀλλ' ὡς ἡδὴ ἀποθνήσκων, τῶν μὲν σαρκίων καταφρόνησον· λυθρος καὶ δσάρια, καὶ κροκύφαντος, ἐκ νέρων, φλεβίων, ἀρτηριῶν πλεγμάτων. Θέλασαι δὲ καὶ τὸ πνεῦμα, ὁποῖόν τί ἐστίν· ἄνεμος· οὐδὲ αἰεὶ τὸ αὐτό, ἀλλὰ πάσης ὥρας ἐξεμώμενον, καὶ πάλιν ῥοφούμενον. Τρίτον οὖν ἐστὶ τὸ ἡγεμονικόν. Ὡς δὴ ἐπισήθηται· γέρων εἴ· μηκέτι τοῦτο ἐάσης δουλεύσαι· μηκέτι καθ' ὁρμὴν ἀκροκινήτων νευροσπαστηθῆναι· μηκέτι τὸ ἐμαρμένον, ἢ παρὸν δυσχερᾶναι, ἢ μέλλον ὑποδύεσθαι.

γ'. Τὰ τῶν θεῶν προνοίας μεσά. Τὰ τῆς τύχης οὐκ ἄνευ φύσεως, ἢ συγκλώσεως καὶ ἐπιπλοκῆς τῶν προνοία διοικουμένων. Πάντα ἐκείθεν ρεῖ· πρόσεστι δὲ τὸ ἀναγκαῖον, καὶ τῷ ὅλῳ κόσμῳ συμφέρον, οὗ μέρος εἴ. Παντὶ δὲ φύσεως μέρει ἀγαθόν, ὃ φέρει ἢ τοῦ ὅλου φύσις, καὶ ὃ ἐκείνης ἐστὶ σωστικόν. Σώζουσι δὲ κόσμον, ὥσπερ αἱ τῶν στοιχείων, οὕτως καὶ αἱ τῶν συγκριμάτων μεταβολαί. Ταῦτά σοι ἀρκεῖτω, αἰεὶ ὁγμάτα ἐστώ. Τῇ δὲ βιβλίῳ διψᾷν ῥίπον, ἵνα μὴ γογγύζων ἀποθάνης, ἀλλὰ ἴλωος ἀληθῶς καὶ ἀπὸ καρδίας εὐχάριστος τοῖς θεοῖς.

δ'. Μέννησο, ἐκ πόσου ταῦτα ἀναβάλλῃ, καὶ ὁποσάκις προθεσμίας λαβὼν παρὰ τῶν θεῶν, οὐ χρᾶ αὐταῖς. Δεῖ δὲ ἡδὴ ποτὲ αἰσθῆσθαι, τίνος κόσμου μέρος εἴ, καὶ τίνος διοικούντος τὸν κόσμον ἀπόρροια ὑπέστης· καὶ ὅτι ὁρος ἐστὶ σοι περιγεγραμμένος τοῦ χρόνου, ὃ ἔαν εἰς τὸ ἀπαιθριάσαι μὴ χρήσῃ, οἰγήσεται, καὶ οἰγήσῃ, καὶ αὐθις οὐχ ἤξειται.

ε'. Πάσης ὥρας φρόντιζε σιθαρῶς, ὡς Ῥωμαῖος καὶ ἄρβην, τὸ ἐν χερσὶ μετὰ τῆς ἀκριβοῦς καὶ ἀπλάστου σεμνότητος, καὶ φιλοστοργίας, καὶ ἐλευθερίας καὶ δικαιοσύνης πράσσειν· καὶ σχολὴν σκυτῶ ἀπὸ πασῶν τῶν ἄλλων φαντασιῶν πορίζειν. Ποριεῖς δὲ, ἂν, ὡς ἐσχάτην τοῦ βίου, ἐκάστην πρᾶξιν ἐνεργῆς, ἀπηλλαγμένην πάσης εἰκασιότητος, καὶ ἐμπαθοῦς ἀποστροφῆς ἀπὸ τοῦ αἰρούντος λόγου, καὶ ὑποκρίσεως, καὶ φιλαυτίας, καὶ δυσπαραστήσεως πρὸς τὰ συμμεμοιραμένα. Ὅρῃς, πῶς ὀλίγα ἐστίν, ὧν κρατήσας τις δύναται εὖρουσι καὶ θεουδῇ βῶσαι βίον· καὶ γὰρ οἱ θεοὶ πλέον οὐδὲν ἀπαιτήσουσι παρὰ τοῦ ταῦτα φυλάσσοντος.

ζ'. Ὑβρίζε, ὑβρίζε ἑαυτὴν, ὦ ψυχή· τοῦ δὲ τιμῆσαι σεαυτὴν οὐκέτι καιρὸν ἔχει· εὖ γὰρ ὁ βίος ἐκάστω. Οὗτος δὲ σοι σχεδὸν δίνυσται, μὴ αἰδουμένη σεαυτὴν, ἀλλ' ἐν ταῖς ἄλλων ψυχαῖς τιθεμένη τὴν σὴν εὐμοίριαν.

participem; nec a quoquam eorum laedi possum: in id enim, quod turpe est, nemo eorum me conjiciet; neque ei, qui mihi cognatus est, succensere possum eumque odio perse qui: nam ad mutuam operam nati sumus, ut pedes, ut manus, ut palpebrae, ut ordines superiorum et inferiorum dentium. Itaque invicem sibi adversari contra naturam est; adversantis autem est indignari et aversari.

2. Hoc quicquid tandem sum, caruncula est et anima et animi principatus. Missos fac libros: noli amplius distrahi; sed ut jam moriens carunculam contemne: cruor est et ossicula et reticulum, ex nervis, venulis et arteriis contextus. Quin etiam animam contemplare, qualis sit: spiritus, nec semper idem, sed quod singulis momentis evomitur et resorbetur. Tertia igitur pars est animi principatus; ad hunc igitur animum intende: senex es; noli pati, ut ille amplius serviat, aut amplius impetu insociabili raptetur, aut amplius fatum vel praesens inique ferat vel futurum horreat.

3. Deorum opera providentia plena; quae fortuna accidunt, non sejuncta a natura seu complexu et implexu rerum, quae a providentia administrantur. Inde omnia fluunt. Accedit autem id, quod necessarium est et id, quod universo mundo, cujus tu pars es, conducit; unicuique vero parti bonum, quod natura universi fert et quod ad hanc conservandam facit; conservant autem mundum ut elementorum ita etiam concretarum rerum mutationes. Haec tibi sufficiant, semper decreta sunt: librorum autem sitim pelle, ne murmurans moriaris, sed vere placidus Diisque ex animo gratias agens.

4. Memento, quamdiu haec distuleris, et quoties a diis, opportunitates nactus iis non usus sis. Oportet tandem aliquando sentias, cujus mundi pars sis et abs quo mundi rectore delibatus substiteris; tum vero, circumscriptum tibi esse terminum temporis, quo nisi ad serenitatem usus fueris, id abibit et tu abibis; neque unquam tibi redibit.

5. Singulis horis animo in id incumbere, ut firmiter, quemadmodum decet Romanum et virum, id quod in manibus est, cum diligente nec ficta gravitate, pietate, liberalitate et justitia peragas tibi que otium ab omnibus aliis cogitationibus redimas; redimes autem, si quasi ultimam vitae quancunque actionem peregeris procul remotam ab omni temeritate et animi commoti aversione ab imperante ratione et simulatione et nimio tui studio et aegritudine suscepta ex iis, quae a fato tribuuntur. Vides quam pauca sint, quae si quis tenet, leniter fluentem et divinae similem vitam degere potest; etenim Dii nihil plus requirent ab eo, qui haec observat.

6. Ignominia, ignominia te ipse affice, anime! honorem autem tibi vindicandi tempus non amplius habebis: fugit enim vita unicuique; haec autem tibi tantum non exacta est, nullam tui ipsius reverentiam habenti et in aliorum animis felicitatem suam collocanti.

ζ'. Περιπαῖ τί σε τὰ ἔξωθεν ἐμπέπτοντα· [καί] σχολὴν παρέχευε σεαυτῷ τοῦ προσμηνθάνειν ἀγαθόν τι, καὶ παῦσαι βεβόημενος. Ἦδη δὲ καὶ τὴν ἑτέραν περιφορὰν φυλακτέον. Αἰσχροῖσι γὰρ καὶ διὰ πράξεων οἱ κεκμηκότες ἐν τῷ βίῳ, καὶ μὴ ἔχοντες σκοπὸν, ἐφ' ὃν πᾶσαν ὁρμὴν καὶ καθάπαξ φαντασίαν ἀπευθυνούσιν.

η'. Παρὰ μὲν τὸ μὴ ἐφιστάνειν, τί ἐν τῇ ἄλλου ψυχῇ γίνεται, οὐ βραδίως τις ὠρθε κακοδαίμονων· τοὺς δὲ τοῖς τῆς ἰδίας ψυχῆς κινήμασι μὴ παρακολουθεῦντας ἀνάγκη κακοδαίμονεσιν.

θ'. Τούτων αἰ δεῖ μεμνησθαι, τίς ἡ τῶν ὄλων φύσις, καὶ τίς ἡ ἐμὴ, καὶ πῶς αὕτη πρὸς ἐκείνην ἔχουσα, καὶ ὅποιόν τι μέρος ὁποίου τοῦ ὄλου οὖσα, καὶ ὅτι οὐδεὶς ὁ κωλύων τὰ ἀκολουθεῖν τῇ φύσει, ἥς μέρος εἶ, πράσσειν τε αἰεὶ καὶ λέγειν.

ι'. Φιλοσόφως ὁ Θεόφραστος, ἐν τῇ συγκρίσει τῶν ἁμαρτημάτων, ὡς ἂν τις κοινότερον τὰ τοιαῦτα συγκρίνειε, φησὶ, βαρύτερα εἶναι τὰ κατ' ἐπιθυμίαν πλημμελοῦμενα τῶν κατὰ θυμόν. Ὁ γὰρ θυμούμενος μετὰ τινος λύπης καὶ λεληθείας συστολῆς φαίνεται τὸν λόγον ἀποστρεφόμενος· ὁ δὲ κατ' ἐπιθυμίαν ἁμαρτάνων, ὑφ' ἡδονῆς ἡττώμενος, ἀκολαστότερός πως φαίνεται καὶ ὑψηλότερος ἐν ταῖς ἁμαρτίαις. Ὁρθῶς οὖν καὶ φιλοσοφίᾳς ἀξίως ἔφη, μείζονος ἐγκλήματος ἔχειν τὸ μετ' ἡδονῆς ἁμαρτανόμενον, ἥπερ τὸ μετὰ λύπης· ὅπως τε ὁ μὲν προηδίκημένῳ μάλλον ἔοικε, καὶ διὰ λύπην ἡναγκασμένῳ θυμωθῆναι· ὁ δὲ αὐτόθεν πρὸς τὸ ἀδικεῖν ὠρμηται, φερόμενος ἐπὶ τὸ πράξαι τινα κατ' ἐπιθυμίαν.

ια'. Ὡς ἡδὴ δυνατοῦ ὄντος ἐξίναί τοι βίου, οὕτως ἕκαστα ποιεῖν καὶ διανοεῖσθαι. Τὸ δὲ ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν, εἰ μὲν θεοὶ εἰσιν, οὐδὲν δεινόν· κακῷ γὰρ σε οὐκ ἂν περιβάλοιεν· εἰ δὲ ἦτοι οὐκ εἰσιν, ἢ οὐ μέλει αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπείων, τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ κενῷ θεῶν, ἢ προνοίας κενῷ; Ἀλλὰ καὶ εἰσὶ, καὶ μέλει αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπείων· καὶ τοῖς μὲν κατ' ἀλήθειαν κακοῖς ἵνα μὴ περιπίπτῃ ὁ ἀνθρώπος, ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἔθεντο· τῶν δὲ λοιπῶν εἰ τι κακὸν ἦν, καὶ τοῦτο ἂν προΐδοντο, ἵνα ἐπὶ πάντῃ τὸ μὴ περιπίπτειν αὐτῷ. Ὁ δὲ χεῖρῳ μὴ ποιεῖ ἀνθρώπον, πῶς ἂν τοῦτο βίον ἀνθρώπου χεῖρῳ ποιήσεν; Οὔτε δὲ κατ' ἄγνοιαν, οὔτε εἰδυῖα μὲν, μὴ δυναμένη δὲ προφυλάσσειν ἢ διορθώσασθαι ταῦτα, ἢ τῶν ὄλων φύσις παρεῖδεν ἂν· οὔτε ἂν τηλικούτον ἥμαρτεν, ἥτοι παρ' ἀδυναμίαν, ἢ παρ' ἀτεχνίαν, ἵνα τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ ἐπίσης τοῖς τε ἀγαθοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς κακοῖς πεφυρμένως συμβαίη. Θάνατος δὲ γὰρ ζωὴ καὶ ἀδοξία καὶ πόνος καὶ ἡδονή, πλοῦτος καὶ πενία, πάντα ταῦτα ἐπίσης συμβαίνει ἀνθρώπων τοῖς τε ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς, οὔτε καλὰ ὄντα, οὔτε αἰσχροτά. Οὐτ' ἀρ' ἀγαθὰ, οὔτε κακὰ ἐστὶ.

ιβ'. Πῶς πάντα ταχέως ἐναφανίζεται, τῷ μὲν κόσμῳ αὐτὰ τὰ σώματα, τῷ δὲ αἰῶνι αἱ μνημαὶ αὐτῶν, ὅτι ἐστὶ τὰ αἰσθητὰ πάντα, καὶ μάλιστα τὰ ἡδονῇ δαλεάζοντα, ἢ τῷ πόνῳ φοβούμενα, ἢ τῷ τύφῳ διαβεβημένα· πῶς εὐτελεῖ καὶ εὐκαταφρόνητα, καὶ βρυπαρά,

7. Distrahunt te quæ extrinsecus incidunt. — Otium tibi concede ad discendum boni aliquid et desine in gyrum circumagi. Jam vero etiam alia circumcursatio cavenda; nam il quoque nugantur, qui labore in vita defatigantur nec scopum habent, quo omnem impetum omninoque mentem dirigant.

8. Idcirco, quod non animadvertit ea, quæ in alius animo aguntur, non facile quisquam repertus est infelix; illos autem, qui sui animi motus non percipiunt, necesse est infelices esse.

9. Horum semper oportet memorem esse, quæ sit rerum universalitatis natura, quæ mea, quo pacto se hæc ad illam habeat et qualis pars qualis universalitatis sit, et neminem esse, qui te prohibeat, quominus ea, quæ naturæ, cujus pars es, consentanea sunt, et facias et loquaris.

10. Subtiliter Theophrastus in comparandis peccatis, prout quis populari quadam ratione hæc inter se contulerit, dicit, graviora esse, quæ ex cupiditate committantur, quam quæ ex ira. Iratum enim cum dolore quodam et occulta animi contractione rationem aversari, manifestum est; qui autem ex cupiditate peccat, a voluptate victus, intemperantior quodam modo et effeminatior apparet in peccatis. Recte igitur et philosophiæ convenienter dixit, majori criminiesse, quod cum voluptate peccetur, quam quod cum dolore; omninoque alter ei magis similis videtur, qui antea injuriam passus et dolore ad irascendum coactus est, alter sua sponte ad lædendum accedit, cupiditate ad aliquid faciendum ductus.

11. Quasi fieri possit, ut confestim e vita exeat, ita singula agere et dicere et cogitare te oportet. E vivis autem discedere, si quidem Diis sunt, non est quod quis timeat; nam in malum te non conjicient; sin vero aut non sunt aut non curant res humanas, quid mea refert vivere in mundo vacuo Diis aut providentia vacuo? Verum et sunt et curant res humanas, atque ne in ea, quæ vere mala sunt, incidat homio, prorsus in ipsius potestate collocarunt; reliquorum si quid esset malum, id quoque providissent, ut omnino penes ipsum esset, ne in id incideret. Quod autem hominem non deteriore reddit, quomodo id vitam hominis pejorem redderet? Neque vero ex ignorantia, neque id intelligens, quoniam impotens erat ad hoc cavendum aut emendandum, universalitatis natura id neglexisset; non tantum peccasset aut ex impotentia aut ex artis defectu, ut bona et mala pariter bonis hominibus atque malis sine discrimine evenirent. Jam vero mors et vita, honor et ignominia, dolor et voluptas, divitiæ et egestas, hæc omnia pariter bonis hominibus atque malis eveniunt, quippe quæ neque honesta nec turpia sint. Itaque nec bona nec mala sunt.

12. Quomodo omnia celeriter evanescant, in mundum ipsa corpora, in ævum memoriæ eorum, qualia sint omnia, quæ sub sensus cadunt, et potissimum quæ aut voluptate alliciunt aut dolore terrent aut fastu celebrata sunt, quam vilia et contemptu digna et emortua, rationalis facultatis est

καὶ εὐφρατα, καὶ νεκρὰ, νοερὰς δυνάμεις ἐφιστάναι. Γί' εἰσιν οὗτοι, ὧν αἱ ὑπολήψεις καὶ αἱ φωναὶ τὴν εὐδοξίαν..... Τί ἐστὶ τὸ ἀποθανεῖν, καὶ ὅτι, ἐάν τις αὐτὸ μόνον ἴδῃ, καὶ τῷ μερισμῷ τῆς ἐννοίας διαλύσῃ τὰ ἐμπανταζόμενα αὐτῷ, οὐκέτι ἄλλο τι ὑπολήφεται αὐτὸ εἶναι, ἢ φύσεως ἔργον· φύσεως δὲ ἔργον εἴ τις φοβεῖται, παιδίον ἐστί. Τοῦτο μέντοι οὐ μόνον φύσεως ἔργον ἐστίν, ἀλλὰ καὶ συμμέρον αὐτῇ. Πῶς ἄπτεται θεοῦ ἄνθρωπος, καὶ κατὰ τί αὐτοῦ μέρος, καὶ ὅταν πῶς ἔχῃ, διακρίνεται τὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο μέρος.

ιγ'. Οὐδὲν ἀθλιώτερον τοῦ πάντα κύκλῳ ἐκπεριερχομένου, καὶ τὰ «νέβην γὰρ» (φησὶν) ἐρευνῶντος, καὶ τὰ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν πλησίων διὰ τεκμάρσεως ζητοῦντος, μὴ αἰσθημένου δὲ, ὅτι ἀρκεῖ πρὸς μόνῳ ἑνὸν ἑαυτοῦ θαύμασι εἶναι, καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν. Θεραπεία δὲ αὐτοῦ, καθαρὸν πάθος διατηρεῖν, καὶ εἰκασιότητος, καὶ δυσαρεστήσεως τῆς πρὸς τὰ ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων γινόμενα. Τὰ μὲν γὰρ ἐκ θεῶν αἰδέσιμα δι' ἀρετὴν· τὰ δὲ ἐξ ἀνθρώπων φίλα διὰ συγγένειαν· ἐστὶ δὲ ὅτε καὶ τρόπον τινὰ ἐλεεινὰ, δι' ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν· οὐκ ἐλάττων ἢ πέρυσσις αὕτη τῆς στερισκούσης τοῦ διακρίνειν τὰ λευκὰ καὶ μέλανα.

ιδ'. Κἀν τρισγίλια ἔτη βιώσεσθαι μέλλεις, καὶ τοσαυτάκις μύρια, ὅμως μέμνησο, ὅτι οὐδεὶς ἄλλον ἀποβάλλει βίον, ἢ τοῦτον, ὃν ζῇ· οὐδὲ ἄλλον ζῇ, ἢ ὃν ἀποβάλλει. Εἰς ταῦτο οὖν καθίσταται τὸ μήκιστον τῷ βραχυτάτῳ. Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον, εἰ καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον· καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον οὕτως ἀκαριαῖον ἀναφαίνεται. Οὕτε γὰρ τὸ παρωχρὸς, οὕτε τὸ μέλλον ἀποβάλλοι ἄν τις. Ὁ γὰρ οὐκ ἔχει, πῶς ἂν τοῦτο τις αὐτοῦ ἀφελοίτο; Τούτων οὖν τῶν δύο δεῖ μεμνηθῆναι· ἐνὸς μὲν, ὅτι πάντα ἐξ αἰδίου ὁμοειδῆ καὶ ἀνακυκλούμενα, καὶ οὐδὲν διαφέρει, πότερον ἐν ἑκατὸν ἔτεσιν, ἢ ἐν διακοσίοις, ἢ ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ τὰ αὐτὰ τις ὀφεται· ἑτέρου δὲ, ὅτι καὶ ὁ πολυχρονιώτατος, καὶ ὁ τάχιστα τεθνηζόμενος, τὸ ἴσον ἀποβάλλει. Τὸ γὰρ παρὸν ἐστὶ μόνον, οὐ στερισκεσθαι μέλλει, εἴπερ γε ἔχει καὶ τοῦτο μόνον, καὶ, ὃ μὴ ἔχει τις, οὐκ ἀποβάλλει.

ιε'. Ὅτι πᾶν ὑπολήψις. Δῆλα μὲν γὰρ τὰ πρὸς τοῦ Κυνικοῦ Μονίμου λεγόμενα· ὁ δὲ καὶ τὸ χρήσιμον τοῦ λεγομένου, ἐάν τις αὐτοῦ τὸ νόστιμον μέχρι τοῦ ἀληθοῦς δέχεται.

ις'. Ὑβρίζει ἑαυτὴν ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ, μάλιστα μὲν, ὅταν ἀπόστημα καὶ ὅλον φῦμα τοῦ κόσμου, ὅσον ἐρ' ἑαυτῷ, γένηται. Τὸ γὰρ δυσχεραίνειν τινὲ τῶν γινόμενων, ἀπόστασις ἐστὶ τῆς φύσεως, ἥς ἐν μέρει αἱ ἐκάστου τῶν λοιπῶν φύσεις περιέχονται. Ἐπειτα δὲ, ὅταν ἄνθρωπὸν τινα ἀποστραφῇ, ἢ καὶ ἐναντία φέρεται, ὥς βλάψουσα, οἷα εἰσιν αἱ τῶν ὀργιζομένων. Τρίτον ὑβρίζει ἑαυτὴν, ὅταν ἡσασθαι ᾗδων ἢ πόνου. Τέταρτον, ὅταν ὑποκρίνεται, καὶ ἐπιπλάστως καὶ ἀναλήθως τι ποιῇ ἢ λέγῃ. Πέμπτον, ὅταν πράξιν τινα ἑαυτῆς καὶ ὁρμὴν ἐπ' οὐδένα σκοπὸν ἀφίῃ, ἀλλὰ εἰκῇ καὶ

intelligere : quinam sint ii, quorum opiniones et voces nominis claritatem largiuntur; quid sit mori, et, quando quis id per se solum spectet et cogitatione ab eo separaverit, quæ simul cum eo concipiuntur animo, eum nihil aliud id esse habiturum, nisi opus naturæ; naturæ autem opus si quis timeat, eum esse puerulum; hoc tamen non solum naturæ opus esse, verum etiam naturæ prodesse; quo pacto homo Deum contingat, et qua sui parte, et quando certo quodam modo ita se habeat illa hominis pars.

13. Nihil miserius est eo, qui omnia undique circumit et quæ subter terram sunt, ait ille, rimatur, eaque, quæ in aliorum animis sunt, per conjecturas indagat, non autem sentit sufficere, si quis cum eo, quem intra se gerit, genio ver-setur et hunc sincere colat : hujus autem cultus in eo cernitur, ut purus servetur a perturbatione animi, et temeritate et aegritudine propter ea, quæ a Diis et hominibus fiunt : nam quæ a Diis proficiscuntur, venerabilia sunt virtutis nomine, quæ ab hominibus, cara cognitionis ratione, interdum etiam miseratione digna propter ignorantiam bonorum et malorum : hæc cæcitas haud minor est illa, quæ nos privat facultate alba et nigra discernendi.

14. Etiam si ter mille annos victurus esses, et insuper tricies mille, memento tamen, neminem aliam amittere vitam, quam ipsam eam, quam vivat, neque aliam vivere, quam eam, quam amittat; eodem igitur redit longissimum vitæ tempus cum brevissimo : nam præsens par, etiam si id quod perit non par sit, et id, quod amittitur, ita instar puncti videtur : neque enim quod præterit aut quod futurum est ut quis amittat, fieri potest : quomodo enim eo, quo caret, quis eum privabit? horum igitur duorum meminisse oportet : alterius, omnia ex æterno ejusdem speciei esse et in orbem relabi, nec differre, utrum centum annis an ducentis aut infinito tempore eadem aliquis sit visurus; alterius, et eum, qui diutissime vixerit, et eum, qui celerime obierit, par amittere; nam præsens solum est, quo privari poterit, si quidem id tantum habet et, quod quis non habet, id non amittit.

15. Omnia in opinione sita : manifesta enim sunt, quæ a Monimo Cynico dicuntur; manifesta quoque utilitas dicti, si quis vim ejus salutarem nec tamen ultra veritatem admittit.

16. Contumelia se afficit animus hominis potissimum tum, quum, quantum per ipsum stat, abscessus et quasi tuber mundi sit : nam ægre ferre aliquid eorum, quæ fiunt, est desistere a natura, cujus in parte uniuscujusque aliarum rerum natura continetur; tum vero, quando hominem aliquem aversatur aut adeo ei nocendi consilio adversatur, quales sunt irascentium animi; porro se ipse contumelia afficit, quando voluptati aut dolori succumbit; item, quando simulat ac fecte et fallaciter aliquid vel facit vel loquitur; denique, quando actionem aliquam suam aut conatum ad nullum scopum dirigit, sed temere et inconsulte

ἀπαρκαλουθήτως δτιοῦν ἐνεργῇ, δέον καὶ τὰ μικρότατα κατὰ τὴν ἐπὶ τὸ τέλος ἀναφορὰν γίνεσθαι· τέλος δὲ λογικῶν ζώων, τὸ ἔπessθαι τῷ τῆς πόλεως καὶ πολιτείας τῆς πρεσβυτάτης λόγῳ καὶ θεσμῷ.

ιζ'. Τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ὁ μὲν χρόνος, στιγμή· ἡ δὲ οὐσία, βέουσα· ἡ δὲ αἰσθησις, ἀμυδρά· ἡ δὲ ὅλου τοῦ σώματος σύγκρισις, εὐσηπτος· ἡ δὲ ψυχὴ, ῥόμβος· ἡ δὲ τύχη, δυστέχμαρτον, ἡ δὲ φήμη, ἀκριτον· συνελόντι δὲ εἰπεῖν, πάντα, τὰ μὲν τοῦ σώματος, ποταμός, τὰ δὲ τῆς ψυχῆς, θνείρος καὶ τύφος· ὁ δὲ βίος, πόλεμος καὶ ξένου ἐπιδημία· ἡ ὑπεροφημία δὲ, λήθη. Τί οὖν τὸ παραπέμψαι δυνάμενον; ἐν καὶ μόνον, φιλοσοφία. Τοῦτο δὲ ἐν τῷ τηρεῖν τὸν ἔνδον δαίμονα ἀνύβριστον, καὶ ἀσινῇ, ἡδονῶν καὶ πόνων κρείσσονα, μηδὲν εἰκῇ ποιοῦντα, μηδὲ διεψευσμένως καὶ μεθ' ὑποκρίσεως, ἀνενδεῇ τοῦ ἄλλου ποιῆσαι τι, ἢ μὴ ποιῆσαι· ἐτι δὲ τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα δεχόμενον, ὡς ἐκεῖθεν ποθεν ἐργόμενα, θθεν αὐτὸς ἦλθεν· ἐπὶ πᾶσι δὲ τὸν θάνατον ὡς τῇ γνώμῃ περιμένοντα, ὡς οὐδὲν ἄλλο, ἢ λύσιν τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν ἕκαστον ζῶον συγκρίνεται. Εἰ δὲ αὐτοῖς τοῖς στοιχείοις μηδὲν δεινὸν ἐν τῷ ἕκαστον διηνεῶς εἰς ἕτερον μεταβάλλειν, διὰ τί ἐπιζηταί τις τὴν πάντων μεταβολὴν καὶ διάλυσιν; κατὰ φύσιν γάρ· οὐδὲν δὲ κακὸν κατὰ φύσιν.

Τὰ ἐν Καρνοῦντι.

BIBAIION Γ.

Οὐχὶ τοῦτο μόνον δεῖ λογίζεσθαι, ὅτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπαναλίσκεται ὁ βίος, καὶ μέρος ἑλαττον αὐτοῦ καταλείπεται· ἀλλὰ κακῆϊον λογιστέον, ὅτι, εἰ ἐπὶ πλὴν βιωῇ τις, ἐκεῖνο γε ἄδηλον, εἰ ἐξαρχέσει ὁμοία αὐτῆς ἡ διάνοια πρὸς τὴν σύνεσιν τῶν πραγμάτων, καὶ τῆς θεωρίας τῆς συντετινούσης εἰς τὴν ἐμπειρίαν τῶν τε θείων καὶ τῶν ἀνθρωπείων. Ἐάν γὰρ παραληρεῖν ἀρξῇται, τὸ μὲν διαπνεῖσθαι, καὶ τρέφεσθαι, καὶ φαντάζεσθαι, καὶ ὁρᾶν, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, οὐκ ἐνδεήσει· τὸ δὲ ἑαυτοῦ χρῆσθαι, καὶ τοὺς τοῦ καθήκοντος ἀριθμοὺς ἀκριβοῦν, καὶ τὰ προφαινόμενα διαβροῦν, καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ, εἰ ἤδη ἐξακτέον αὐτὸν, ἐπιστάνειν, καὶ ὅσα τοιαῦτα λογισμοῦ συγγεγυμνασμένου πᾶν χρῆζει, προαποσθένεται. Χρὴ οὖν ἐπείγεσθαι, οὐ μόνον τῷ ἐγγυτέρῳ τοῦ θανάτου ἑκάστοτε γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τὴν ἐνόησιν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν παρακολούθησιν προαπολήγειν.

β'. Χρὴ καὶ τὰ τοιαῦτα παραφυλάσσειν, ὅτι καὶ τὰ ἐπιγινόμενα τοῖς φύσει γινομένοις ἔχει τι εὐχάρι καὶ ἐπαγωγόν. Οἶον, ἀρτου ὀπωμένου παραβρῆγνυται τινα μέρη· καὶ ταῦτα οὖν τὰ διέχοντα οὕτως, καὶ τρόπον τινὰ παρὰ τὸ ἐπάγγελμα τῆς ἀρτοποιίας ἔχοντα, ἐπιπρέπει πικρὰ, καὶ προθυμίαν πρὸς τὴν τροφὴν ἰδίως ἀνακινεῖ. Πάλιν τε τὰ σῦκα, ὅποτε ὀρασιότατά ἐστι, κέχνηε. Καὶ ἐν ταῖς δρυπέσιν ἐλαίαις, αὐτὸ τὸ ἐγγὺς τῇ σήψει, ἰδὼν τι κάλλος τῷ καρπῷ προστίθεται. Οἱ

quantillum id est exsequitur, quum etiam minima quaeque ita agi oporteat, ut ad finem referantur; finis autem animalium ratione praedictorum est, urbis et civitatis antiquissimae rationi et legi obsequi.

17. Vitae humanae tempus, punctum; materia fluens; sensus obscurus; totius corporis compages ad putredinem vergens; animus, turbo; fortuna, res perplexa; fama, iudicii expers: ut paucis dicam, omnia corporis, fluvius; omnia animi, somnium et fumus; vita, bellum et peregrini commoratio; fama posthuma, oblivio. Quid igitur est, quod deducere potest? unicum et solum, philosophia. Haec autem in eo cernitur, ut eum, qui intus est, genium a contumelia et laesione immunem serves, voluptatibus et doloribus superiorem, nihil temere facientem nec fide simulateve, non indigentem, ut alius quid faciat aut non faciat, porro ea, quae obveniunt et attribuuntur, accipientem ut quae inde veniunt, unde ipse venit, post omnia autem mortem placido animo opperientem, quippe nihil aliud, nisi solutionem elementorum, e quibus singula animalia sunt composita. Quod si ipsis elementis nihil timendum est ex eo, quod unumquodque eorum perpetuo in aliud mutatur; quam ob causam quis suspectam habeat omnium rerum mutationem et in partes dissolutionem? nam naturae conveniens est; nihil autem malum, quod naturae convenit.

Haec Carnunti.

LIBER III.

1. Non hoc solum reputari oportet, vitam in dies absumi minoremque ejus partem relinqui, verum etiam illud reputandum est, etiamsi quis diutius victurus sit, tamen obscurum esse, an mens ipsius pariter posthac idoneam habitura sit vim ad intelligentiam rerum ac doctrinae ejus, quae ad scientiam rerum divinarum humanarumque spectat. Nam si delirare coeperit, perspirari quidem et nutriri et visis impelli et impetum capere et quae id genus alia sunt non deficient; sed se ipso uti et officii numeros diligenter ediscere, et quae apparent articulatim explicare et de eo, num sese jam hinc educat, deliberare et quae, hujusmodi sunt, quae judicandi facultatem bene subactam requirunt, ea vero ante exstinguuntur. Festinandum igitur est, non solum idcirco, quod mors in dies propior imminet, verum etiam idcirco, quod intelligentia et perceptio rerum ante desinit.

2. Oportet etiam talia observari, ea quoque, quae per consequentiam iis, quae natura fiunt, adnascuntur, suavitatis aliquid et illecebrarum habere: ut, panis quum coquitur, diffunduntur quaedam ejus partes; haec igitur sic hiantia et quodammodo contra professionem artis pistoriae comparata decoris quid nescio quo modo habent et singulari quadam ratione cupiditatem edendi movent: porro etiam ficus, quum maturuerunt, dehiscunt, et in maturissimis olivis id ipsum, quod prope ad putredinem accedit, propriam

στάχους δὲ κάτω νεύοντες, καὶ τὸ τοῦ λέοντος ἐπισκύνιον, καὶ δὲ τῶν συῶν ἐκ τοῦ στόματος βέων ἄρρος, καὶ πολλὰ ἕτερα, κατ' ἰδίαν εἴ τις σκοποίῃ, πόρρω ὄντα τοῦ εὐειδούς, ὅμως, διὰ τὸ τοῖς φύσει γινόμενοις ἐπακολουθεῖν, συνεπικοσμεῖ καὶ ψυχῶν γαίῃ, ὥστε, εἴ τις ἔχοι πάθος καὶ ἔννοιαν βαθυτέραν πρὸς τὰ ἐν τῷ ὄλῳ γινόμενα, σχεδὸν οὐδὲν οὐχὶ δοῖται αὐτῷ καὶ τῶν κατ' ἐπακολουθήσιν συμβαινόντων ἡδέως πως διασυνίστασθαι. Οὗτος δὲ καὶ θηρίων ἀληθῆ χάσματα οὐχ ἥσσαν ἡδέως δέσεται, ἢ ὅσα γραφεῖς καὶ πλάσται μιμούμενοι δεικνύουσιν· καὶ γὰρ καὶ γέροντος ἀκμήν τινα καὶ ὥρην, καὶ τὸ ἐν παισὶν ἐπαφρόδιτον, τοῖς ἑαυτοῦ σώφροσιν ὀφθαλμοῖς ὁρᾶν δυνήσεται· καὶ πολλὰ τοιαῦτα οὐ παντὶ πιθανὰ, μόνῳ δὲ τῷ πρὸς τὴν φύσιν, καὶ τὰ ταύτης ἔργα γνησίως ὁικειωμένῳ προσπεσῆται.

γ'. Ἰπποκράτης πολλὰς νόσους ἰασάμενος, αὐτὸς νοσήσας ἀπέθανεν. Οἱ Χαλδαῖοι πολλῶν θανάτους προηγόρευσαν, εἴτα καὶ αὐτοὺς τὸ πεπρωμένον κατέλαβεν. Ἀλέξανδρος, καὶ Πομπήιος, καὶ Γάιος Καῖσαρ, ὅλας πόλεις ἄρδην τοσαυτάκις ἀνελόντες, καὶ ἐν παρατάξει πολλὰς μυριάδας ἱππέων καὶ πεζῶν κατακόψαντες, καὶ αὐτοὶ ποτε ἐξῆλθον τοῦ βίου. Ἡράκλειτος, περὶ τῆς τοῦ κόσμου ἐκπυρώσεως τοσαῦτα φυσιολογήσας, ὕδατος τὰ ἐντὸς πληρωθεὶς, βολβίτῳ κατακεχρισμένος, ἀπέθανε. Δημόκριτον δὲ οἱ φεῖρες· Σωκράτην δὲ ἄλλοι φεῖρες ἀπέκτειναν. Τί ταῦτα; ἐνέβης, ἐπλευσας, κατήχθης· ἐκδοθῇ. Εἰ μὲν ἐφ' ἑτερον βίον, οὐδὲν θεῶν κενόν, οὐδὲ ἐκεῖ. Εἰ δὲ ἐν ἀναισθησίᾳ, παύσει πόνων καὶ ἡδονῶν ἀνεχόμενος, καὶ λατρεύων τοσούτῳ χεῖρονι τῷ ἀγγείῳ, ἢ περίεστι τὸ ὑπηρετοῦν· τὸ μὲν γὰρ νοῦς καὶ δαίμων, τὸ δὲ γῆ καὶ λύθρος.

δ'. Μὴ κατατρίψῃς τὸ ὑπολειπόμενον τοῦ βίου μέρος ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις, ὁπόταν μὴ τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ τι κοινωφελὲς ποιῇ. (Ἦτοι γὰρ ἄλλου ἔργου στέρη) τοῦτέστι φανταζόμενος, τί δὲ δεῖνα πράσσει, καὶ τίνας ἐνεκεν, καὶ τί λέγει, καὶ τί ἐνθυμεῖται, καὶ τί τεχνάζεται, καὶ ὅσα τοιαῦτα ποιεῖ ἀπορρέμβεσθαι τῆς τοῦ ἰοῦ ἡγεμονικῆ παρατηρήσεως. Χρὴ μὲν οὖν καὶ τὸ εἰκῆ καὶ μάτην ἐν τῷ εἰρμῷ τῶν φαντασιῶν περιίστασθαι, πολὺ δὲ μάλιστα τὸ περιέργον, καὶ κακότηδες· καὶ ἐθιστέον ἑαυτὸν, μόνον φαντάζεσθαι, περὶ ὧν εἴ τις ἄφρων ἐπ' ἀνέροιτο, «Τί νῦν διανοῇ;» μετὰ παρόρησίας παραχρῆμα ἂν ἀποκρίναιτο, ὅτι τὸ καὶ τό· ὡς ἐξ αὐτῶν εὐθὺς δῆλα εἶναι, ὅτι πάντα ἀπλᾶ καὶ εὐμενῆ, καὶ ζώου κοινωτικῷ, καὶ ἀμελοῦντος ἡδονικῶν, ἢ καθάπαξ ἀπολαυστικῶν φαντασματῶν, ἢ φιλονεικίας τινός, ἢ βασιλευσίας καὶ ὑποψίας, ἢ ἄλλου τινός, ἐφ' ᾧ ἂν ἐρυθρίασις ἐξηγούμενος, ὅτι ἐν νῷ αὐτὸ εἴχες. Ὁ γάρ τοι ἀνὴρ δὲ τοιοῦτος, οὐκ ἔτι ὑπερτιθέμενος τὸ ὡς ἐν ἀρίστοις ἦδη εἶναι, ἱερεὺς τίς ἐστι καὶ ὑπουργὸς θεῶν, χρώμενος καὶ τῷ ἐνδόν ἱδρυμένῳ αὐτοῦ, δὲ παρέχεται τὸν ἀνθρώπον ἀχραντον πασῶν ἡδονῶν, ἄτρωτον ὑπὸ παντὸς πόνου, πάσης ὕβρεως ἀνέπαφον, πάσης ἀναίσθητον πονηρίας, ἀθλητὴν ἄθλου τοῦ μεγίστου, τοῦ ὑπὸ μηδενὸς πάθους

quandam amoenitatem haccæ concilial; spicæ autem deorsum nutantes, et leonis supercilium et aprorum ex ore profluens spuma et multa alia, quæ, si quis separatim spectat, a pulcritudine longe absunt, tamen, quoniam ea, quæ natura fiunt, sequuntur, ad ornatum et delectationem pro sua quæque parte conferunt; ita ut si quis interiorē sensum habeat et profundiorē intelligentiam eorum, quæ in universo fiunt, ei propemodum nihil non etiam eorum, quæ per consequentiam accidunt, grata quadam ratione cum aliis concinnatum videri debeat. Hic etiam veros belluarum rictus non minore cum voluptate spectabit, quam quos pictores et fectores imitando exhibent; atque et vetulæ anus et senis florem quendam ac decus et puerorum venustatem modestis suis oculis intueri poterit. Atque ejus generis multa non cuivis probabilia occurrent, sed ei tantum, qui cum natura ejusque operibus intimam quandam familiaritatem contraxerit.

3. Hippocrates postquam multos morbos sustulit, ipse morbo correptus obiit; Chaldæi multorum mortes prædicere, postea etiam ipsos fatum intercepti; Alexander et Pompeius et Caius Cæsar quum totas urbes toties funditus evertissent et in acie multa millia equitum peditumque interfecissent, et ipsi vita excesserunt; Heraclitus quum rerum naturam scrutatus tam multa de conflagratione mundi dissevisset, aqua intercute distentus et stercore bubulco oblitus interiit; Democritum pediculi, Socratem alii pediculi sustulerunt. Quorsum hæc? Conscendisti, navigasti, ex alto in portum devectus es. Exscende! si in aliam vitam, nihil diis vacuum, ne ibi quidem, sin vero in conditionem sensu privatam, desines labores et voluptates tolerare et inservire vasi tanto deteriori, quanto præstantius est, id quod servit: hoc enim mens et genius, illud terræ et sanies.

4. Id quod relinquitor vitæ noli contere in cogitationibus de aliis, nisi si ad communem utilitatem spectas. Nam profecto alio negotio privaris, hoc est, cogitans, quid ille agat et quam ob rem, quid dicat, quid cogitet, quid molietur et quæ alia sunt hujusmodi, quæ faciunt, ut ab animi principatu diligenter observando divageris. Oportet igitur vanitatem quoque et temeritatem in serie cogitationum declinare, omnium autem maxime curiositatem et malitiam, teque adsuafacere, ut ea tantum cogites, de quibus interrogatus, quid nunc mediteris, libere statim respondeas «hoc vel illud,» ita ut ex iis confestim appareat, omnia in te esse simplicia et benevola et animalis communi utilitati prospicientis, despicientis cogitationes, quæ voluptatem omnino ve oblectationem spectant, itemque æmulationem quandam aut invidentiam aut suspicionem aut aliud quidlibet, quod si animo te agitas fataris, pudore te suffundi oporteat. Nam profecto vir talis, non amplius differens, quin in optimorum numero sit, sacerdos quasi quidam est et minister Deorum, numine quoque, quod in pectore gerit, familiariter utens, quod hominem præstat incontaminatum omnibus voluptatibus, omni dolore illæsum, nulli contumeliæ obnoxium, omnisque malitiæ sensu carentem, certaminis maximi, ne ab ulla animi perturbatione prosternatur, lu-

καταβληθῆναι, δικαιοσύνη βεβαυμένον εἰς βάθος, ἀσπαζόμενον μὲν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα πάντα· μὴ πολλάκις δὲ, μηδὲ χωρὶς μεγάλῃς καὶ κοινοφελούς ἀνάγκης φανταζόμενον, τί ποτε ἄλλος λέγει, ἢ πράσσει, ἢ διανοεῖται. Μόνα γὰρ τὰ ἐαυτοῦ πρὸς ἐνέργειαν ἔχει, καὶ τὰ ἐαυτοῦ ἐκ τῶν ὅλων συγχλωθόμενα διηνεκῶς ἐννοεῖ· κακείνα μὲν καλὰ παρέχεται, ταῦτα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισται. Ἡ γὰρ ἐκάστῳ νεμομένη μοῖρα συνεμφέρεται τε καὶ συνεμφέρει. Μένονται δὲ, καὶ ὅτι συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν· καὶ ὅτι κήδεσθαι μὲν πάντων ἀνθρώπων κατὰ τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν ἐστί· δόξης δὲ οὐχὶ τῆς παρὰ πάντων ἀνθεκτέον, ἀλλὰ τῶν δηλογοιυμένων τῇ φύσει βιούντων μόνον. Οἱ δὲ μὴ οὕτως βιούντες, ὅποιοί τινες οἴκοι τε καὶ ἔξω τῆς οἰκίας, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, οἳ μεθ' οἷων φύρονται, μεμνημένους διατελεῖ. Οὐ τοῖνυν οὐδὲ τὸν παρὰ τῶν τοιούτων ἔπαινον ἐν λόγῳ τίθεται, οἷγε οὐδὲ αὐτοὶ ἐαυτοῖς ἀρέσκονται.

ε'. Μῆτε ἀκούσιος ἐνέργει, μῆτε ἀκοινώνητος, μῆτε ἀνεξέταστος, μῆτε ἀνθελκόμενος· μῆτε κομψεία τὴν διάνοιάν σου καλλωπιζέτω· μῆτε πολυρρήμων, μῆτε πολυπράγμων ἔσο. Ἐτι δὲ ὃ ἐν σοὶ θεὸς ἔστω προστατὴς ζωῆς ἀρρένος, καὶ πρεσβύτου, καὶ πολιτικοῦ, καὶ Ῥωμαίου, καὶ ἀρχοντος, ἀνατεταχότος ἐαυτὸν, οἷος ἂν εἴη τις περιμένων τὸ ἀνακλητικόν, ἐκ τοῦ βίου εὐλυτος, μῆτε ὀρκου δεόμενος, μῆτε ἀνθρώπου τινὸς μάρτυρος. Ἐν δὲ τῷ φαιδρὸν καὶ τὸ ἀπροσδεὲς τῆς ἐξωθεν ὑπηρεσίας, καὶ τὸ ἀπροσδεὲς ἡσυχίας, ἢν ἄλλοι παρέχουσιν. Ὅρθον οὖν εἶναι χρῆ, οὐχὶ ὀρθούμενον.

ς'. Εἰ μὲν τι κρεῖττον εὐρίσκεις ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ ζῳῇ δικαιοσύνης, ἀληθείας, σωφροσύνης, ἀνδρίας, καὶ καθάπας τοῦ ἀρκεῖσθαι ἐαυτῇ τὴν διάνοιάν σου, ἐν οἷς κατὰ τὸν λόγον τὸν ὀρθὸν πράσσοντά σε παρέχεται, καὶ τῇ εἰμαρμένῃ, ἐν τοῖς ἀπροαιρέτως ἀπονεμομένοις· εἰ τούτου, φημί, κρεῖσσόν τι ὄρεξ, ἐπ' ἐκεῖνο ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τραπομενος, τοῦ ἀρίστου εὐρισκομένου ἀπολαυε. Εἰ δὲ μηδὲν κρεῖττον φαίνεται αὐτοῦ τοῦ ἐνιδρυμένου ἐν σοὶ δαίμονος, τάς τε ἰδίας ὁρμὰς ὑποτεταχότος ἐαυτῷ, καὶ τὰς φαντασίας ἐξετάζοντος, καὶ τῶν αἰσθητικῶν πείσεων, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἐαυτὸν ἀφελκυκότος, καὶ τοῖς θεοῖς ὑποτεταχότος ἐκυτὸν, καὶ τῶν ἀνθρώπων προκτθόμενον· εἰ τούτου πάντα τὰ ἄλλα μικρότερα καὶ εὐτελέστερα εὐρίσκεις, μηδενὶ γόραν οἰδοῦ ἐτέρῳ, πρὸς ὃ βέβηας ἄπαξ καὶ ἀποκλίνας, οὐκ ἔτι ἀπερισπάστως τὸ ἀγαθόν ἐκεῖνο τὸ ἴδιον καὶ τὸ σὸν προτιμᾶν δυνήσῃ· ἀντικαθῆναι γὰρ τῇ λογικῇ καὶ ποιητικῇ ἀγαθῇ οὐ ἡμεῖς, οὐδ' ὅτι οὖν ἑτερογενὲς, οἷον τὸν παρὰ τῶν πολλῶν ἔπαινον, ἢ ἀρχάς, ἢ ἀπολαύσεις ἡδονῶν. Πάντα ταῦτα, καὶ πρὸς ὀλίγον ἐναρμόζειν δόξῃ, κατεκράτησεν ἄνθρωπος, καὶ παρήνεγκεν. Σὺ δὲ, φημί, ἀπλῶς καὶ ἐλευθερίως ἐλοῦ τὸ κρεῖττον, καὶ τούτου ἀντέγρου. — Κρεῖττον δὲ τὸ συμπερὸν. — Εἰ μὲν τὸ ὡς λογικῷ, τούτου τήρει· εἰ δὲ τὸ ὡς ζῳῇ, ἀπόφνηναι, καὶ ἀτύπως

clatorem, justitiæ colore bene tinctum, ex toto animo quæ eveniunt sibi tribuuntur amplectentem, non sæpe nequæ sine magna et ad publicam utilitatem spectante necessitate cogitantem, quid tandem alius loquatur aut agat aut medietur; sola enim sua sunt, in quibus operam collocat atque ea, quæ sibi ex universi natura destinantur, assidue contemplatur, atque illa quidem honesta præstat, hæc autem bona esse habet persuasum: quæ enim cuique assignata est sors, convenienter infertur et infert. Meminit autem, cognatione contineri quidquid rationis sit particeps, et omnibus hominibus prospicere naturæ hominis esse consentaneum; gloriæ autem non ei, quæ ab omnibus proficiscatur, esse studendum, sed ei tantum, quæ ab iis, qui naturæ convenienter degant. Qui non ita vivunt quales sint domi et foris, noctu et interdiu, quales cum qualibus volutentur, semper memor est; proinde nihili pendit laudem ab iis profectam, qui ne sibi quidem ipsi placent.

5. Noli invitus agere, neque a communione generis humani alienus, neque re non explorata, neque animo in diversa tracto: ne urbanitas animi tui sensum lenociniis exornet; ne sis multorum verborum, neque multorum negotiorum. Præterea Deus, qui in te residet, sit præses animalis masculi, ætate maturi, rei publicæ studiosi, Romani, principis, ita compositi, quasi qui expectet classicum, facile e vita discessurus, qui neque jurejurando opus habeat neque hominis cujusquam testimonio. * Inest vero serenitas, et neque externo ministerio indigere, neque tranquillitate, quam alii præstant. Rectum igitur esse oportet, non erectum.

6. Si quid in vita humana deprehenderis præstantius justitia, veritate, temperantia, fortitudine, denique animo tuo sic affecto, ut in iis, quæ sanæ rationi convenienter agentem te præstat, se ipso, fato autem in iis contentus sit, quæ sine nostra optione attribuuntur; si quid, inquam, præstantius hoc deprehenderis, eo toto animo fac te veritas, eoque, ut bono præstantissimo, quod inveneris, fruaris. Sin nil præstabilius offenderis eo, qui in te collocatus est, genio, qui et omnes suos motus sibi subjecit et visa quæque diligenter explorat et a sensuum affectionibus, ut dicebat Socrates, se abduxit, et Diis se submisit et hominum curam gerit; si animo sic affecto inferiora vilioraque cetera omnia deprehenderis, nulli alii rei cuiquam locum concede, quo si semel inclinaveris animo devergente, non amplius bonum proprium ac tuum sine distractione omnium maxime colere poteris. Nefas enim est, ullam aliam rem quamcunque diversi generis bono illi rationali et efficienti ex adverso consistere, ut imperitiæ multitudinis laudem, magistratus, divitias, voluptatum fructum: quæ omnia, si vel tantulum convenire visa fuerint, confestim prævalebunt et te abducunt. Tu vero, inquam, quod præstantius est, id simpliciter et libere elegito, eique strenue adhærescito. — Præstat autem, quod prodest. — Si conducere tibi videtur, quatenus ratione præditus es, retine; si vero quatenus anima

φύλασσε τὴν κρίσιν· μόνον ὅπως ἀσφαλῶς τὴν ἐξέτασιν ποιήσῃ.

ζ'. Μὴ τιμῆσῃς ποτὲ ὡς συμφέρον σεαυτῷ, δ' ἀναγκάσει σέ ποτε τὴν πίστιν παραβῆναι, τὴν αἰδῶ ἐγκαταλιπεῖν, μισῆσαι τινα, ὑποπεῦσαι, καταράσασθαι, ὑποκρίνασθαι, ἐπιθυμῆσαι τίνος τοίχων καὶ παραπετασμάτων δεομένου. Ὁ γὰρ τὸν ἑαυτοῦ νοῦν καὶ δαίμονα, καὶ τὰ ὄργια τῆς τούτου ἀρετῆς προελόμενος, τραγωδίαν οὐ ποιεῖ, οὐ στενάζει, οὐκ ἐρημίας, οὐ πολυπληθείας δεῖσεται· τὸ μέγιστον, ζήσῃ, μὴτε διώκων, μὴτε φεύγων· πότερον δὲ ἐπὶ πλεόν διαστημαχρόνου τῷ σώματι περιεχομένη τῇ ψυχῇ, ἢ ἐπ' ἑλάσσον χρήσεται οὐδ' ὅτι οὖν αὐτῷ μέλει· κἂν γὰρ ἤδη ἀπαλλάσσεσθαι δέη, οὕτως εὐλύτως ἄπεισιν, ὥς ἄλλο τι τῶν αἰδημόνως καὶ κοσμίως ἐνεργεῖσθαι δυναμένων ἐνεργήσων. Τοῦτο μόνον παρ' ὅλον τὸν βίον εὐλαβούμενος, τὸ τὴν διάνοιαν ἐν τινι ἀνοικεῖν νοεροῦ πολιτικοῦ ζωῷ τροπῇ γενέσθαι.

η'. Οὐδὲν ἂν ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ κεκολασμένου καὶ ἐκκεκαθαρμένου πυθόδες, οὐδὲ μὴν μεμολυσμένον, οὐδὲ ὑποῦλον εἶροισ. Οὐδὲ ἀσυντελή τὸν βίον αὐτοῦ ἢ πεπωμένην καταλαμβάνει, ὥς ἂν τις εἴποι τὸν τραγωδόν, πρὸ τοῦ τελέσαι καὶ διχοπραματῖσαι, ἀπαλλάσσεσθαι. Ἔτι δὲ οὐδὲν δοῦλον, οὐδὲ κομψόν, οὐδὲ προσεδεμένον, οὐδὲ ἀπεσχισμένον, οὐδὲ ὑπεύθυνον, οὐδὲ ἐμφωλεῦον.

θ'. Τὴν ὑποληπτικὴν δύναμιν σέβου. Ἐν αὐτῇ τὸ πᾶν, ἵνα ὑπόληψις τῷ ἡγεμονικῷ σοῦ μηκέτι ἐγγένηται ἀνακολούθως τῇ φύσει, καὶ τῇ τοῦ λογικοῦ ζωῷ κατασκευῇ. Αὕτη δὲ ἐπαγγέλλεται ἀπροπτωσίαν, καὶ τὴν πρὸς ἀνθρώπους οἰκείωσιν, καὶ τὴν τοῖς θεοῖς ἀκολουθίαν.

ι'. Πάντα οὖν ῥίψας, ταῦτα μόνον τὰ ὀλίγα σύνεχε· καὶ ἔτι συμμνημόνευε, ὅτι μόνον ζῇ ἕκαστος τὸ παρὸν τοῦτο, τὸ ἀκαριαῖον· τὰ δὲ ἄλλα ἢ βεβίωται ἢ ἐν ἀδῆλῳ. Μικρὸν μὲν οὖν δ' ζῇ ἕκαστος, μικρὸν δὲ τὸ τῆς γῆς γωνίδιον, ὅπου ζῇ· μικρὸν δὲ καὶ ἡ μικρίστη ὑστεροφημία, καὶ αὕτη δὴ κατὰ διαδοχὴν ἀνθρωπαρίων τάχιστα τεθνηξομένων, καὶ οὐκ εἰδόντων οὐδὲ ἑαυτοὺς, οὕτιγε τὸν πρόπαλαι τεθνηκότα.

ια'. Τοῖς δὲ εἰρημένοις παραστήμασιν ἐν ἔτι προσέστω, τὸ ὅρον ἢ ὑπογραφὴν αἰε ποιεῖσθαι τοῦ ὑποπίπτοντος φανταστοῦ, ὥστε αὐτὸ ὁποῖόν ἐστι κατ' οὐσίαν γυμνόν, ὅλον δι' ὅλων διηρημένως βλέπειν, καὶ τὸ ἴδιον ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὰ ὀνόματα ἐκείνων, ἐξ ὧν συνεκρίθη, καὶ εἰς αὐτὸ ἀναλυθῆσεται, λέγειν παρ' ἑαυτῷ. Οὐδὲν γὰρ οὕτως μεγαλοφροσύνης ποιητικόν, ὥς τὸ ἐλέγχειν ὁδῷ καὶ ἀληθείᾳ ἕκαστον τῶν τῷ βίῳ ὑποπιπτόντων δύνασθαι καὶ τὸ αἰε οὕτως εἰς αὐτὰ ὁρᾶν, ὥστε συνεπιβάλλειν, ὁποῖόν τι τῷ κόσμῳ ὁποῖαν τινὰ τοῦτο χρεῖαν παρεχόμενον, τίνα μὲν ἔχει ἀξίαν ὡς πρὸς τὸ ὅλον, τίνα δὲ ὡς πρὸς τὸν ἀνθρώπον, πολίτην ὄντα πόλει τῆς ἀνωτάτης, ἥς αἱ λοιπαὶ πόλεις ὥσπερ οἰκίαι υἱαῖν· τί ἐστὶ, καὶ ἐκ τίνων συγκρίεται, καὶ πόσον

tus es, repudia; et a fastu alienum serva iudicium; modo ut tuto rerum examen instituas!

7. Cave, unquam quidquam tibi prodesse putes, quod te aliquando compellat, ut fidem fallas, verecundiam deseras, oderis aliquem, suspectum habeas, diras impreceris, appetas aliquid quod parietes et velamenta desideret. Qui enim suae ipsius menti et genio et sacris virtutis ejus primas defert, tragedias non excitat, gemitus non edit, non solitudine, non frequentia indiget; et, quod maximum est, vivit, neque appetens vitam, nec fugiens; utrum autem longiore an brevioris temporis spatio anima sua corpore circumdata utatur, ne tantillum quidem curae habet: nam si statim demigrandum est, non minus promptus discedit, quam si ad aliam aliquam rem peragendam se conferat, quae salva verecundia et decore peragi potest; hoc unum per totam vitam cavens, ne mens in ullo deprehendatur conatu, qui animal rationale et sociale dedeceat.

8. In mente hominis castigati et purificati nihil purulenti, nihil impuri, nihil subdoli offendes; neque vitam ejus fatum unquam abruptum imperfectum, perinde ac si tragediam dixerit aliquis ante fabulam finitam ac peractam scenam cessisse; porro nec servile quidquam, neque affectatum, neque addictum, neque abscissum, nec poenae obnoxium, nec latebrosus.

9. Facultatem, e qua opiniones nascuntur, diligenter cole. In ea omnia insunt, ut menti tuae nulla innascatur opinio, quae vel naturae sit contraria vel animalis ratione praediti constitutioni: cujus haec est promissio, ut a temeritate in assentiendo alieni, et hominibus benevoli atque diis obsequentes reddamur.

10. Missis igitur omnibus, haec pauca tantum retine: praeterea memento, unumquemque praesens tantummodo temporis spatium, quod puncti instar obtinet, vivere: reliquum aut exactum aut in incerto. Exiguum igitur est quod unusquisque vivit; exiguis quoque terrae in quo vitam agit, angulus; exigua denique, quae vel longissime propagatur, fama posthuma, eaque per successionem homunculorum tradita celerrime moriturorum, ac ne se ipsos quidem cognoscentium, nedum eum, qui jam pridem fato concessit.

11. His, quae dixi, decretis unum adhuc addendum est, visi cujusvis, quod se offerat, definitionem vel descriptionem esse faciendam, ut quale sit ex natura sua et per omnes ac singulas ejus partes spectatum, clare intelligas, et quodnam sit proprium ejus nomen, quae item nomina eorum, e quibus conflatum est et in quae resolvetur, tecum possis disserere. Nihil enim tantam vim habet ad animi magnitudinem gignendam, quam posse singula, quae in vita occurrunt, via ac ratione explorare eaque semper sic intueri, ut simul tecum reputes, quali mundo qualem usum haec res praebat, quam habeat existimationem et universitatis rerum et hominis respectu, utpote civis supremae illius civitatis, cujus quasi domus sunt ceterae civitates; quid sit, ex quibus compositum et quamdiu ut permaneat a natura

ἡρότων πέφυκε παραμένειν τοῦτο, τὸ τὴν φαντασίαν μοι νῦν ποιοῦν· καὶ τίνος ἀρετῆς πρὸς αὐτὸ χρεία, ὅσον ἡμερότητος, ἀνδρείας, ἀληθείας, πίστεως, ἀφελείας, πύταρχείας, τῶν λοιπῶν. Διὸ δὲ ἐφ' ἑκάστου λέγειν, τοῦτο μὲν παρὰ θεοῦ ἦκει· τοῦτο δὲ κατὰ τὴν σύλληξιν, καὶ τὴν συμμηρομένην σύγκλωσιν, καὶ τὴν τοιαύτην σύντευξιν τε καὶ τύχην· τοῦτο δὲ παρὰ τοῦ συμφύλου καὶ συγγενοῦς καὶ κοινωνοῦ, ἀγνοῦντος μέντοι, ὃ τι αὐτῷ κατὰ φύσιν ἐστίν. Ἄλλ' ἐγὼ οὐκ ἀγνοῶ· διὰ τοῦτο γρῶμαι αὐτῷ κατὰ τὸν τῆς κοινωνίας φυσικὸν νόμον εὖνως καὶ δικαίως· ἅμα μέντοι τοῦ κατ' ἀξίαν ἐν τοῖς μέσοις συστοχάζομαι.

ιβ'. Ἐὰν τὸ παρὸν ἐνεργῆς, ἐπόμενος τῷ ὀρθῷ λόγῳ ἐσπουδασμένος, ἐβρώμενος, εὐμενὺς, καὶ μηδὲν παρεμπορεύμα, ἀλλὰ τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα καθαρὸν ἐστῶτα τηρῆς, ὡς εἰ καὶ ἡδὴ ἀποδοῦναι δέοι· ἐὰν τοῦτο συνάπτῃς, μηδὲν περιμένων, μηδὲ φεύγων, ἀλλὰ τῇ παρουσίᾳ κατὰ φύσιν ἐνεργεῖς, καὶ τῇ, ὣν λέγεις καὶ φθέγγῃ, ἡρωικῇ ἀληθείᾳ ἀρκούμενος, εὐζωήσεις. Ἔστι δὲ οὐδεὶς ὁ τοῦτο κωλύσαι δυνάμενος.

ιγ'. Ὡς περ οἱ ἱατροὶ αἰεὶ τὰ ὄργανα καὶ σιδήρια πρόχειρα ἔχουσι πρὸς τὰ αἰφνιδια τῶν θεραπευμάτων· οὕτω τὰ δόγματα σὺ ἔτοιμα ἔχε πρὸς τὸ τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα εἰδέναι, καὶ πᾶν καὶ τὸ μικρότατον οὕτω ποιεῖν, ὡς τῆς ἀμφοτέρων πρὸς ἀλλήλα συνδέσεως μεμνημένος. Οὔτε γὰρ ἀνθρώπινόν τι ἄνευ τῆς ἐπὶ τὰ θεῖα συναναφορᾶς εὖ πράξεις, οὔτε ἐμπαλιν.

ιδ'. Μηκέτι πλανῶ· οὔτε γὰρ τὰ ὑπομνημάτιά σου μέλλεις ἀναγινώσκειν, οὔτε τὰς τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων πράξεις, καὶ τὰς ἐκ τῶν συγγραμμάτων ἐκλογάς, ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτοῦ ἀπετίθεσο· σπεῦδε οὖν εἰς τέλος, καὶ τὰς κενὰς ἐλπίδας ἀφελῆς, σαυτοῦ βροῦθαι, εἰ τι σοι μέλει σαυτοῦ, ἕως ἔξοστις.

ιε'. Οὐκ ἴσασι, πόσα σημαίνει τὸ κλέπτειν, τὸ σπείρειν, τὸ ὠνεῖσθαι, τὸ ἡσυχάζειν, τὸ δρᾶν τὰ πρακτέα, ὃ οὐκ ὀρθολομοῖς γίγνεται, ἀλλ' ἑτέρα τινὶ ὄψει.

ισ'. Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς· σώματος αἰσθήσεις, ψυχῆς ἔρμαι, νοῦ δόγματα. Τὸ μὲν τυποῦσθαι φανταστικῶς, καὶ τῶν βοσκημάτων· τὸ δὲ νευροσπαστεῖσθαι ὀρμητικῶς, καὶ τῶν θηρίων, καὶ τῶν ἀνδρογύνων, καὶ Φαλάριδος, καὶ Νέρωνος· τὸ δὲ τὸν νοῦν ἡγεμόνα ἔχειν ἐπὶ τὰ φαινόμενα καθήκοντα, καὶ τῶν θεοῦς μὴ νομιζόντων, καὶ τῶν τὴν πατρίδα ἐγκαταλείπόντων, καὶ τῶν ποιούντων, ἐπειδὴν κλείσωσι τὰς θύρας. Εἰ οὖν τὰ λοιπὰ κοινὰ ἐστὶ πρὸς τὰ εἰρημένα, λοιπὸν τὸ ἴδιόν ἐστι τοῦ ἀγαθοῦ, φιλεῖν μὲν καὶ ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα, καὶ συγκλωθόμενα αὐτῷ· τὸν δὲ ἔνδον ἐν τῇ στήθει ἰδρυμένον δαίμονα μὴ φύρειν, μηδὲ θορυβεῖν ὄχλῳ φαντασιῶν, ἀλλὰ ὧν διατηρεῖν, κοσμικῶς ἐπόμενον θεῷ, μήτε φεγγόμενόν τι παρὰ τὰ ἀληθῆ, μήδε ἐνεργοῦντα παρὰ τὰ δίκαια. Εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ πάντες ἄνθρωποι, ὅτι ἀπλῶς καὶ αἰδημόνως καὶ εὐθύμως βιοῖ, οὔτε χαλεπαίνει τινὶ τούτων, οὔτε παρατρέπεται τῆς ὁδοῦ τῆς ἐγώσεως ἐπὶ τὸ τέλος τοῦ βίου, ἐφ' ὃ δεῖ ἔλθειν καθαρὸν,

comparatum sit id quod nunc mihi visum objicit : quanam ad id virtute opus sit, ut mansuetudine, fortitudine, veritate, fide, simplicitate, moderatione, reliquis. De singulis igitur rebus dicendum est : hæc divinitus venit; hæc per complexum et fati serie connexa et contexta, et tali rerum concursu ac fortuna : hæc a contribuli et cognato et sodali, qui tamen nescit, quid naturæ suæ sit consentaneum. At ego non ignoro; ideoque secundum societatis legem a natura sancitam benevolum et justum me præsto. Neque tamen non in mediis illis rebus ejus pro æstimatione rationem habeo.

12. Si rectæ rationi obsecutus id quod instat, sedulo, strenue et placide peregeris, non opus aliquod accessorium, sed genium tuum purum integrumque servaveris, quasi illum statim esses redditurus; si hoc indesinenter egeris, nihil exspectans aut fugiens, sed præsentē actione naturæ consentanea et heroica in singulis dictis ac vocibus veritate contentus, prosperam ages vitam; quod quin facias, nemo est, qui te impedire possit.

13. Quemadmodum medici ad subita mala sananda in promptu habent instrumenta et ferramenta; sic te in promptu habere oportet decreta ad res divinas humanasque cognoscendas et ad omnia, etiam minima, ita agenda, ut memineries utrorumque inter se vinculi. Neque enim rem ullam humanam recte perficies, nisi simul eam ad deos retuleris; neque contra.

14. Noli amplius evagari; neque enim futurum est, ut commentarios tuos perlegas aut priscorum Romanorum et Græcorum res gestas et ex variis scriptis excerpta, quæ tibi in senectute [tractanda] reposuisti. Festina igitur ad finem, et si qua tibi tui cura est, dum licet, missa spe vana, tibi ipse consule.

15. Non intelligunt, quam multiplicem vini habeant vocabula hæc, furari, serere, emere, quiescere, videre quid factu opus sit, quod non oculis fit, sed alio aliquo visu.

16. Corpus, anima, mens : corporis sensus, animæ impetus, mentis decreta. Visorum imaginibus imprimi, etiam pecudum est : interno impetu quasi fidiculis agitari, ferarum quoque est et effeminatorum hominum et Phalari dis et Neronis; mentem ducem habere ad ea, quæ convenire videntur, etiam eorum est, qui deos esse negant et patriam deserunt, qui faciunt, postquam fores clausere. Si igitur cetera his, quæ dixi, communia sunt, restat, quod proprium est viri boni, libenter amplecti ea, quæ accidunt et a fato ei destinantur; genium vero intus in pectore habitantem nec polluere nec turba visorum perturbare, sed placidum servare et decenter Deo obsequentem, nihil a veritate alienum loquentem et nihil nisi justum agentem. Quod si nemo hominum fidem ei habet, eum simpliciter, modeste et tranquille vivere, neque horum cuiquam irascitur, neque declinat a via ea, quæ fert ad vitæ finem; ad

ἡσύχιον, εὐλυτον, ἀδιάστως τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ συνηρμοσμένον.

BIBAION Δ.

Τὸ ἔνδον κυριεῦον, ὅταν κατὰ φύσιν ἔρχῃ, οὕτως ἔστηκε πρὸς τὰ συμβαίνοντα, ὥστε αἰετὸς πρὸς τὸ δυνατόν καὶ διδόμενον μετατίθεσθαι βραδίως. Ὑλὴν γὰρ ἀποταγμένην οὐδεμίαν φιλεῖ· ἀλλὰ ὁρμᾷ μὲν πρὸς τὰ ἡγούμενα μεθ' ὑπεξαίρεσεως· τὸ δὲ ἀντισταγόμενον ὕλῃν ἑαυτῷ ποιεῖ· ὥσπερ τὸ πῦρ, ὅταν ἐπικρατῇ τῶν ἐπεπιπτόντων, ὅφ' ὧν ἂν μικρὸς τις λύχνος ἐσθέσθῃ· τὸ δὲ λαμπρὸν πῦρ τάχιστα ἐξωκείσῃ ἑαυτῷ τὰ ἐπιπορούμενα, καὶ κατηνάλωσεν, καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἐπὶ μεῖζον ἤρθη.

β'. Μηδὲν ἐνέργημα εἰκῇ, μηδὲ ἄλλως, ἢ κατὰ θεώρημα συμπληρωτικὸν τῆς τέχνης, ἐνεργεῖσθαι.

γ'. Ἀναχωρήσεις αὐτοῖς ζητοῦσιν, ἀγροικίας, καὶ αἰγιαλοῦς, καὶ ὁρῇ εἰώθας δὲ καὶ σὺ τὰ τοιαῦτα μάλιστα ποθεῖν. Ὅλον δὲ τοῦτο ἰδιωτικώτατόν ἐστιν, ἔξον ἧς ἂν ὥρας ἐθελήσῃς εἰς ἑαυτὸν ἀναχωρεῖν. Οὐδαμοῦ γὰρ οὔτε ἡσυγγωτερον, οὔτε ἀπραγμονέστερον, ἀνθρώπος ἀναχωρεῖ, ἢ εἰς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν· μάλισθ' ὅστις ἔχει ἐνὸς τοιαῦτα, εἰς ἃ ἐγκύψας, ἐν πάσῃ εὐμαρείᾳ εὐθὺς γίνεται· τὴν δὲ εὐμαρείαν οὐδὲν ἄλλο λέγω· ἡ εὐκοσμίαν. Συνεχῶς οὖν διδου σεαυτῷ ταύτην τὴν ἀναχωρήσιν, καὶ ἀνανεοῦ σεαυτόν· βραγχεῖα δὲ ἔστω καὶ στοιχειώδη, ἃ εὐθὺς ἀπαντήσαντα ἀρχέσει εἰς τὸ πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλείσαι, καὶ ἀποπέμψαι σε, μὴ δυσχεραίνοντα ἐκείνοις, ἐφ' ἃ ἐπ' ἀνέρχῃ. Τίνι γὰρ δυσχεραίνεις; τῇ τῶν ἀνθρώπων κακίᾳ; ἀναλογισάμενος τὸ κρίμα, ὅτι τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἔνεκεν γέγονε, καὶ ὅτι τὸ ἀνέχεσθαι μέρος τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὅτι ἄκοντες ἀμαρτάνουσι, καὶ πόσοι ἤδη διεχθρεύσαντες, ὑποπεύσαντες, μισήσαντες, διαδορατισθέντες ἐκτέντανται, τετέφρυνται, παύου ποτέ. Ἀλλὰ [καὶ] τοῖς ἐκ τῶν ὀκτων ἀπονεμομένοις δυσχεραίνεις; ἀνανεωσάμενος τὸ διεzeugμένον, ἦτοι πρόνοια, ἢ ἄτομοι, ἢ ἐξ ὧν ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ κόσμος ὥσαντι πόλις. Ἀλλὰ τὰ σωματικά σου ἄψεται ἔτι; ἐννοήσας, ὅτι οὐκ ἐπιμίγνυται λείως ἢ τραχέως κινουμένῳ πνεύματι ἢ διάνοια, ἐπειδὴν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολάβῃ καὶ γνωρίσῃ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν, καὶ λοιπὸν ὅσα περὶ πόνου καὶ ἡδονῆς ἀκήκοας καὶ συγκατέθου. Ἀλλὰ τὸ δοξάζειν σε περισπάσει; ἀπιδῶν εἰς τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης, καὶ τὸ χάος τοῦ ἐφ' ἑκάτερα ἀπέρου αἰῶνος, καὶ τὸ κενὸν τῆς ἀπηχέσεως, καὶ τὸ εὐμετάβολον καὶ ἄκριτον τῶν εὐφρημῶν δοκούντων, καὶ τὸ στενὸν τοῦ τόπου, ἐν ᾧ περιγράφεται. Ὅλη τε γὰρ ἡ γῆ στιγμή, καὶ ταύτης πόστον γωνίδιον ἢ κατοικήσις αὕτη; καὶ ἐνταῦθα πόσοι, καὶ οἳοί τινες οἱ ἐπαινεσόμενοι; Λοιπὸν οὖν μέμνησο τῆς ὑποχωρήσεως τῆς εἰς τοῦτο τὸ ἀγρίδιον ἑαυτοῦ· καὶ πρὸ παντὸς μὴ σπῶ, μηδὲ κατεντείνου, ἀλλὰ ἐλευθερὸς ἔσο, καὶ βρα τὰ πράγματα, ὡς ἀνὴρ, ὡς ἄνθρωπος, ὡς πολίτης, ὡς θνητὸν ζῶον. Ἐν δὲ τοῖς προχειροτάτοις, εἰς ἃ

quem par est accedere purum, quietum, ad decedendum promptum, et suapte sponte fato suo se accommodantem.

LIBER IV.

1. Quod intus dominatur, id, quando secundum naturam habet, ita stat adversus ea, quæ accidunt, ut semper ad id, quod fieri potest et datum est, facile transeat: materiam enim appensam nullam amat, sed fertur ad præposita cum exceptione: quod vero contra infertur, materiam sibi facit: quemadmodum ignis, ubi ea, quæ insuper incidunt, superat, a quibus parva lucerna exstingeretur: splendidus autem ignis celerrime sibi vindicat ea, quæ inferuntur, eaque consumit, et ex iis altius surgit.

2. Nulla actio temere aut aliter, quam secundum regulam, quæ ad artem complendam spectat, efficiatur.

3. Secessus sibi querunt, casas rusticæ, littora, montes: soles etiam tu ejusmodi loca maxime appetere. Sed totum hoc hominis est maxime rudis et imperiti, quum liceat, quacunque tibi visum fuerit hora, in te ipsum secedere. Nullum enim in locum, ubi major sit tranquillitas altiusve otium, homo secedit, quam in suum ipsius animum: potissimum, quicumque intus habet, in quæ intuens statim in summa sit commoditate: commoditatem vero nihil aliud dico nisi decentiam. Continuo igitur hunc secessum tibi concede et refice te ipse. Brevia autem sunt et elementaria, quæ, simul atque tibi occurrerint, sufficient ad eum *animum* totum occludendum, teque remittendum, nihil eorum moleste ferentem, ad quæ revertaris. Quid enim moleste fers? hominumne pravitatem? Perpendens decretum illud, animalium ratione præditiorem alterum alterius causa natum esse, et tolerare partem esse justitiæ, et invitos peccare eos, et quam multi jam, qui infensissimo fuere animo, qui suspiciosi, qui odio incensi, post vehementissimas pugnas porrecti inque cinerem redacti sint, tandem aliquando desine *indignari*. Verum ea, quæ a rerum universitate tibi tributa sunt, iniquo animo fers? Revocas tibi in *animum* disjunctivum illud: aut providentia aut atomi, vel ea omnia, ex quibus demonstratum est, mundum esse instar civitatis; *desine ea iniquo animo ferre*. Verum tangent te etiam posthæc quæ corporis sunt? Considerans, spiritui sive leniter sive aspere moto non immisceri mentem, simul atque se ipsa abduxerit suamque cognovit potestatem, et reliqua omnia, quæ de dolore et voluptate audisti et consensu tuo comprobasti, *desine tandem his tangi*. Verum gloriola te trahet in diversa? Respicens celeritatem oblivionis, qua omnia sepeliuntur, quam vasta sit infinitas temporis in utramque partem, quam vanum, quod resonant, quam mutabiles et judicii expertes ii qui te laudare videntur, et quam angustus sit locus, quo circumscribitur *eorum laus*, *desine tandem gloriola in diversa trahi*. Tota enim terra punctum, ejusque quantillus angulus hæc habitatio, et hic quam pauci sunt et cujusmodi homines, qui te celebrabunt! Quod igitur reliquum est, memento secessus in illum tui ipsius agellum, et ante omnia cave distraharis et nimium te intendas, sed liber esto et contemplare res ut homo, ut

ἐγκύψεις, ταῦτα ἔστω τὰ δύο. Ἐν μὲν, ὅτι τὰ πράγματα οὐχ ἄπτεται τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἔξω ἔστηκεν ἀτρεμούντα· αἱ δὲ ὀχλήσεις ἐκ μόνης τῆς ἐνδον ὑπολήψεως. Ἐτερον δὲ, ὅτι πάντα ταῦτα, ὅσα ὁρᾷς, ὅσον οὐδέπω μεταβάλλει, καὶ οὐκ ἔτι ἔσται· καὶ ὅσον ἤδη μεταβολαῖς αὐτὸς παρατετύχηκας, συνεχῶς διανοοῦ. Ὁ κόσμος, ἀλλοίωσις· ὁ βίος, ὑπόληψις.

δ'. Εἰ τὸ νοερὸν ἡμῖν κοινόν, καὶ ὁ λόγος, καθ' ὃν λογικοὶ ἐσμὲν, κοινός· εἰ τοῦτο, καὶ ὁ προστακτικὸς τῶν ποιητέων, ἡ μὴ, λόγος κοινός· εἰ τοῦτο, καὶ ὁ νόμος κοινός· εἰ τοῦτο, πολιτίζει ἐσμὲν· εἰ τοῦτο, πολιτεύματός τινος μετέχομεν· εἰ τοῦτο, ὁ κόσμος ὥσανεὶ πόλις ἐστίν. Τίνος γὰρ ἄλλου φήσκει τις τὸ τῶν ἀνθρώπων πᾶν γένος κοινὸν πολιτεύματος μετέχειν; ἐκεῖθεν δὲ, ἐκ τῆς κοινῆς ταύτης πόλεως καὶ αὐτὸ τὸ νοερὸν καὶ λογικὸν καὶ νομικὸν ἡμῖν· ἡ πόθεν; ὥσπερ γὰρ τὸ γεωδὲς μοι ἀπὸ τίνος γῆς ἀπομειρίσται, καὶ τὸ ὑγρὸν ἀπ' ἐτέρου στοιχείου, καὶ τὸ πνευματικὸν ἀπὸ πηγῆς τίνος, καὶ τὸ θερμὸν καὶ πυρῶδες ἐκ τίνος ἰδίας πηγῆς (οὐδὲν γὰρ ἐκ τοῦ μηδενὸς ἔρχεται, ὥσπερ μηδ' εἰς τὸ οὐκ ὂν ἀπέρχεται), οὕτω δὴ καὶ τὸ νοερὸν ἡμῖν ποθέν.

ε'. Ὁ θάνατος τοιοῦτος, ὅλον γένεις, φύσεως μυστήριον. Σύγχρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων, * * * εἰς ταῦτά. Ὅλως δὲ οὐκ ἐφ' ᾧ ἂν τις αἰσχυνθείη· οὐ γὰρ παρὰ τὸ ἐξῆς τῷ νοερῷ ζῶω, οὐδὲ παρὰ τὸν λόγον τῆς παρασκευῆς.

ς'. Ταῦτα οὕτως ὑπὸ τῶν τοιούτων πέφυκε γίνεσθαι, ἐξ ἀνάγκης· ὁ δὲ τοῦτο μὴ θέλων, θέλει τὴν σукὴν ὀπὸν μὴ εἶναι. Ὅλως δ' ἐκείνου μέμνησο, ὅτι ἐντὸς ὀλιγίστου χρόνου καὶ σὺ καὶ οὗτος τεθνήξεσθε· μετὰ βραχὺ δὲ οὐδὲ ὄνομα ὑμῶν ὑπολειφθήσεται.

ζ'. Ἄρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρται τὸ, « Βέβλαμαι. » Ἄρον τὸ « Βέβλαμαι, » ἦρται ἡ βλάβη.

η'. Ὁ χεῖρω αὐτὸν ἑαυτοῦ ἄνθρωπον οὐ ποιεῖ, τοῦτο οὐδὲ τὸν βίον αὐτοῦ χεῖρω ποιεῖ, οὐδὲ βλάπτει, οὔτε ἐξωθεν, οὔτε ἐνδοθεν.

θ'. Ἡνάγκασται ἡ τοῦ συμφέροντος φύσις τοῦτο ποιεῖν.

ι'. Ὅτι πᾶν τὸ συμβαῖνον δικαίως συμβαίνει· δ, ἐὰν ἀκριβῶς παραφύλασσης, εὐρήσεις· οὐ λέγω μόνον κατὰ τὸ ἐξῆς, ἀλλ' ὅτι κατὰ τὸ δίκαιον, καὶ ὡς ἂν ὑπὸ τίνος ἀπονέμεντος τὸ κατ' ἀξίαν. Παραφύλασσε οὖν, ὡς ἤρξω· καὶ, ὅ τι ἂν ποιῇς, σὺν τούτῳ ποιεῖ, σὺν τῷ ἀγαθὸς εἶναι, καθ' ὃ νενόηται ἰδίως ὁ ἀγαθός. Τοῦτο ἐπὶ πάσης ἐνεργείας οὔζε.

ια'. Μὴ τοιαῦτα ὑπολάμβανε, ὅα ὁ ὑβρίζων κρίνει, ἢ ὅα σε κρίνεται βούλεται· ἀλλ' ἴδω αὐτὰ, ὅποια κατ' ἀλήθειαν ἐστί.

ιβ'. Δύο ταύτας ἐτοιμότητας ἔχειν αἰεὶ δεῖ· τὴν μὲν, πρὸς τὸ πρᾶξις μόνον, ὅπερ ἂν ὁ τῆς βασιλικῆς καὶ νομοθετικῆς λόγος ὑποβάλλῃ ἐπ' ὠφέλειαν ἀνθρώπων· τὴν δὲ, πρὸς τὸ μεταθέσθαι, ἐὰν ἄρα τις παρῇ διορθῶν καὶ μετάγων ἀπὸ τίνος οἰήσεως. Τὴν μέντοι μεταγωγὴν αἰεὶ ἀπὸ τίνος πιθανότητος ὡς δικαίου, ἢ κοι-

civis, ut animal mortale. Inter ea, quæ maxime in promptu sint, in quæ intuearis, hæc duo sunt : alterum, res *externas* non attingere animum, sed extra immotas stare, molestias autem ex sola interna opinione *oriri* : alterum omnia ea, quæ vides, jamjam mutari neque amplius fore : atque quam multarum rerum mutationi ipse interfueris fac cogites. *Mundus, mutatio; vita, opinio.*

4. Si intellectus nobis communis est, etiam ratio, qua rationales sumus, nobis communis; si hæc, etiam ea ratio, quæ, quid faciendum sit, quid non, præcipit, communis; si hæc, etiam lex communis; si hæc, cives sumus; si cives, civitatis alicujus participes; si hoc est, mundus instar civitatis est : cujus enim alius civitatis universum hominum genus particeps dixeris? Illinc autem, e communi hac civitate et ipsa intelligendi vis et rationalis et legis gnara nobis *obvenit*, aut unde? nam ut terrenum mihi e terra aliqua pro parte attributum est, et humidum ex alio elemento, et spirabile e fonte aliquo, et calidum igneumque e proprio quodam fonte — nihil enim ex nihilo oritur, quemadmodum etiam nihil in nihilum redigitur — ita utique etiam intellectus alicunde venit.

5. Mors tale quid est, quale ortus, naturæ actio occulta, concretio ex elementis et dissolutio in eadem, omnino non cujus quemquam pudeat; neque enim ordini animalis intelligendi facultate præditi neque rationi constitutionis nostræ repugnat.

6. Natura ita comparatum est, ut hæc non possint non ab hujusmodi hominibus sic fieri; quod qui non vult, idem ficut vult succo carere. Omnino illius memento, intra brevissimum tempus et te et istum morituros; paulo post ne nomina quidem vestra superfutura.

7. Tolle opinionem! sublatus est illud : « læsus sum; » tolle illud, « læsus sum! » sublatus est damnum.

8. Quod hominem se ipso deteriorem non reddit, id vitam quoque ejus non deteriorem reddit, neque damnum ei infert aut extrinsecus aut intrinsecus.

9. Utilitatis natura non potest non hoc agere.

10. Quidquid accidit, juste accidit, idque; si diligenter animadverteris, reperies : non tantum dico secundum id quod consequens est, sed secundum justitiæ rationem, quasi ab aliquo, qui secundum dignitatem distribuat. Animadverte igitur diligenter, ut cœperas, et quidquid agis, cum studio bonitatis age, idque eo sensu, quo quis proprie bonus dicitur. Id in omni actione serva.

11. Noli talia ea opinari, qualia injuriosus judicat aut qualia te ea judicare vult; sed vide ea, qualia revera sint.

12. Duplicem hanc promptitudinem te habere oportet : alteram, ut id tantum agas, quodcumque regiæ ac legiferæ facultatis ratio suggerit ad utilitatem hominum : alteram, ut sententiam mutes, si forte quis adest, qui eam corrigat et te ab opinione deducat : oportet tamen hanc sententiæ mutationem oriri a probabili quadam ratione, quasi ita

νοφαλοῦς, γίνεσθαι, καὶ τὰ παραπλήσια τοιαῦτα μόνον εἶναι δεῖ, οὐχ ὅτι ἡδὺ, ἢ ἐνδοξόν ἐπ' αὐτῇ.

ιγ'. Λόγον ἔχεις; — Ἐγώ — Τί οὖν οὐ χρῆ; Τοῦτου γὰρ τὸ ἑαυτοῦ ποιῶντος, τί ἄλλο θέλεις;

ιδ'. Ἐνυπέστης, ὡς μέρος. Ἐναφανισθήσῃ τῷ γεννήσαντι· μᾶλλον δὲ ἀναληφθήσῃ εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ τὸν σπερματικὸν κατὰ μεταβολήν.

ιε. Πολλὰ λιθανωτοῦ βωλάρια ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βωμοῦ· τὸ μὲν προκατέπεσεν, τὸ δὲ ὕστερον· διαφέρει δ' οὐδέν.

ις'. Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν θεὸς αὐτοῖς δοῖς, οἷς νῦν θηρίον καὶ πίθηκος, ἐὰν ἀνακάμψῃς ἐπὶ τὰ δόγματα καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ λόγου.

ιζ'. Μὴ ὡς μύρια μέλλων ἔτη ζῇν. Τὸ χρεῶν ἐπ' ἡρτήσεται· ἕως ζῆς, ἕως ἔξεστιν, ἀγαθὸς γένου.

ιη'. Ὅσῃν ἀσχολίαν κερδαίνει, ὁ μὴ βλέπων, τί ὁ πλυσίον εἶπεν, ἢ ἐπράξεν, ἢ διενόηθη· ἀλλὰ μόνον τί αὐτὸς ποιεῖ, ἵνα αὐτὸ τοῦτο δίκαιον ᾖ, καὶ ὅσιον, ἢ κατὰ τὸν ἀγαθὸν μὴ μέλαν ἦθος περιδύεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τῆς γραμμῆς τρέχειν ὀρθόν, μὴ διεβριμμένον.

ιβ'. Ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐπτοημένος οὐ φαντάζεται, ὅτι ἕκαστος τῶν μεμνημένων αὐτοῦ τάχιστα καὶ αὐτὸς ἀποθάνειται· εἴτα πάλιν καὶ αὐτὸς δ' ἐκείνων διαδεξάμενος, μέχρι καὶ πᾶσα ἡ μνήμη ἀποσβῇ διὰ ἐπτοημένων καὶ σθεννυμένων προΐουσα. Ὑπόθου δ', ὅτι καὶ ἀθάνατος μὲν οἱ μεμνησόμενοι, ἀθάνατος δ' ἡ ἀνῆμη· τί οὖν τοῦτο πρὸς σέ; καὶ οὐδὲν λέγω, ὅτι πρὸς τὸν τεθνηκότα, ἀλλὰ πρὸς τὸν ζῶντα· τί δ' ἐπαίνομος, πλὴν ἅρα δι' οἰκονομίαν τινά; πάρες γὰρ νῦν ἀκαίρως τὴν φυσικὴν δόσιν, ἄλλου τινὸς ἐχόμενον λόγου λοιπόν.

κ'. Πᾶν τὸ καὶ ὀπωσοῦν καλὸν, ἐξ ἑαυτοῦ καλὸν ἔστι, καὶ ἐφ' ἑαυτὸ καταλήγει, οὐκ ἔχον μέρος ἑαυτοῦ τὸν ἐπαῖνον. Οὔτε γοῦν χεῖρον ἢ κρεῖττον γίνεται τὸ ἐπαινούμενον. Τοῦτό φημι καὶ ἐπὶ τῶν κοινότερον καλῶν λεγομένων· οἷον ἐπὶ τῶν ὀλικῶν, καὶ ἐπὶ τῶν τεχνικῶν κατασκευασμάτων· τό γε δὴ ὄντως καλὸν* τινὸς χρεῖαν ἔχει; οὐ μᾶλλον, ἢ νόμος, οὐ μᾶλλον, ἢ ἀλήθεια, οὐ μᾶλλον, ἢ εὐνοία, ἢ αἰδώς. Τί τούτων διὰ τὸ ἐπαινέσθαι καλὸν ἔστιν, ἢ ψεγόμενον φθείρεται; Σμαράγδιον γὰρ ἑαυτοῦ χεῖρον γίνεται, ἐὰν μὴ ἐπαινῇται; Τί δὲ χρυσὸς, ἐλέφας, πορφυρά, λύρα, μαχαίριον, ἀνθύλλιον, δενδρύριον;

κα'. Εἰ διαμένουσιν αἱ ψυχαί, πῶς αὐτὰς ἐξ αἰδίου χωρεῖ δ' ἄηρ; — Πῶς δὲ ἡ γῆ χωρεῖ τὰ τῶν ἐκ τοσοῦτου αἰῶνος θαπτομένων σώματα; Ὅσπερ γὰρ ἐνθάδε ἡ τούτων πρὸς ἥντινα ἐπιδιαμονὴν μεταβολὴ καὶ διάλυσις χώραν ἄλλοις νεκροῖς ποιεῖ· οὕτως αἱ εἰς τὸν αἶρα μεθιστάμεναι ψυχαί, ἐπὶ ποσὸν συμμεῖναι, μεταβάλλουσι καὶ χέονται καὶ ἐξάπτονται, εἰς τὸν τῶν ὄλων σπερματικὸν λόγον ἀναλαμβάνόμεναι, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον χώραν ταῖς προσσυνικιζομέναις παρέχουσι. Τοῦτο δ' ἂν τις ἀποκρίναιτο ἐφ' ὑποθέσει τοῦ τὰς ψυχῶν διαμένειν. Χρὴ δὲ μὴ μόνον ἐνθυμῆσθαι τὸ πλῆ-

justum aut communioni utile sit : his similia tantum esse oportet, non quod gratum aut gloriosum videtur.

13. Ratione praeditus es? — sum. — Cur igitur ea non uteris? nam si haec facit, quod suum est, quid aliud desideras?

14. Substitisti ut pars; evanesces in eum, qui te generavit, seu potius recipieris in ejus rationem seminalem per mutationem.

15. Multae thuris glebulae in eandem aram, alia citius, alia tardius, decidunt : nihil autem interest.

16. Intra decem dies Deus videberis iis, quibus nunc bestia ac simia, si ad decreta cultumque mentis redieris.

17. Ne ut qui millia annorum victurus sit; fatum impendet; dum vivis, dum licet, fac bonus fias.

18. Quantum negolii lucrabitur, qui non videt, quid alius dixerit, egerit, cogitarit, sed tantum, quid ipse agat, ut justum sit ac pium, aut, * ut Agathonis verbis utar, « noli nigros circumspicere mores, sed per lineam curre rectus nec vagus. »

19. Qui insana famae posthumae admiratione tenetur, non cogitat, unumquemque eorum, qui ejus recordabuntur, perbreve et ipsum esse moriturum; postea rursus etiam hunc, qui illum exceperit, donec omnis memoria per eos, qui * accenduntur et extinguuntur, progrediens prorsus exstinguatur. Fac autem, et illos, qui tui meminerint, immortales fore, et immortalē tui memoriam, quid igitur hoc ad te? neque dico, quid ad mortuum, sed ad vivum; quid laus, nisi forte dispensationis causa? * Praetermittis enim nunc intempestive donum a natura datum, dum alii alicui rei adhaerescis quam rationi... Reliquum.

20. Quidquid quacunquē tandem ratione pulcrum est, id per se pulcrum est, et in se terminatur nec partem sui habet laudem. Igitur certe neque deterius neque melius fit laudando. Atque hoc dico etiam de iis, quae vulgari usu pulcra dicuntur, ut de rebus corporeis et artificum operibus. Quod revera pulcrum, id scilicet laude indigeat? non magis, quam lex; non magis, quam veritas; non magis, quam benevolentia aut verecundia. Ecquid horum idcirco, quod laudatur, pulcrum est, aut eo, quod vituperatur, corrumpitur? Smaragdus enim num se ipso deterior fit, si non laudatur? Quid vero aurum, ebur, purpura, lyra, gladiolus, flosculus, arbuscula?

21. Si permanent animae, quo modo eas ab aeterno capit aer? — Quo modo vero terra capit corpora eorum, qui ab aëre tam immenso sepulti sunt? Quemadmodum enim hic corporum, postquam ad certum quoddam tempus permanent, mutatio et dissolutio aliis cadaveribus locum dat; sic animae, quae in aerem transferuntur, postquam aliquamdiu persisterunt, mutantur et funduntur et succenduntur, in seminalem universitatis rationem receptae, eoque pacto iis, quae in easdem sedes recipiuntur, locum faciunt. Hoc igitur aliquis respondere possit posito hoc, animas permanere. Neque vero solum reputanda est multitudo corporum

θος τῶν θαπτομένων οὕτωςι σωμάτων, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ἐκάστης ἡμέρας ἐσθιομένων ζώων ὑφ' ἡμῶν τε καὶ τῶν ἄλλων ζώων. Ὅσος γὰρ ἀριθμὸς καταναλίσκεται, καὶ οὕτωςι πως θάπτεται, ἐν τοῖς τῶν τρεφομένων σώμασι; Καὶ ὁμοίως δέχεται ἡ χώρα αὕτη, διὰ τὰς ἐξαιματώσεις, διὰ τὰς εἰς τὸ ἀερῶδες ἢ πυρῶδες ἀλλοιώσεις.

Τίς ἐπὶ τούτου ἡ ἱστορία τῆς ἀληθείας; διαίρεσις εἰς τὸ ὕλικόν, καὶ εἰς τὸ αἰτιῶδες.

Ι. κβ'. Μὴ ἀπορρέμβεσθαι· ἀλλ' ἐπὶ πάσης ὁρμῆς τὸ δίκαιον ἀποδιδόναι, καὶ ἐπὶ πάσης φαντασίας σώζειν τὸ καταληπτικόν.

κγ'. Πᾶν μοι συναρμῶζει, ὃ σοι εὐάρμοστόν ἐστιν, ὦ κόσμε. Οὐδέν μοι πρόωρον, οὐδὲ ὀψιμον, τὸ σοι εὐχαίρον. Πᾶν μοι καρπὸς, ὃ φέρουσιν αἱ σοὶ ὥραι, ὦ φύσις· ἐκ σοῦ πάντα, ἐν σοὶ πάντα, εἰς σέ πάντα. Ἐκεῖνος μὲν φησι· « Πόλι φίλη Κέκροπος· σὺ δὲ οὐκ ἐρεῖς· » α' Ὡ πόλι φίλη Διός; »

κδ'. Ὀλίγα πρῆσσε, φησὶν, εἰ μέλλεις εὐθυμήσειν· μήποτε ἄμεινον τὸ τἀναγκαῖα πράσσειν, καὶ ὅσα ὁ τοῦ φύσει πολιτικοῦ ζώου λόγος αἰρεῖ, καὶ ὡς αἰρεῖ. Τοῦτο γὰρ οὐ μόνον τὴν ἀπὸ τοῦ καλῶς πράσσειν εὐθυμίαν φέρει, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ὀλίγα πράσσειν. Τὰ πλεῖστα γὰρ, ὧν λέγομεν καὶ πράσσομεν, οὐκ ἀναγκαῖα ὄντα, ἐάν τις περιέλῃ, εὐσκολώτερος καὶ ἀταρακτότερος ἔσται. Ὅθεν δεῖ καὶ παρ' ἑκάστα ἑαυτὸν ὑπομιμῆσκειν, μὴ τι τοῦτο οὐ τῶν ἀναγκαίων; Δεῖ δὲ μὴ μόνον πράξεις τὰς μὴ ἀναγκαίας περιαιρεῖν, ἀλλὰ καὶ φαντασίας· οὕτως γὰρ οὐδὲ πράξεις παρέλκουσαι ἐπακολουθήσουσι.

κε'. Πείρασον, πῶς σοι χωρεῖ καὶ ὁ τοῦ ἀγαθοῦ ἀνθρώπου βίος, τοῦ ἀρεσκομένου μὲν τοῖς ἐκ τῶν ὄλων ἀπονεμομένοις, ἀρκουμένου δὲ τῇ ἰδίᾳ πράξει δικαίᾳ καὶ διαβάσει εὐμενεῖ.

κς'. Ἐώρακας ἐκεῖνα; Ἴδε καὶ ταῦτα. Σεαυτὸν μὴ τάρασσε· ἀπλῶσον σεαυτόν. Ἀμαρτάνει τις; ἐπαυτῷ ἀμαρτάνει. Συμβέθῃκε σοὶ τι; καλῶς· ἐκ τῶν ὄλων ἀπ' ἀρχῆς σοι συγκαθείμαρτο, καὶ συνεκλώθετο πᾶν τὸ συμβαῖνον. Τὸ δ' ὄλον, βραχὺς ὁ βίος· κερδαντέον τὸ παρὸν σὺν εὐλογιστίᾳ καὶ δίκῃ. Νῆφε ἀνειμένος.

κζ'. Ἦτοι κόσμος διατεταγμένος, ἢ κυκεῶν, συμπερορημένος μὲν, ἀλλὰ κόσμος. Ἦ ἐν σοὶ μὲν τις κόσμος ὑρίστασθαι δύναται; ἐν δὲ τῷ παντὶ ἀκοσμία; καὶ ταῦτα οὕτως πάντων διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων καὶ συμπαθῶν.

κη'. Μέλαν ἦθος, θῆλυ ἦθος, περισελὲς ἦθος, θηριώδες, βοσκηματώδες, παιδαριώδες, βλακικόν, κίβδηλον, βωμολόχον, καπηλικόν, τυραννικόν.

κθ'. Εἰ ξένος κόσμου, ὃ μὴ γνωρίζων τὰ ἐν αὐτῷ ὄντα, οὐχ ἤττον ξένος, καὶ ὃ μὴ γνωρίζων τὰ γινόμενα. Φυγὰς, ὃ φεύγων τὸν πολιτικὸν λόγον· τυφλός, ὃ καταμύων τῷ νοερῷ ὀματι· πτωχός, ὃ ἐνδεὴς ἐτέρου, καὶ μὴ πάντα ἔχων παρ' ἑαυτοῦ τὰ εἰς τὴν βίον χρήσιμα. Ἀπόσπτημα κόσμου, ὃ ἀφιστά-

sic sepulorum, sed etiam aliorum animalium, quæ quotidie comeduntur et a nobis et ab aliis animantibus : quantus enim numerus consumitur et hoc modo quasi sepelitur in corporibus eorum, qui iis aluntur? et tamen ea regio illa recipit, dum partim in sanguinem, partim in aeriam igneamque materiam mutantur.

Quænam hac in re veritatis explorandæ ratio? Divisio in materiam et formam.

22. Noli divagari, sed in omni agendi impetu id quod justum est præsta, et in omni viso tene id quod comprehendendi potest.

23. Quidquid tibi bene convenit, Munde, id mihi convenit : nihil mihi immaturum, nihil serum, quod tibi tempestivum. Quidquid tuæ, Natura, ferunt Horæ, mihi fructus; ex te omnia, in te omnia, ad te omnia. Ille ait : « O cara civitas Cecropis ! » tune : « O cara civitas Jovis ! » inquires?

24. « Pauca age, » inquit ille, « si vis tranquillo animo esse ! » Nescio an melius sit « necessaria » agere omniaque ea, quæ ratio animalis socialis exigit eoque modo, quo exigit. Hoc enim non solum animi tranquillitatem affert, quæ a bene agendo gignitur, sed etiam eam, quæ a pauca agendo oritur. Si quis enim plurima eorum, quæ dicimus et facimus, utpote non necessaria, sustulerit, et otiosior erit et minus turbatus. Quare oportet in singulis se ipsum commonefacere, numquid hæc sint ex iis, quæ non necessaria sunt? Oportet nos autem non solum actiones non necessarias tollere, verum etiam visa : nam sic neque actiones supervacaneæ subsequuntur.

25. Fac periculum, quomodo tibi procedat vita boni hominis, ejus, qui iis, quæ ex universitate rerum ipsi tribuuntur, contentus est atque in justa sua actione et benevolam mentis affectionem acquiescit.

26. Vidisti illa? Vide etiam hæc : te ipsum ne conturbes; simplicem te redde. Peccat aliquis? sibi ipsi peccat. Accidit tibi aliquid? bene habet; ex rerum universitate tibi inde ab initio erat destinatum et quasi nendo connexum id quod accidit. Summa eo redit : brevis vita; lucrandum quod instat tempus considerate et juste agendo; sobrius esto in animo remittendo.

27. Aut consilio dispositus mundus, aut cinnus, fortuito congestus, at mundus tamen; an vero fieri potest, ut in te mundus consistat, in universitate rerum autem mera confusio? præsertim omnibus sic discretis et diffusis et tamen consentientibus!

28. Nigri mores, effeminati mores, præfracti mores, belluini, pecuini, pueriles, stolidi, subdoli, scurriles, perfidi, tyrannici.

29. Si peregrinus mundi is est, qui ignorat ea, quæ in mundo sunt, non minus peregrinus etiam is est, qui ignorat, quæ fiunt : profugus, qui rationem civilem fugit; concus, qui mentis oculos clausos habet : egenus, qui alius indiget neque in se habet, quibus ad vitam opus est : abscessus mundi, qui abscedit seseque a naturæ communis

μενος καὶ χωρίζων ἑαυτὸν τοῦ τῆς κοινῆς φύσεως λόγου, διὰ τοῦ δυσαρρεστῆν τοῖς συμβαίνουσιν· ἐκείνη γὰρ φέρει τοῦτο, ἢ καὶ σὲ ἤνεγκεν· ἀπόσχισμα πόλεως, ὃ τὴν ἰδίαν ψυχὴν τῆς τῶν λογικῶν ἀποσχίζων, μιᾶς οὐσης.

λ'. Ὁ μὲν χωρὶς χιτῶνος φιλοσοφεῖ, ὃ δὲ χωρὶς βιβλίου· ἄλλος οὗτος ἡμίγυμος. Ἄρτους οὐκ ἔχω, φησι, καὶ ἐμμένω τῷ λόγῳ. — Ἐγὼ δὲ τροφὰς τὰς ἐκ μαθημάτων οὐκ ἔχω, καὶ ἐμμένω.

λἀ'. Τὸ τεχνίον, ὃ ἐμαθες, φίλει, τούτῳ προσαναπαύου· τὸ δὲ ὑπόλοιπον τοῦ βίου διεξέλθε, ὡς θεοῖς μὲν ἐπιτετροφῶς τὰ σεαυτοῦ πάντα ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, ἀνθρώπων δὲ μηδενὸς μήτε τύραννον μήτε δοῦλον ἑαυτὸν καθιστάς.

λβ'. Ἐπινόησον, λόγου χάριν, τοὺς ἐπὶ Οὐρεσπασιανῷ καιροῦς, ὅψει ταῦτα πάντα· γαμοῦντας, παιδοτροφοῦντας, νοσοῦντας, ἀποθνήσκοντας, πολεμοῦντας, ἑορτάζοντας, ἐμπορευομένους, γεωργοῦντας, κολακεύοντας, αὐθαδιζομένους, ὑποπτεύοντας, ἐπιβουλεύοντας, ἀποθανεῖν τινας εὐχομένους, γογγύζοντας ἐπὶ τοῖς παροῦσιν, ἐρῶντας, θησαυρίζοντας, ὑπατείας, βασιλείας ἐπιθυμοῦντας. Οὐκοῦν ἐκεῖνος μὲν ὃ τούτων βίος οὐκ ἔτι οὐδαμοῦ. Πάλιν ἐπὶ τοὺς καιροῦς τοὺς Τραϊανοῦ μετέβηθι· πάλιν τὰ αὐτὰ πάντα. Τέθνηκε καὶ ἐκεῖνος ὃ βίος. Ὅμοιως καὶ τὰς ἄλλας ἐπιγραφὰς χρόνων καὶ ὅλων ἐθνῶν ἐπιθεύρει, καὶ βλέπε, πόσοι κατενταθέντες μετὰ μικρὸν ἔπεσον, καὶ ἀνελύθησαν εἰς τὰ στοιχεῖα. Μάλιστα δὲ ἀναπολητέον ἐκείνους, οὓς αὐτὸς ἐγὼ κενὰ σπωμένους, ἀφέντας ποιεῖν τὸ κατὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν, καὶ τούτου ἀπρίξ ἔχουσαι, καὶ τούτῳ ἀρκεῖσθαι. Ἀναγκαῖον δὲ ὦδε τὸ μεμνησθαι, ὅτι καὶ ἡ ἐπιστροφή καθ' ἑκάστην πρᾶξιν ἀζίαν ἔχει καὶ συμμετρίαν. Οὕτως γὰρ οὐκ ἀποδυσπετήσεις, ἐὰν μὴ ἐπὶ πλεόν, ἢ προσῆκε, περὶ τὰ ἐλάσσω καταγίνῃ.

λγ'. Αἱ πάσαι συνῆθεις λέξεις, γλωσσήματα νῦν οὕτως οὖν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν πάσαι πολυμνήτων νῦν τρόπον τινὰ γλωσσήματά ἐστι, Κάμιλλος, Κάισων, Οὐόλεσος, Λεοννάτος, μετ' ὀλίγον δὲ καὶ Σκιπίων, καὶ Κάτων, εἴτα καὶ Αὐγουστος, εἴτα καὶ Ἀδριανός, καὶ Ἀντωνῖνος. Ἐξίτηλα γὰρ πάντα καὶ μυθώδη ταχὺ γίνεται· ταχὺ δὲ καὶ παντελὲς λήθη κατέχωσεν. Καὶ ταῦτα λέγω ἐπὶ τῶν θαυμαστῶς πως λαμψάντων. Οἱ γὰρ λοιποὶ ἅμα τῷ ἐκπνεῦσαι, « αἵστοι, ἄπυστοι. » Τί δὲ καὶ ἔστιν ὅλως τὸ ἀείμνηστον; ὅλον κενόν. Τί οὖν ἔστι, περὶ ὃ δεῖ σπουδῇ εἰσφέρεισθαι; ἐν τούτῳ, διάνοια δικαία, καὶ πράξεις κοινωνικαὶ, καὶ λόγος, ὅςος μήποτε διαφεύσασθαι, καὶ διάθεσις ἀσφαζομένη πᾶν τὸ συμβαίνον, ὡς ἀναγκαῖον, ὡς γνωρίζον, ὡς ἀπ' ἀρχῆς τοιαύτης καὶ πηγῆς ῥέον.

λδ'. Ἐχὼν σεαυτὸν τῇ Κλωδοῖ συνεπιδίδου, παρέχων συνῆσαι, οἷς τισί ποτε πράγμασι βούλεται.

λε'. Πᾶν ἐφ' ἡμέρον, καὶ τὸ μνημονεύον, καὶ τὸ μνημονεύμενον.

λς'. Θεώρει διηνεχῶς πάντα κατὰ μεταβολὴν γι-

ratione se jungit eo, quod iis, quæ eveniunt, offenditur; illa enim hoc fert, quæ te quoque tulit: avulsus a civitate, qui suam animam ab anima ratione præditorum, utpote una, avellit.

30. Hic sine tunica philosophatur, ille sine libro, iste tertius seminudus. « Pane careo, » inquit, « et tamen in ratione persisto. » Ego vero victum ex disciplinis non quaero et tamen persisto.

31. Artem, quam didicisti, diligo et in ea acquiesco: id quod autem vitæ super est, id ita exigo, ut qui Deo omnia ex toto animo commiseris, neque ullius hominis aut dominum aut servum te præbeto.

32. Cogita, verbi gratia, tempora sub Vespasiani imperio acta, et videbis hæc omnia: homines matrimonia ineuntes, liberos alentes, morbis laborantes, morientes, militantes, festa celebrantes, negotiantes, agros colentes, adulantes, insolenter se gerentes, suspicantes, insidiantes, mortem quorundam exoptantes, murmurantes de præsentibus rerum statu, amoris indulgentes, thesauros colligentes, consulatum, imperium affectantes: nusquam profecto amplius eorum vita. Rursus ad Trajani tempora transi: rursus eadem omnia; hæc quoque vita interiit. Similiter et jam alios quasi titulos sepulcrales temporum totarumque gentium contemplare et vide, quam multi eorum, post summam virium contentionem, paulo post occiderint et in elementa dissoluti sint. Potissimum autem ruminandi sunt ii, quos ipse novisti rebus vanis distractos id agere neglexisse, quod propriæ eorum constitutioni conveniebat, huic firmiter adhaerescere, hoc contentos esse. Necesse autem est, hac in re illius memineris, diligentiam in singulis actionibus collocandam suam ac propriam habere dignitatem ac mensuram. Ita enim fiet, ut non omnem spem abjicias, quum non plus quam par est in rebus minoribus versatus fueris.

33. Vocabula olim usitata, nunc glossemata. Ita igitur nomina quoque eorum, qui olim longe clarissimi fuerunt, nunc quodammodo glossemata sunt, Camillus, Cæso, Vollesus, Leonnatus; paulo post etiam Scipio et Cato: postea Augustus quoque; postea etiam Hadrianus et Antoninus. Evanida enim omnia et cito in fabulas abeunt, cito plena oblivione obruuntur. Atque hoc dico de iis, qui admirabiliter quodammodo splenderunt. Reliqui enim, simul atque expiraverunt, « ignoti nec fando auditi. » Quid autem est æterna memoria? nil nisi vanitas. Quid igitur est, in quo studium collocari oportet? Hoc unum, mens justa et actiones communioni accommodatæ et sermo mendacii expers, et animi adfectio prompta ad amplectendum quicquid contingit ut necessarium, ut familiare, ut ab ejusmodi principio et fonte profluens.

34. Parcæ sponte te præbe, permittens, ut te quibuscunque tandem libuerit rebus innendo nectat.

35. Unius diei et quod commemorat et quod commemoratur.

36. Continuo contemplare, omnia mutatione fieri, et

νόμενα καὶ ἐθίζου ἐννοεῖν, ὅτι οὐδὲν οὕτως φιλεῖ ἢ τῶν ὄλων φύσις, ὥς τὸ τὰ ὄντα μεταβάλλειν, καὶ ποιεῖν νέα ὁμοία. Σπέρμα γὰρ τρόπον τινὰ πᾶν τὸ ὄν τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἐσομένου. Σὺ δὲ μόνα σπέρματα φαντάζῃ τὰ εἰς γῆν ἢ μήτραν καταβάλλόμενα· τοῦτο δὲ λίαν ἰδιωτικόν.

λζ'. Ἦδη τεθνήξῃ, καὶ οὐπω οὔτε ἀπλοῦς, οὔτε ἀτάραχος, οὔτε ἀνύποπτος τοῦ βλαβῆναι ἂν ἐξωθεν, οὔτε ὡς πρὸς πάντας, οὔτε τὸ φρονεῖν ἐν μόνῳ τῷ δικαιοπραγεῖν τιθέμενος.

λη'. Τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν διάβλεπε, καὶ τοὺς φρονίμους, ὅα μὲν φεύγουσιν, ὅα δὲ διώκουσιν.

λθ'. Ἐν ἄλλοτρίῳ ἡγεμονικῷ κακὸν σὺν οὐχ ὑφίσταται· οὐδὲ μὴν ἐν τινι τροπῇ καὶ ἑτεροιώσει τοῦ περιέχοντος. Πῶ οὖν; ὅπου τὸ περὶ κακῶν ὑπολαμβάνον σοὶ ἐστι. Τοῦτο οὖν μὴ ὑπολαμβάναντω, καὶ πάντα εὖ ἔχει. Κἂν τὸ ἐγγυτάτω αὐτοῦ, τὸ σωματίον, τέμνηται, καίηται, διαπύσκηται, σήπηται, ὅμως τὸ ὑπολαμβάνον περὶ τούτων μόριον ἡσυχάζετω· τουτέστι, κρινέτω, μήτε κακὸν τι εἶναι, μήτε ἀγαθόν, ὃ ἐπίσης δύναται κακῷ ἀνδρὶ καὶ ἀγαθῷ συμβαίνειν. *Ο γὰρ *** καὶ τῷ κατὰ φύσιν βιοῦντι ἐπίσης συμβαίνει, τοῦτο οὔτε κατὰ φύσιν ἐστίν, οὔτε παρὰ φύσιν.

μ'. Ὡς ἐν ζῶον τὸν κόσμον, μίαν οὐσίαν καὶ ψυχὴν μίαν ἐπέχον, συνεῶς ἐπινεοῖν· καὶ πῶς εἰς αἴσθησιν μίαν τὴν τούτου πάντα ἀναδίδονται· καὶ πῶς ὁρμῇ μετὰ πάντα πράσσει· καὶ πῶς πάντα πάντων τῶν γινομένων συναΐτια· καὶ ὅα τις ἢ σύνησις καὶ συμμήρυσις.

μα'. Ψυχάριον εἶ, βαστάζον νεκρὸν, ὥς Ἐπίκτητος ἔλεγεν.

μβ'. Οὐδὲν ἐστι κακὸν τοῖς ἐν μεταβολῇ γινομένοις· ὥς οὐδὲ ἀγαθὸν τοῖς ἐκ μεταβολῆς ὄνισταμένοις.

μγ'. Ποταμός τις ἐκ τῶν γινομένων καὶ ῥεύμα βίαιον ὁ αἰὼν· ἅμα τε γὰρ ὥρῃ ἐκαστον, καὶ παρενήνεκται, καὶ ἄλλο παραφέρεται, τὸ δὲ ἐνεχθήσεται.

μδ'. Πᾶν τὸ συμβαῖνον οὕτως σύνθετες καὶ γνώριμον, ὥς τὸ ῥόδον ἐν τῷ ἑαρι, καὶ ὁπώρα ἐν τῷ θέρει· τοιοῦτον γὰρ καὶ νόσος, καὶ θάνατος, καὶ βλασφημία, καὶ ἐπιβουλὴ, καὶ ὅσα τοὺς μωροὺς εὐφραίνει, ἢ λυπεῖ.

με'. Τὰ ἐξῆς αἰ τοῖς προηγησαμένοις οἰκειῶς ἐπὶ γίνεται· οὐ γὰρ οἷον καταριθμησίς τις ἐστὶν ἀπηρητημένων καὶ μόνον τὸ κατηνγκασμένον ἔχουσα, ἀλλὰ συνάρεια εὐλόγος· καὶ ὥσπερ συντέτακται συνηρμοσμένως τὰ ὄντα, οὕτως τὰ γινόμενα οὐ διαδοχὴν ψιλὴν, ἀλλὰ θαυμαστήν τινα οἰκειότητα ἐμφαίνει.

μς'. Αἰ τοῦ Ἡρακλείτειου μεμνησθαι· ὅτι γῆς θάνατος ὕδωρ γενέσθαι, καὶ ὕδατος θάνατος, ἀέρα γενέσθαι, καὶ ἀέρος πῦρ, καὶ ἔμπαλιν. Μεμνησθαι δὲ καὶ τοῦ ἐπιλανθανομένου, ἧ ἡ δὸς ἀγεῖ· καὶ ὅτι, ὃ μάλιστα διηνεχῶς ἡμιλοῦσι λόγῳ τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντι, τούτῳ διαφέρονται· καὶ οἷς καθ' ἡμέραν ἐγκυροῦσι, ταῦτα αὐτοῖς ξένα φαίνεται. Καὶ, ὅτι οὐ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας ποιεῖν καὶ λέγειν· καὶ γὰρ τότε δοκοῦμεν ποιεῖν καὶ

adsuesce intelligere, nihil æque diligere universitatis naturam atque ea, quæ sunt, mutare et nova similia efficere : semen enim quodammodo quidquid est ejus, quod ex eo oriturum est : tu vero ea tantum semina opinaris, quæ in terram aut uterum sparguntur; id autem est hominis admodum rudis et imperiti.

37. Jamjam morieris, et nondum firmus nec imperturbatus es nec liber suspicione, extrinsecus damnum tibi adferri posse, nec propitius omnibus neque is, qui prudentiam non nisi in juste agendo positam existimes.

38. Mentis eorum intueri, adeoque prudentissimos, qualia fugiant, qualia sectentur.

39. In alterius mente malum tuum non situm est, neque vero in quodam motu aut mutatione ejus, quod te ambit. Ubi igitur? ubi tibi id est quod de malis opinatur : id igitur ne opinetur, et omnia bene habent : etiamsi, quod huic proximum est, corpusculum secetur, uratur, suppuretur, putrescat, id tamen, quod de istis opinatur, quiescat, hoc est, judicet nec malum esse nec bonum, quod similiter viro bono et malo accidere potest : quod enim * ei, qui contra naturam, et ei, qui secundum naturam vivit, similiter contingit, id neque secundum naturam neque contra naturam est.

40. Ut unum animal uno corpore et una anima præditum continuo contemplari mundum : et quomodo in unum hujusce sensum omnia digerantur; et quomodo uno impetu omnia agat; et quomodo omnia cum omnibus, quæ fiunt, ut partes causarum cohæreant, et qualis quidem hic sit connexus et contextus.

41. Animula es, cadaver gestans, ut Epictetus dicebat.

42. Nil mali est rebus mutationem subeuntibus, ut neque boni quidquam iis, quæ per mutationem existunt.

43. Fluvius quidem eorum, quæ fiunt, et rapidus torrens est ævum; simul atque quidquam comparuit, etiam abreptum est, et aliud abripitur et illud inferetur.

44. Quidquid accidit, tam consuetum est et familiare, quam rosa vere et fructus tempore messis. Ejusdem enim generis est morbus, et mors, et infamia, et insidiæ, et omnia, quæ stultos hilares aut tristes reddunt.

45. Subsequentia semper antecedentibus familiari quadam ratione succedunt : non enim est quasi computatio disjunctum et id tantum quod numerando coactum est continens, sed connexio rationi consentanea : et quemadmodum ea, quæ sunt, convenienter sunt ordinata, sic ea, quæ fiunt, non nudam successionem, sed admirabilem quandam familiaritatem præ se ferunt.

46. Semper Heraclitei meminisse : terræ mortem fieri aquam, aquæ mortem fieri aerem, aeris ignem, et retro. Meminisse vero etiam illius, qui, qua ducat via, obliviscitur et qua potissimum perpetuo familiariter utantur ratione rerum universitatem administrante, cum ea eos dissidere, et, in quæ quotidie incidunt ea ipsa videri peregrina : porro, non oportere nos instar dormientium agere et loqui, — nam etiam tum nobis videmur agere et loqui, — neque instar

λέγειν· καὶ ὅτι οὐ δαὶ παῖδας τοκέων, τοῦτ' ἐστὶ, κατὰ φιλὸν, καθότι παρελήφραμεν.

μζ'. Ὡς περ εἴ τις σοι θεῶν εἶπεν, ὅτι αὐρίον τεθνήξῃ, ἢ πάντως γε εἰς τρίτην, οὐκ ἔτ' ἂν παρὰ μέγα ἐπιού, τὸ εἰς τρίτην μᾶλλον, ἢ αὐρίον, εἰ γε μὴ ἐσχάτως ἀγεννής· εἴ· πόσον γάρ ἐστι τὸ μεταξὺ; οὕτως καὶ τὸ εἰς πολλοστὸν ἔτος μᾶλλον, ἢ αὐρίον, μὴδὲν μέγα εἶναι νόμιζε.

μη'. Ἐννοεῖν συνεχῶς, πόσοι μὲν ἱατροὶ ἀποτεθνήκασιν, πολλάκις τὰς ὁρῶς ὑπὲρ τῶν ἀρρώστων συσπασαντες· πόσοι δὲ μαθηματικοί, ἄλλων θανάτους, ὅς τι μέγα, προειπόντες· πόσοι δὲ φιλόσοφοι, περὶ θανάτου, ἢ ἀθανασίας, μυρία διατεινόμενοι· πόσοι δὲ ἀριστεῖς, πολλοὺς ἀποκτείναντες· πόσοι δὲ τύραννοι, ἐξουσίᾳ ψυχῶν μετὰ δεινῷ φρυάγματος ὡς ἀθάνατοι κεκρημένοι· πόσαι δὲ πόλεις θλαί, ἐν οὕτως εἶπω, τεθνήκασιν, Ἑλική, καὶ Πομπήιοι, καὶ Ἡρακλᾶνον καὶ ἄλλαι ἀναριθμητοί. Ἐπιθὶ δὲ καὶ δσους οἶδας, ἄλλον ἐπ' ἄλλω· ὁ μὲν τοῦτον κηδεύσας, εἴτα ἐξετάθῃ, ὁ δὲ ἐκείνον· πάντα δὲ ἐν βραχεῖ. Τὸ γὰρ θλον, κατιδεῖν αἰ τὰ ἀνθρώπινα, ὡς ἐφήμερα καὶ εὐτελεῖ· καὶ ἐχθὲς μὲν μυζᾶριον, αὐρίον δὲ τάριχος, ἢ τέρρα. Τὸ ἀκαριαῖον οὖν τοῦτο τοῦ χρόνου κατὰ φύσιν διελθεῖν, καὶ ἴλεων καταλῦσαι, ὡς ἂν εἰ ἑλαία πέπειρος γενομένη ἐπιπτεν, εὐφημοῦσα τὴν ἐνεγκοῦσαν, καὶ χάριν εἰδυῖα τῷ φύσαντι δένδρω.

μθ'. Ὅμοιον εἶναι τῇ ἀκρᾷ, ἢ διηνεχῶς τὰ κύματα προσήρσεται· ἢ δὲ ἔσθηκε, καὶ περὶ αὐτὴν κοιμᾶται τὰ φλεγμῆναντα τοῦ ὕδατος. — Ἀτυχῆς ἐγὼ, ὅτι τοῦτό μοι συνέβη. — Οὐμνοῦν· ἀλλ', « Εὐτυχῆς ἐγὼ, ὅτι, τούτου μοι συμβεβηκός, ἀλυπος διατελῶ, οὔτε ὑπὸ τοῦ παρόντος θραυόμενος, οὔτε τὸ ἐπὶ τὸν φοβούμενος. » Συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ τοιοῦτο παντὶ ἐδύνατο· ἀλυπος δὲ οὐ πᾶς ἐπὶ τούτῳ ἂν διετέλεσε. Διὰ τί οὖν ἐκεῖνο μᾶλλον ἀτύχημα, ἢ τοῦτο εὐτύχημα; λέγεις δὲ θλως ἀτύχημα ἀνθρώπου, δὲ οὐκ ἔστιν ἀπότετευμα τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου; ἀπότετευμα δὲ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου εἶναι σοι δοκεῖ, ὁ μὴ παρὰ τὸ βούλημα τῆς φύσεως αὐτοῦ ἐστι; Τί οὖν; τὸ βούλημα μεμάθηκας· μὴ τι οὖν τὸ συμβεβηκός τοῦτο κωλύσει σε δίκαιον εἶναι, μεγαλόφυχον, σώφρονα, ἐμφρονα, ἀπρόπτωτον, ἀδιάψυστον, αἰδήμονα, ἐλεύθερον, ἄλλα, ὧν παρόντων ἢ φύσις ἢ τοῦ ἀνθρώπου ἀπέχει τὰ ἴδια; Μέννησο λοιπὸν ἐπὶ παντός τοῦ εἰς λύπην σε προαγομένου, τούτῳ χρῆσθαι τῷ δόγματι· οὐχ ὅτι τοῦτο ἀτύχημα, ἀλλὰ τὸ φέρειν αὐτὸ γενναίως εὐτύχημα.

ν'. Ἰδιωτικὸν μὲν, δμως δὲ ἀνυστικὸν βοήθημα πρὸς θανάτου καταφρόνησιν, ἢ ἀναπόλησιν τῶν γλίσχρως ἐνδιατριψάντων τῷ ζῆν. Τί οὖν αὐτοῖς πλέον ἢ τοῖς αἰώροις; πάντως ποῦ ποτε κείνται, Καδικιανός, Φάβιος, Ἰουλιανός, Λέπιδος, ἢ εἴ τις τοιοῦτος, οἱ πολλοὺς ἐξήνεγκαν, εἴτα ἐξηνέθησαν· θλον μικρόν ἐστι τὸ διάστημα, καὶ τοῦτο δι' ὅσων, καὶ μεθ' ὧν ἐξαντλούμενον, καὶ ἐν ὧν σωματικῷ; μὴ οὖν ὡς πρᾶγμα.... βλέπε γὰρ ὁπίσω τὸ ἀχανές τοῦ αἰῶνος, καὶ τὸ πρόσω ἄλλο ἀπει-

liberorum parentibus obnoxiorum, quorum est illud : « simpliciter, prout accepimus. »

47. Quemadmodum si quis Deus tibi diceret cras aut ad summum perendie te moriturum, non amplius magni faceres, perendie potius, quam cras, obire, nisi abjectissimi esses animi : quantulum enim est intervallum? sic quoque certo aliquo anno e multis potius, quam crastino die, mori magnum esse noli existimare.

48. Perpetuo reputare : quam multi medici occubuerunt, qui saepe super ægrotis supercilia contraxerant! quot mathematici, qui aliorum mortem ut rem magnam prædixerant! quot philosophi, qui de morte et immortalitate acerrime et copiosissime disseruerant! quot bellatores, qui multos peremerant! quot tyranni, qui vitæ necisque potestate horribili cum fastu tanquam immortales usi erant! quot urbes, ut ita dicam, emortuæ sunt, Helice et Pompeii et Herculani et aliæ innumerabiles! Adde quos ipse novisti, qui alium post alium, postquam hic illius exsequias curavit, et ipse elatus est, alius alium, atque hæc omnia brevi tempore. Summa est : semper humana spectari oportere ut in unum diem durantia et vilia, fieri mucum, cras salsuram aut favillam : hoc quod puncti instar obtinet tempus naturæ convenienter transigere et æquo animo hinc discedere, perinde atque oliva maturitatem adepta decideret, genitricem [terram] collaudans arborique gignentī gratias agens.

49. Promontorii instar esse, ad quod fluctus perpetuo alliduntur : illud autem consistit et circa se maris æstum compescit. « O me infelicem, cui hoc acciderit! » Minime vero, sed « O me beatum, qui, quum hoc mihi acciderit, sine dolore vivam, neque a præsentē ictu vulneratus, neque futuri metuens! » Nam tale quid accidere poterat cuivis; sed non quivis, si hoc ei accidisset, dolore vacuus mansisset. Quare igitur illud infortunium potius, quam hoc felicitas? Num omnino id infortunium vocas, quo hominis fortuna non frustratur? hominis ne natura frustrari tibi videtur eo, quod non contra voluntatem naturæ ejus fit? Quid igitur? Voluntatem nosti : num igitur id quod tibi accidit, te impediet, quominus justus sis, magnanimus, temperans, prudens, ab assentiendi temeritate alienus, erroris immunis, verecundus, liber ceterisque virtutibus ornatus quæ quando adsunt, natura hominis habet sibi propria? Quod reliquum est, memento in omni re, quæ ad dolorem te impellit, illius decreti, id non esse infortunium, sed generose id ferre esse felicitatem.

50. Plebeium quidem, efficax tamen est adjumentum ad mortem contemnendam, memoria recolere eos qui vitæ pertinaciter inhæserē. Quid igitur plus est iis quam immature defunctis? Omnino alicubi jacent Cæcidianus, Fabius, Julianus, Lepidus aut si quis alius ejus generis est, qui quum multos extulissent, et ipsi elati sunt? Omnino parvum est intervallum, idque per quot casus et cum quibus hominibus et quali in corpusculo exantlatum? Ne igitur quasi magnum aliquid.... Considera enim præteriti ævi immensitatem, futuri iidem aliam immensitatem! in hæc

ρον. Ἐν δὴ τούτῳ, τί διαφέρει δ' τριήμερος τοῦ τρι-
γερηνίου;

νά. Ἐπὶ τὴν σύντομον αἰὲν τρέχει σύντομος δὲ ἡ
κατὰ φύσιν· ὥστε κατὰ τὸ ὑγιεστάτον πᾶν λέγειν καὶ
πράσσειν. Ἀπαλλάσσει γὰρ ἡ τοιαύτη πρόθεσις κό-
πων, καὶ στρατείας, καὶ πάσης οἰκονομίας, καὶ κομ-
φείας.

BIBAION E.

Ὅρθρου, ὅταν δυσόκνως ἐξεγείρῃ, πρόχειρον ἔστω,
ὅτι ἐπὶ ἀνθρώπου ἔργον ἐγείρομαι· τί οὖν δυσκολαίνω,
εἰ πορεύομαι ἐπὶ τὸ ποιεῖν, ὧν ἔνεκεν γέγονα, καὶ ὧν
χάριν προῆγμαι εἰς τὸν κόσμον; ἢ ἐπὶ τούτῳ κατασκευ-
ασμαι, ἵνα κατακείμενος τοῖς στρωματίοις ἐμαυτὸν
θάλλω; — Ἀλλὰ τούτῳ ἥδιον. — Πρὸς τὸ ἡδεσθαι
ὦν γέγονας; ὅπως δὲ οὐ πρὸς ποιεῖν, ἢ πρὸς ἐνέργειαν;
οὐ βλέπεις τὰ φυτάρια, τὰ στρουθάρια, τοὺς μύρμηκας,
τοὺς ἀράχνας, τὰς μελίσσας τὸ ἴδιον ποιούσας, τὸν καθ'
αὐτὰς συγκοσμούσας κόσμον; ἔπειτα σὺ οὐ θέλεις τὰ
ἀνθρωπικὰ ποιεῖν; οὐ τρέχεις ἐπὶ τὸ κατὰ τὴν σὴν φύ-
σιν; — Ἀλλὰ δεῖ καὶ ἀναπαύεσθαι. — Δεῖ· ἔδωκε μέντοι
καὶ πίνειν· καὶ ὅμως σὺ ὑπὲρ τὰ μέτρα, ὑπὲρ τὰ ἀρ-
κοῦντα προχωρεῖς ἐν ταῖς πράξεσι δὲ οὐκ ἔτι, ἀλλ' ἐντὸς
τοῦ δυνατοῦ. Οὐ γὰρ φιλεῖς σεαυτὸν. Ἐπεὶ τοι καὶ
τὴν φύσιν ἂν σου, καὶ τὸ βούλημα ταύτης ἐφίλεις. Ἀλλ'
οἱ γε τὰς τέχνας ἑαυτῶν φιλοῦντες, συγκατατίθενται
τοῖς κατ' αὐτὰς ἔργοις, ἄλονται καὶ ἄσιτοι· σὺ (δὲ) τὴν
φύσιν τὴν σεαυτοῦ ἔλασσον τιμᾷς ἢ δ' ὁρνευτῆς τὴν
ὁρνευτικὴν, ἢ δ' ὀρχηστῆς τὴν ὀρχηστικὴν, ἢ δ' φιλάργυ-
ρος τὸ ἀργύριον, ἢ δ' κενόδοξος τὸ δοξάριον. Καὶ οὗτοι,
ὅταν προσηπάσιν, οὔτε φαγεῖν, οὔτε κοιμηθῆναι θέ-
λουσι μᾶλλον, ἢ ταῦτα συναυξέειν, πρὸς δ' διαφέρονται·
τοὶ δὲ αἱ κοινωνικαὶ πράξεις εὐτελέστεραι φαίνονται,
καὶ ἥσσανος σπουδῆς ἀξίαι;

β'. Ὡς εὐκόλῳ ἀπόσασθαι καὶ ἀπαλείφαι πᾶσαν
παντασίαν [τῇ] ὀχληρὰν, ἢ ἀνοίκειον, καὶ εὐθὺς ἐν
πάσῃ γαλήνῃ εἶναι.

γ'. Ἀξίον ἑαυτὸν κρίνει παντὸς λόγου καὶ ἔργου τοῦ
κατὰ φύσιν· καὶ μὴ σε παρειπάτω ἡ ἐπακολουθοῦσα
τινῶν μέμψις, ἢ λόγος, ἀλλὰ, εἰ καλὸν περπατῆσαι, ἢ
εἰρηθεῖν, μὴ σεαυτὸν ἀπαξίω. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἴδιον
ἡγεμονικὸν ἔχουσι, καὶ ἰδίᾳ ὁρμῇ χρωῶνται· ἀσὺ μὴ πε-
ριβλέπου, ἀλλ' εὐθεῖαν πέραινε, ἀκολουθῶν τῇ φύσει
τῇ ἰδίᾳ καὶ τῇ κοινῇ· μία δὲ ἀμφοτέρων τούτων [ἡ]
ὁδός.

δ'. Πορεύομαι διὰ τῶν κατὰ φύσιν, μέχρι πεσῶν
ἀναπαύσομαι, ἑναποπνεύσας μὲν τούτῳ, ἐξ οὗ καθ'
ἡμέραν ἀναπνέω, πεσὼν δὲ ἐπὶ τούτῳ, ἐξ οὗ καὶ τὸ
σπερμάτιον δ' πατὴρ μου συνέλεξε, καὶ τὸ αἱμάτιον ἡ
μήτηρ, καὶ τὸ γαλάκτιον ἡ τροφός· ἐξ οὗ καθ' ἡμέραν
ποσούτοις ἔτεσι βόσχομαι, καὶ ἀρδεύομαι, δ' φέρεται με
πατούντα, καὶ εἰς τσαῦτα ἀποχωρῶμενον αὐτῷ.

ε'. Δριμύτητά σου οὐκ ἔχουσι θαυμάσαι. Ἔστω

vero quid differt, qui triduum vixit, ab eo, qui per tria
hominum sæcula vitam extraxit?

51. Ad compendiarium semper fac curras: compendiarium
autem, quæ secundum naturam est, ita ut ad sanissimam
rationem quidquid loquaris et facias. Tale enim propositum
te molestiis liberabit et militia et omni dissimulatione et
vafritie.

LIBER V.

1. Mane, quum gravatim expergisceris, promptum sit
hoc: ad hominis opus expergiscor: quid igitur moleste fero,
quod pergo ad ea agenda, quorum causa natus sum, quo-
rum causa in mundum veni? an vero ad hoc natus sum, ut
in stragulis decumbens me foveam? « At hoc magis delectat.
» — Ad delectationem igitur natus es, non ad agendum
seu opus faciendum? Videsne arbusculas, passerculos, formi-
cas, araneas, apes, quum quod sui officii est, faciant, suum
exornantes mundum? itane tu ea, quæ hominum sunt,
facere recusas? non properas ad id, quod secundum tuam
naturam est? — « Verum etiam quiete opus est. » — Est;
dedit tamen etiam huius mensuram natura; dedit item
mensuram edendi ac bibendi; et tu tamen ultra mensuram,
ultra ea, quæ sufficiunt, progredieris; in agendo autem non
ulterius, sed intra id, quod fieri potest: nam te ipsum non
diligis; alioquin etiam naturam tuam ejusque voluntatem
diligeres. Atque ii quidem, qui artes suas diligunt, earum
operibus intabescunt, illoti et impransi; tu naturam tuam
minoris facis quam tornator tornariam quam saltator
saltandi artem, quam avarus argentum, quam ambitiosus
gloriam. Etiam hi, ubi his addicti sunt, neque cibum
nec somnum magis capere expetunt, quam ea amplificare,
quæ ipsos delectant; libi autem actiones ad societatem per-
tinentes viliores esse videntur et minore studio dignæ?

2. Quam facile amoliri et abstergere visum quodvis vel
molestiam excitans vel societati repugnans, et statim in
summa tranquillitate esse.

3. Dignum te habeto quovis sermone et opere naturæ
conveniente, neque te avertat quæ sequatur quorundam
vituperatio aut sermo, si factu dictive pulcrum est, noli
te eo indignum judicare: illi enim sua utuntur mente suoque
ducuntur impetu; hæc tu noli circumspicere, sed recta
perge, naturæ propriæ et communi obsequens: una et
eadem utriusque via.

4. Proficiscor per ea, quæ secundum naturam sunt,
donec occumbens requiescam, in id animam expirans,
unde quotidie spiritum haurio et in id cadens, unde pater
semen collegit, sanguinem mater, nutrix lac; unde ex tot
annis pascor et potor, quod me fert calcantem eoque ad
tot res abutentem.

5. Ingenii tui acumen non est, quod admirentur. Sit

ἀλλὰ ἔτερα πολλά, ἐφ' ὧν οὐκ ἔχεις εἰπεῖν, « Οὐ γὰρ πέφυκα. » Ἐκεῖνα οὖν παρέχου, ἅπερ δια ἐστὶν ἐπὶ σοί, τὸ ἀκίδηλον, τὸ σπεῖνον, τὸ φερέπονον, τὸ ἀφιλήδονον, τὸ ἀμεμφίμοιρον, τὸ ὀλιγοδείξ, τὸ εὐμενές, τὸ ἐλεύθερον, τὸ ἀπέρισσον, τὸ ἀφλύαρον, τὸ μεγαλειόν. Οὐκ αἰσθάνη, πόσα ἤδη παρέχεσθαι δυνάμενος, ἐφ' ὧν οὐδεμία ἀφύτας καὶ ἀνεπιτηδεϊότητος πρόφασις, θμως ἐστὶ κάτω μένεις ἐκόν; ἢ καὶ γογγύζειν, καὶ γλισχευέσθαι, καὶ κολακεύειν, καὶ τὸ σωματίον καταιτιάζεσθαι, καὶ ἀρεσκευέσθαι, καὶ περπερεύεσθαι, καὶ τοσαῦτα ῥιπτάζεσθαι τῇ ψυχῇ, διὰ τὸ ἀφύτως κατεσκευάσθαι, ἀναγκάζη; Οὐ μὰ τοὺς θεούς! Ἀλλὰ τούτων μὲν πάλαι ἀπηγλάχθαι ἐδύνασο· μόνον δὲ, εἰ ἄρα, ὡς βραδύτερος καὶ δυσπαρακολουθητότερος καταγινώσκεσθαι καὶ τοῦτο δὲ ἀσκητέον, μὴ παρενθυμουμένῳ, μηδὲ ἐμφιληδύνῳ τῇ νουθεσίᾳ.

ζ'. Ὁ μὲν τις ἐστὶν, ὅταν τι δεξιὸν περὶ τινα πράξῃ, πρόχειρος καὶ λογίσασθαι αὐτῷ τὴν χάριν. Ὁ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν οὐ πρόχειρος, ἄλλως μέντοι παρ' ἑαυτῷ ὥς περὶ χρεώστου διανοεῖται, καὶ οἶδεν, ὃ πεποιήκεν. Ὁ δὲ τις τρόπον τινὰ οὐδὲ οἶδεν, ὃ πεποιήκεν· ἀλλὰ ὁμοίός ἐστιν ἀμπελῶν βότρυν ἐνεγκοῦσθαι, καὶ μηδὲν ἄλλο προσεπιζητούσῃ, μετὰ τὸ ἄπαξ τὸν ἴδιον καρπὸν ἐνηνοχέειν. Ἱππος δραμῶν, κύων ἰχνεύσας, μέλισσα μέλι ποιήσασα, ἄνθρωπος δ' εὖ ποιήσας, οὐκ ἐπιδοῦται, ἀλλὰ μεταβαίνει ἐφ' ἕτερον, ὡς ἀμπελὸς ἐπὶ τὸ πάλιν ἐν τῇ ὥρᾳ τὸν βότρυν ἐνεγκεῖν. — Ἐν τούτοις οὖν δεῖ εἶναι, τοῖς τρόπον τινὰ ἀπαρακολουθήτως αὐτὸ ποιοῦσι; — Ναί. — Ἄλλ' αὐτὸ τοῦτο δεῖ παρακολουθεῖν· ἴδιον γάρ (φρσι) τοῦ κοινωνικοῦ τὸ αἰσθάνεσθαι, ὅτι κοινωνικῶς ἐνεργεῖ, καὶ νῆ Δία, βούλεσθαι καὶ τὸν κοινωνὸν αἰσθέσθαι. — Ἀληθές μὲν ἐστίν, ὃ λέγεις· τὸ δὲ νῦν λεγόμενον παρεκδέχῃ· διὰ τοῦτο ἐσθ' εἰς ἐκείνων, ὧν πρότερον ἐπεμνήσθην· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι λογικῇ τινι πιθανότητι παράγονται. Ἐὰν δὲ θελήσῃς συνεῖναι, τί ποτέ ἐστι τὸ λεγόμενον, μὴ φοβοῦ, μὴ παρὰ τοῦτο παραλίπῃς τι ἔργον κοινωνικόν.

ζ'. Εὐχὴ Ἀθηναίων, « Ὑσον, ὕσον, ὦ φίλε Ζεῦ, κατὰ τῆς ἀρούρας τῆς Ἀθηναίων καὶ τῶν πεδίων. » Ἦτοι οὐ δεῖ εὐχεσθαι, ἢ οὕτως, ἀπλῶς καὶ ἐλευθέρως.

η'. Ὅποιόν τί ἐστι τὸ λεγόμενον, ὅτι « Συνέταξεν ὁ Ἀσκληπιὸς τούτῳ ἱππασίαν, ἢ ψυχρολουσίαν, ἢ ἀνυποδησίαν. » τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ, « Συνέταξε τούτῳ ἢ τῶν ὄλων φύσις νόσον, ἢ πῆρωσιν, ἢ ἀποβολήν, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων. » Καὶ γὰρ ἐκεῖ τὸ « Συνέταξε, » τοιοῦτόν τι σημαίνει, ἔταξε τούτῳ τοῦτο, ὡς κατάλληλον πρὸς ὑγίειαν· καὶ ἐνταῦθα τὸ συμβαίνειν ἐκάστῳ τέτακται πῶς αὐτῷ κατάλληλον πρὸς τὴν εἰμαρμένην. Οὕτως γὰρ καὶ « συμβαίνειν » αὐτὰς ἡμῖν λέγομεν, ὡς καὶ τοὺς τετραγώνους λίθους ἐν τοῖς τείχεσιν, ἢ ταῖς πυραμίσι, « συμβαίνειν » οἱ τεχνῖται λέγουσι, συναρμόζοντες ἀλλήλοις τῇ ποιᾷ συνθέσει. Ὅλος γὰρ ἁρμονία ἐστὶ μία. Καὶ ὥσπερ ἐκ πάντων τῶν σωμάτων ὁ κόσμος τοιοῦτον σῶμα συμπληροῦται, οὕτως ἐκ πάντων τῶν αἰτίων ἡ

ita; verum multa alia sunt, ad quæ te natura aptum esse negare non possis: hæc igitur præsta, quæ tota in tua sunt potestate, sinceritatem, gravitatem, laborum tolerantiam, voluptatibus abstinere, de sorte non queri, paucis indigere, benevolum esse, liberum, a luxuria, nugis et magnificentia alienum. Sentisne, ad quam multa præstanda viribus pollens, ita ut, quin habilis aptusque sis, nihil sit, quod causeris, tamen adhuc infra ea sponte consistas? Num etiam murmurare et tenacem esse et adulari et corpusculum incusare et assentari et te ostentare et tot res animo volutare per naturalem ingenii hebetudinem cogeris? Non, per Deos; non; sed his omnibus jam pridem liber esse potuisti, et tantum, si modo, propter ingenii tarditatem et hebetudinem notari. Verum etiam in hoc te exerce, nec tarditatem illam negligens neque in ea tibi placens.

6. Alius simul atque gratum alicui aliquid fecit, promptus est ad beneficium illi in accepta referendum; alius ad id non promptus est, ceterum tamen apud se ut de debitore cogitat et novit, quod fecit: alius quodammodo ne novit quidem, quod fecit, sed similis est viti, quæ uvam protulit et nihil præterea appetit, postquam semel fructum suum genuit. Ut equus, qui cucurrit; ut canis, qui *feras* investigavit; ut apis, quæ mel confecit, ita homo qui bene fecit, non clamore rem extollit, sed ad aliud transit, ut vitis ad uvam iterum suo tempore gignendam. — Inter hos igitur esse oportet, qui quodammodo, quod agunt, ipsi nesciunt? — Oportet. — At hoc ipsum intelligere fas est: nam proprium est (inquit) illius, qui ad communionem natus est, ut sentiat, se quemadmodum societatis amantem decet agere, immo etiam velit, ut socius id sentiat. — Verum quidem est, quod dicis, sed hoc dictum non recte accipis; hinc unus eris ex iis, quorum antea mentionem feci: nam hi quoque rationali quadam probabilitate ducuntur. Quod si intelligere volueris, quid tandem hoc dictum sibi velit, noli timere, ne hac de causa quidquam, quod societati prodest, prætermittas.

7. Votum Atheniensium: « Pluviam, pluviam da, care Jupiter, arvis et pratis Atheniensium! » aut non oportet precari, aut sic, simpliciter et ingenue.

8. Cujusmodi id est, quod vulgo dicunt, « Æsculapium huic vel illi, ut equitet aut frigida lavetur aut nudis pedibus incedat, constituisse; » ejusmodi est etiam hoc, « naturam huic vel illi, ut aegrotet, ut membris mutiletur, ut suos amittat aut aliud ejus generis constituisse; » nam et illic « constituisse » hujusmodi aliquid significat, « statuisse » huic illud [Æsculapium] ut sanitati conveniens, et hic quod cuique contingit, illi aliquo modo statutum esse, ut fato consentaneum; ita enim hæc quoque nobis « contingere » dicimus, ut lapides quadratos in muris aut pyramidibus « contingere » dicunt artifices, quum sibi inter se quadam positione coaptantur. Omnino concentus est unus; et quemadmodum cunctis corporibus hic mundus, quo ejusmodi corpus sit, perficitur, ita ex universis

εἰμαρμένη τοιαύτη αἰτία συμπληροῦται. Νοοῦσι δὲ, ὁ λέγω, καὶ οἱ τέλειον ἰδιώται· φασὶ γάρ, « Τοῦτο ἔφερεν αὐτῷ. » Οὐκοῦν τοῦτο τούτῳ ἐφέρετο, καὶ τοῦτο τούτῳ συνετάττετο. Δεγνόμεθα οὖν αὐτὰ, ὡς ἐκεῖνα, ἃ ὁ Ἀσκληπιὸς συντάττει. Πολλὰ γοῦν καὶ ἐν ἐκείνοις ἐστὶ τραχέα· ἀλλὰ ἀσπαζόμεθα τῇ ἐλπίδι τῆς ὑγείας. Τοιοῦτόν τι τοι δοκείτω ἀνυσι καὶ συντέλεια τῶν τῇ κοινῇ φύσει δοκούντων, ὅσων ἡ σὴ ὑγεία. Καὶ οὕτως ἀσπάξου πᾶν τὸ γινόμενον, κἂν ἀπηνέστερον δοκῇ, διὰ τὸ ἐκέῖσε ἄγειν, ἐπὶ τὴν τοῦ κόσμου ὑγείαν, καὶ τὴν τοῦ Διὸς εὐδοίαν καὶ εὐπραγίαν. Οὐ γὰρ ἂν τοῦτο τινι ἔφερεν, εἰ μὴ τῷ ὅλῳ συνέφερεν. Οὐδὲ γὰρ ἡ τυχούσα φύσις φέρεי τι, ὁ μὴ τῷ διοικουμένῳ ὑπ' αὐτῆς κατὰλλήλόν ἐστι. Οὐκοῦν κατὰ δύο λόγους στέργειν χρὴ τὸ συμβαῖνόν σοι· καθ' ἓνα μὲν, ὅτι σοὶ ἐγγίγει, καὶ σοὶ συνετάττετο, καὶ πρὸς σέ πως εἶχεν, ἄνωθεν ἐκ τῶν προσκυτάτων αἰτίων συγκαλωθόμενον· καθ' ἕτερον δὲ, ὅτι τῷ τὸ ὅλον διοικούντι τῆς εὐδοίας καὶ τῆς συντελείας, καὶ νῆ Δία τῆς συμμο- νῆς αὐτῆς καὶ τὸ ἰδίᾳ εἰς ἕκαστον ἔχον αἰτίον ἐστι. Πιρροῦται γὰρ τὸ δολοκλήρον, ἔαν καὶ διουσὺν διακόψῃς τῆς συναρξείας καὶ συνεχείας, ὥσπερ τῶν μορίων, οὕτω δὴ καὶ τῶν αἰτίων. Διακόπτεις δὲ, ὅσον ἐπὶ σοὶ, ὅταν δυσαρεστῆς, καὶ τρόπον τινὰ ἀναιρῆς.

θ'. Μὴ συκχαίνειν, μηδὲ ἀπαυδοῦν, μηδὲ ἀποδυσπε- τεῖν, εἰ μὴ καταπαυνοῦνταί σοι τὸ ἀπὸ δογματίων ὀρθῶν ἕκαστα πράσσειν· ἀλλὰ ἐκκρουσθέντα, πάλιν ἐπανιέναι, καὶ ἀσμενίζειν, εἰ τὰ πλείω ἀνθρωπικώτερα, καὶ φιλεῖν τοῦτο, ἐφ' ὃ ἐπανέρχῃ· καὶ μὴ ὡς πρὸς παιδαγωγὸν τὴν φιλοσοφίαν ἐπανιέναι· ἀλλ' ὡς οἱ ὀφθαλμιῶνες πρὸς τὸ σπογγάριον καὶ τὸ ὠδόν, ὡς ἄλλος πρὸς καταπλάσμα, ὡς πρὸς κατάντησιν. Οὕτως γὰρ οὐδὲν ἐπιδείξει τὸ πει- θαρχεῖν τῷ λόγῳ, ἀλλὰ προσαναπαύσει αὐτῷ. Μέμνησο δὲ, ὅτι φιλοσοφία μόνᾳ θέλει, ἃ ἡ φύσις σου θέλει· σὺ δὲ ἄλλο ἔθελες οὐ κατὰ φύσιν. — Τί γὰρ τούτων προσγε- νέστερον; — Ἡ γὰρ ἡδονὴ οὐχὶ διὰ τοῦτο σφάλλει; Ἀλλὰ θέασαι, εἰ προσγενέστερον μεγαλοφυγία, ἐλευθερία, ἀπλότης, εὐγνωμοσύνη, δαιότης. Αὐτῆς γὰρ φρονή- σεως τί προσγενέστερον; ὅταν τὸ ἀπταιστον, καὶ εὖρου ἐν πᾶσι τῆς παρακολουθητικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς δυνά- μως ἐνθυμηθῇς.

ι'. Τὰ μὲν πράγματα ἐν τοιαύτῃ τρόπῳ τινὰ ἐγκαλύ- φει ἐστίν, ὥστε φιλοσόφοις οὐκ ὀλίγοις, οὐδὲ τοῖς τυχοῦ- σιν, ἔδοξε παντάπασιν ἀκατάληπτα εἶναι. Πλὴν αὐτοῖς γε τοῖς Στωϊκοῖς δυσκατάληπτα δοκεῖ· καὶ πᾶσα ἡ ἡμε- τέρα συγκατάθεσις μεταπτωτή· ποῦ γὰρ ὁ ἀμετάπτω- τας; Μέτιθι τοίνυν ἐπ' αὐτὰ τὰ ὑποκείμενα· ὡς ὀλιγό- χρονα, καὶ εὐτελῆ, καὶ δυνάμενα ἐν κτήσει κινεῖσθαι, ἢ πόρνης, ἢ ληστοῦ εἶναι. Μετὰ τοῦτο ἐπὶ ἐπὶ τὰ τῶν συμβιούντων ἦθη, ὧν μολὶς ἐστὶ καὶ τοῦ χαριστάτου ἀνασχέσθαι, ἵνα μὴ λέγω, ὅτι καὶ ἑαυτὸν τις μολὶς ὑπο- μένει. Ἐν τοιούτῳ οὖν ζῶφω καὶ ῥύπῳ καὶ τοσαύτῃ ῥύσει τῆς τε οὐσίας καὶ τοῦ χρόνου, καὶ τῆς κινήσεως, καὶ τῆν κινουμένων, τί ποτ' ἐστὶ τὸ ἐκτιμηθῆναι, ἢ τὸ ὁλως σπουδασθῆναι δυνάμενον, οὐδ' ἐπινοῶ. Τούτων-

causis, ut huiusmodi causa sit, fatum perficitur. Intel- ligunt hoc, quod dico, etiam imperitissimi quique; dicunt enim, « tulit hoc illi. » Hoc igitur illi « ferebatur » et hoc « illi constituebatur. » Accipimus igitur hæc ut ea quæ Æsculapius « constituit »; multa enim etiam in his aspera sunt, quæ tamen sanitatis spe amplectimur. Ejus- modi igitur aliquid tibi videatur perfectio et absolutio eorum, quæ naturæ communi visa sunt, cujusmodi est bona tua valetudo. Et ita quidquid evenit, etiamsi asperum videatur, amplectere, quoniam eo tendit, ad mundi sanitatem et Jovis prosperitatem et felicitatem: non enim id cui- quam ferret, nisi ad universi bonum conferret: neque enim natura ubique obvia quidquam fert, quod rei a se administratæ non consentaneum est. Duæ igitur sunt ra- tiones, cur singulari quodam amoris affectu quidquid even- nerit id amplecti te oporteat: altera, quod tibi factum est, tibi constitutum erat, certa quadam ratione ad te se ha- bebat, inde a principio ex causis antiquissimis tibi con- textum: altera, quod etiam id, quod singulis quibusque privatim contingit, naturæ universitatem administranti in causa est prosperitatis et perfectionis et utique ipsius con- servationis: mutilatur enim integrum ipsum, si vel mini- mum, ut partium, ita et rerum efficientium abscindas: abscindis autem, quantum in te est, quando moleste fers aliquid et quodammodo tollis.

9. Noli fastidire aut animum despondere aut desperare, si tibi secundum recta decreta singula agere cupienti non perinde semper res successerit; sed deturbatus iterum regredere et contentus esto, si plura homine digniora edideris et id, ad quod reversus es, fac diligas. Neque tanquam ad pædagogum redi ad philosophiam, sed, ut qui oculis laborant ad penicillum et ovum, ut alius ad emplastrum, alius ad perfusionem: sic nihil * te mordebit obsequium rationi præstandum, sed in eo acquiesces. Il- lud autem memento, philosophiam ea sola postulare, quæ natura tua postulet: tu autem aliud volebas non convenienter naturæ. — Quid horum blandius est? — Nonne enim eapropter fallit voluptas? — At vide, gra- tiorne sit magnanimitas, libertas, simplicitas, animi æqui- tas, sanctitas. Ipsa vero prudentia quid jucundius est? si eam cogitaveris ejus facultatis, in qua intelligentia et scientia inest, præstantiam, quæ in nulla re labitur et in omni re prospere fertur.

10. Res quidem ipsæ in tantis quodammodo involutæ sunt tenebris, ut philosophis haud paucis nec vulgaribus omnino non comprehensibiles esse viderentur: præterea ipsis adeo Stoicis perceptu difficiles videntur: etiam omnis noster assensus mutabilis; ubi enim est homo, qui sen- tentiam non mutet? Proinde transi ad res subjectas: quam caducæ, quam viles et quæ etiam a cinædo aut scorto aut latrone possideri possint. Tum porro accede ad mores eorum, quibuscum vivitur, quos sustinere vix festivissimi est, ne dicam, se ipsum quoque vix quemquam sustinere. Tali igitur in caligine et sordibus et in tanto et materiæ et temporis et motus et rerum motarum fluxu quid tan- dem magna æstimatione aut omnino studio dignum sit, non intelligo. Contra fas est me ipsum consolari et expectare

τίον γάρ δεῖ παραμυθούμενον ἑαυτὸν περιμένειν τὴν φυσικὴν λύσιν, καὶ μὴ ἀσχάλλειν τῇ διατριβῇ, ἀλλὰ τοῖς μόνις προσαναπαύεσθαι· ἐνὶ μὲν τῷ, ὅτι οὐδὲν συμβήσεται μοι, ὁ οὐχὶ κατὰ τὴν τῶν ὄλων φύσιν ἐστίν· ἐτέρῳ δὲ, ὅτι ἔξεστί μοι μηδὲν πράσσειν παρὰ τὸν ἑμὸν θεὸν καὶ δαίμονα. Οὐδεὶς γάρ ὁ ἀναγκάσων τοῦτον παραβῆναι.

ια'. Πρὸς τί ποτε ἄρα νῦν χρῶμαι τῇ ἑμυτοῦ ψυχῇ; παρ' ἑκάστα τοῦτο ἐπανερωτᾷ ἑαυτὸν, καὶ ἐξετάζειν, τί μοι ἐστὶ νῦν ἐν τούτῳ τῷ μορίῳ, ὃ δὴ ἡγεμονικὸν καλοῦσι; καὶ τίνας ἄρα νῦν ἔχω ψυχῇ; μή τι παιδίου; μή τι μεираκίου; μή τι γυναικαρίου; μή τι τυράννου; μή τι κτήνους; μή τι θηρίου;

ιβ'. Ὅποιά τινα ἐστὶ τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα ἀγαθὰ, καὶ ἐντεῦθεν λάβοις. Εἰ γάρ τις ἐπινοήσκειν ὑπάρχοντά τινα ὡς ἀληθῶς ἀγαθὰ, οἷον φρόνησιν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην, ἀνδρίαν, οὐκ ἂν ταῦτα προεπινοήσας, εἴτι ἀκούσαι δυνήσκει τί· ὑπὸ * τῷ ἀγαθῷ γάρ (οὐκ) ἐφάρμοσει. Τὰ δὲ γε τοῖς πολλοῖς φαινόμενα ἀγαθὰ προεπινοήσας τις, ἐξακούσεται, καὶ βράδιως δέξεται, ὡς οἰκείως ἐπιλεγόμενον τὸ ὑπὸ τοῦ κοινικοῦ εἰρημένον. Οὕτως καὶ οἱ πολλοὶ φαντάζονται τὴν διαφοράν. Οὐ γάρ ἂν τοῦτο μὲν οὐ προσέκοπτε καὶ ἀπηξιοῦτο· τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ πλούτου καὶ τῶν πρὸς τρυφῇ, ἢ δόξαν, εὐκληρημάτων παρεδεχόμεθα, ὡς ἱκνουμένους καὶ ἀστείως εἰρημένον. Πρὸθι οὖν καὶ ἐρώτα, εἰ τιμητέον καὶ ἀγαθὰ ὑποληπτέον τὰ τοιαῦτα, ὧν προεπινοηθέντων, οἰκείως ἂν ἐπιφέροιο τὸ τὸν κεκτημένον αὐτὰ ὑπὸ τῆς εὐπορίας οὐκ ἔχειν, ὅποι χεῖρα.

ιγ'. Ἐξ αἰτιώδους καὶ ὁλικοῦ συνέστηκα· οὐδέτερον δὲ τούτων εἰς τὸ μὴ ὄν φραγίσεται· ὥσπερ οὐδὲ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ὑπέστη. Οὐκοῦν καταταχθήσεται πᾶν μέρος ἑμὸν κατὰ μεταβολὴν εἰς μέρος τι τοῦ κόσμου· καὶ πάλιν ἐκεῖνο εἰς ἕτερον μέρος τοῦ κόσμου μεταβαλεῖ· καὶ ἥδη εἰς ἄπειρον. Κατὰ τοιαύτην δὲ μεταβολὴν καὶ γὰρ ὑπέστην, καὶ οἱ ἐμὲ γεννήσαντες, καὶ ἐπανιόντι εἰς ἄλλο ἄπειρον. Οὐδὲν γάρ κωλύει οὕτως φάναι, καὶ κατὰ περιόδους πεπερασμένους ὁ κόσμος διοικῆται.

ιδ'. Ὁ λόγος καὶ ἡ λογικὴ τέχνη δυνάμεις εἰσὶν ἑαυταῖς ἀρκούμεναι, καὶ τοῖς καθ' ἑαυτὰς ἔργοις. Ὁρμῶνται μὲν οὖν ἀπὸ τῆς οἰκείας ἀρχῆς· ὁδεύουσι δὲ πρὸς τὸ προκείμενον τέλος· καθ' ὃ κατορθώσεις αἱ τοιαῦτα πράξεις ὀνομάζονται, τὴν ὁρμότητα τῆς ὁδοῦ σημαίνουσαι.

ιε'. Οὐδὲν τούτων ῥητέον ἀνθρώπου, ἀ ἀνθρώπου καθὸ ἀνθρώπου, οὐκ ἐπιβάλλει. Οὐκ ἐστὶν ἀπαιτήματα ἀνθρώπου, οὐδὲ ἐπαγγέλλεται αὐτὰ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις, οὐδὲ τελειότητές εἰσι τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως. Οὐ τοίνυν οὐδὲ τὸ τέλος ἐν αὐτοῖς ἐστὶ τῷ ἀνθρώπῳ κείμενον, οὐδὲ τὸ συμπληρωτικὸν τοῦ τελους, τὸ ἀγαθόν. Ἐπεὶ εἴ τι τούτων ἦν ἐπιβάλλον τῷ ἀνθρώπῳ, οὐκ ἂν τὸ ὑπερφρονεῖν αὐτῶν, καὶ κατῆξινστασθαι, ἐπιβάλλον ἦν· οὐδὲ ἐπαινετός ἦν ὁ ἀπροσδεῖ τούτων ἑαυτὸν παρεχόμενος· οὐδ' ἂν ὁ ἑλαττωτικός αὐτοῦ ἐν τινι τούτων ἀγαθός ἦν, εἴπερ ταῦτα ἀγαθὰ ἦν. Νῦν δὲ, ὅσῳ περ πλείω

naturalem dissolutionem, neque moram inique ferre, sed his tantum duobus acquiescere : primo, nihil mihi posse accidere, quod universitatis naturae non conveniat : altero, in mea situm esse potestate, ut nihil contra dei mei atque genii voluntatem agam : nemo enim est, qui hanc transgredi cogat.

11. Quam tandem ad rem igitur nunc animo meo utor ? In singulis hoc me ipsum interrogare me identidem oportet et explorare, quid mihi nunc versetur ea in parte, quam animi principatum vocant ? cujus nunc gero animam ? numquid pueruli ? adolescentuli ? mulierculae ? tyranni ? jumentum ? belluae ?

12. Qualia sint, quae vulgo bona videntur, etiam hinc intelligas licet : nam si quis cogitaverit quaedam ut vera bona, velut prudentiam, temperantiam, justitiam, fortitudinem, non poterit, his animo praconceptis, amplius audire hoc : « Prae... » Nam cum bono dissonabit. Atqui ea, quae vulgo bona videntur, si animo praconcepterit, exaudiet et facile admittet ut apposite adjectum illud Comici dictum. Sic etiam vulgus animo sibi fingit hoc discrimen. Non enim * illic offenderet et improbaretur, idemque de divitiis atque iis fortunae commodis, quae ad luxum et gloriam pertinent, acciperemus ut scite et urbane dictum. Igitur et percontare, num aestimanda et pro bonis habenda sint talia, quibus mente praconceptis apte inferri possit illud, hominem iis instructum praefluentia rerum non habere, quo ventris onus deponat.

13. Forma et materia consto : harum neutra in nihilum interibit, quemadmodum neque ex nihilo exstitit. Itaque omnis mei pars per mutationem in aliquam mundi partem transferetur ; et haec rursus in aliam mundi partem mutabitur, et sic porro in infinitum. Secundum talem mutationem etiam ego ortus sum et ii, qui me genuerunt, et sic retro in aliud infinitum : nihil enim ita nos loqui velat, etiamsi secundum periodos certis finibus terminatas mundus administratur.

14. Ratio et ars rationales sunt facultates sese ipsis suisque operibus contentae. Cientur igitur a suo ac proprio principio et pergunt ad suum finem propositum : quapropter recte facta appellantur ejusmodi actiones, ipso nomine rectam viam significantes.

15. Nihil horum hominis dicendum est, quae ad hominem, quoad homo est, non pertinent : non requiruntur ab homine, neque promittuntur a natura hominis, neque ad naturam hominis perficiendam faciunt : proinde neque finis homini propositus in iis consistit, neque id, quod ad hunc finem conficiendum facit, bonum. Porro, si quid horum ad hominem pertineret, ea contemnere iisque se opponere non pertineret ad hominem, neque laude dignus esset, qui se his non indigentem praebet, neque qui aliquid ex iis sibi detrahit, bonus esset, si haec essent bona. Jam vero ut

τις ἀφαιρῶν ἑαυτοῦ τούτων, ἢ τοιούτων ἐτέρων, ἢ καὶ ἀφαιρούμενός τι τούτων ἀνέχῃται, τοσῶδε μᾶλλον ἀγαθός ἐστι.

ιζ'. Οἷα ἂν πολλάκις φαντασθῆς, τοιαύτη σοι ἔσται ἡ διάνοια· βάπτεται γάρ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχὴ. Βάπτε οὖν αὐτὴν τῇ συνεχεῖα τῶν τοιούτων φαντασιῶν· οἷον, ὅτι θπου ζῆν ἔστιν, ἐκεῖ καὶ εὖ ζῆν· ἐν αὐλῇ δὲ ζῆν ἔστιν· ἔστιν ἄρα καὶ εὖ ζῆν ἐν αὐλῇ. Καὶ πάλιν, ὅτι οὐπὲρ ἔνεκεν ἑκάστον κατεσκευάσται, * * πρὸς ὃ δὲ κατεσκευάσται, πρὸς τοῦτο φέρεται· πρὸς ὃ φέρεται δὲ, ἐν τούτῳ τὸ τέλος αὐτοῦ· θπου δὲ τὸ τέλος, ἐκεῖ καὶ τὸ συμφέρον καὶ τὰγαθὸν ἑκάστου· τὸ ἄρα ἀγαθὸν τοῦ λογικοῦ ζώου, κοινωνία. Ὅτι γὰρ πρὸς κοινωνίαν γηγόνταμεν, πάλαι δέδεικται. Ἡ οὐκ ἦν ἐναργές, ὅτι τὰ χεῖρω τῶν κρείττωνων ἔνεκεν, τὰ δὲ κρείττω ἀλλήλων; κρείττω δὲ τῶν μὲν ἀψύχων τὰ ἐμψύχα, τῶν δὲ ἐμψύχων τὰ λογικά.

ιζ'. Τὸ τὰ ἀδύνατα διώκειν μανικόν· ἀδύνατον δὲ τὸ τοὺς φαύλους μὴ τοιαῦτα τινα ποιεῖν.

ιη'. Οὐδὲν οὐδενὶ συμβαίνει, δ' οὐχὶ πέφυκε φέρειν. Ἄλλω τὰ αὐτὰ συμβαίνει, καὶ ἥτοι ἀγνοῶν, ὅτι συμβέβηκεν, ἢ ἐπιδεικνύμενος μεγαλοφροσύνην, εὐσταθεῖ, καὶ ἀκράτως μένει. Δεινὸν οὖν ἄνοιαν καὶ ἀρέσκειαν ἰσχυροτέρας εἶναι φρονήσεως.

ιβ'. Τὰ πράγματα αὐτὰ οὐδ' ὁπωστίουν ψυχῆς ἄπτεται· οὐδὲ ἔχει εἰσοδὸν πρὸς ψυχὴν· οὐδὲ τρέψαι, οὐδὲ κινῆσαι ψυχὴν δύναται· τρέπει δὲ καὶ κινεῖ αὐτὴ ἑαυτὴν μόνη· καὶ οἷον ἂν χριμάτων καταξίωσιν ἑαυτὴν, τοιαῦτα ἑαυτῇ ποιεῖ τὰ προσυφειστώτα.

κ'. Καθ' ἕτερον μὲν λόγον ἡμῖν ἔστιν οἰκειότατον ἄνθρωπος, καθ' ὅσον εὖ ποιητέον αὐτοὺς καὶ ἀνεκτέον· καθ' ὅσον δὲ ἐνίστανται τινες εἰς τὰ οἰκεία ἔργα, ἐν τι τῶν ἀδιαφόρων μοι γίνεται δ' ἄνθρωπος, οὐχ ἥσσον ἢ ἥλιος, ἢ ἄνεμος, ἢ θηρίον. Ὑπὸ τούτων δὲ ἐνέργεια μὲν τις ἐμποδισθεῖ ἂν ὁρμῆς δὲ καὶ διαθέσεως οὐ γίνεται ἐμπόδια, διὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν καὶ τὴν περιτροπὴν. Περιτρέπει γὰρ καὶ μεθίστησι πᾶν τὸ τῆς ἐνεργείας κύλυμα ἢ διάνοια εἰς τὸ προηγούμενον· καὶ πρὸ ἔργου γίνεται τὸ τοῦ ἔργου τούτου ἐφεκτικόν· καὶ πρὸ ὁλοῦ, τὸ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἐνατακτικόν.

κα'. Τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τὸ κράτιστον τίμα· ἔστι δὲ τοῦτο τὸ πᾶσι χρώμενον, καὶ πάντα διέπον. Ὅμοιως δὲ καὶ τῶν ἐν σοὶ τὸ κράτιστον τίμα· ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ἐκείνῳ ὁμογενές. Καὶ γὰρ ἐπὶ σοῦ τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον τοῦτό ἐστι, καὶ δ' ὅς βίος ὑπὸ τούτου διοικείται.

κβ'. Ὁ τῇ πόλει οὐκ ἔστι βλαβερὸν, οὐδὲ τὸν πολίτην βλάπτει. Ἐπὶ πάσης τῆς τοῦ βεβλάσθαι φαντασίας τούτων ἔπαγε τὸν κανόνα· εἴ ἡ πόλις ὑπὸ τούτου μὴ βλάπτεται, οὐδὲ ἐγὼ βέβλαμμαι· εἴ δὲ ἡ πόλις βλάπτεται, οὐκ ὀργιστέον τῇ βλάπτοντι τὴν πόλιν· τί τὸ παρορώμενον;

κγ'. Πολλάκις ἐνθυμοῦ τὸ τάχος τῆς παραφορᾶς καὶ ὑπεξαγωγῆς τῶν ὄντων καὶ γινόμενων. Ἡ τε γὰρ

quisque maxime his et ejus generis aliis sese ipse privat, aut etiam illis se privari sustinet, ita optimus est.

16. Qualia sunt, quæ sæpe cogitaveris, talis tibi erit mens tua; imbuatur enim cogitationibus animus. Itaque eum perpetuo imbue hujuscemodi cogitationibus, ut : ubi vivere licet, ibi etiam bene vivere licet; in aula autem vivere licet; ergo licet etiam bene vivere in aula. Iterum, ejus rei causa aliquid comparatum est, * ad hanc (accommodate) comparatum est; ad quam rem comparatum est, ad hanc fertur; ad quod fertur, in eo finis ipsius est; ubi finis, ibi etiam bonum et utilitas cujusvis : bonum igitur animalis rationalis in colenda societate : nam ad societatem nos esse genitos, dudum est demonstratum. An vero non liquet, deteriora præstantiorum, et ex his alterum alterius causa natum esse? inanimatis autem animata præstantiora, animatis autem ea, quæ ratione prædita sunt.

17. Ea, quæ fieri nequeunt, sectari, insania mentis est; fieri autem non potest, quin mali talia faciant.

18. Nihil cuiquam accidit, ad quod ferendum natura non sit comparatus. Alii eadem accidit, et aut ignorans, sibi ea accidisse, aut magnanimitatem ostentans, tranquillius manet et illæsus. Indignum igitur, ignorantiam et obsequium plus posse, quam prudentiam.

19. Res ipsæ ne minime quidem animum tangunt, neque ullum aditum habent ad animum, neque vertere nec movere possunt animum : se ipse solus vertit ac movet et qualibus se ipse dignum reddit judiciis, talia sibi reddit ea, quæ extrinsecus ipsi afferuntur.

20. Altera quidem ratione nobis res conjunctissima homo, quatenus iis bene facere eosque ferre nos oportet : quatenus autem quidam nos impediunt in operibus propriis, una e rebus mediis mihi fit homo, non minus quam sol, quam ventus, quam bellua. Ab his autem effectus quidem impediri potest; conatus autem et adfectionis nulla existunt impedimenta propter exceptionem et circumversionem. Convertit enim mens ac transfert unumquodque effectus impedimentum ad id, quod præpositum est : atque operi conducit id, quod hoc opus impedit, et ad viam confert id, quod in hac via obstat.

21. Eorum, quæ in mundo sunt, præstantissimum colito : id autem hoc est, quod omnibus utitur omniaque administrat. Similiter eorum, quæ in te sunt, præstantissimum colito; hoc autem id est, quod illi cognatum est : nam etiam in te id, quod ceteris utitur, hoc est, atque vita tua ab hoc regitur.

22. Quod civitati non nocet, neque civi nocet. Ubicumque cogitatio de damno tibi incidit, hanc adhibe regulam : si civitas ea re damnum non facit, neque ego damnum feci; si civitati nocetur, non irascendum est ei, qui civitati damnum infert, * sed ostendendum, * quid sit, quod negligitur.

23. Sæpe animo reputa celeritatem, qua omnia, quæ sunt et fiunt, abripiuntur et oculis subducuntur. Nam

οὐσία ὅσον ποταμὸς ἐν διηγεσὶ ῥύσει· καὶ αἱ ἐνέργειαι ἐν συνεχεῖ μεταβολαῖς, καὶ τὰ αἷτια ἐν μυρίαῖς τροπαῖς· καὶ σχεδὸν οὐδὲν ἐστὼς, καὶ τὸ πάρεργος· τὸ δὲ ἀπειρον τοῦ τε παρωχηκότος καὶ μέλλοντος ἀχανές, ᾧ πάντα ἐναφανίζεται. Πῶς οὖν οὐ μωρὸς ὁ ἐν τούτοις φυσώμενος, ἢ σπώμενος, ἢ σχετλιάζων, ὡς ἐν τινι χρόνῳ καὶ ἐπὶ μικρὸν ἐνοχλήσαντι;

κδ'. Μέμνησο τῆς συμπάσης οὐσίας, ἥς ὀλίγιστον μετέχεις· καὶ τοῦ σύμπαντος αἰῶνος, οὗ βραχὺ καὶ ἀκαριαῖόν σοι διάστημα ἀφώρισται· καὶ τῆς εἰμαρμένης, ἥς ποσὸν εἰ μέρος;

κε'. Ἄλλος ἀμαρτάνει· τί εἰς ἐμέ; ὀφεται· ἰδίαν ἔχει διάθεσιν, ἰδίαν ἐνέργειαν. Ἐγὼ νῦν ἔχω, ὃ με θέλει νῦν ἔχειν ἢ κοινὴ φύσις, καὶ πράσσω, ὃ με νῦν πράσσειν θέλει ἢ ἐμὴ φύσις.

κς'. Τὸ ἡγεμονικὸν καὶ κυριεῦον τῆς ψυχῆς σου μέρος ἄτρεπτον ἐστὶ ὑπὸ τῆς ἐν τῇ σαρκὶ λείας ἢ τραχείας κινήσεως· καὶ μὴ συγκρινέσθω, ἀλλὰ περιγραφέτω ἑαυτὸ καὶ περιοριζέτω τὰς πείσεις ἐκείνας ἐν τοῖς μορίοις. Ὅταν δὲ ἀναδιδῶνται κατὰ τὴν ἐτέραν συμπάθειαν εἰς τὴν διάνοισιν, ὡς ἐν σῶματι ἡνωμένῳ, τότε πρὸς μὲν τὴν αἰσθησιν, φυσικὴν οὖσαν, οὐ πειρατέον ἀντιβαίνειν· τὴν δὲ ὑποληψιν, τὴν ὡς περὶ ἀγαθοῦ, ἢ κακοῦ, μὴ προστιθέτω τὸ ἡγεμονικὸν ἐξ ἑαυτοῦ.

κζ'. Συζῆν θεοῖς. Συζῆ δὲ θεοῖς ὁ συνεχῶς δεικνύς αὐτοῖς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀρεσκομένην μὲν τοῖς ἀπονεμομένοις, ποιοῦσαν δὲ, ὅσα βούλεται ὁ δαίμων, ὃν ἐκάστω προστάτην καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδωκεν, ἀπόσπασμα ἑαυτοῦ. Οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ ἐκάστου νοῦς καὶ λόγος.

κη'. Τῷ γράσωνι μὴτι ὀργίζῃ; μὴτι τῷ ὀξοστόμῳ ὀργίζῃ; Τί σοι ποιήσει; τοιοῦτον στόμα ἔχει, τοιαύτας μάλας ἔχει· ἀνάγκη τοιαύτην ἀπορροὰν ἀπὸ τοιούτου γίνεσθαι. — « Ἄλλ' ὁ ἀνθρώπος λόγον ἔχει (φῆσι), καὶ δύναται συνοεῖν ἐπιστάντων, τί πλημμελεῖ. » — Εὖ σοι γένοιτο! τοιγαροῦν καὶ σὺ λόγον ἔχεις, κίνησον λογικῇ διαθέσει λογικὴν διάθεσιν· δεῖξον, ὑπόμνησον. Εἰ γὰρ ἐπαίει, θεραπεύσεις, καὶ οὐ χρεῖα ὀργῆς. Οὔτε τραγῳδός, οὔτε πόρνη.

κθ'. Ὡς ἐξελθὼν ζῆν διανοῇ, οὕτως ἐνταῦθα ζῆν ἔξεστιν. Ἐὰν δὲ μὴ ἐπιτρέπωσι, τότε καὶ τοῦ ζῆν ἔξιθι· οὕτως μέντοι, ὡς μηδὲν κακὸν πάσχω. Καπνός, καὶ ἀπέρχομαι. Τί αὐτὸ πρᾶγμα δοκεῖς; μέγρι δέ με τοιοῦτον οὐδὲν ἐξάγει, μένω ἐλευθερός, καὶ οὐδεὶς με κωλύσει ποιεῖν, ὃ θέλω· θέλω δὲ κατὰ φύσιν τοῦ λογικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ζώου.

λ'. Ὁ τοῦ ὄλου νοῦς κοινωνικός. Πειποίηκε γοῦν τὰ χεῖρα τῶν κρείττωνων ἐνεκεν· καὶ τὰ κρείττω ἀλλήλοις συνήρμοσεν. Ὅρᾳς, πῶς ὑπέταξε, συνέταξε, καὶ τὸ κατ' ἀξίαν ἀπένειμεν ἐκάστοις, καὶ τὰ κρατιστεύοντα εἰς ὁμόνοιαν ἀλλήλων συνήγαγε.

λα'. Πῶς προσενήγεαι μέχρι νῦν θεοῖς, γονεῦσιν, ἀδελφοῖς, γυναικὶ, τέκνοις, διδασκαλοῖς, τροφεῦσι, φί-

et materia fluminis instar in perpetuo est fluxu, et effectus in perpetuis mutationibus, et causae efficientes in innumeris conversionibus; atque propemodum nihil est, quod perstat; * item adjacentem hanc praeteriti et futuri temporis immensitatem, in qua omnia evanescent. Quidni igitur stultus, qui his rebus inflatur aut angitur aut lamentatur, quasi diutius vel minimam molestiam creantibus?

24. Memento et universae materiae, cujus minimam obtines partem, et totius aevi, cujus brevissimum et puncti instar obtinens spatium tibi assignatum est, et fati, cujus quantilla pars es!

25. Peccat aliquis. Quid ad me? ipse viderit: suam habet affectionem, suam agendi rationem. Ego nunc habeo, quod me habere vult natura communis, et ago, quod me vult agere natura mea.

26. Quae animae pars principatum et dominium obtinet, ea immota maneat ad levem asperumve carnis motum, neque ei se immisceat, sed se ipsa circumscribat et illas adfectiones intra limites particularum coerceat: quando autem per alterum consensum usque ad mentem perveniunt, ut in corpore unito, tum contra sensum quidem, quippe naturalem, non luclandum; sed opinionem, quasi bonum aut malum sit, animi principatus ne a se adjiciat.

27. Cum diis vivere. Cum diis autem vivit, qui perpetuo lis exhibet animum suum contentum iis, quae ipsi sunt assignata, et efficientem ea, quae jubet genius, quem vitae moderatorem ac rectorem cuique Jupiter tribuit, particulam a se delibatam; hic autem genius cujusque mens est ac ratio.

28. Numquid ei, qui hircum olet, succenses? numquid ei, cui os furelet? Quid te faciat? ejusmodi os, ejusmodi alas habet, ut necesse sit ejusmodi inde exhalari. — « At homo, inquit, ratione praeditus est atque, modo animum advertat, intelligere potest, quid delinquat. » Quod bene tibi vertat! Proinde etiam tu ratione praeditus es; rationali animi affectione move rationalem affectionem; edoce, commonefac! nam si audiverit, eum sanabis, neque opus erit ira. Neque tragædus neque scortum.

29. Quemadmodum hinc egressus vivere in animum induxisti, ita etiam hic vivere licet; quod si tibi non concesserint, etiam e vita exi, ita tamen, ut qui nihil mali passus sis. Fumus est, et abeo. Cur id rem magnam putas? quamdiu autem nihil ejusmodi me hinc educit, liber maneo, nec quisquam me impedit, quominus faciam, quae volo: volo autem ea, quae cum natura animalis ratione praediti et ad societatem nati conveniunt.

30. Universi mens communionis et societatis amans; hinc deteriora praestantiorum causa fecit et praestantiorum alteri conciliavit. Vides, quomodo subjecerit, congesserit, pro dignitate suam cuique tribuerit et praestantissima quaeque mutuo inter se consensu devinxerit.

31. Quo modo te usque ad hoc tempus gessisti erga deos, parentes, fratres, uxorem, liberos, praeceptores, educato-

λοις, οἰκείοις, οἰκέταις; εἰ πρὸς πάντας σοι μέχρι νῦν ἐστὶ τὸ,

Μήτε τινὰ βέβαι ἐξαίσιον, μήτε (τι) εἰπεῖν.

Ἄναμιμνήσκου δέ, καὶ δι' οἷων διεληλυθας, καὶ οἷα ἤρκεσας ὑπομείναι. Καὶ οἷτι πλήρης ἦδη σοι ἡ ἱστορία τοῦ βίου καὶ τελεία ἡ λειτουργία· καὶ πόσα ὥπται καλὰ· καὶ πόσων μὲν ἡδονῶν καὶ πόνων ὑπερεῖδες· πόσα δὲ ἐνδοξα παρεῖδες· εἰς θσους δὲ ἀγνώμονας εὐγνώμων ἐγένου.

λβ. Διὰ τί συγγέουσιν ἀτεχνοὶ καὶ ἀμαθεῖς ψυχὰς ἔντεχον καὶ ἐπιστήμονα; Τίς οὖν ψυχὴ ἔντεχνος καὶ ἐπιστήμων; ἡ εἰδυῖα ἀρχὴν καὶ τέλος, καὶ τὸν διὰ τῆς οὐσίας διήκοντα λόγον, καὶ διὰ παντὸς τοῦ αἰῶνος κατὰ περιόδους τεταγμένας οἰκονομοῦντα τὸ πᾶν.

λγ. Ὅσον οὐδέπω σποδός, ἡ σκελετός, καὶ ἦτοι ὄνομα, ἡ οὐδὲ ὄνομα· τὸ δὲ ὄνομα ψόγος καὶ ἀπήχημα. Τὰ δὲ ἐν τῷ βίῳ πολυτίμητα, κενὰ, καὶ σαπρὰ, καὶ μικρὰ, καὶ κυνῖδια διαδακνόμενα, καὶ παιδία φιλόνεικα, γελῶντα, εἴτα εὐθὺς κλαίοντα. Πίστις δὲ καὶ αἰδώς, καὶ δίκη καὶ ἀλήθεια,

πρὸς Ὀλυμπον ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης.

Τί οὖν ἐστὶ τὸ ἐνταῦθα κατέχον; εἶγε τὰ μὲν αἰσθητὰ εὐμετάβλητα, καὶ οὐχ ἐστῶτα· τὰ δὲ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ καὶ εὐπαράτυπωτα· αὐτὸ δὲ τὸ ψυχάριον ἀναθυμίασις ἀφ' αἵματος. Τὸ δὲ εὐδοκιμεῖν παρὰ τοιούτοις κενόν. Τί οὖν; περιμένεις ὡλεως τὴν εἴτε σθέσιν, εἴτε μετὰστασιν. Ἔως δὲ ἐκείνης ὁ καιρὸς ἐφίσταται, τί ἀρκεῖ; τί δ' ἄλλο, ἡ θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν, ἀνθρώπων δὲ εὖ ποιεῖν, καὶ ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι· ὅσα δὲ ἐκτὸς ὄρων τοῦ κρεαδίου, καὶ τοῦ πνευματίου, ταῦτα μεμνησθαι μήτε σὰ ὄντα, μήτε ἐπὶ σοί.

λδ. Δύνασαι αἰεὶ εὐροεῖν, εἶγε καὶ ὀδεύειν, εἶγε καὶ ὀδῶ ὑπολαμβάνειν, καὶ πράσσειν. Δύο ταῦτα κοινὰ τῇ τε τοῦ θεοῦ, καὶ τῇ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ παντὸς λογικοῦ ζώου ψυχῇ· τὸ μὴ ἐμποδίζεσθαι ὑπ' ἄλλου· καὶ τὸ ἐν τῇ δικαίῃ διαθέσει καὶ πράξει ἔχειν τὸ ἀγαθόν, καὶ ἐνταῦθα τὴν ὀρεξιν ἀπολήγειν.

λε. Εἰ μήτε κακία ἐστὶ τοῦτο ἐμῇ, μήτε ἐνέργεια κατὰ κακίαν ἐμῇ, μήτε τὸ κοινὸν βλάπτεται, τί ὑπὲρ αὐτοῦ διαφέρωμαι; τίς δὲ βλάβη τοῦ κοινοῦ;

λς. Μὴ ὁλοσχερῶς τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι· ἀλλὰ βοηθεῖν μὲν κατὰ δύναμιν καὶ κατ' ἀξίαν· καὶ εἰς τὰ μέσα ἐλαττωῖνται, μὴ μέντοι βλάβῃν αὐτὸ φαντάζεσθαι. Κακὸν γὰρ ἔθος. Ἄλλ' ὥς ὁ γέρον ἀπελθὼν τὸν τοῦ θρεπτοῦ ρόμβον ἀπῆται, μεμνημένος, οἷτι ρόμβος οὕτως οὖν καὶ ὧδε. Ἐπεὶ τοι γίνῃ καλῶν ἐπὶ τῶν ἐμβολῶν. Ἀνθρώπε, ἐπελάθου, τί ταῦτα ἦν; — Ναί· ἀλλὰ τούτοις περισπούδαστα. — Διὰ τούτ' οὖν καὶ σὺ μωρὸς γένη; — Ἐγενόμην ποτὲ δουροδέηποτε κατὰλειψθεῖς, εὐμοῖρος ἄνθρωπος· — τὸ δὲ « εὐμοῖρος » ἀγαθὴν μοῖραν σεαυτοῦ ἀπονεύμας· ἀγαθαὶ δὲ μοῖραι, ἀγαθαὶ τροπαὶ ψυχῆς, ἀγαθαὶ ὁρμαὶ, ἀγαθαὶ πράξεις.

res, amicos, familiares, famulos? valetne ad hoc usque tempus erga omnes illud, « nil injusti erga quemquam fecisse aut dixisse? » Memento autem etiam illius, per qualia pertransieris, et qualibus preferendis par fueris: item, plenam tibi jam esse vitæ contemplationem et absolutum ejus ministerium; quot pulcra visui oblata sint, quot voluptates ac labores contempseris, quot res gloriosas neglexeris, erga quot iniquos æquum te præbueris.

32. Qui sit, ut ingenia artium rudia et imperita confundant artium gnara et perita? Quid igitur est ingenium artis peritum eaque instructum? Quod principium et finem novit rationemque per omnem materiam permeantem et per omne ævum certis quibusdam et definitis temporum cursibus universum administrantem.

33. Jamjam cinis eris aut nuda ossa, et aut nomen aut ne nomen quidem; nomen autem nil nisi strepitus et resonantia; quæ in vita magni æstimantur, vana et putida et exilia, caniculæ mordentes, pueruli contentiosi, modo ridentes, modo plorantes. Fides autem et justitia et verecundia et veritas « ad Olympum a terra spatiosa. » Quid igitur amplius est quod hic te retineat? si quidem res, quæ sub sensus cadunt, mutationibus obnoxia sunt nec persistunt, ipsi sensus obscuri et hebetes, qui facile falsas rerum species admittunt, ipsa animula exhalatio sanguinis, inter tales gloria florere vanitas. Quid igitur? Æquo animo exspectas vel extinctionem vel translationem. Hujus vero tempus donec advenit, quid sufficit? Quid aliud, nisi ut deos colas celebresque, hominibus bene facias, eos sustineas et ab iis te abstineas, quæcunque autem extra fines carunculæ et animulæ sita sunt, ea memineris nec tua esse neque in potestate tua sita.

34. Potes semper prosperum vitæ cursum tenere, si quidem et certum iter tenere, si quidem via ac ratione et cogitare et agere potes. Hæc duo et dei et hominis et cujusvis animalis ratione præditi animo communia, non ab alio impediri et in animi affectione justitiæ studiosa habere bonum et hic terminare appetitionem.

35. Si neque vitiositas hæc mea est, neque meæ vitiositatis effectus, neque res publica læditur, cur propter hoc differor? Quid autem est damnum civitatis communis?

36. Noli ulla ex parte sinere te abripi visis, sed auxiliare pro viribus et dignitate etiam, quando in mediis illis rebus aliquid damni faciunt, quod tamen cave pro damno habeas: malus enim hic mos est; sed quemadmodum senex abiens petebat pueruli turbinem, memor, turbinem esse, sic igitur etiam hic agendum. Atqui in jus vocas pro rostris. Oblitusne es, homo, qualia hæc sint? — Nequaquam, sed illis videntur studio dignissima. — Eapropter tu quoque stultus fias? Fui olim. — * Ubicumque derelictus, bene fortunatus homo: « bene fortunatus, » qui bonam fortunam sibi comparavit; bona autem fortuna, boni animi motus, bona agendi ratio, bonæ actiones.

BIBAION ς.

α'. Ἡ τῶν ὄλων οὐσία εὐπειθής καὶ εὐτρεπής· ὁ δὲ καὶ τὴν διοικῶν λόγος οὐδεμίαν ἐν ἑαυτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν· κακίαν γὰρ οὐκ ἔχει, οὐδὲ τι κακῶς ποιεῖ, οὐδὲ βλάπτεται τι ὑπ' ἐκείνου. Πάντα δὲ κατ' ἐκείνον γίνεται καὶ περαίνεται.

β'. Μὴ διαφέρου, πότερον ῥιγῶν ἢ θαλπόμενος τὸ πρέπον ποιεῖς· καὶ πότερον νυστάζων, ἢ ἱκανῶς ὕπνου ἔχων· καὶ πότερον κακῶς ἀκούων, ἢ εὐφημούμενος· καὶ πότερον ἀποθνήσκων, ἢ πράττων τι ἀλλοῖον. Μία γὰρ τῶν βιωτικῶν πράξεων καὶ αὕτη ἐστὶ, καθ' ἣν ἀποθνήσκωμεν· ἀρχεῖ οὖν καὶ ἐπὶ ταύτης τὸ παρὸν εὖ θέσθαι.

γ'. Ἐσὼ βλέπε· μηδενὸς πράγματος μήτε ἡ ἰδία ποιότης, μήτε ἡ ἀξία παρατρεχέτω σε.

δ'. Πάντα τὰ ὑποκείμενα τάχιστα μεταβάλλει, καὶ ἥτοι ἐκθυμιαθῆσεται, εἴπερ ἤνεται ἡ οὐσία, ἢ σχεδασθῆσεται.

ε'. Ὁ διοικῶν λόγος οἶδε, πῶς διακεῖμενος, καὶ τί ποιεῖ, καὶ ἐπὶ τίνος ὕλης.

ς'. Ἀριστος τρόπος τοῦ ἀμύνεσθαι, τὸ μὴ ἐξομοιοῦσθαι.

ζ'. Ἐνὶ τέρπου καὶ προσαναπαύου, τῷ ἀπὸ πράξεως κοινωνικῆς μεταβαίνειν ἐπὶ πρᾶξιν κοινωνικῇν, σὺν μνήμῃ θεοῦ.

η'. Τὸ ἡγεμονικόν ἐστὶ, τὸ ἑαυτὸ ἐγείρον καὶ τρέπον, καὶ ποιοῦν μὲν ἑαυτὸ, οἷον ἂν ἦ καὶ θέλῃ, ποιοῦν δὲ ἑαυτῷ φαίνεσθαι πᾶν τὸ συμβαῖνον, οἷον αὐτὸ θέλει.

θ'. Κατὰ τὴν τῶν ὄλων φύσιν ἕκαστα περαίνεται, οὐ γὰρ κατ' ἄλλην γέ τινα φύσιν, ἥτοι ἔξωθεν περιέχουσαν, ἢ ἐμπεριεχομένην ἐνδον, ἢ ἔξω ἀπηρτημένην.

ι'. Ἦτοι κυκεῶν, καὶ ἀντεμπλοκή, καὶ σχεδασμός· ἢ ἔνωσις καὶ τάξις καὶ πρόνοια. Εἰ μὲν οὖν τὰ πρότερα, τί καὶ ἐπιθυμῷ εἰκάτω συγκρίματι καὶ φυρμῷ τοιοῦτω ἐνδιατρίβειν; τί δέ μοι καὶ μέλει ἄλλου τινός, ἢ τοῦ ὅπως ποτὲ « αἶα γίνεσθαι; » Τί δὲ καὶ ταράσσομαι; ἤξει γὰρ ἐπ' ἐμέ δὲ σχεδασμός, ὅ τι ἂν ποιῶ· εἰ δὲ θάτερα ἐστὶ, σέβω καὶ εὐσταθῶ, καὶ θαρβῶ τῷ διοικοῦντι.

ια'. Ὅταν ἀναγκασθῇς ὑπὸ τῶν περιεστηκότων οἰονεῖ διαταραχθῆναι, ταχέως ἐπάνιθι εἰς ἑαυτὸν καὶ μὴ ὑπὲρ τὰ ἀναγκαῖα ἐξίστασο τοῦ ρυθμοῦ· ἔση γὰρ ἐγκρατέστερος τῆς ἀρμονίας τῷ συνεχῶς εἰς αὐτὴν ἐπανέρχεσθαι.

ιβ'. Εἰ μητρυῖάν τε ἅμα εἶχες καὶ μητέρα, ἐκείνην τ' ἂν ἐθεράπευες, καὶ ὁμῶς ἢ ἐπάνοδος σοι πρὸς τὴν μητέρα συνεχῆς ἐγένετο. Τοῦτό σοι νῦν ἐστὶν ἡ αὐλή, καὶ (ἢ) φιλοσοφία· ὧδε πολλάκις ἐπάνιθι, καὶ προσαναπαύου ταύτῃ, δι' ἣν καὶ τὰ ἐκεῖ σοι ἀνεκτὰ φαίνονται, καὶ σὺ ἐν αὐτοῖς ἀνεκτός.

ιγ'. Οἷον δὴ τὸ φαντασίαν λαμβάνειν ἐπὶ τῶν ὄλων καὶ τῶν τοιούτων ἐδωδίμων, ὅτι νεκρὸς οὗτος ἰχθύος, οὗτος δὲ νεκρὸς ὀρνίθος, ἢ χοίρου· καὶ πάλιν, ὅτι δὲ Φά-

LIBER VI.

ι

1. Universi materia obsequens est et *fingenti* bene parata: ratio eam administrans nullam in se habet male faciendi causam; malitiam enim neque habet nec male faciet cuiquam, neque ab ea quidquam læditur. Omnia vero secundum hanc fiunt ac perficiuntur.

2. Nihil tua referat, utrum rigens an calore fatus id, quod te decet, facias, neque utrum dormituriens an somni satur, male audiens an fama florens, moriens an aliquid diversum faciens. Etenim ex huius vitæ officiis hoc est etiam quod morimur; sufficit igitur et in hoc, quod præ manibus est recte disponere.

3. Acriter intueri; neque propria ullius rei natura nec dignitas te fugiat!

4. Omnia, quæ sunt, celerrime mutantur et aut in exhalationem abibunt, si unita est materia, aut dissipabuntur.

5. Ratio universi gubernatrix novit certo modo se habens, quod agit et in qua materia versatur.

6. Optima ratio ulciscendi, non similem *malis* fieri.

7. Delectet te tibi que satisfaciatur ab una actione, quæ societati prodest, transire ad aliam ejusdem generis, memorandum dei.

8. Principalis animi pars ea est, quæ se ipsa suscitatur et vertit et talem se ipsa facit, qualis demum sit et esse velit, quæque facit, ut quidquid contingit tale videatur, quale ipsa vult.

9. Secundum universi naturam singula perficiuntur; neque enim secundum aliam ullam vel extrinsecus ambientem vel intus inclusam vel foris suspensam.

10. Aut confusio et mutuus complexus et dissipatio, aut unitas et ordo et providentia: si priora, quid est, cur huic mixturæ fortuitæ et colluviei immorari cupiam? quid aliud mihi curæ est, quam quomodo « terra sium? » Cur etiam perturbor? Veniet enim ad me dissipatio, quidquid faciam. Si allera sunt, veneror et tranquillo sum animo et confido rectori.

11. Quando a rebus, quæ circumstant, quasi perturbari coactus es, cito ad te redi, neque ultra, quam necesse est, a tenore dimovearis: eo enim facilius concentum tueberis, quo sæpius ad eum redieris.

12. Si novercam simul et matrem haberes, illam quidem coleres, ad matrem tamen te frequentissime reciperes. Harum instar nunc tibi aula est, et philosophia: ad hanc sæpe revertere et in ea acquiesce, per quam etiam quæ illic sunt tibi tolerabilia videntur, et tu ipse in illis tolerabilis.

13. Quemadmodum jam de obsoniis atque ejusmodi edulii imaginem animo concipimus, ut, hoc piscis cadaver esse, illud cadaver avis aut porci, item, Falernum esse succulum

λερνος χυλάριον ἐστὶ σταφυλίον· καὶ ἡ περιπόρφυρος, τριχία προβατίου, αἱματῶν κόγχης δεδευμένα· καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν συνουσίαν, ἐντερίου παρὰ τριψίς, καὶ μετὰ τινος σπασμοῦ μυξαρίου ἔκκρισις· οἷα δὲ αὐταὶ εἰσιν αἱ φαντασίαι, καθικνούμεναι αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ διεξιῶσαι δι' αὐτῶν, ὥστε δρᾶν, ὅα τινὰ ποτ' ἐστίν· οὕτως δὲ παρ' ὅλον τὸν βίον ποιεῖν, καὶ ὅπου λίαν ἀξιώσιστα τὰ πράγματα φαντάζεται, ἀπογυμνοῦν αὐτὰ, καὶ τὴν εὐτελειαν αὐτῶν καθορᾶν, καὶ τὴν ἰστορίαν, ἐφ' ἣ σεμνύνεται, περιαίρειν. Δεινὸς γὰρ ὁ τύφος παραλογιστής· καὶ ὅτε δοκεῖς μάλιστα περὶ τὰ σπουδαῖα καταγίνεσθαι, τότε μάλιστα καταγοητεύει. Ὅρα γοῦν, ὁ Κράτης τί περὶ αὐτοῦ τοῦ Ξενοκράτους λέγει.

ιδ'. Τὰ πλεῖστα, ὧν ἡ πληθὺς θαυμάζει, εἰς γενικώτατα ἀνάγεται, τὰ ὑπὸ ἑξέως ἢ φύσεως συνεχόμενα, λίθους, ξύλα, συκάς, ἀμπέλους, ἐλαίας· τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ὀλίγων μετριοτέρων, εἰς τὰ ὑπὸ ψυχῆς, οἷον ποίμνας, ἀγέλας· τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἐτι χαριστέρων, εἰς τὰ ὑπὸ λογικῆς ψυχῆς, οὐ μέντοι καθολικῆς, ἀλλὰ καθὸ τεχνικῆς, ἢ ἄλλως πως ἐντρεχῆς, ἡ κατὰ ψιλόν, τὸ πλῆθος ἀνδραπόδων κεκτησθαι. Ὁ δὲ ψυχὴν λογικὴν καθολικὴν καὶ πολιτικὴν τιμῶν οὐδὲν ἐτι τῶν ἄλλων ἐπιστρέφεται· πρὸ πάντων δὲ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν λογικῶς καὶ κοινωνικῶς ἔχουσιν, καὶ κινουμένην διασώζει, καὶ τῷ ὁμογενεῖ εἰς τοῦτο συνεργεῖ.

ια'. Τὰ μὲν σπεύδει γίνεσθαι, τὰ δὲ σπεύδει γεγενῆσθαι· καὶ τοῦ γινομένου δὲ ἤδη τι ἀπέσδη· ῥύσεις καὶ ἀλλοιώσεις ἀνανεοῦσι τὸν κόσμον διηλεκτικῶς, ὥσπερ τὸν ἀπείρον αἰῶνα ἡ τοῦ χρόνου ἀδιάλειπτος φορὰ νέον αἰετὶ παρέχεται. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ ποταμῷ τί ἂν τις τούτων τῶν παραθεόντων ἐκτιμήσειεν, ἐφ' οὗ στῆναι οὐκ ἔξεστιν; Ὅσπερ εἰ τις τι τῶν παραπετομένων στρουθορίων φιλεῖν ἀρχοιτο· τὸ δ' ἤδη ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπελήλυθεν. Τοιοῦτον δὲ καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐκάστου, οἷον ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις, καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις. Ὅποιον γὰρ ἐστὶ τὸ ἀπαξ ἔλκεσαι τὸν ἀέρα καὶ ἀποδοῦναι, ὅπερ μένεταισιν ποιοῦμεν, τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ τὴν πᾶσαν ἀναπνευστικὴν δύναμιν, ἣν χθὲς καὶ πρῶν ἀποτεχθεὶς ἐκτίσω, ἀποδοῦναι ἐκεῖ, ὅθεν τὸ πρῶτον ἔσπασας.

ιβ'. Οὐτε τὸ διαπνεῖσθαι, ὥς τὰ φυτὰ, τίμιον, οὐτε τὸ ἀναπνεῖν, ὥς τὰ βοσκήματα καὶ τὰ θηρία, οὐτε τὸ τυποῦσθαι κατὰ φαντασίαν, οὐτε τὸ νευροσπαστεῖσθαι καθ' ὁρμὴν, οὐτε τὸ συναγελάζεσθαι, οὐτε τὸ τρέφεσθαι· τοῦτο γὰρ ὅμοιον τῷ ἀποκρίνειν τὰ περιττώματα τῆς τροφῆς. Τί οὖν τίμιον; Τὸ κροτεῖσθαι; Οὐχί. Οὐκ οὐδὲ τὸ ὑπὸ γλωσσῶν κροτεῖσθαι· αἱ γὰρ παρὰ τῶν πολλῶν εὐφημίαι κρότος γλωσσῶν. Ἀφῆκας οὖν καὶ τὸ δοξάριον· τί καταλείπεται τίμιον; Δοκῶ μὲν, τὸ κατὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν κινεῖσθαι, καὶ ἰσχεσθαι, ἐφ' ὃ καὶ αἱ ἐπιμελείαι ἄνουςι καὶ αἱ τέχναι. Ἡ τε γὰρ τέχνη πᾶσα τούτου στογάζεται, ἵνα τὸ κατασκευασθὲν ἐπιτηδεῖως ἔχῃ πρὸς τὸ ἔργον, πρὸς δὲ κατασκευάσθαι.

uvulæ, prætextam oviculæ pilos, conchæ cruore infectos; de coitu, esse intestini frictionem et excretionem mucum cum convulsione quadam — quales utique sunt rerum imagines, quæ res ipsas assequuntur easque penetrant, ut, quænam tandem eæ sint, videre liceat — sic etiam per totam vitam nos facere oportet ac res, ubi vel maxime fide dignæ videantur, denudare et vilitatem earum spectare et externam speciem, qua superbiunt, tollere. Nam gravis impostor est fastus, et quando maxime putas te res serias agere, tum maxime in fraudem inducitur. Vide saltem, Crates quid de ipso Xenocrate dixerit.

14. Pleraque, quæ vulgus hominum admiratur, ad generalia rerum capita referuntur: alia quæ vi copulante aut natura continentur, lapides, arbores, ficus, vites, oleæ: alia, quæ paulo moderatiores admirantur, inter ea, quæ anima continentur, ut greges, armenta; alia, quibus urbaniores capiuntur, inter ea quæ anima rationali prædita sunt, non tamen universali, sed quatenus artium perita aut alia quadam sollertia excellit aut simpliciter *rationalis* est, ut servitiorum turbam possidere. Qui autem animam rationalem universalem et societatis amantem veneratur, nihil amplius cetera curat, ante omnia vero animum suum ita affectum et se moventem, ut rationi et civitati convenit, conservat et cognatum suum, ut idem consequatur, adjuvat.

15. Hæc properant fieri, illa properant fuisse, quin etiam ejus quod sit, jam aliquod evanuit: fluxus et mutationes mundum perpetuo renovant, quemadmodum immensum illud ævum continuus temporis lapsus novum semper præstat. In hoc igitur flumine ecquis horum, quæ præterlabuntur, quidquam in pretio habeat? perinde ac si quis prætervolantium passerulorum aliquem diligere cœpisset, is vero jam e conspectu abisset. Ejusmodi sane est vita cujusque, cujusmodi est exhalatio sanguinis aut spiritus ab aere attractio. Quale enim est semel animam attrahere et efflare, quod quidem singulis temporis momentis facimus, tale etiam est, omnem illam respirandi facultatem, quam heri aut nudius tertius in ortu accepisti, eo reddere, unde eam primo hausisti.

16. Neque quod perspiramus, ut stirpes, æstimatione dignum est, neque quod respiramus, ut pecudes et belluæ, neque quod species rerum per visa nobis imprimuntur, neque quod agendi impetu huc illuc rapimur, neque quod congregamur et nutrimur: hoc enim perinde est atque alimenti quod superfluum est excernere. Quid igitur est, quod æstimatione dignum sit? Num plausu excipi? Nequaquam. Itaque nec linguarum plausu excipi: multitudinis enim laus quid aliud est, nisi linguarum strepitus? Sustulisti igitur gloriolam quoque; quid restat, quod æstimatione dignum sit? Hoc opinor, secundum propriam constitutionem et moveri et motum sistere, quo etiam et studia et artes ducunt. Nam etiam omnis ars id spectat, ut id, quod paratur aptum sit ad opus, ad quod paratur: et vi-

δ' τε φυτοργός δ' ἐπιμελούμενος τῆς ἀμπέλου, καὶ δ' πολιορκῆς, καὶ δ' τοῦ κυνὸς ἐπιμελούμενος, τοῦτο ζητεῖ. Αἱ δὲ παιδαγωγαί, αἱ διδασκαλαί ἐπὶ τι σπεύδουσιν· ὧδε οὖν τὸ τίμιον. Καὶ τοῦτο μὲν ἂν εὖ ἔχῃ, οὐδὲν τῶν ἄλλων περιποίησις σεαυτῷ. Οὐ παύσῃ καὶ ἄλλα πολλὰ τιμῶν; οὐτ' οὖν ἐλεύθερος ἔσῃ, οὔτε αὐτάρκης, οὔτε ἀπαθής. Ἀνάγκη γὰρ φθονεῖν, ζηλοτυπεῖν, ὑφορᾶσθαι τοὺς ἀφελέσθαι ἐκείνῳ δυναμένους, ἐπιβουλεύειν τοῖς ἔχουσι τὸ τιμώμενον ὑπὸ σοῦ· ὅλως πεφύρθαι ἀνάγκη τὸν ἐκείνων τινὸς ἐνδεῆ· προσέτι δὲ πολλὰ καὶ τοῖς θεοῖς μέμφεσθαι· ἡ δὲ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδώς καὶ τιμὴ σεαυτῷ τε ἀρεστόν σε ποιήσῃ, καὶ τοῖς κοινωνικοῖς εὐάρμοστον, καὶ τοῖς θεοῖς σύμφωνον, τουτέστιν, ἐπαινοῦντα, ὅσα ἐκείνοι διανέμουσι καὶ διατετάχασιν.

ιζ'. Ἄνω, κάτω, κύκλῳ, φοραὶ τῶν στοιχείων. Ἡ δὲ τῆς ἀρετῆς κίνησις ἐν οὐδεμιᾷ τούτων, ἀλλὰ θεοίτερόν τι, καὶ δὴ δυσπεπνοστώτη προῖοῦσα εὐδοεῖ.

ιη'. Οἶον ἐστίν, δ' ποιοῦσι! τοὺς μὲν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χρόνῳ, καὶ μεθ' ἑαυτῶν ζώντας ἀνθρώπους εὐφημεῖν οὐ θέλουσιν· αὐτοὶ δὲ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων εὐφημηθῆναι, οὐς οὔτε εἶδον ποτέ, οὔτε ὄψονται, περὶ πολλοῦ ποιοῦνται. Τοῦτο δὲ ἐγγύς ἐστι τῷ λυπηθῆναι ἂν, ὅτι οὐχὶ καὶ οἱ προγενέστεροι περὶ σοῦ λόγους ἐδρῆμους ἐποιοῦντο.

ιβ'. Μὴ, εἰ τι αὐτῷ σοι δυσκαταπόνητον, τοῦτο ἀνθρώπῳ ἀδύνατον ὑπολαμβάνειν· ἀλλ' εἰ τι ἀνθρώπῳ δυνατόν καὶ οἰκεῖον, τοῦτο καὶ σεαυτῷ ἐφικτὸν νόμιζε.

κ'. Ἐν τοῖς γυμνασίοις καὶ δούξιν κατέδρυνέ τις, καὶ τῇ κεφαλῇ ἑβράγεις πληγὴν ἐποίησεν. Ἄλλ' οὔτε ἐπισημαίνόμεθα, οὔτε προσκόπομεν, οὔτε ὑφορώμεθα ὕστερον, ὥς ἐπίβουλον καίτοι φυλαττόμεθα, οὐ μέντοι ὥς ἔχρον, οὐδὲ μεθ' ὑποψίας, ἀλλ' ἐκκλίσεις εὐμενοῦς. Τοιοῦτόν τι γινέσθω καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς μέρεσι τοῦ βίου· πολλὰ παρενθυμώμεθα τῶν οἷον προσγυμναζομένων. Ἐξεστὶ γὰρ, ὥς ἔφην, ἐκκλίνειν, καὶ μηδὲν ὑποπτέειν, μηδὲ ἀπέχθεσθαι.

κα'. Εἰ τίς με ἐλέγξει, καὶ παραστήσῃ μοι, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνω ἢ πράσσω, δύναται, χαίρων μεταθήσομαι· ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν, ὑφ' ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλόβη. Βλάπτεται δὲ δ' ἐπιμένων ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀπάτης καὶ ἀγνοίας.

κβ'. Ἐγὼ [δὲ] ἑαυτοῦ καθῆκον ποιῶ· τὰ ἄλλα με οὐ περιεπᾶ· ἥτοι γὰρ ἄψυχα, ἢ ἀλογα, ἢ πεπλανημένα, καὶ τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα.

κγ'. Τοῖς μὲν ἀλόγοις ζώοις, καὶ καθόλου πράγμασι καὶ ὑποκειμένοις, ὥς λόγον ἔχων, λόγον μὴ ἔχουσι, χροῶ μεγαλοφρόνως καὶ ἐλευθέρως· τοῖς δὲ ἀνθρώποις, ὥς λόγον ἔχουσι, χροῶ κοινωνικῶς. Ἐφ' ἅπασιν δὲ θεοὺς ἐπικαλοῦ· καὶ μὴ διαφέρου πρὸς τὸ πόσῳ χρόνῳ ταῦτα πράξεις· ἀρκοῦσι γὰρ καὶ τρεῖς ὥραι τοιαῦται.

κδ'. Ἀλέξανδρος δ' Μακεδὼν, καὶ δ' ὀρεωκόμος αὐτοῦ, ἀποθανόντες εἰς ταῦτο κατέστησαν· ἥτοι γὰρ ἐλήφθησαν εἰς τοὺς αὐτοὺς τοῦ κόσμου σπερματικούς λόγους· ἢ διεσκαδίσθησαν ὁμοίως εἰς τὰς ἀτόμους.

nitor, qui vites colit, et qui equos domat et qui canes curat huic studet operi. Puerorum educatio et disciplina aliquem finem consequi student; ibi igitur id, quod aestimatione dignum est; quod si bene habuerit, nihil ceterorum tibi comparare studebis. Non desines multa alia aestimare? Itaque nec liber eris, nec tibi sufficiens, neque animi perturbationibus vacuus. Non enim fieri potest, quin invidias, æmuleris eosque suspectos habeas, qui illis te privare possint, et insidias struas iis, qui id, quod a te tanti aestimant, possident. Omnino necesse est te perturbari, si quarum illarum rerum indigeas, præterea sæpe de diis conqueri; sed propriæ mentis verecundia et honor et te tibi gratum reddet et sociis commodum et diis consentientem, hoc est, quæcunque attribuant et constituunt, laudibus celebrantem.

17. Sursum, deorsum, in orbem feruntur elementa; virtutis autem motus nulla harum viarum fertur, sed diviniorem quædam res et via difficili comprehensu incedens feliciter progreditur.

18. Quale est, quod faciunt! homines ejusdem ætatis et qui cum ipsis vivunt, eos laudare nolunt, ipsi vero a posteris, quos nec videntur neque unquam videbunt, celebrari plurimi faciunt. Hoc propemodum idem est, ac si doleres, quod prisci illi te non celebrarunt laudibus.

19. Noli, si quid tibi effectu difficile, opinari, hominem id non posse præstare, sed si quid ab homine effici potest eique est familiare, id te quoque assequi posse persuasum habe.

20. In palæstra vel unguibus nos laceravit aliquis vel illiso capite vulnus nobis inflixit. Verum neque notamus, neque offendimur, neque in posterum, ut insidiatorem, suspectum habemus, quoniam cavemus, nec tamen tanquam ab hoste, neque cum suspitione, sed benevola cum declinatione. Idem etiam in ceteris vitæ partibus fiat: ad multa eorum, quæ faciunt, qui nobiscum quasi in certamine committuntur, animum non advertamus. Licet enim, ut dixi, declinare, et nec suspiciosum esse, neque odio illos habere.

21. Si quis me convincere mihi ostendere potest, me non recte sentire aut agere, læto animo ad meliorem frugem redibo: veritatem enim sector, a qua nemo unquam læsus est; læditur autem, qui in errore suo et ignorantia persistit.

22. Ego, quod meum est officium, facio: cetera me non distrahunt; æt enim anima aut ratione carent, aut aberant et viam ignorant.

23. Animantibus ratione carentibus omninoque rebus et conditionibus tu, ut ratione præditus, ratione carentibus, magno ac libero animo fac utaris; hominibus ut ratione præditis ita utere, ut communionis ratio postulat; in omnibus deorum auxilium implora nec tua intersit, quam longo tempore hæc facturus sis: nam sufficient tres horæ sic exactæ.

24. Alexander Macedo ejusque multo post mortem in idem redacti sunt: nam aut in easdem mundi rationes seminales redacti sunt, aut pariter in atomos dispersi.

κε'. Ἐνθυμήθητι, πόσα κατὰ τὸν αὐτὸν ἀχαριστῶν χρόνον ἐν ἐκάστῳ ἡμῶν ἅμα γίνεται, σωματικά ὁμοῦ καὶ ψυχικά· καὶ οὕτως οὐ θαυμάσεις, εἰ πολλὰ πλείω, μᾶλλον δὲ πάντα τὰ γινόμενα ἐν τῷ ἐνί τε καὶ σύμπαντι, ὃ δὴ κόσμον ὀνομάζομεν, ἅμα ἐνυφίσταται.

κς'. Ἐὰν τίς σοι προβάλῃ, πῶς γράφεται τὸ Ἀντωνίνου ὄνομα, μήτι κατεντεινόμενος προοίση ἕκαστον τῶν στοιχείων; τί οὖν ἐὰν ὀργίζωνται, μήτι ἀντοργίζῃ; μήτι οὐκ ἐξαριθμῆσθαι πρῶτος προῖων ἕκαστον τῶν γραμμάτων; οὕτως οὖν καὶ ἐνθάδε μέμνησο, ὅτι πᾶν καθήκον ἐξ ἀριθμῶν τινων συμπληροῦται. Τούτους δεῖ τηροῦντα, καὶ μὴ θορυβοῦμενον, μηδὲ τοῖς δυσχεραίνουσιν ἀντιδυσχεραίνοντα, περαίνειν δὴ τὸ προκείμενον.

κζ'. Πῶς ὡμὸν ἐστι, μὴ ἐπιτρέπειν τοῖς ἀνθρώποις ὀρεῖσθαι ἐπὶ τὰ φαινόμενα αὐτοῖς οἰκεῖα καὶ συμφέροντα; καίτοι τρόπον τινὰ οὐ συγχωρεῖς αὐτοῖς τοῦτο ποιεῖν, ὅταν ἀνανακτῆς, ὅτι ἀμαρτάνουσι. Φέρονται γὰρ πάντως ὡς ἐπὶ οἰκεῖα καὶ συμφέροντα αὐτοῖς. — Ἄλλ' οὐκ ἔχει οὕτως. — Οὐκοῦν δίδασκε, καὶ δείκνυς μὴ ἀνανακτῶν.

κη'. Θάνατος, ἀνάπαυλα αἰσθητικῆς ἀντιτυπίας, καὶ ἐμμητικῆς νευροσπαστίας, καὶ διανοητικῆς διεξόδου, καὶ τῆς πρὸς τὴν σάρκα λειτουργίας.

κθ'. Αἰσχυρὸν ἐστίν, ἐν ᾧ βίω τὸ σῶμά σοι μὴ ἀπαυδῇ, ἐν τούτῳ τὴν ψυχὴν προαπαυδᾷν.

λ'. Ὅρα, μὴ ἀποκαισαρῳθῆς, μὴ βαφῆς γίνεται γάρ. Τήρησον οὖν σεαυτὸν ἀπλοῦν, ἀγαθὸν, ἀέριον, σεμνὸν, ἀκομψόν, τοῦ δικαίου φίλον, θεοσεβῆ, εὐμενῆ, φιλοστοργόν, ἐβρωμένον πρὸς τὰ πρέποντα ἔργα. Ἀγώνισαι, ἵνα τοιοῦτος συμμείνης, ὃν σε ἠθέλησε ποιῆσαι φιλοσοφία. Αἰδοῦ θεοὺς, σῶζε ἀνθρώπους. Βραχύς ὁ βίος· εἰς καρπὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς, διάθεσις ὁσία, καὶ πράξεις κοινωνικαί. Πάντα, ὡς Ἀντωνίνου μαθητῆς· τὸ ὑπὲρ τῶν κατὰ λόγον πρᾶσσομένων εὐτόνων ἐκείνου, καὶ τὸ ὁμαλὲς πανταχοῦ, καὶ τὸ ὅσιον, καὶ τὸ εὐδίον τοῦ προσώπου, καὶ τὸ μελίχιον, καὶ τὸ ἀκονόδοξον, καὶ τὸ περὶ τὴν κατάληψιν τῶν πραγμάτων φιλότιμον· καὶ ὡς ἐκεῖνος οὐκ ἂν τι ὀλως παρήκε, μὴ πρότερον εὖ μάλα κατιδὼν καὶ σαφῶς νοήσας καὶ ὡς ἔφερεν ἐκεῖνος τοὺς ἀδίκους αὐτὸν μεμφομένους, μὴ ἀντιμεμφομένους· καὶ ὡς ἐπ' οὐδὲν ἔσπευδεν· καὶ ὡς διαβολὰς οὐκ ἐδέχετο· καὶ ὡς ἀκριβὲς ἦν ἐξεταστὴς ἡθῶν καὶ πράξεων· καὶ οὐκ οὐνεκιστῆς, οὐ φοροδετῆς, οὐχ ὑπόπτῆς, οὐ σοφιστῆς· καὶ ὡς ὀλίγους ἀρκοῦμενος, ὅσον οὐκ ἔσει, στρωμνῇ, ἐσθῆτι, τροφῇ, ὑπερρῆσιν· καὶ ὡς φιλόπονος, καὶ μακρόθυμος· καὶ ὅς μὲν ἐν τῷ μέτρῳ ἐσπέρας διὰ τὴν λιτὴν δαίταν, μηδὲ τοῦ ἀποκρίνειν τὰ περιττώματα παρὰ τὴν συνήθη ὥραν χρῆζων· καὶ τὸ βέλαιον καὶ ὁμοιον ἐν ταῖς φιλαίαις αὐτοῦ· καὶ τὸ ἀνέχεσθαι (τῶν) ἀντιβαινόντων παρῆρσις αὐτοῦ ταῖς γνώμαις αὐτοῦ, καὶ χαίρειν, εἰ τίς τι δείκνυσι κρεῖττον· καὶ ὡς θεοσεβὴς χωρὶς δεισδαιμονίας· ἐν οὕτως εὐσυνειδήτῳ σοι ἐπιστῇ ἡ τελευταία ὥρα, ὡς ἐκεῖνος.

λα'. Ἀνέντηρε καὶ ἀνακαλοῦ σεαυτὸν. Καὶ ἐξουκί-

25. Considera, quam multa uno eodemque temporis puncto in uniuscujusque nostrum et animo et corpore fiunt: atque ita non miraberis, si multo plura, imo vero omnia, in uno hoc atque universo, quod mundum vocamus, simul existunt.

26. Si quis te interrogaverit, Antonini nomen quo pacto scribatur, num magna vocis contentione singulas edes literas? Quid igitur? si tibi irascuntur, numquid tu vicissim iis irasceris? nonne illi placide omnes ac singulas enumerabis literas? Sic igitur etiam istic memento, omne officium quibusdam numeris absolvi, quos te oportet servare, et nec perturbatum, neque aliis indignantibus vicissim indignantem recta pergere ad id, quod propositum est.

27. Quam durum est, non ea permittere hominibus quæ ad se pertinere sibi que conducere opinantur! attamen quodammodo non permittis, ut hoc faciant, quum ægre fers, illos peccare; feruntur enim omnino ad ea, quæ ad se pertinere sibi que conducere ipsis videntur. — Verum res non ita habet. — Tu igitur id doce et ostende sine indignatione.

28. Mors, quies a sensuum repercussione, ab impulsu affectuum animi quasi fidiculis trahentium, a discursibus mentis et a carnis ministerio.

29. Turpe est, in qua vita corpus non succumbit, in ea prius succumbere animam.

30. Cave, ne in mores Cæsareos degeneres, ne inficiaris: solet enim fieri. Serva te igitur simplicem, bonum, integrum, gravem, ab elegantie studio alienum, justitie studiosum, plium in deos, benevolum, tuorum amantem et ad officia præstanda strenuum. Adnitere, ut talis permanes, qualem te facere voluit philosophia: venerare deos; prospice salutem hominum. Brevis vita est et unus fructus vite terrestris, sancta animi affectio et actiones societati utiles. Omnia ut Antonini discipulus: constantem illius firmitatem in iis, quæ naturæ convenienter aguntur, et æquabilitatem in omnibus rebus et sanctitatem et vultus serenitatem et comitatem et gloriæ inanis contemptum et diligens in rebus percipiendis studium et quemadmodum ille omnino nihil prætermisit priusquam sedulo id consideraverat et accurate intellexerat; quemadmodum ille tulit eos, qui immerito eum reprehendebant neque eos vicissim reprehendebat; quemadmodum ad nihil festinabat; ut non delationes admisit; ut accuratus ille erat morum actionumque explorator; neque calumniator, nec meticulosus, nec suspiciosus, nec sophista; et quam paucis erat contentus, velut domo, strato, veste, victu, famulitio; ut laboris tolerans et levi animo. Poterat idem propter victus tenuitatem in eodem usque ad vesperam versari nec nisi consueta hora excernere ei necesse erat: constantiam ejus et æquabilitatem in amicitii colendis, facile ferre eos, qui sententias ejus libere impugnabant, atque gaudere, si quis melius aliquid proferret; et quam pius in deos sine superstitione — ut tibi bene factorum conscio, sicut illi, obveniat hora novissima.

31. Redi ad sobrietatem et revoca te. Somno iterum

σθεις· πάλιν καὶ ἐννόησας, ὅτι ὄνειροί σοι ἤνυχλουν, πάλιν ἐργηγοῶς βλέπε ταῦτα, ὡς ἐκεῖνα ἔβλεπες.

λβ'. Ἐκ σωματίου εἶμι καὶ ψυχῆς. Τῷ μὲν οὖν σωματικῷ πάντα ἀδιάφορα· οὐδὲ γὰρ δύναται διαφέρεισθαι. Τῇ δὲ διανοίᾳ ἀδιάφορα, ὅσα μὴ ἔστιν αὐτῆς ἐνεργήματα. Ὅσα δὲ γε αὐτῆς ἔστιν ἐνεργήματα, ταῦτα πάντα ἐπ' αὐτῇ ἔστιν. Καὶ τούτων μέντοι, ἃ περὶ μόνον τὸ παρὸν πραγματεύεται· τὰ γὰρ μέλλοντα καὶ παρωχικάτα ἐνεργήματα αὐτῆς, καὶ αὐτὰ ἤδη ἀδιάφορα.

λγ'. Οὐκ ἔστιν ὁ πόνος τῇ χειρὶ, οὐδὲ τῷ ποδὶ παρὰ φύσιν, μέχρις ἂν ποιῇ ὁ πούς τὰ τοῦ ποδός, καὶ ἡ χεὶρ τὰ τῆς χειρός. Οὕτως οὖν οὐδὲ ἀνθρώπῳ, ὡς ἀνθρώπῳ, παρὰ φύσιν ἔστιν ὁ πόνος, μέχρις ἂν ποιῇ τὰ τοῦ ἀνθρώπου. Εἰ δὲ παρὰ φύσιν αὐτῷ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακὸν οὐκ ἔστιν αὐτῷ.

λδ'. Ἡλίκας ἡδονὰς ἥσθησαν λησταί, κίναῖδοι, παρταλοῖται, τύραννοι;

λε'. Οὐχ ὁρᾷς, πῶς οἱ βάνασοι τεχνῖται ἀρμυζονται μὲν ἄγχι τινὸς πρὸς τοὺς ἰδιώτας, οὐδὲν ἥσσον μέντοι ἀντέχονται τοῦ λόγου τῆς τέχνης, καὶ τούτου ἀποσπῆναι οὐχ ὑπομένουσιν; Οὐ δεινόν, εἰ ὁ ἀρχιτέκτων, καὶ ὁ ἱατρὸς, μᾶλλον αἰδέσσονται τὸν τῆς ἰδίας τέχνης λόγον ἢ ὁ ἀνθρώπος τὸν ἑαυτοῦ, ὃς αὐτῷ κοινός ἐστι πρὸς τοὺς θεούς;

λς'. Ἡ Ἀσία, ἡ Εὐρώπη, γωνίαι τοῦ κόσμου· πᾶν πέλαγος, σταγὼν τοῦ κόσμου· Ἄθως βωλάριον τοῦ κόσμου· πᾶν τὸ ἐνεστὸς τοῦ χρόνου, στιγμή τοῦ αἰῶνος. Πάντα μικρὰ, εὐτρεπτα, ἐναφανίζόμενα. Πάντα ἐκείθεν ἐρχεται, ἀπ' ἐκείνου τοῦ κοινοῦ ἡγεμονικοῦ ὁρμήσαντα, ἢ κατ' ἐπακολούθησιν. Καὶ τὸ χάσμα οὖν τοῦ λέοντος, καὶ τὸ δηλητήριον, καὶ πᾶσα κακουργία, ὡς ἄκανθα, ὡς βόρβορος, ἐκείνων ἐπιγεννήματα τῶν σεμνῶν καὶ καλῶν. Μὴ οὖν αὐτὰ ἀλλότρια τούτου, οὐ σέβεις, φαντάζου· ἀλλὰ τὴν πάντων πηγὴν ἐπιλογίζου.

λζ'. Ὅ τὰ νῦν ἰδὼν, πάντα εὐρακεν, ὅσα τε ἐξ αἰδίου ἐγένετο, καὶ ὅσα εἰς τὸ ἄπειρον ἔσται· πάντα γὰρ ὁμογενῆ, καὶ ὁμοειδῆ.

λη'. Πολλάκις ἐνθυμοῦ τὴν ἐπισύνδεσιν πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ σχέσιν πρὸς ἀλλήλα. Τρόπον γάρ τινα πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται, καὶ πάντα κατὰ τοῦτο φίλα ἀλλήλοις ἐστί· καὶ γὰρ ἄλλω ἄλλο ἐξῆς ἐστι· τοῦτο δὲ διὰ τὴν τονικὴν κόνησιν καὶ σύμπνοιαν, καὶ τὴν ἔνωσησιν τῆς οὐσίας.

λθ'. Οἷς συγκεκληρῶσαι πράγμασι, τούτοις συνάρμοζε σεαυτὸν· καὶ οἷς συνειληγας ἀνθρώποις, τούτους φίλει, ἀλλ' ἀληθινῶς.

μ'. Ὅργανον, ἐργαλεῖον, σκεῦος πᾶν, εἰ, πρὸς ὁ κατασκευάσται, ποιεῖ, εὖ ἔχει· καίτοι ἐκεῖ ὁ κατασκευάσας ἐκποδών. Ἐπὶ δὲ τῶν ὑπὸ φύσεως συνεχόμενων ἔνδον ἐστὶ καὶ παραμένει ἡ κατασκευάσασα δύναμις· καθὼ καὶ μᾶλλον αἰδεῖσθαι αὐτὴν δεῖ, καὶ νομίζειν, ἔάν κατὰ τὸ βούλημα ταύτης ἔχῃς καὶ διεξάγῃς, ἔχειν σοι

excusso quum intellexeris, somnia fuisse, quæ te perturbabant, vigilans denuo hæc intueri, quemadmodum illa intuitus es.

32. Ex corpusculo consto et anima. Corpusculo indifferentia sunt omnia: non enim possunt ejus differre; menti autem indifferentia sunt, quæcunque non sunt ipsius actiones; quæcunque autem sunt ejus actiones, in potestate ejus sitæ sunt omnes. Ex his tamen eæ tantum *ei curæ sunt*, quæ circa id, quod præsens est, versantur: quæ enim futuræ sunt ejus actiones aut præteritæ, et ipsæ ei nunc indifferentes.

33. Neque manui labor est neque pedi contra naturam, quamdiu pes facit, quod pedis est, et manus, quod manus est. Sic igitur neque homini ut homini, labor est contra naturam, quamdiu facit, quod hominis est. Quod si contra naturam ejus non est, nec malum ei est.

34. Quantis voluptatibus delectati sunt latrones, cinædi, parricidæ, tyranni?

35. Videsne, ut qui illiberales proflentur artes, aliquatenus quidem ad imperitos se accommodent, nihilominus tamen artis rationem retineant neque ab ea discedere sustineant? Nonne turpe est, architectum ac medicum artis suæ rationem magis vereri, quam hominem suam ipsius rationem, quæ ei cum diis communis est?

36. Asia, Europa, anguli mundi: omne mare, guttula mundi: Athos, glebula mundi: omne quod instat tempus, punctum ævi: omnia parva, caduca, evanida: omnia indeveniunt, a communi illo principatu profecta, vel per consequentiam. Itaque etiam leonis rictus et venenum mortiferum et noxium quidvis, ut spina, ut lutum, honestarum illarum et pulcrarum rerum appendices agnatæ sunt. Noli igitur ea ab eo, quem colis, aliena opinari, verum omnium fontem tecum perpende.

37. Qui præsentia cernit, omnia vidit, quæ ab æterno fuerunt et in infinitum usque erunt: omnia enim ejusdem generis ejusdemque formæ sunt.

38. Sæpe tecum perpende rerum omnium, quæ in mundo sunt, connexum et mutuam rationem: quodammodo enim omnia inter se sunt implicita, et eatenus inter se amica: nam alii consequens est hoc per tendentem connexum et conspationem et unitatem materie.

39. Quibus sorte addictus es rebus, iis te accommoda, et quibuscum forte conjunctus es hominibus, eos amore, eoque vero, prosequere.

40. Organum, instrumentum, vas quodlibet, si ad quod fabricatum est, id facit, bene habet, quamquam ibi, qui condidit, opifex abiit: in iis vero, quæ a natura continentur, intus est et permanet quæ condidit vis. Proinde vel magis ~~eam~~ *vereri* te oportet atque existimare, si secundum eam te

πάντα κατὰ νοῦν. Ἐχει δὲ οὕτως καὶ τῷ παντὶ κατὰ νοῦν τὰ ἐκυτοῦ.

μα'. Ὁ τι ἂν τῶν ἀπροαίρετων ὑποστήσης σαυτῷ ἀγαθόν, ἢ κακόν, ἀνάγκη κατὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ τοιούτου κακοῦ, ἢ τὴν ἀποτεύξιν τοῦ τοιούτου ἀγαθοῦ, μέμψασθαι σε θεοῖς· καὶ ἀνθρώπους δὲ μισῆσαι, τοὺς αἰτίους ὄντας, ἢ ὑποπτευομένους ἐσεσθαι, τῆς ἀποτεύξεως, ἢ τῆς περιπτώσεως· καὶ ἀδικοῦμεν δὴ πολλὰ, διὰ τὴν πρὸς ταῦτα διαφοράν. Ἐὰν δὲ μόνα τὰ ἐρ' ἡμῶν ἀγαθὰ καὶ κακὰ κρίνωμεν, οὐδεμία αἰτία καταλείπεται, οὔτε θεῶ ἐγκαλέσαι, οὔτε πρὸς ἄνθρωπον στήναι στάσιν πολεμίου.

μβ'. Πάντες εἰς ἐν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν, οἱ μὲν εἰδότες καὶ παρακολουθητικῶς, οἱ δὲ ἀνεπιστάτως· ὥσπερ καὶ τοὺς καθεύδοντας, οἷμαι, ὃ Ἡράκλειτος ἐργάτας εἶναι λέγει, καὶ συνεργοὺς τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γινομένων. Ἄλλος δὲ κατ' ἄλλο συνεργεῖ· ἐκ περιστάσεως δὲ καὶ ὁ μεμρόμενος, καὶ ὁ ἀντιβαίνειν πειρώμενος, καὶ ἀναίρειν τὰ γινόμενα. Καὶ γὰρ τοῦ τοιούτου ἐχρῆζεν ὁ κόσμος. Λοιπὸν οὖν σύνες, εἰς τίνας ἑαυτὸν κατατάσεις· ἐκεῖνος μὲν γὰρ πάντως σοι καλῶς χρήσεται ὁ τὰ ὅλα διοικῶν, καὶ παραδίδεται σε εἰς μέρος τι τῶν συνεργῶν καὶ συνεργητικῶν. Ἀλλὰ σὺ μὴ τοιοῦτο μέρος γένη, οἷος ὁ εὐτελής καὶ γελοῖος στίχος ἐν τῷ δράματι, οὗ Χρυσίππος μέμνηται.

μγ'. Μήτις ὁ ἥλιος τὰ τοῦ ὑετοῦ ἀξιοῖ ποιεῖν; μήτις ὁ Ἀσκληπιὸς τὰ τῆς Καρποφόρου; τί δὲ τῶν ἀστρῶν ἔκαστον, οὐχὶ διάφορα μὲν, συνεργὰ δὲ πρὸς ταῦτόν;

μδ'. Εἰ μὲν οὖν ἐβουλεύσαντο περὶ ἐμοῦ καὶ τῶν ἐμῶν συμβῆναι ὀφειλόντων οἱ θεοὶ, καλῶς ἐβουλεύσαντο· ἄβουλον γὰρ θεὸν οὐδὲ ἐπινοῆσαι βῆδον· κακοποιῆσαι δὲ με διὰ τίνα αἰτίαν ἐμελλον ὀρμᾶν; τί γὰρ αὐτοῖς ἢ τῷ κοινῷ, οὗ μάλιστα προνοοῦνται, ἐκ τούτου περισγένητο; Εἰ δὲ μὴ ἐβουλεύσαντο κατ' ἰδίαν περὶ ἐμοῦ, περὶ γε τῶν κοινῶν πάντως ἐβουλεύσαντο, οἷς κατ' ἐπακολουθήσιν καὶ ταῦτα συμβαίνοντα ἀπάξεσθαι καὶ στέργειν ὀφείλω. Εἰ δ' ἄρα περὶ μηδενὸς βουλευόνται, πιστεύειν μὲν οὐχ ὅσιν, ἢ μηδὲ θύωμεν, μηδὲ εὐχόμεθα, μηδὲ ὀμνῶμεν, μηδὲ τὰ ἄλλα πράσσωμεν, ἅπερ ἕκαστα ὡς πρὸς παρόντας καὶ συμβιούντας τοὺς θεοὺς πράσσομεν. Εἰ δὲ ἄρα περὶ μηδενὸς τῶν καθ' ἡμᾶς βουλευόνται, ἐμοὶ μὲν ἔξεστι περὶ ἐμαυτοῦ βουλευέσθαι· ἐμοὶ δὲ ἐστὶ σκέψιν περὶ τοῦ συμφέροντος. Συμφέρεται δὲ ἕκαστῳ τὸ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ κατασκευὴν καὶ φύσιν· ἢ δὲ ἐμὴ φύσις λογικὴ καὶ πολιτικὴ· πόλις καὶ πατρίς, ὡς μὲν Ἀντωνίῳ μοι ἢ Ῥώμῃ, ὡς δὲ ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος. Τὰ ταῖς πόλεσιν οὖν ταῦταις ὠφέλιμα μόνα ἐστὶ μοι ἀγαθὰ.

με'. Ὅσα ἕκαστῳ συμβαίνει, ταῦτα τῷ ὅλῳ συμφέρεται· ἤρκει τοῦτο. Ἀλλ' ἐτι ἐκεῖνο ὡς ἐπίπαν ὅψει παραφυλάξας, ὅσα ἀνθρώπῳ, καὶ ἑτέροις ἀνθρώποις. Κοινότερον δὲ νῦν τὸ συμφέρον ἐπὶ τῶν μέσων λαμβανέσθω.

μς'. Ὅσπερ προσίσταται σοι τὰ ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ

habeas et degas, omnia tibi ex animi sententia habere: sic etiam universo omnia ex sui animi sententia se habent.

41. Si quid eorum, quæ arbitrii tui non sunt, bonum malumve esse in animum induxeris; non poterit non fieri, quin, si istiusmodi vel in malum incideris vel bono excideris, de diis queraris, homines autem oderis, ut qui auctores sint aut ex suspitione tua futuri sint ut altero excidas, in alterum incidas. Et utique multa injuste facimus idcirco, quod illarum rerum nostra interest. Quod si ea sola, quæ in nostra sunt potestate, bona malaque censeamus, nulla jam restat causa, cur deum accusemus aut contra homines inimici partes geramus.

42. Omnes ad unum eundemque effectum operam conferimus, alii scientes et intelligentes, alii quod faciunt nescientes; quemadmodum etiam dormientes Heraclitus, opinor, operarios esse dixit et conferre ad ea, quæ in mundo fiunt. Alius vero alio modo operam confert, ex abundanti vero etiam is, qui queritur et iis, quæ fiunt, reniti conatur eaque tollere; nam tali quoque homine mundo opus erat. Igitur quod reliquum est tu cogita, quorum in numerum te referas: ille enim, qui rerum universitatem administrat, omnino bene te utetur atque te in partem operatorum eorumque, quæ opus adjuvant, recipiet: tu autem cave, ne talis pars fueris, qualis in fabula vilis ac ridiculus versus, cujus meminit Chrysippus.

43. Numquid sol quæ pluviae sunt facere cupit? numquid Æsculapius quæ Frugiferæ sunt? Quid siderum quodvis? nonne, quamquam diversa, idem opus adjuvant?

44. Si quidem dii de me iisque quæ mihi evenire oportet, consuluerunt, bene consuluerunt; etenim consilii expertem esse deum ne ad cogitandum quidem facile est; ut autem mihi malefaciendi consilium caperent, quænam eos causa impulisset? Quid enim ipsis aut communitati, cujus maximam curam gerunt, inde accederet? Sin de me privatim nihil, de rebus universi certe consuluerunt, ex quibus quum ea quoque, quæ mihi eveniunt, necessario consequantur, amplecti hæc debeo atque diligere. Sin vero de nulla prorsus re consuluerunt — credere tamen non fas est, aut neque sacra faciamus neque preces fundamus, neque per eos iuremus neque alia faciamus, quæ quidem singula facimus tanquam diis nobis præsentibus et nobiscum viventibus — sin vero, inquam, de nulla mearum rerum consuluere, mihi quidem licet de me ipso consilium capere. Mea autem deliberatio ad id quod utile est, spectat: utile vero cuivis est, quod constitutioni ipsius ac naturæ convenit: natura autem mea rationalis est et societatis amans: civitas et patria mihi, ut Antonino, Roma, ut homini, mundus; hi s igitur civitatibus quæ utilia sunt, ea mihi sola sunt bona.

45. Quæcunque singulis eveniunt, ea universo prosunt: hoc suffecerit. Verum præterea illud, quod, si animum adverteris, ubique videlis, quæcunque homini etiam aliis hominibus *prodesse*. Vocabulum « utilis » nunc vulgari sensu de rebus mediis accipias.

46. Quemadmodum te theatrum afficiunt, quæ in amphitheatro

καὶ τοῖς τοιοῦτοις χωρίοις, ὡς αἰτὰ τὰ αὐτὰ δρώμενα, καὶ τὸ ὁμοειδὲς προσκορῇ τὴν θέαν ποιεῖ· τοῦτο καὶ ἐπὶ ὅλου τοῦ βίου πάσχειν· πάντα γὰρ ἄνω κάτω τὰ αὐτὰ, καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν. Μέχρι τίνος οὖν;

μζ'. Ἐννόει συνεχῶς παντοίους ἀνθρώπους, καὶ παντοίων μὲν ἐπιτηδευμάτων, παντοδαπῶν δὲ ἔθνων, τεθνεῶτας· ὥστε κατιέναι τοῦτο μέχρι Φιλιστίνου, καὶ Φοίδου, καὶ Ὀριγανίου. Μέτιθι νῦν ἐπὶ τὰ ἄλλα ρῦλα. Ἐκεῖ δὲ μεταβαλεῖν ἡμᾶς δεῖ, ὅπου τοσοῦτοι μὲν δεινοὶ ῥήτορες, τοσοῦτοι δὲ σεμνοὶ φιλόσοφοι, Ἡράκλειτος, Πυθαγόρας, Σωκράτης· τοσοῦτοι δὲ ἥρωες πρότερον· τοσοῦτοι δὲ ὕστερον στρατηγοὶ, τύραννοι· ἐπὶ τοῦτοις δὲ Εὐδόξος, Ἰππαρχος, Ἀρχιμήδης, ἄλλαι φύσεις ὀξεῖαι, μεγαλόφρονες, φιλόπονοι, πανούργοι, αὐθάδεις, αὐτῆς τῆς ἐπικήρου καὶ ἐφημέρου τῶν ἀνθρώπων ζωῆς χλευασταί, οἷον Μένιππος, καὶ ὅσοι τοιοῦτοι. Περὶ πάντων τούτων ἐννόει, ὅτι πάσαι κεῖνται. Ἐἴ οὖν τοῦτο δεινὸν αὐτοῖς; τί δαὶ τοῖς μὲν ὀνομαζομένοις ὅλως; ἐν ᾧδε πολλοῦ ἀξίον, τὸ μετ' ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης εὐμενῇ τοῖς ψεύσταις καὶ ἀδίκαις διαβιοῦν.

μη'. Ὅταν εὐφραῖναι σεαυτὸν θέλῃς, ἐνθυμοῦ τὰ προτερήματα τῶν συμβιούντων· οἷον, τοῦ μὲν τὸ δραστήριον, τοῦ δὲ τὸ αἰδέημον, τοῦ δὲ τὸ εὐμετάδοτον, ἄλλου δὲ ἄλλο τι. Οὐδὲν γὰρ οὕτως εὐφραίνει, ὡς τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀρετῶν, ἐμφαινόμενα τοῖς ἡβει τοῖν συζώντων, καὶ ἀθρόα ὡς οἷόν τε συμπίπτοντα. Διὸ καὶ πρόχειρα αὐτὰ ἐκτέον.

μβ'. Μῆτι δυσχεραίνεις, ὅτι τοσῶνδ' ἐτινων λιτρῶν εἴ, καὶ οὐ τριακοσίων; οὕτω δὲ καὶ ὅτι μέχρι τοσῶνδ' ἐτινων βιωτέον σοι, καὶ οὐ μέχρι πλείονος· ὥσπερ γὰρ τῆς οὐσίας ὅσον ἀφωρίσται σοι στέργεις, οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ χρόνου.

ν'. Πειρῶμεν πείθειν αὐτούς. Πρᾶττε δὲ καὶ (αὐτῶν) ἀκόντων, ὅταν τῆς δικαιοσύνης ὁ λόγος οὕτως ἄγῃ. Ἐὰν μὲντοι βία τις προσγρῶμενος ἐνίστηται, μετάβαινε ἐπὶ τὸ εὐάρεστον καὶ ἄλυπον, καὶ συγχρῶ εἰς ἄλλην ἀρετὴν τῇ καλύσει· καὶ μέμνησο, ὅτι μεθ' ὑπεξαίρεσως δρῶς, ὅτι καὶ τῶν ἀδυνάτων οὐκ ὀρέγου. Τίνος οὖν; τῆς τοιαυδὲ τίνος δρῶς. Τούτου δὲ τυγχάνεις· ἐφ' οἷς προήχθημεν, ταῦτα γίνεται.

να'. Ὅ μὲν φιλόδοξος ἀλλοτρίαν ἐνέργειαν ἰδίον ἀγαθὸν ὑπολαμβάνει· ὁ δὲ φιλήθονος, ἰδίαν πείσιν· ὁ δὲ νοῦν ἔχων, ἰδίαν πρᾶξιν.

νε'. Ἐξεστὶ περὶ τούτου μὴδὲν ὑπολαμβάνειν, καὶ μὴ ὀφλεῖσθαι τῇ ψυχῇ· αὐτὰ γὰρ τὰ πράγματα οὐκ ἔχει φύσιν ποιητικὴν τῶν ἡμετέρων κρίσεων.

νγ'. Ἐθισον σεαυτὸν πρὸς τὸ ὑφ' ἑτέρου λεγόμενον γίνεσθαι ἀπαρενθυμήτως, καὶ ὡς οἷόν τε ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ λέγοντος γίνου.

νδ'. Τὸ τῷ σμῆναι μὴ συμφέρον, οὐδὲ τῇ μελίσῃ συμφέρε.

νε'. Εἰ κυβερνῶντα οἱ ναῦται, ἢ ἱατρεύοντα οἱ κάμνοντες κακῶς ἔλεγον, ἄλλω τινὶ ἂν προσεῖχον, ἢ πῶς

tro et ejusmodi locis spectantur, quippe quæ quum eadem semper ejusdemque generis sint, quæ spectantur, spectandi satietatem afferant, idem te in tota vita pati necesse est. Cuncta enim sursum deorsum eadem et ex iisdem. Quousque igitur?

47. Considera perpetuo omnis generis omniumque et studiorum et gentium homines mortuos, ita ut ad Philistionem, Phœbum, Origanionem descendas. Transi nunc ad alia genera. Eodem nos concedere oportet, quo tot oratores disertī, tot philosophi venerabiles, Heraclitus, Pythagoras, Socrates, tot prisci heroes, tot postea Imperatores, tyranni, post hos Eudoxus, Hipparchus, Archimedes, alii porro acutis præditi ingenis, magnanimi, laboriosi, versuti, arrogantes, ipsi denique vitæ hominum caducæ et in diem durantis subsannatores, ut Menippos et omnes hujus generis. Hos omnes cogita jamdudum jacere: quid igitur iis inde mali? quid vero iis, qui ne nominantur quidem? Unum hic magni æstimandum, ut ipse veritatem et justitiam colens erga mendaces et injustos benevolam te præbeas.

48. Si quando te exhilarare tibi libet, in mentem tibi revoca virtutes eorum, qui tecum vivunt, ut hujus alacritatem in negotiis obeundis, illius verecundiam, hujus munificentiam, illius aliam aliquam; nihil enim ita animum oblectat, quam imagines virtutum in moribus eorum, quibuscum vivitur, expressæ et quam frequentissime visui sese offerentes. Quamobrem ad manum eas fac habeas.

49. Numquid ægre fers, te tot pondo nec trecentorum esse? Sic vero etiam, quod tot annos neque ulterius victurus es; quemadmodum enim, quantum materiæ tibi assignatum est, tanto es contentus, sic etiam quod attinet ad tempus.

50. Conemur iis persuadere. Verum etiam iis invitis age, quum justitiæ ratio sic exigit: si quis tamen vi tibi resistit, ad lenitatem et tranquillitatem te transfer et utere impedimento ad aliam virtutem exercendam; ac memento, te cum exceptione rem aggredi, neque ea te voluisse, quæ fieri nequeant. Quid igitur? ut talem agendi conatum habeas; atque hunc assequeris: ad quæ impulsī sumus, ea fiunt.

51. Gloriæ cupidus in aliena actione bonum suum situm esse opinatur; voluptati deditus in sua ipsius affectione; ratione utens in sua ipsius actione.

52. Licet de hac re nihil opinari, neque animo perturbari; res enim ipsæ non ea sunt natura, ut judicia nostra cogant.

53. Adsuesce iis, quæ ab allo dicuntur, animum sedulo adhibere, et, quantum fieri potest, in dicentis animo esse.

54. Quod examini non prodest, neque api prodest.

55. Si vectores gubernatori, ægroti medico maledicerent,

αὐτὸς ἐνεργοῖται τὸ τοῖς ἐμπλέουσι σωτήριον, ἢ τὸ τοῖς θεραπευομένοις ὑγιεινόν;

νς'. Πόσοι, μεθ' ὧν εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, ἤδη ἀπεληλύθασιν;

νζ'. Ἰκτεριῶσι τὸ μέλι πικρὸν φαίνεται· καὶ λυσσοδήκτοις τὸ ὕδωρ φοβερόν· καὶ παιδίοις τὸ σφαιρίον καλόν. Τί οὖν ὀργίζομαι; ἢ δοκεῖ σοι ἔλασσαν ἰσχύειν τὸ διεψευσμένον, ἢ τὸ χολίον τῶ ἰκτεριῶντι, καὶ δ' ἰὸς τῶ λυσσοδήκτῳ;

νη'. Κατὰ τὸν λόγον τῆς σῆς φύσεως βιοῦν σε οὐδεὶς κωλύσει· παρὰ τὸν λόγον τῆς κοινῆς φύσεως οὐδὲν σοι συμβήσεται.

νθ'. Οἷοί εἰσιν, οἷς θέλουσιν ἀρέσκειν, καὶ δι' οἷα περιγινόμενα, καὶ δι' οἷων ἐνεργειῶν. Ὡς ταχέως δ' αἰὼν πάντα καλύψει· καὶ ὅσα ἐκάλυψεν ἤδη.

BIBAIION Z.

α'. Τί ἐστὶ κακία; — Τοῦτ' ἐστίν, ὃ πολλάκις εἶδες. Καὶ ἐπὶ παντός δὲ τοῦ συμβαίνοντος πρόχειρον ἔγε, ὅτι τοῦτό ἐστιν, ὃ πολλάκις εἶδες. Ὅλως ἄνω κάτω τὰ αὐτὰ εὐρήσεις, ὧν μεστὰ αἱ ἱστορίαι αἱ παλαιαί, αἱ μέσαι, αἱ ὑπόγυιοι· ὧν νῦν μεστὰ αἱ πόλεις καὶ (αἱ) οἰκίαι. Οὐδὲν καινόν· πάντα καὶ συνήθη καὶ ὀλιγοχρόνια.

β'. Τὰ δόγματα πῶς ἄλλως δύναται νεκρωθῆναι, ἐὰν μὴ αἱ κατὰλληλοι αὐτοῖς φαντασίαι σθεσθῶσιν; ἄς διηνεκῶς ἀναζωπυρεῖν ἐπὶ σοὶ ἐστι. Δύναμαι περὶ τούτου, ὃ δεῖ, ὑπολαμβάνειν· εἰ δύναμαι, τί ταράσσομαι; τὰ ἔξω τῆς ἐμῆς διανοίας οὐδὲν ὀλως πρὸς τὴν ἐμὴν διάνοιαν. Τοῦτο πάθε, καὶ ὀρθὸς εἴ· ἀναβιώναί σοι ἔξεστιν· ἴδε πάλιν τὰ πράγματα, ὥς ἐώρας· ἐν τούτῳ γὰρ τὸ ἀναβιώναι.

γ'. Πομπῆς κενοσπουδία, ἐπὶ σκηνῆς δράματα, ποίμνια, ἀγέλαι, διαδορατισμοί, κυνιδίους ὀσάριον ἐρβιμένον, ψωμίον εἰς τὰς τῶν ἰχθύων δεξαμενάς, μυρμηκῶν ταιλαιπωρία καὶ ἀχθοφορία, μυιδίων ἐπτοημένων διαδρομαί, σιγυλλάρια νευροσπαστούμενα. Χρὴ οὖν ἐν τούτοις εὐμενῶς μὲν καὶ μὴ καταφρυαττόμενον ἐσθάναι· παρακολουθεῖν μέντοι, ὅτι τοσούτου ἀξίως ἕκαστός ἐστιν, ὅσου ἀξιά ἐστι ταῦτα, περὶ δ' ἐσπούδακεν.

δ'. Δεῖ κατὰ λέξιν παρακολουθεῖν τοῖς λεγομένοις, καὶ καθ' ἑκάστην ὁρμὴν τοῖς γινόμενοις. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ἐτέρου εὐθὺς ὀρβῆν, ἐπὶ τίνα σκοπὸν ἢ ἀναφορά· ἐπὶ δὲ τοῦ ἐτέρου παραφυλάσσειν, τί τὸ σημαίνον.

ε'. Πότερον ἐξαρκεῖ ἡ διάνοιά μου πρὸς τοῦτο, ἢ οὐ; Εἰ μὲν ἐξαρκεῖ, χρῶμαι αὐτῇ πρὸς τὸ ἔργον, ὥς ὀργάνῳ παρὰ τῆς τῶν ὀλων φύσεως δοθέντι. Εἰ δὲ μὴ ἐξαρκεῖ, ἦτοι παραχωρῶ τοῦ ἔργου τῷ δυναμένῳ κρείττον ἐπιτελεῖσαι, ἐὰν ἄλλως τοῦτο μὴ καθήκει· ἢ πράσσω, ὥς δύναμαι, προσπαλαβῶν τὸν δυνάμενον κατὰ πρόσχρησιν τοῦ ἐμοῦ ἡγεμονικοῦ ποιῆσαι τὸ εἰς τὴν κοινωνίαν νῦν καίριον καὶ χρήσιμον. Ὅτι γὰρ ἂν δι'

num ad aliud aliquid animum adverterent, quam ut ipso navigantibus salutem, aegrotantibus sanitatem pararet?

56. Quam multi, quibuscum mundum intravi, jam ex-cesserunt!

57. Aurigine affectis mel amarum videtur, et iis, qui a cane rabido morsi sunt, aqua formidini est, et pueris pila res pulcra. Quid igitur irascor? an vero minus valere putas falsam opinionem, quam apud lymphaticum bilem, apud arquatum virus?

58. Quominus secundum tuæ naturæ rationem agas, nemo te impediet: contra communis naturæ rationem nihil tibi accidet.

59. Quales sunt, quibus placere student et qualia ob emolumenta et qualibus actionibus! Quam cito ævum omnia abscondet, et quam multa jam abscondidit!

LIBER VII.

1. Quid est malitia? Id est, quod sæpe vidisti. Quid quid accidat, hoc tibi in promptu sit, esse id, quod sæpe videris. Omnino sursum deorsum eadem deprehendes, quibus refertæ sunt historiæ priscæ, mediæ, recentes, quibus nunc refertæ urbes et domus. Nihil novi, omnia et usitata et brevi tempore durantia.

2. Placita qua alia ratione aboleri possunt, quam visis quæ iis respondent, extinctis? quæ ut * non * suscites continenter, in tua potestate situm est. Possum, quod oportet, hac de re existimare; si possum, quid animo perturbor? quæ extra mentem sunt, omnino nihil ad mentem meam. Sic affectus sis, et rectus es; reviviscere tibi licet; intueri rursus res, ut eas intuitus es: in eo enim situm est reviviscere.

3. Inane pompæ studium, fabulæ scenicæ, greges, armenta, velitationes, ossiculum canibus projectum, offula in piscinas injecta, formicarum ærumnæ et bajulationes, musculorum perterritorum discursus, sigillaria verticillis commota. Oportet igitur in his benevolento animo et sine ferocia consistere, animadvertere tamen, tanti quemvis esse, quanti sint ea, in quibus studium ponat.

4. In sermone iis, quæ dicuntur, animum advertere te oportet, in agendi impetu iis, quæ fiunt, atque hic videre, ad quem finem referantur, illic observare, quid sit, quod significetur.

5. Sufficitne mens mea ad hanc rem, necne? Si sufficit, ea utor ad rem efficiendam, ut instrumento ab universi natura mihi dato: sin minus, aut hoc opus illi concedo, qui me melius id exsequi potest, * si modo id me deceat, aut ipse pro viribus perago, adsumpto mihi auxiliario, qui mentis meæ opera adjutus id efficere possit, quod societati hoc ipso tempore tempestivum et utile est; quiddid enim

ἐμαυτοῦ, ἢ σὺν ἄλλῳ ποιῶ, ὅδε μόνον χρὴ συντείνειν, εἰς τὸ κοινῇ χρῆσιμον καὶ εὐάρμοστον.

ζ'. Ὅσοι μὲν, πολυύμνητοι γενόμενοι, ἤδη λήθη παραδέδονται· ὅσοι δὲ, τούτους ὑμνήσαντες, παλαί ἐκποδών.

ζ'. Μὴ αἰσγύνου βοηθούμενος· πρόκειται γάρ σοι ἐνεργεῖν τὸ ἐπιβῆλλον, ὡς στρατιώτῃ ἐν τειχομαχίᾳ. Τί οὖν, ἐὰν σὺ μὲν χωλαίνων ἐπὶ τὴν ἐπαλξιν ἀναβῇαι μόνος μὴ δύνῃ, σὺν ἄλλῳ δὲ δυνατὸν ᾖ τοῦτο;

η'. Τὰ μέλλοντα μὴ ταρασσέτω· ἥξεις γὰρ ἐπ' αὐτὰ, ἐὰν δεήσει, φέρων τὸν αὐτὸν λόγον, ὃ νῦν πρὸς τὰ παρόντα χρᾶ.

θ'. Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται καὶ ἡ σύνδεσις ἱερὰ, καὶ σχεδὸν τι οὐδὲν ἀλλότριον ἄλλο ἄλλῳ. Συγκατατέτακται γάρ, καὶ συγκασμεῖ τὸν αὐτὸν κόσμον. Κόσμος τε γὰρ εἰς ἐξ ἀπάντων, καὶ Θεὸς εἰς διὰ πάντων, καὶ οὐσία μία, καὶ νόμος εἷς, λόγος κοινὸς πάντων τῶν νοερῶν ζώων, καὶ ἀλήθεια μία· εἶγε καὶ τελειότης μία τῶν ὁμογενῶν, καὶ τοῦ αὐτοῦ λόγου μετεχόντων ζώων.

ι'. Πᾶν τὸ ἐνυλον ἐναφανίζεται τάχιστα τῇ τῶν ὄλων οὐσίᾳ· καὶ πᾶν αἴτιον εἰς τὸν τῶν ὄλων λόγον τάχιστα ἀναλαμβάνεται· καὶ παντὸς μνήμη τάχιστα ἐγκαταχώννυται τῷ αἰῶνι.

ια'. Τῷ λογικῷ ζώῳ ἡ αὐτὴ πρᾶξις κατὰ φύσιν ἐστὶ, καὶ κατὰ λόγον.

ιβ'. Ὁρθός, ἢ ὀρθούμενος.

ιγ'. Οἷόν ἐστιν ἐν ἡγούμενοις τὰ μέλη τοῦ σώματος, τοῦτον ἔχει τὸν λόγον ἐν διστωσίᾳ τὰ λογικὰ, πρὸς μίαν τινα συνεργίαν κατεσκευασμένα. Μᾶλλον δὲ σοι ἡ τούτου νόησις προσπεσέεται, ἐὰν πρὸς ἑαυτὸν πολλάκις λέγῃς, ὅτι μέλος εἰμὶ τοῦ ἐκ τῶν λογικῶν συστήματος. Ἐὰν δὲ [διὰ τοῦ ῥῶι στοιχείου] « μέρος » εἶναι ἑαυτὸν λέγῃς, οὕτω ἀπὸ καρόϊας φιλεῖς τοὺς ἀνθρώπους· οὕτω σε καταληπτικῶς εὐφραίνει τὸ εὐεργετῆν· ἔτι ὡς πρέπον αὐτὸ φιλὸν ποιεῖς· οὕτω ὡς αὐτὸν εὖ ποιοῖν.

ιδ'. Ὁ θέλει, ἐξωθεν προσπιπέντω τοῖς παθεῖν ἐκ τῆς προσπτώσεως ταύτης δυναμένοις. Ἐκεῖνα γάρ, ἐὰν θελήσῃ, μέμψεται τὰ παθόντα· ἐγὼ δὲ, ἐὰν μὴ ὑπολάβω, ὅτι κακὸν τὸ συμβεβηκός, οὕτω βέβλαμμαι. Ἐξεστὶ δέ μοι μὴ ὑπολαβεῖν.

ιε'. Ὁ τι ἂν τις ποιῇ, ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι, ὡς ἂν εἰ ὁ χρυσός, ἢ ὁ σμάραγδος, ἢ ἡ πορφύρα τοῦτο αἰετὶ ἐλεγεν, ὅτι ἂν τις ποιῇ, ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ σμαράγδον εἶναι, καὶ τὸ ἐμαυτοῦ χρώμα ἔχειν.

ισ'. Τὸ ἡγεμονικὸν αὐτὸ ἑαυτῷ οὐκ ἐνοχλεῖ, οἷον λέγω, οὐ φοβεῖ ἑαυτὸ, εἰς ἐπιθυμίαν. Εἰ δὲ τις ἄλλος αὐτὸ φοβῇσθαι ἢ λυπῆσθαι δύναται, ποιεῖτω. Αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ ὑποληπτικῶς οὐ τρέφει εἰς τοιαύτας τροπὰς. Τὸ σωματίον μὴ πάθῃ τι, αὐτὸ μεριμνάτω, εἰ δύναται, καὶ λεγέτω, εἴ τι πάσχει· τὸ δὲ ψυχάριον, τὸ φοβούμενον, τὸ λυπούμενον, τὸ περὶ τούτων ὅλως ὑπολαμβάνον, οὐδὲν μὴ πάθῃ. Οὐ γὰρ ἔξεις αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην· ἀπροσδεὴς ἐστίν, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, τὸ ἡγεμονι-

vel per me vel per alium facio, eo-spectare debet, ut communi societati utile et consentaneum sit.

6. Quam multi, qui clarissimi fuerunt, jam oblivioni traditi sunt! quam multi, qui eos celebrarunt, e medio sublati!

7. Auxilii ne te pudeat: tibi enim propositum est, id quod tuum est facere, ut militi in munium oppugnatione. Quid igitur, si claudicans ad propugnaculum solus ascendere nequeas, cum alio autem id fieri possit?

8. Futura ne te perturbent; venies enim ad ea, si opus erit, eadem ratione instructus, qua nunc ad praesentia uteris.

9. Omnia inter se implexa sunt, et sanctum vinculum, et nihil fere alterum ab altero alienum; nam inter se ordine composita sunt et simul eundem mundum exornant. Nam et unus mundus ex omnibus, et unus Deus in omnibus, et una essentia, et una lex, ratio omnibus animalibus ratione praeditis communis, et una veritas, si quidem etiam una est perfectio animalium ejusdem generis et ejusdem rationis participum.

10. Quidquid materia constat, id celerrime in universi materiam evanescit, et quidquid causam continet, in omnium rerum rationem celerrime recipitur, et cujusvis rei memoria celerrime in aëro sepelitur.

11. Animalis ratione praedito eadem actio et secundum naturam et secundum rationem est.

12. Rectus aut erectus.

13. Quam rationem in initia membra corporis habent, eandem in dissitis obtinent ea, quae ratione sunt praedita, ad unam quandam mutuam operam comparata. Magis autem hujus rei cogitatio animum tuum tanget, si saepius tibi ipse dixeris: « membrum sum ejus, quod ex ratione praeditis compositum est, corporis. » Sin vero « partem » illius te esse dicis, nondum ex animo diligis homines: nondum te ex animo delectat bene facere; adhuc tanquam quod fieri decet id duntaxat facis, non tanquam tibi ipsi bene faciens.

14. Quidquid velit, extrinsecus accidat iis, quae ejusmodi casu affici possunt; illa enim quae affecta sunt, conquerantur, si velint; ego vero, si id, quod accidit, malum non censeo, nondum laedor: licet autem mihi non opinari.

15. Quidquid aliquis vel faciat vel dicat, me probum esse oportet, non aliter ac si aurum aut smaragdus aut purpura semper hoc diceret: Quidquid vel faciat aliquis vel dicat, me smaragdum esse oportet et colorem meum retinere.

16. Principalis animi pars se ipsa non perturbat, hoc volo, se ipsa non in terrorem* doloreme injicit; si autem quis alius eam terrere aut ei dolorem afferre potest, faciat; nam se ipsa non talibus dabit motibus opinando: corpusculum ne quid patiat, sibi curae habeat, si potest, et, si quid patitur, queratur: animula autem quae terretur et dolet et de his omnino opinatur, nihil patietur; nam eam non * trahes in tale judicium. Nullius rei, quantum ad ipsam attinet, indigens est animi principatus, nisi sibi ipse in-

αὐν, ἐὰν μὴ ἑαυτῷ ἔνδειαν ποιῇ· κατὰ ταῦτά δὲ καὶ ἀτάραχον, καὶ ἀνεμπόδιστον, ἐὰν μὴ ἑαυτὸ ταράσῃ καὶ ἐμπόδιζῃ.

ιζ'. Εὐδαιμονία ἐστὶ δαίμων ἀγαθός, ἢ ἀγαθόν. Τί οὖν ὧδε ποιεῖς, ὦ φαντασία; ἀπέρχου, τοὺς θεοὺς σοι! ὡς ἤλθες· οὐ γὰρ γρήζω σου. Ἐλγλυθας δὲ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος. Οὐκ ὀργίζομαί σοι· μόνον ἄπιθι.

ιη'. Φοβεῖται τις μεταβολήν; τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γενέσθαι; τί δαί φιλερον, ἢ οἰκειότερον τῇ τῶν ὄλων φύσει; σὺ δὲ αὐτὸς λούσασθαι δύνασαι, ἐὰν μὴ τὰ ξύλα μεταβάλῃ; τραφῆναι δὲ δύνασαι, ἐὰν μὴ τὰ ἐδώδιμα μεταβάλῃ; ἄλλο δέ τι τῶν χρησίμων δύναται συντελεσθῆναι χωρὶς μεταβολῆς; Οὐχ ὁρᾷς οὖν, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ σὲ μεταβαλεῖν ὁμοίον ἐστὶ καὶ ὁμοίως ἀναγκαῖον τῇ τῶν ὄλων φύσει;

ιβ'. Διὰ τῆς τῶν ὄλων οὐσίας, ὡς διὰ χειμάρρου, διεκπορεύεται πάντα τὰ σώματα, τῷ ὄλῳ συμφυῇ καὶ συνεργῇ, ὡς τὰ ἡμέτερα μέρη ἀλλήλοις. Πόσους ἤδη ὁ αἰὼν Χρυσίππους, πόσους Σωκράτους, πόσους Ἐπικτήτους καταπέπρωκε; τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ παντὸς οὐτινοσούν σοι ἀνθρώπου τε καὶ πράγματος προσπιπτέτω.

ιγ'. Ἐμὲ ἐν μόνον περισπᾷ, μὴ τι αὐτὸς ποιήσω, δὴ κατασκευὴ τοῦ ἀνθρώπου οὐ θέλει, ἢ ὡς οὐ θέλει, ἢ δὲ νῦν οὐ θέλει.

ιδ'. Ἐγγὺς μὲν ἡ σὴ περὶ πάντων λήθη· ἐγγὺς δὲ ἡ πάντων περὶ σοῦ λήθη.

ιε'. Ἴδιον ἀνθρώπου τὸ φιλεῖν καὶ τοὺς πταίνοντας. Τοῦτο δὲ γίνεται, ἐὰν συμπροσπίπτῃ σοι, ὅτι καὶ συγγενεῖς, καὶ οἱ ἄγριοι, καὶ ἄκοντες ἁμαρτάνουσι, καὶ ὡς μετ' ὀλίγον ἀμφοτέροι τεθνήξεσθε, καὶ πρὸ πάντων, ὅτι οὐκ ἐβλαψέ σε· οὐ γὰρ τὸ ἡγεμονικόν σου χειρόν ἐποίησεν, ἢ πρόσθεν ἦν.

ις'. Ἡ τῶν ὄλων φύσις ἐκ τῆς ὅλης οὐσίας, ὡς κηρῷ, νῦν μὲν ἱππάριον ἐπλάσε· συγγέασα δὲ τοῦτο, εἰς δένδρου φύσιν συνερρήσατο τῇ ὕλῃ αὐτοῦ· εἴτα εἰς ἄλλο τι· ἕκαστον δὲ τούτων πρὸς ὀλίγιστον ὑπέστη. Δεινὸν δὲ οὐδὲν τὸ διαλυθῆναι τῷ κιβωτίῳ, ὥσπερ οὐδὲ τὸ συμπαγῆναι.

ιζ'. Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, ὅταν πολλάκις ἐναποθνήσκῃν ἢ πρόσχημα, ἢ τὸ τελευταῖον ἀπεσβέσθαι, ὥστε ὄλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. Αὐτῷ γέ τούτῳ παρακολουθεῖν πειρῶ, ὅτι παρὰ τὸν λόγον. Εἰ γὰρ καὶ ἡ συναισθησις τοῦ ἁμαρτάνειν ολγῆσται, τίς ἐτι τοῦ ζῆν αἰτία;

ιη'. Πάντα, ὅσα ὁρᾷς, ὅσον οὐπὼ μεταβαλεῖ ἡ τὰ θλα διοικοῦσα φύσις, καὶ ἄλλα ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῶν ποιήσει, καὶ ἄλλιν ἄλλα ἐκ τῆς ἐκείνων οὐσίας, ἵνα αἰ νεαρὸς ἦ ὁ κόσμος.

ιβ'. Ὅταν τις ἁμάρτη τι εἰς σέ, εὐθὺς ἐνθυμοῦ, τί ἀγαθὸν ἢ κακὸν ὑπολαβὼν ἤμαρτε. Τοῦτο γὰρ ἰδὼν, ἐλεήσει αὐτόν, καὶ οὔτε θαυμάσεις, οὔτε ὀργισθήσῃ. Ἦτοι γὰρ καὶ αὐτὸς τὸ αὐτὸ ἐκείνῳ ἀγαθὸν ἐτι ὑπολαμβάνεις, ἢ ἄλλο ὁμοειδές. Δεῖ οὖν συγγνώσκῃν. Εἰ

digentiam faciat, eaque de causa etiam sine perturbatione est, neque impediri potest, nisi se ipse perturbet et impediat.

17. Felicitas est bonus genius seu bonum. Quid igitur hic facis, phantasia? Abi, per deos! ut accessisti: nihil enim te opus habeo. Accessisti autem e prisca consuetudine: non succenseo tibi; abi tantum!

18. Mutationem quis metuit? Quid vero fieri potest sine mutatione? quid vero gratius aut familiarius universi naturæ? tune ipse balneo uti potes, nisi lignis mutatis? num ali, nisi cibis mutatis? num quid aliud perfici potest sine mutatione? Non igitur vides par esse tui mutationem et pariter necessariam universi naturæ?

19. Per rerum omnium materiam, tanquam per torrentem, transeunt omnia corpora, universo cognata et cooperatione, ut nostræ inter se partes. Quot jam Chrysippos, quot Socrates, quot Epictetus ævum absorpsit! Idem vero et de quovis homine et de quavis re tibi succurrat!

20. Me hoc unum sollicitum tenet, ne quid ipse faciam, quod hominis conditio nolit aut sic nolit aut nunc nolit.

21. Instat tempus, quo tu omnium oblitus eris: instat, quo omnes tui obliti erunt.

22. Homini proprium etiam eos, qui offiunt, diligere: hoc autem fit tum, quum tibi succurrit, et cognatos tibi esse, et inscios invitosque peccare, et paulo post utrumque vestrum esse morituum, et ante omnia te ab ea non esse læsum; non enim principatum animi tui deteriore reddidit, quam antea erat.

23. Universitatis natura ex universa materia, tanquam ex cera, nunc equuleum effluxit, nunc, hoc dissoluto, materia ejus ad arborem gignendam usa est, tum ad homunculum, deinde ad aliud quiddam: horum autem quodlibet ad brevissimum temporis spatium subsistit. Iniquum autem nequaquam est arcule dissolvi, ut neque compingi.

24. Iratus vultus admodum contra naturam, quum sæpe immoriatur decus et ad extremum ista exstinguatur, ut omnino suscitari nequeat: atque ex hoc ipso fac intelligas, etiam contra rationem esse. Nam si etiam conscientia peccandi abibit, quænam erit vivendi causa?

25. Quæcunque vides, hæc omnia jamjam natura, quæ res omnes administrat, mutabit, aliaque ex eorum materia faciet, et ex horum rursus alia, ut mundus semper sit novus.

26. Si quando aliquis aliquid in te peccavit, statim considera, qua boni aut mali opinione ductus peccaverit, hoc enim intellecto, misereberis illius, neque aut miraberis aut succensebis; nam aut et ipse idem, quod ille, adhuc bonum opinaris aut aliud ejusdem generis: oportet igitur

δὲ μηκέτι ὑπολαμβάνεις τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ καὶ κακὰ, ῥῆον εὐμενὲς ἔσθι τῷ παρορῶντι.

κζ'. Μὴ τὰ ἀπόντα ἐννοεῖν, ὡς ᾗδ' ὄντα· ἀλλὰ τῶν παρόντων τὰ δεξιότατα ἐκλογίζεσθαι, καὶ τούτων χάριν ὑπομιμνήσκεισθαι, πῶς ἂν ἐπεζητεῖτο, εἰ μὴ παρῇν. Ἄμα μέντοι φυλάσσου, μὴ, διὰ τοῦ οὕτως ἀσμενίζειν αὐτοῖς, ἐθίσης ἐκτιμᾶν αὐτὰ, ὥστε, ἐάν ποτε μὴ παρῇ, ταραχθῇσθαι.

κη'. Εἰς αὐτὸν συνελοῦ. Φύσιν ἔχει τὸ λογικὸν ἡγεμονικόν, ἐαυτῷ ἀρκεῖσθαι δικαιοπραγοῦντι, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦτο γαλήνην ἔχοντι.

κθ'. Ἐξάλειψον τὴν φαντασίαν. Στήσον τὴν νευροσπαστίαν. Περίγραψον τὸ ἐνεστώδες τοῦ χρόνου. Γνώρισον τὸ συμβαῖνον, ἢ σοί, ἢ ἄλλω. Δέλε καὶ μέρισον τὸ ὑποκείμενον εἰς τὰ αἰτιῶδες καὶ ὁλικόν. Ἐννόησον τὴν ἐσχάτην ὥραν. Τὸ ἐκείνῳ ἀμαρτηθὲν ἐκεῖ κατάλιπε, ὅπου ἡ ἀμαρτία ὑπέστη.

λ'. Συμπαρεκτείνειν τὴν νόησιν τοῖς λεγομένοις. Εἰσδύεσθαι τὸν νοῦν εἰς τὰ γινόμενα καὶ ποιῶντα.

λα'. Φαίδρουσον σεαυτὸν ἀπλότῃ καὶ αἰδοῦ καὶ τῇ πρὸς τὸ ἀνὰ μέσον ἀρετῆς καὶ κακίας ἀδιαφορίᾳ. Φίλησον τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἀκολουθήσον θεῷ. Ἐκεῖνος μὲν φησιν, ὅτι « Πάντα νομισί. » Ἔτι εἰ δαίμονα τὰ στοιχεῖα· ἀρκεῖ δὲ μεμνησθαι, ὅτι τὰ πάντα νομισί ἔχει· ᾗδ' ὅλη λίαν ὀλίγα.

λβ'. Περὶ θανάτου· εἰ σκεδασμός, ἢ ἄτομοι, ἢ κένωσις, ἢ τοι σβέσις, ἢ μετὰστασις.

λγ'. Περὶ πόνου· τὸ μὲν ἀφόρητον ἐξάγει· τὸ δὲ χρονίζον φορητόν· καὶ ἡ διάνοια τὴν ἐαυτῆς γαλήνην κατὰ ἀποληψὶν διατρεῖ, καὶ οὐ χεῖρον τὸ ἡγεμονικὸν γέγονε. Τὰ δὲ κακούμενα μέρη τοῦ πόνου, εἴ τι δύναται, περὶ αὐτοῦ ἀποφηνάσθω.

λδ'. Περὶ δόξης· ἴδε τὰς διανοίας αὐτῶν, οἶαι, καὶ οἷα μὲν φεύγουσαι, οἷα δὲ διώκουσαι. Καὶ ὅτι, ὡς αἱ θῖνες ἄλλαι ἐπ' ἄλλαις ἐπιφορούμεναι κρύπτουσι τὰς προτέρας, οὕτως ἐν τῷ βίῳ τὰ πρότερα ὑπὸ τῶν ἐπενεχθέντων τάχιστα ἐκαλύφθη.

λε'. [Πλατωνικόν.] « Ὡς οὖν ὑπάρχει διάνοια μετὰ γαλοπρεπῆς, καὶ θεωρία παντὸς μὲν χρόνου, πάσης δὲ οὐσίας, ἅρα (οἷόν τε) οἶαι τούτῳ μέγα τι δοκεῖν εἶναι « τὸν ἀνθρώπινον βίον; Ἀδύνατον, ἢ δ' ὅς. Οὐκοῦν « καὶ θάνατον οὐ δεινόν τι ἡγήσεται ὁ τοιοῦτος. » Ἡκιστα γε. »

λς'. [Ἀντισθενικόν.] « Βασιλικόν, εὖ μὲν πράττειν, « κακῶς δὲ ἀκούειν. »

λζ'. Αἰσχροὺν ἐστὶ, τὸ μὲν πρόσωπον ὑπήκοον εἶναι καὶ σχηματίζεσθαι, καὶ κατακοσμεῖσθαι, ὡς καλεῖται ἡ διάνοια, αὐτὴν δ' ὑπ' ἐαυτῆς μὴ σχηματίζεσθαι καὶ κατακοσμεῖσθαι.

λη'. Τοῖς πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι χρεών· μέλει γὰρ αὐτοῖς οὐδέν.

λη'. Ἀθανάτοις τε θεοῖς καὶ ἡμῖν χάσματα δόξης! μ'. Βίον θεωρεῖν, ὥστε καρπιδιμον στάχυν, καὶ τὸν μὲν εἶναι, τὸν δὲ μὴ.

μα'. Εἰ δ' ἡμετέραν ἐκ θεῶν καὶ πατῶ' ἐμῶν,

illi ignoscas : si non amplius ejusmodi res bona aut mala esse opinaris, facile benignus eris visu laboranti.

27. Noli absentia cogitare ut jam praesentia, sed ex praesentibus optima quaeque elige, eorumque gratia tunc repute, quanto studio requirerentur, si non adessent. Simul tamen cave, ne idcirco, quod ea libenter accipis, adsuescas, tanti ea aestimare, ut, si quando defuerint, animo perturbaberis.

28. In te ipsum te contrahe : ea est natura mentis ratione praeditae, ut sibi sufficiat ipsa, quando iusta agit, atque eo ipso tranquillitate fruitur.

29. Dele visum : compesce affectuum motum : circumscribe praesens tempus : cognosce id, quod accidit sive tibi sive alii : divide rem menti subjectam in materiam et formam : cogita horam novissimam : quod ab illo peccatum est, ibi relinque, ubi peccatum est.

30. Intendere animum in ea, quae dicuntur : mente penetrare in ea, quae fiunt, et ea, quae faciunt.

31. Exhilara te ipsum simplicitate, verecundia et indifferentia adversus ea, quae medio inter virtutem et vitiositatem loco sunt. Dilige genus humanum. Obsequere deo. « Omnia, » inquit ille, « legitime. » Praeterea* aut dii aut elementa — sed sufficit illud, omnia ex lege fieri. — * Utique pauca.

32. De morte : si dissipatio, aut atomi, aut exinanitio, aut extinctio, aut translatio.

33. De dolore : si intolerabilis est, e vita educit ; si durat, tolerabilis est : mens, dum in semet se recipit, suam tranquillitatem servat, nec deterior fit principalis animi pars : membra vero, quae dolore afficiuntur, si possunt, de eo statuunt.

34. De gloria : intueri mentes eorum, quales sint, qualia fugiant, qualia sectentur ; et, sicut arenarum cumuli alii super alios aggesti priores abscondant, ita etiam in vita priora a succedentibus celerrime abscondi.

35. [Platonicum.] « Qui mente praeditus est sublimi et tempus omne omnemque rerum naturam contemplatus est, num is tibi videtur vitam humanam magni aestimare? Non potest fieri, inquit ille. Igitur nec mortem ille terribilem existimabit. Minime vero. »

36. [Antisthenicum.] « Regium est, quum recte facias, male audire. »

37. Turpe est, vultum obsequentem esse atque ita se conformare et componere, ut mens jubet, ipsum autem animum ad suum ipsius arbitrium non conformari et componi.

38. Nam neutiquam homines rebus irasci decet : nil quippe curant ipsae.

39. Immortalibus et nobis tu gaudia dones !

40. Vitam metere ut aristam frugiferam, atque hunc esse ; illum non.

41. Si me meoque liberos di negligant,

ἔχει λόγον καὶ τοῦτο.

μδ'. Τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ καὶ τὸ δίκαιον.

μγ'. Μὴ συνεπιθρηνεῖν, μὴ σφύζειν.

μδ'. [Πλατωνικά.] « Ἐγὼ δὲ τούτῳ ἂν δίκαιον λόγον ἀντεῖποιμι· ὅτι οὐ καλῶς λέγεις, ὦ ἄνθρωπε, εἰ οἷς, δεῖν κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι τοῦ ζῆν ἢ τεθνάναι ἄνδρα, ὅτου τι καὶ μικρὸν ὀφελός (ἐστίν)· ἀλλ' οὐκ ἐκείνῳ μόνον σκοπεῖν, ὅταν πράττῃ, πότερον δίκαια ἢ ἀδίκῃ πράττει, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ. »

μέ. « Οὕτω γὰρ ἔχει, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῇ ἀληθείᾳ, οὗ ἂν τις αὐτὸν τάξῃ ἡγησάμενος βέλτιστον εἶναι, ἢ ὑπ' ἀρχοντος ταχθῇ, ἐνταῦθα δεῖ, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, μένοντα κινδυνεῖν, μὴδὲν ὑπολογιζόμενον, μῆτε θάνατον, μῆτε ἄλλο (τι) μὴδὲν πρὸ τοῦ αἰσχροῦ. »

μς'. « Ἄλλ', ὦ μακάριε, ὅρα, μὴ ἄλλο τι τὸ γενναῖον καὶ τὸ ἀγαθὸν ἢ, ἢ τὸ σώζειν τε καὶ σώζεσθαι· μὴ γὰρ τοῦτο μὲν, τὸ ζῆν ὀπισσὸν δὲ χρόνον, τὸν γε ὡς ἀληθῶς ἄνδρα, ἐατέον ἐστὶ, καὶ οὐ φιλοφύχῃ, ἀλλ' ἐπιτρέψαντα περὶ τούτων τῷ Θεῷ, καὶ πιστεύσαντα ταῖς γυναιξίν, ὅτι τὴν εἰμαρμένην οὐδ' ἂν εἰς ἐκφυγοί, τὸ ἐπὶ τούτῳ σκεπτέον, τίνα ἂν τρόπον, τοῦτον, ὃν μέλλει χρόνον βῶναι, ὡς ἀρίστα βιώη. »

μζ'. Περισκοπεῖν ἀστρον δρόμους, ὥσπερ συμπεριθέοντα· καὶ τὰς τῶν στοιχείων εἰς ἀλλήλα μεταβολὰς συνεχῶς ἐννοεῖν. Ἀποκαθαίρουσι γὰρ αἱ τούτων φαντασίαι τὸν ῥύπον χαμαὶ βίου.

μη'. Καλὸν τὸ τοῦ Πλάτωνος. Καὶ δὴ περὶ ἀνθρώπων τοὺς λόγους ποιοῦμενον, ἐπισκοπεῖν δεῖ καὶ τὰ ἐπίγεια, ὥσπερ ποθὲν ἄνωθεν, κατὰ ἀγέλας, στρατεύματα, γεωργία, γάμους, διαλύσεις, γενέσεις, θανάτους, δικαστηρίων θόρυβον, ἐρήμους χώρας, βαρβάρων ἔθνη, ποικίλα, ἐορτάς, θρήνους, ἀγοράς, τὸ παμμιγές, καὶ τὸ ἐκ τῶν ἐναντίων συγκοσμούμενον.

μθ'. Τὰ προγεγονότα ἀναθεωρεῖν· τὰς τοσαύτας τῶν ἡγεμονιῶν μεταβολὰς. Ἐξεστὶ καὶ τὰ ἐσόμενα προεφορᾶν. Ὁμοειδῇ γὰρ πάντως ἐστὶ, καὶ οὐχ οἷόν τε ἐκδῆναι τοῦ ῥυθμοῦ τῶν νῦν γινομένων· ὅθεν καὶ ἴσον, τὸ τεσσαράκοντα ἔτεσιν ἱστορῆσαι τὸν ἀνθρώπινον βίον, τῷ ἐπὶ ἔτη μύρια. Τί γὰρ πλέον ὀφεί; ν'. Κεῖ τὰ ἐκ γῆς μὲν

Φύνη· εἰς γαῖαν· τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου
βλαστόντα γονῆς εἰς οὐράνιον
πῶλον ἦλθε πάλιν.

*Ἡ τοῦτο διαλύσις τῶν ἐν ταῖς ἀτόμοις ἀντεμπλοκῶν καὶ τοιούτους τις σκορπισμὸς τῶν ἀπαθῶν στοιχείων.
να'. Καὶ

Σίτοισι καὶ ποτοῖσι καὶ μαγεύμασι
παρεκτρέποντες ὀχετὸν, ὥστε μὴ θανεῖν.

Θεόθεν δὲ πνέοντ' οὐρὸν ἀνάγκη
τλῆναι καμάτοις ἀνοδύροισι.

hujus quoque constat ratio.

42. *Æquum et justum a me est.*

43. *Noli cum aliis lamentari aut exsultare.*

44. [Platonica.] « Ego vero huic haud injuria hoc responderim : Non bene statuis, homo, si putas, viro, qui vel minimi sit usus, consentaneum esse, vitæ discrimen aut mortem respicere, ac non id unum potius considerare, quando agit, utrum justa an injusta agat, ea, quæ probi, an ea, quæ improbi viri sunt. »

45. « Profecto res se ita habet, Athenienses : quo quisque loco se ipse constituerit, id ipsum sibi optimum ratus ; aut ab imperatore constitutus fuerit, in eo, ut mihi videtur, oportet eum manentem periclitari et nec mortem neque aliud quidquam magis formidare, quam turpitudinem. »

46. « Verum vide, o bone, ne aliud quid sit generosum et bonum, quam servare et servari, ne ei, qui vere sit vir, hoc, ut quam diutissime vivat, mittendum nec vitæ adhaerescendum sit, sed his Deo permissis et fide habita mulierculis, fieri non posse, ut satum quisquam effugiat, deinde hoc ei sit perpendendum, qua ratione hoc ipso tempore, quo vita fungetur, quam optime vivat. »

47. Contemplant astrorum cursus quasi cum iis circumactus ; et elementorum alius in aliud mutationes continenter considera : harum enim rerum considerationes sordes vitæ terrestres abstergunt.

48. Præclarum est illud Platonis : Atque utique eum, qui de hominibus loquitur, oportet etiam terrestria e superiore aliquo loco intueri, singulos greges, exercitus, agrolationes, nuptias, reconciliationes ; ortus, interitus, judiciorum strepitus, loca deserta, varias barbarorum gentes, festa, lamentationes, nundinas, promiscuam colluviem et quod e contrariis adornatum est.

49. Præterita animo recolere oportet et tot imperiorum mutationes : licet etiam futura prospicere ; ejusdem enim omnino generis erunt neque fieri potest, ut extra numerum eorum, quæ nunc fiunt, se moveant ; quamobrem perinde est, per quadraginta annos vitam humanam perlustrare atque per decem millia annorum. Quid enim plus videbis ?

50. [Retroque meant,] quæ terra dedit,
iterum in terram : quod ab ætherio
venerat ortu, cæleste poli
repetit templum.

Aut hoc atomorum inter se adherentium dissolutio et talis aliqua dispersio elementorum sensu carentium.

51. Et :

Cibo potuque et magicis artibus
Falli cursum avertentes, ne moriantur.

Divinitus at spirantem auram
pati necesse est cum labore et lacrimis.

νβ'. Καθβαλικώτερος, ἀλλ' οὐχὶ κοινωνικώτερος, οὐδὲ αἰδημονέστερος, οὐδὲ εὐμένεστερος πρὸς τὰ τῶν πλησίων παροράματα.

γγ'. Ὅπου ἔργον ἐπιτελεῖσθαι δύναται κατὰ τὸν κοινὸν θεοῖς καὶ ἀνθρώποις λόγον, ἐκεῖ οὐδὲν δεινόν· ὅπου γὰρ ὠφελείας τυχεῖν ἔξεστι διὰ τῆς εὐδοσύνης καὶ κατὰ τὴν κατασκευὴν προΐουσης ἐνεργείας, ἐκεῖ οὐδεμίαν βλάβην ὑφορατέον.

νδ'. Πανταχοῦ καὶ διηνεκῶς ἐπὶ σοί ἐστι, καὶ τῇ παρουσίᾳ συμβάσει θεοσεβῶς εὐαρεστεῖν, καὶ τοῖς παροῦσιν ἀνθρώποις κατὰ δικαιοσύνην προσφέρεσθαι, καὶ τῇ παρουσίᾳ φαντασίᾳ ἐμφιλοτεχνεῖν, ἵνα μὴ τι ἀκατάληπτον παρεισρῇ.

νε'. Μὴ περιβλέπου ἀλλότρια ἡγεμονικά, ἀλλ' ἐκεῖ βλέπε κατ' εὐθὺ, ἐπὶ τί σε ἡ φύσις ὀδηγεῖ, ἥ τε τοῦ ὅλου διὰ τῶν συμβαινόντων σοι, καὶ ἡ σὴ τῶν πρακτέων ὑπὸ σοῦ. Πρακτέον δὲ ἐκάστω τὸ ἐξῆς τῇ κατασκευῇ· κατεσκευάσθαι δὲ τὰ μὲν λοιπὰ τῶν λογικῶν ἔνεκεν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ παντός ἄλλου τὰ χεῖρω τῶν κρείττωνων ἔνεκεν, τὰ δὲ λογικὰ ἀλλήλων ἔνεκεν. Τὸ μὲν οὖν προηγούμενον ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῇ τὸ κοινωνικόν ἐστι. Δεύτερον δὲ τὸ ἀνένδοτον πρὸς τὰς σωματικὰς πείσεις· λογικῆς γὰρ καὶ νοεῖας κινήσεως ἴδιον περιορίζειν ἑαυτὴν, καὶ μήποτε ἡττάσθαι μήτε αἰσθητικῆς, μήτε ὁρμητικῆς κινήσεως· ζωώδεις γὰρ ἐκάτεροι· ἡ δὲ νοερά ἐθέλει πρωτιστεῦν, καὶ μὴ κατακρατεῖσθαι ὑπ' ἐκείνων. Δικαίως γε· πέφυκε γὰρ χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις. Τρίτον ἐν τῇ λογικῇ κατασκευῇ τὸ ἀπρόπτωτον καὶ ἀνεξαπάτητον. Τούτων οὖν ἔχοντες τὸ ἡγεμονικὸν εὐθέα περαινέτω, καὶ ἔχει τὰ ἑαυτοῦ.

νς'. Ὡς ἀποτεθνηκότα δεῖ, καὶ μέχρι νῦν βεβιωκότα, τὸ λοιπὸν ἐκ τοῦ περιόντος ζῆσαι κατὰ τὴν φύσιν.

νζ'. Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτοῦ συμβαίνειν καὶ συγκλωθόμενον. Τί γὰρ ἀρμολώτερον;

νη'. Ἐφ' ἐκάστου συμβαμάτων ἐκείνους πρὸ ὁμμάτων ἔχειν, οἷς τὰ αὐτὰ συνέβαινε, ἔπειτα ἤχοντο, ἐξενίζοντο, ἐμέμφοντο· νῦν οὖν ἐκείνοι ποῦ; οὐδαμοῦ· τί οὖν καὶ σὺ θέλεις ὁμοίως; οὐχὶ δὲ τὰς μὲν ἀλλοτρίας τροπὰς καταλιπεῖν τοῖς τρέπουσι καὶ τρεπομένοις; αὐτὸς δὲ περὶ τὸ πῶς χρῆσθαι αὐτοῖς ὁλος γίνεσθαι; χρῆσθαι γὰρ καλῶς· καὶ ὅλη σου ἔσται· μόνον πρόσεχε, καὶ θέλε σεαυτοῦ καλὸς εἶναι ἐπὶ παντός, οὐ πράσσεις· καὶ μὲν ἡσο ἀμφοτέρων, ὅτι καὶ διάφορον ἔφ' οὗ ἡ πράξις.

νθ'. Ἐνδον βλέπε. Ἐνδον ἡ πηγὴ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ αἰεὶ ἀναβλῆναι δυναμένη, ἐὰν αἰεὶ σκάπτῃς.

ξ'. Δεῖ καὶ τὸ σῶμα πεπηγέναι, καὶ μὴ διεβρίφθαι, μήτε ἐν κινήσει, μήτε ἐν ἡσέσει. Οἷον γὰρ τι ἐπὶ τοῦ προσώπου παρέγεται ἡ διάνοια, συνετὸν αὐτὸ καὶ εὐσχημον συντηροῦσα, τοιοῦτο καὶ ἐπὶ ὅλου τοῦ σώματος ἀπαιτητέον. Πάντα δὲ ταῦτα σὺν τῇ ἀνεπιτηδεύτῳ φυλακτέα.

ξα'. Ἡ βιωτικὴ τῇ παλαιστικῇ ὁμοιότερα, ἥπερ τῇ

52. Est aliquis luctu peritior; verum non societatis amantior, non verecundior, non constantior in iis, quæ accidunt nec lenior erga aliorum peccata.

53. Ubi effici potest ullum opus secundum rationem diis et hominibus commune, ibi nihil est, quod reformides; nam ubi utilitatem consequi potes per actionem prospere progredientem et secundum constitutionem tuam procedentem, ibi ne suspicio quidem damni esse debet.

54. Ubique ac semper penes te est, et in casu presentia acquiescere, et cum hominibus, qui nunc sunt ex iustitiæ lege versari, et visum, quod nunc se offert, explorare, ne quid quod comprehendi nequit, subrepat.

55. Noli aliorum mentes circumspicere, sed eo recta intueri, quo natura ducit, universi natura per ea, quæ tibi accidunt, tua per ea, quæ agere debes. Id autem cuique agendum, quod constitutioni ejus consentaneum est; comparata autem cetera ratione præditorum causa, ut in omnibus aliis deteriora meliorum gratia. Præstantissimum vero in hominis natura est societatis studium; secundum, se non permittit corporeis affectionibus; motui enim, qui a ratione et intellectu oritur, proprium est, se ipsum circumscribere, neque unquam sensuum aut impetus affectionibus succumbere: animalium enim utrique motus sunt; sed qui ab intellectu oritur principatum sibi vindicat, neque ab illis se regi patitur: idque jure; natura enim ita est constitutus, ut omnibus illis utatur. Tertium in natura rationali est, a temeritate in assentiendo et errore alienum esse. Hæc igitur firmiter tenens principatus animi recta procedat et habet quæ sua sunt.

56. Ut mortuum et qui ad hoc *duntaxat* tempus vixerit, quod reliquum est ex abundantia vivere naturæ convenienter.

57. Id solum diligere, quod ipsi accidit et fato connexum est. Quid enim concinnius?

58. In singulis, quæ accidunt, eos ante oculos habere, quibus eadem obveniebant et qui deinde ea ægre ferebant, ut nova admirabantur, querebantur; ubi jam sunt illi? nusquam. Cur igitur tu similiter *agere* vis ac non potius alienos illos motus iis relinquere, qui eos movent iisque moventur? ipse vero totus in eo esse, quomodo iis utaris? Uteris autem recte tibi que materia erunt: huc modo animum adverte et operam da, ut in omni actione bonum te præstes. Denique memento utriusque, * *nihil tua interesse quæ eveniant*, interesse autem tua, quæ agas.

59. Intus* fode*: intus fons boni isque qui semper scaturiat, si quidem semper fodias.

60. Oportet vero etiam corpus fixum esse et neque in motu neque in gestu temere jactari; sicut enim in vultu mens se prodit, eumque et compositum et decorum servare studet, ita ut idem in toto corpore fiat, studendum est: hæc autem omnia sine affectatione observanda.

61. Ars vivendi luctatoris similior, quam saltatoris

ἀρχηστικῇ, κατὰ τὸ πρὸς τὰ ἐμπύκνοντα, καὶ οὐ προεγνωσμένα, ἔτοιμος καὶ ἀπὸ τῶν ἐστάναι.

ξβ'. Συνεχῶς ἐφίστάναι, τίνες εἰσὶν οὗτοι, ὅφ' ὧν μαρτυρεῖσθαι θέλεις, καὶ τίνα ἡγεμονικὰ ἔχουσιν. Οὐτε γὰρ μέμψῃ τοῖς ἀκούσιως πταίουσιν, οὐτε ἐπιμαρτυρήσεως δεήσῃ, ἐμβλέπων εἰς τὰς πηγὰς τῆς ὑπολήψεως καὶ ὁρμῆς αὐτῶν.

ξγ'. « Πᾶσα ψυχὴ, φησὶν, ἄκουσα στέρεται ἀληθείας. » οὕτως οὖν καὶ δικαιοσύνης, καὶ σωφροσύνης, καὶ εὐμενείας, καὶ παντὸς τοῦ τοιούτου. Ἀναγκαιότατον δὲ τὸ διηγεῖσθαι τούτου μεμνήσθαι· ἔση γὰρ πρὸς πάντας πρᾶότερος.

ξδ'. Ἐπὶ μὲν παντὸς πόνου πρόχειρον ἔστω, ὅτι οὐκ αἰσχρὸν, οὐδὲ τὴν διάνοιαν τὴν κυβερνῶσαν χεῖρὶ ποιεῖ· οὐτε γὰρ, καθὼς ὕλική ἐστιν, οὐτε καθὼς κοινωνικὴ, διαφθεῖρει αὐτήν· ἐπὶ μόντοι τῶν πλείστων πόνων καὶ τὸ τοῦ Ἐπικούρου σοὶ βοηθεῖτω, ὅτι οὐτε ἀφόρητον, οὐτε αἰώνιον, ἐν τῶν ὄρων μνημονεύης, καὶ μὴ προσδοξάζης· κακείνου δὲ μέμνησο, ὅτι πολλὰ, πόνῳ τὰ αὐτὰ ὄντα, λανθάνει δυσχεραίνόμενα, οἷον τὸ νυστάζειν, καὶ τὸ καυματίζεσθαι, καὶ τὸ ἀνορεκτεῖν· ὅταν οὖν τινι τούτων δυσαρρεστῆς, λέγε ἑαυτῷ, ὅτι πόνῳ ἐνδίδως.

ξε'. Ὅρα, μήποτε (τι) τοιοῦτον πάθος πρὸς τοὺς ἀπανθρώπους, οἷον οἱ ἄνθρωποι πρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

ξς'. Πόθεν ἴσμεν, εἰ μὴ Τηλαύγης Σωκράτους τὴν διαθήσιν χρείσων ἦν· οὐ γὰρ ἀρκεῖ, εἰ Σωκράτης ἐνδοξότερον ἀπέθανε, καὶ ἐντρεχέστερον τοῖς σοφισταῖς διελέγετο, καὶ καρτερικώτερον ἐν τῷ πάγῳ διενυκτέρευεν, καὶ τὸν Σαλαμίνιον κελευσθεὶς ἄγειν, γεννικώτερον ἔδοξεν ἀντιῆθαι, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐβρενθύετο· περὶ οὗ καὶ μάλιστ' ἂν τις ἐπιστήσειεν, εἴπερ ἀληθὲς ἦν· ἀλλ' ἐκεῖνο δεῖ σκοπεῖν, ποῖαν τινὰ τὴν ψυχὴν εἶχε Σωκράτης, καὶ εἰ ἐδύνατο ἀρκεῖσθαι τῷ δίκαιος εἶναι τὰ πρὸς ἀνθρώπους, καὶ ὅσιος τὰ πρὸς θεοὺς, μήτε εἰχῇ πρὸς τὴν κακίαν ἀγανακτῶν, μηδὲ μὴν δουλεύων τινὸς ἀγνοίᾳ, μήτε τῶν ἀπονεμομένων ἐκ τοῦ ὅλου ὡς ξένον τι δεχόμενος, ἢ ὡς ἀφόρητον ὑπομένων, μήτε τοῖς τοῦ ταρχιδίου πάθεσιν ἐμπαρέχων συμπαθῇ τὸν νοῦν.

ξζ'. Ἡ φύσις οὐχ οὕτω συνεκράσε' (σε) τῷ συγκρίματι, ὥς μὴ ἐφείσθαι περιορίζειν ἑαυτὸν, καὶ τὰ ἑαυτοῦ ὅφ' ἑαυτῷ ποιεῖσθαι· λίαν γὰρ ἐνδέχεται θεῖον ἄνδρα γενέσθαι, καὶ ὑπὸ μηδενὸς γνωρισθῆναι. Τούτου μέμνησο αἰ, καὶ ἔτι ἐκεῖνου, ὅτι ἐν ὀλιγίστοις κεῖται τὸ εὐδαιμόνως βιώσαι. Καὶ μὴ, ὅτι ἀπλήπις διαλεκτικὸς καὶ φυσικὸς ἔσσεσθαι, διὰ τοῦτο ἀπογνῶς, καὶ ἐλευθέρως, καὶ αἰδήμων, καὶ κοινωνικὸς, καὶ εὐπειθὴς θεῷ.

ξη'. Ἀδιάστως διαζῆσαι ἐν πλείστη θυμηδίᾳ, κἂν πάντες καταβοῶσιν ἅτινα βούλονται, κἂν τὰ θηρία διασπῇ τὰ μελύδρια τοῦ περιτεθραμμένου τούτου φουράματος. Τί γὰρ κωλύει, ἐν πᾶσι τούτοις τὴν διάνοιαν σώζειν ἑαυτὴν ἐν γαλήνῃ, καὶ κρίσει περὶ τῶν

quatenus adversus ea, quæ incidunt et improvisa sunt, parata et immota consistit.

62. Assiduo perpendere, quales sint, a quibus testimonium tibi exhiberi cupis et qualibus præditi sint mentibus. Neque enim incusabis invite peccantes, neque testimonio indigebis, perspectis opinionum et consiliorum fontibus.

63. « Quævis anima, » inquit « invita privatur veritate. » Itaque etiam justitia et temperantia et benevolentia et aliis ejusmodi virtutibus. Necesse autem est, hujus continuo memineris; eris enim erga omnes mitior.

64. In omni dolore hoc in promptu sit, eum nec turpem esse, nec mentem gubernatricem reddere deteriore; neque enim eam, quatenus * ratione prædita est; neque, quatenus societatis amans, corrumpit. In plerisque tamen doloribus tibi adjumento sit illud Epicuri, neque intolerabilem esse *dolorem*, neque æternum, si modo finium, *quibus continetur*, memor sis neque opinione quidquam adjicias. Id quoque recordare, multa, quæ eandem cum labore naturam habent, clam molestiam creare, ut dormituri, æstu affici, nausea laborare: quando igitur horum aliquid moleste fers, dic tibi, te dolori succumbere.

65. Cave unquam erga inhumanos sic adficiaris, ut homines erga homines.

66. Unde nobis constat, an Telauges non præstantior Socrate fuerit? Neque enim satis est, quod Socrates gloriose morte occubuit et acutius cum sophistis disserebat et patientius in frigore pernoctabat, et Salaminium illum sistere jussus generosius resistere decrevit, et in viis fastum præ se ferebat, ad quod quis vel maxime animadverteret, si quidem verum esset; sed hoc considerari oportet, quali animo fuerit Socrates, an potuerit contentus esse eo, quod se erga homines justum et erga deos pium præberet, nec temere malitiam cujusquam indignaretur, neque ignorantie serviliter assentaretur aut tanquam peregrinum quidquam exciperet ab universo ipsi assignatum aut tanquam intolerandum sustineret, neque carunculae affectionibus mentem affici pateretur.

67. Non ita te natura huic mixtioni commisit, ut tibi non liceat te ipsum circumscribere, et, quæ tui sunt muneris, tuæ potestati subijcere; omnino enim fieri potest, ut divinus vir sis et a nemine agnoscaris. Hujus semper memento, simul etiam illius, in paucissimis vitam beatam esse positam, et quamvis desperes te logicorum aut physicorum peritum fore, noli tamen desperare, te liberum et reverendum et societatis amantem et deo obsequentem esse futurum.

68. Tutum ab omni vi in summa animi tranquillitate vivere, etiamsi omnes quæcunque velint adversus te vociferentur, etiamsi membra corporeæ illius massæ, quæ te circumdat, a feris lanientur. Quid enim obstat, quominus inter hæc omnia mens tranquillam se servet, de rebus,

περιστηκόντων ἀληθεῖ, καὶ χρήσει τῶν υποβεβλημένων ἐτοίμῃ; ὥστε τὴν μὲν κρίσιν λέγειν τῷ προσπίπτοντι, Τοῦτο ὑπάρχεις κατ' οὐσίαν, κἂν κατὰ δόξαν ἄλλοιόν φαίνη· τὴν δὲ χρῆσιν λέγειν τῷ υποπίπτοντι, Σὲ ἐζή-
τουν· αἰ γάρ μοι τὸ παρὸν ὕλη ἀρετῆς λογικῆς καὶ πολιτικῆς, καὶ τὸ σύνολον τέχνης ἀνθρώπου, ἡ θεοῦ. Πᾶν γὰρ τὸ συμβαῖνον, θεῷ, ἢ ἀνθρώπῳ ἐξοικειοῦται, καὶ οὔτε καινόν, οὔτε δυσμεταχείριστον, ἀλλὰ γνώριμον καὶ εὐεργές.

ξβ'. Τοῦτο ἔχει ἡ τελειότης τοῦ ἡθους, τὸ πᾶσαν ἡμέραν ὡς τελευταίαν διεξάγειν, καὶ μήτε σφύζειν, μήτε ναρκᾶν, μήτε υποκρίνεσθαι.

ο'. Οἱ θεοί, ἀθάνατοι ὄντες, οὐ δυσχεραίνουσιν, ὅτι ἐν τοσούτῳ αἰῶνι δεήσει αὐτοὺς πάντως αἰ τοιούτων ὄντων καὶ τοσούτων φαύλων ἀνέχεσθαι· προσέτι δὲ καὶ κηθονται αὐτῶν παντοίως. Σὺ δὲ, ὅσον οὐδέπω λή-
γειν μέλλων, ἀπαυδᾷς, καὶ ταῦτα, εἰς ὧν τῶν φαύ-
λων;

οα'. Γελιόν ἐστι, τὴν μὲν ἰδίαν κακίαν μὴ φεύγειν, ὁ καὶ δυνατόν ἐστι· τὴν δὲ τῶν ἄλλων φεύγειν, ὅπερ ἀδύνατον.

οβ'. Ὁ ἂν ἡ λογικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις εὐρίσκη μήτε νοερὸν, μήτε κοινωνικόν, εὐλόγως καταδεέστερον ἐαυτῆς κρίνει.

ογ'. Ὅταν σὺ εὖ πεποικῶς ᾖς, καὶ ἄλλος εὖ πε-
πονθὼς, τί ἐτι ζητεῖς τρίτον παρὰ ταῦτα, ὥσπερ οἱ μωροί, τὸ καὶ δόξαι εὖ πεποικῆναι, ἢ τὸ ἀμυδῆς τυχεῖν;

οδ'. Οὐδεὶς κάμνει ὠφελούμενος. Ὁφέλεια δὲ πρᾶ-
ξις κατὰ φύσιν. Μὴ οὖν κάμνει ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς.

οε'. Ἡ τοῦ θλου φύσις ἐπὶ τὴν κοσμοποιίαν ὥρμησε·
οὖν δὲ ἤτοι πᾶν τὸ γινόμενον κατ' ἐπακολούθησιν γίνε-
ται, ἢ ἀλόγιστα καὶ τὰ κυριωτάτά ἐστιν, ἐφ' ᾧ ποιεῖται
ἰδίαν δρμὴν τὸ τοῦ κόσμου ἡγεμονικόν. Εἰς πολλὰ σε
γαληνότερον ποιήσει τοῦτο μνημονεύμενον.

BIBAION H.

α'. Καὶ τοῦτο πρὸς τὸ ἀκανόδοξον φέρει, ὅτι οὐκ ἐτι
δύνασαι τὸν βίον θλον, ἢ τὸν γε ἀπὸ νεότητος, φιλόσο-
φον βεβιωκέναι· ἀλλὰ πολλοῖς τε ἄλλοις, καὶ αὐτὸς
σεαυτῷ δῆλος γέγονας, πόρρω φιλοσοφίας ὢν. Πέ-
φυρσαι οὖν· ὥστε τὴν μὲν δόξαν τὴν τοῦ φιλοσόφου
κτήσασθαι, οὐκέτι σοι ῥάδιον· ἀνταγωνίζεται δὲ καὶ ἡ
ὑπόθεσις. Εἴπερ οὖν ἀληθῶς ἐώρακας, ποῦ κεῖται τὸ
πρᾶγμα, τὸ μὲν, τί δοῖς, ἄφες· ἀρκέσθητι δὲ, εἰ κἂν
τὸ λοιπὸν τοῦ βίου, ὅσον δήποτε ἡ σὴ φύσις θέλει βιω-
σειν. Κατανόησον οὖν, τί θέλει, καὶ μηδὲν ἄλλο σε
περισπάτω· πεπειράσαι γάρ, περὶ πόσα πλανηθεῖς, οὐ-
δαμῶς εὔρες τὸ εὖ ζῆν. Οὐκ ἐν συλλογισμοῖς, οὐκ ἐν
ποούτῳ, οὐκ ἐν δόξῃ, οὐκ ἐν ἀπολαύσει, οὐδαμῶ.
Ποῦ οὖν ἐστιν; ἐν τῷ ποιεῖν, ἢ ἐπιζητεῖ ἡ τοῦ ἀν-
θρώπου φύσις· πῶς οὖν ταῦτα ποιήσει; ἐὰν δόγματα
ἔχῃ, ἀφ' ὧν αἱ δρμαὶ καὶ αἱ πράξεις. Τίνα δόγματα;

quæ circumstant, vere judicantem, iisque, quæ præ manibus sunt, prout decet, utentem? ita ut iudicium rei, quæ incidit, dicat: « hoc es revera, quamquam ex opinione alius generis videris, » et usus rei, quæ accidit: « te quaerebam. » Semper enim mihi quælibet res præsens materia est virtutis rationi et societati consentaneæ omninoque artis humanæ aut divinæ. Quidquid enim accidit, id vel deo vel homini familiare redditur, neque novum est, neque ad tractandum difficile, sed familiare et tractabile.

69. Hoc præstat perfectio morum, ut omnem diem tanquam supremum agas nec palpites nec torpeas nec simules.

70. Dii, quum immortales sint, non ægre ferunt, quod in ævo tam diuturno eos omnino semper oportet tam multos tamque improbos perferre, immo vero etiam omni modo eorum curam gerunt; tu vero, qui jamjam moriturus es, defatigaris, idque quum ipse ex eorum numero sis?

71. Ridiculum est, tuam ipsius vitiositatem non fugere, quod fieri potest; aliorum autem fugere, quod fieri nequit.

72. Quidquid vis rationalis et societatis amans neque rationi consentaneum neque societati utile reperit, id jure infra se positum judicat.

73. Ubi tu alteri bene fecisti et hic a te beneficio affectus est, quid præterea stultorum exemplo tortum quaeris, ut bene fecisse aliis videaris et gratiam recipias?

74. Nemo defatigatur utilitatem accipiendo: utilitas autem est actio naturæ consentanea. Noli igitur defatigari tibi prodesse in eo, in quo alii prodes.

75. Universi natura mundi condendi consilium cepit: jam vero aut, quidquid fit, per necessariam consequentiam fit, aut nulla ratione gubernantur ea quoque, quæ principia sunt, ad quæ gignenda singulari consilio utitur mundi principatus. In multis te tranquilliorum reddet hoc memoria servatum.

LIBER VIII.

1. Hoc quoque ad contemnendam vanam gloriam facit, quod non amplius totam vitam, eam saltem, quæ a prima ætate peracta est, ut philosophum decet, peregrisse potes; sed et multis aliis et tibi ipsi visus es longissime a philosophia abesse. Perturbatus igitur es, ut philosophi nomen tueri non amplius tibi facile sit: adversatur autem vitæ quoque institutum. Siquidem igitur recte intellexisti, quo in loco res sit posita, missa existimatione tua, eo contentus sis, si quod reliquum est vitæ, quantumcunque donum natura tibi dare velit bene transigis. Disce, igitur, quid velit, neque aliud quidquam te distrahat: expertus enim es, circa quot res vagatus beatam vitam nusquam inven-
ris, non in ratiocinationibus, non in divitiis, non in gloria, non in oblectatione, nusquam. Ubi igitur sita est? In eo, ut facias, quæ hominis natura exigit: hæc vero quomodo facies? si decreta habes, ex quibus agendi conatus et actio.

τὰ περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν· ὡς οὐδενὸς μὲν ἀγαθοῦ ὄντος ἀνθρώπου, δ' οὐχὶ ποιεῖ δίκαιον, σώφρονα, ἀνδρῆον, ἐλευθέρον, οὐδενὸς δὲ κακοῦ, δ' οὐχὶ ποιεῖ τάναντία τοῖς εἰρημένοις.

β'. Καθ' ἑκάστην πράξιν ἐρώτα σεαυτὸν, Πῶς μοι αὕτη ἔχει; μὴ μετανόησω ἐπ' αὐτῇ; μικρὸν καὶ τέθηκα, καὶ πάντ' ἐκ μέσου. Τί πλέον ἐπιζητῶ, εἰ τὸ παρὸν ἔργον ζώου νοσοῦ, καὶ κοινωνικοῦ καὶ ἰσονόμου θεῷ;

γ'. Ἀλέξανδρος [δὲ] καὶ Γάιος καὶ Πομπήιος, τί πρὸς Διογένη καὶ Ἡράκλειτον καὶ Σωκράτην; Οἱ μὲν γὰρ εἶδον τὰ πράγματα, καὶ τὰς αἰτίας, καὶ τὰς ὕλας, καὶ τὰ ἡγεμονικά ἦν αὐτῶν ταῦτά· ἐκεῖ δὲ ὄσων πρόνοια; καὶ δουλεία πόσων;

δ'. Ὅτι οὐδὲν ἦττον τὰ αὐτὰ ποιήσουσι, κὰν σὺ διαβῇ.

ε'. Τὸ πρῶτον μὴ ταράσσου· πάντα γὰρ κατὰ τὴν τοῦ θλου φύσιν· καὶ ὀλίγου χρόνου οὐδὲς οὐδαμῶς ἔσθ' ὥσπερ οὐδὲ Ἀδριανὸς, οὐδὲ Αὐγουστος. Ἐπειτα ἀτενίσας εἰς τὸ πρᾶγμα, ἴδε αὐτὸ, καὶ συμμημονεύσας, ὅτι ἀγαθὸν σε ἄνθρωπον εἶναι δεῖ, καὶ τί τοῦ ἀνθρώπου ἡ φύσις ἀπαιτεῖ, πρᾶξον τοῦτο ἀμετατρεπτι, καὶ εἰπέ, ὡς δικαιοτάτον φαίνεται σοι· μόνον εὐμενῶς, καὶ αἰδομένως, καὶ ἀνυπακρίτως.

ς'. Ἡ τῶν θλων φύσις τοῦτο ἔργον ἔχει, τὰ ὧδε ὄντα ἐκεῖ μετατιθέναι, μεταβάλλειν, αἶρειν ἔνθεν, καὶ ἐκεῖ φέρειν. Πάντα τροπαί· οὐχ ὧστε φοβηθῆναι, μὴ τι καινόν· πάντα συνήθη· ἀλλὰ καὶ ἴσαι αἱ ἀπονεμήσεις.

ζ'. Ἀρκεῖται πᾶσα φύσις ἑαυτῇ εὐδοκίᾳ· φύσις δὲ λογικὴ εὐδοεῖ, ἐν μὲν φαντασίαις μῆτε ψευδεῖ, μῆτε ἀδήλῳ συγκατατιθεμένη· τὰς ὁρμὰς δὲ ἐπὶ τὰ κοινωνικά ἔργα μόνᾳ ἀπευθύνουσα· τὰς ὁρέξεις δὲ καὶ ἐκκλίσεις τῶν ἐφ' ἡμῖν μόνον πεποιημένη· τὸ δὲ ὑπὸ τῆς κοινῆς φύσεως ἀπονεμόμενον πᾶν ἀσπαζομένη. Μέρους γὰρ αὐτῆς ἐστίν, ὡς ἡ τοῦ φύλλου φύσις τῆς τοῦ φυτοῦ φύσεως· πλὴν ὅτι ἐκεῖ μὲν ἡ τοῦ φύλλου φύσις μέρος ἐστὶ φύσεως καὶ ἀναισθητόν καὶ ἀλόγον, καὶ ἐμποδίζεσθαι δυναμένης, ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου φύσις μέρος ἐστὶν ἀνεμποδίστου φύσεως καὶ νοεῶς καὶ δικαίας· εἶγε ἴσους καὶ κατ' ἀξίαν τοὺς μερισμοὺς χρόνων, οὐσίας, αἰτίου, ἐνεργείας, συμβάσεως, ἑκάστοις ποιεῖται. Σκόπει δὲ, μὴ εἰ τὸ πρὸς τὸν ἑὸν εὐρήσεις ἐπὶ παντός, ἀλλὰ εἰ συλλήβδην τὰ πάντα τοῦδε πρὸς ἄθροα τὰ τοῦ ἑτέρου.

η'. Ἀνυγινώσκειν οὐκ ἔξεστιν. Ἀλλὰ ὕβριν ἀνεργεῖν ἔξεστιν· ἀλλὰ ἡδονῶν καὶ πόνων καθυπερτερεῖν ἔξεστιν· ἀλλὰ τοῦ δοξαρίου υπεράνω εἶναι ἔξεστιν· ἀλλὰ ἀναισθητοῖς καὶ ἀχαριστοῖς μὴ θυμοῦσθαι, προσέτι κηδεσθαι αὐτῶν, ἔξεστιν.

θ'. Μηκέτι σου μηδεὶς ἀκούσῃ καταμειφομένου τὸν ἐν αὐτῇ βίον, μηδὲ τὸν σεαυτοῦ.

ι'. Ἡ μετανόια ἐστὶν ἐπιληψίς τις ἑαυτοῦ, ὡς χρήσιμόν τι παρικότος· τὸ δὲ ἀγαθὸν χρήσιμόν τι δεῖ εἶναι, καὶ ἐπιμελετέον αὐτοῦ τοῦ καλῷ καγαθοῦ ἀνδρὶ·

nes existunt. Quænam decreta? de bonis et malis: nihil bonum esse homini, quod eum non justum, temperantem, fortem, liberum reddat, nihil malum, quod non efficiat contraria illis, quæ dixi.

2. In singulis actionibus te ipse interroga: Quomodo hæc mihi habet? num ejus me poenitebit? breve est tempus, et mortuus sum et omnia evanuerunt. Quid est, quod amplius requiram, si id quod nunc facio est animalis ratione præditi, societatis studiosi, ex eadem, qua deus, lege agentis?

3. Alexander et Gaius et Pompeius quid ad Diogenem et Heraclitum et Socratem? Hi enim res et earum causas ac materias perspectas habebant et eorum mentes erant semper exedem. In illis vero quot rerum erat cautio, quantarum rerum servitus!

4. Nihilominus eadem facient, etiamsi tu ruptus fueris.

5. Primum noli perturbari: omnia enim secundum universi naturam eveniunt, et intra breve tempus nullus usquam eris, ut neque Hadrianus neque Augustus: dein in rem intentus cam considera, memor simul, te oportere esse virum bonum, et, quod hominis natura exigit, id fac simpliciter, et loquere, ut justissimum tibi videtur; modo placide, verecunde et sine simulatione.

6. Rerum omnium natura hoc agit, ut quæ hic sunt, illuc transferat et mutet, hinc tollat et illic deponat: omnia mutantur; hinc non est ut metuas, ne quid novi: omnia usitata, sed etiam omnia æqualiter distribuuntur.

7. Omnis natura sese ipsa contenta est, quando prospere procedit: natura autem ratione prædita prospere procedit, ubi in oblatiis rerum visis neque falso neque dubie assentitur; animi porro impetus ad solas actiones societati convenientes dirigit; ea denique tantum appetit et aversatur, quæ in nostra potestate sita sunt et quidquid a communi natura assignatum est amplectitur; ejus enim pars est, quemadmodum natura folii pars est naturæ arboris, nisi quod folii natura pars est naturæ sensu ac ratione carentis ejusdemque, quæ impediri potest; hominis contra natura pars naturæ, quæ impediri non potest, rationalis et justæ, si quidem ex æquo pro cuiusque dignitate tempus, materiam, facultatem, eventum singulis tribuit: considera autem, non, an singula cum singulis comparando æqualia in omnibus reperias, sed, an universis alterius cum alterius confertim comparatis.

8. Legere non licet. At contumeliam arcere licet; at voluptates ac dolores contemnere licet; at gloriola superiorem esse licet; at stupidis et ingratis non irasci, adeoque eorum curam gerere licet.

9. Nemo te posthac aut vitam aulicam aut tuam reprehendentem audiat.

10. Poenitentia est reprehensio quædam sui ipsius, quasi utile quid neglexerit; bonum autem sit utile quid necesse est, et quod curæ esse debeat viro bono et honesto; nemi-

οὐδείς δ' ἂν καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἀνὴρ μετανοήσῃεν, ἐπὶ τῷ ἡδονῇ τινα παρεικέναι· οὔτε ἄρα χρήσιμον, οὔτε ἀγαθὸν ἡδονή.

ια'. Τοῦτο τί ἐστὶν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ; τί μὲν τὸ οὐσιώδες αὐτοῦ καὶ ὑλικόν; τί δὲ τὸ αἰτιώδες; τί δὲ ποιεῖ ἐν τῷ κόσμῳ; πόσον δὲ χρόνον ὑφίσταται;

ιβ'. Ὅταν ἐξ ὕπνου δυσχερῶς ἐγείρῃ, ἀναμινήσκου, ὅτι κατὰ τὴν κατασκευὴν σου ἐστὶ, καὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπικὴν φύσιν, τὸ πράξεις κοινωνικὰς ἀποδιδόναι, τὸ δὲ καθεύδειν κοινὸν καὶ τῶν ἀλόγων ζώων· ὁ δὲ κατὰ φύσιν ἐκάστῳ, τοῦτο οἰκειότερον καὶ προσφυέστερον, καὶ δὴ καὶ προσηνέστερον.

ιγ'. Διηνεκῶς καὶ ἐπὶ πάσης, εἰ οἷόν τε, φαντασίας φυσιολογεῖν, παθολογεῖν, διαλεκτικεύεσθαι.

ιδ'. Ὁ ἂν ἐντυγχάνῃς, εὐθὺς σαυτῷ πρόλεγε· οὗτος τίνα δόγματα ἔχει περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν; εἰ γὰρ περὶ ἡδονῆς καὶ πόνου, καὶ τῶν ποιητικῶν ἐκατέρου, καὶ περὶ δόξης, ἀδοξίας, θανάτου, ζωῆς, τοιάδε τίνα δόγματα ἔχει, οὐδὲν θαυμαστὸν, ἢ ξένον μοι δόξει, ἢ ἂν τάδε τίνα ποιῇ· καὶ μεμνήσομαι, ὅτι ἀναγκάζεται οὕτως ποιεῖν.

ιε'. Μέμνησο, ὅτι, ὥσπερ αἰσχρὸν ἐστὶ ξενίζεσθαι, εἰ ἡ συκὴ σῦκα φέρει, οὕτως, εἰ ὁ κόσμος τάδε τίνα φέρει, ὅν ἐστι φορὸς· καὶ ἱατρῷ δὲ καὶ κυβερνήτῃ αἰσχρὸν ξενίζεσθαι, εἰ πεπύρεχεν οὗτος, ἢ εἰ ἀντίπνοια γέγονεν.

ις'. Μέμνησο, ὅτι καὶ τὸ μετατίθεσθαι καὶ ἐπεσθαι τῷ διορθοῦντι ὁμοίως ἐλευθερόν ἐστι. Σὴ γὰρ ἐνέργεια κατὰ τὴν σὴν ὁρμὴν καὶ κρίσιν, καὶ δὴ καὶ κατὰ νοῦν τὸν σὸν περαιομένη.

ιζ'. Εἰ μὲν ἐπὶ σοί, τί αὐτὸ ποιεῖς; εἰ δὲ ἐπ' ἄλλῳ, τί τι μέμνη; ταῖς ἀτόμοις, ἢ τοῖς θεοῖς; ἀμφοτέρω μανιώδην. Οὐδὲν μεμπτόν. Εἰ μὲν γὰρ δύνασαι, διόρθωσον· εἰ δὲ τοῦτο μὴ δύνασαι, τό γε πρᾶγμα αὐτό· εἰ δὲ μὴδὲ τοῦτο, πρὸς τί ἔτι σοι φέρει τὸ μέμψασθαι; εἰκὴ γὰρ οὐδὲν ποιητέον.

ιη'. Ἐξω τοῦ κόσμου τὸ ἀποθανόν οὐ πίπτει. Εἰ ὧδε μένει, καὶ μεταβάλλει ὧδε καὶ διαλύεται εἰς τὰ ἴδια, ἃ στοιχεῖά ἐστὶ τοῦ κόσμου καὶ σά. Καὶ αὐτὰ δὲ μεταβάλλει, καὶ οὐ γογγύζει.

ιθ'. Ἐκαστον πρὸς τι γέγονεν, ἥπος, ἄμπελος· τί θαυμάζεις; καὶ ὁ ἥλιος ἔρεϊ, πρὸς τι ἔργον γέγονα, καὶ οἱ λοιποὶ θεοί. Σὺ οὖν πρὸς τί; τὸ ἡδεσθαι; ἴδε, εἰ ἀνέχεται ἡ ἔννοια.

κ'. Ἡ φύσις ἐστόχασται ἐκάστου, οὐδὲν τι ἔλασσον τῆς ἀπολήξεως, ἢ τῆς ἀρχῆς τε καὶ διεξαγωγῆς, ὥς ὁ ἀναβάλλων τὴν σφαῖραν τί οὖν ἀγαθὸν τῷ σφαιρίῳ ἀναφερομένῳ, ἢ κακὸν καταφερομένῳ, ἢ καὶ πεπτωκότι; τί δὲ ἀγαθὸν τῇ πομφολυγὶ συνεστῶσῃ, ἢ κακὸν διαλυθείσῃ; τὰ ὅμοια δὲ καὶ ἐπὶ λύχνου.

κα'. Ἐκστρεψον, καὶ θέασαι, οἷόν ἐστι, γηράσαν δὲ οἷον γίνεταί, νοσήσαν δὲ, πορνεύσαν.

Βραχύδιον καὶ ὁ ἐπαινῶν καὶ ὁ ἐπαινούμενος, καὶ

nem vero bonum et honestum pœniteret, si voluptatem aliquam neglexisset : neque igitur utile neque bonum est voluptas.

11. Hoc quidnam per se est et ex propria ejus constitutione? quænam ejus vera natura et materia et forma? Quid facit in mundo? quamdiu subsistit?

12. Cum gravatum e somno expergisceris, reminiscere, et constitutioni tuæ et naturæ humanæ esse consentaneum, ut actiones societati utiles edas, dormire autem tibi etiam cum brutis animantibus commune esse; quod vero cuique secundum naturam est, id ei est familiarius et aptius et vero jucundius.

13. In omni viso, quantum potes, physicas et pathologicas et dialecticas rationes in usum perpetuo adhibe.

14. Quemcumque conveneris, statim tu tecum loquere : quænam hic habet placita de bonis et malis? nam si qua ejusmodi de voluptate et dolore iisque, quæ utrumque efficiunt, de fama porro, ignominia, morte et vita habet placita, neque mirum neque novum mihi videbitur, si ejusmodi faciat; et memor ero, eum vi cogi, ut ita agat.

15. Memento, quemadmodum turpe sit, tanquam de re insueta mirari, quod ficus ficum ferat, ita quoque, si mundus ea, quorum ferax sit, ferat; et vero medico atque gubernatori turpe, obstupescere, si quis febri laboret aut ventus adversus existat.

16. Memento, sententiam mutare et recte monenti obsequi pariter liberi hominis esse : tua enim est actio quæ secundum tuum consilium atque judicium et vero ex animi tui sententia perficitur.

17. Si tui est arbitrii, cur facis? sin alius, quid accusas? atomos, an deos? utrumque est insani. Nihil reprehendendum. Si enim potes, corrige peccantem; si hoc ne quis, rem ipsam; si ne hoc quidem potes, quid tibi amplius confert reprehendisse? nihil enim temere faciendum.

18. Quod mortuum est, mundo non excidit. Si hic manet, etiam mutatur hic, et dissolvitur in elementa sua, quæ eadem et mundi sunt et tua : hæc quoque mutantur nec mussant.

19. Unumquodque alicujus rei causa natum est, quid miraris? Sol quoque dicit : alicujus rei causa factus sum, idem reliqui dii. Tu igitur cujus rei causa? num ut delecteris? vide, num intelligentia hoc ferat.

20. Natura cujusque rei rationem habet, non minus, quod ad ejus finem attinet, quam ad ortum ejus et transitum, ad instar ejus, qui pilam emittit. Quid igitur boni pilæ sursum missæ aut mali eidem descendentī aut adeo delapsæ? quid boni bullæ consistenti, aut mali dissolutæ? Eadem de lucerna valent.

21. Inverte corpus et vide, quale sit, senio confectum quale fiat, morbo languidum, * proclinatorum.

Brevis est vita et ejus, qui laudat, et ejus, qui laudatur,

ἡ μνημονεύων, καὶ ὁ μνημονεύμενος. Προσέτι δὲ καὶ ἐν γωνίᾳ τούτου τοῦ κλίματος, καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα πάντες συμφωνοῦσι, καὶ οὐδὲ αὐτὸς τις ἑαυτῷ καὶ ὅλῃ δὲ ἡ γῆ στιγμή.

κβ'. Πρόσεχε τῷ ὑποκειμένῳ, ἢ τῷ δόγματι, ἢ τῇ ἐνεργείᾳ, ἢ τῷ σημαινόμενῳ.

Δικαίως ταῦτα πάσχεις· μᾶλλον δὲ θέλεις ἀγαθὸς κύριον γενέσθαι, ἢ σήμερον εἶναι.

κγ'. Πράσσω τι; πράσσω ἐπ' ἀνθρώπων εὐπορίαν ἀναφέρων· συμβαίνει τί μοι; δέχομαι, ἐπὶ τοὺς θεοὺς ἀναφέρων, καὶ τὴν πάντων πηγὴν, ἀφ' ἧς πάντα τὰ γινόμενα συμμητρύεται.

κδ'. Ὅποιόν σοι φαίνεται τὸ λούεσθαι, ἔλαιον, ἰδρῶς, ῥύπος, ὕδωρ γλοιῶδες, πάντα σικχαντά· τοιοῦτον πᾶν μέρος τοῦ βίου, καὶ πᾶν ὑποκείμενον.

κε'. Λούκιλλα Οὐῆρον, εἶτα Λούκιλλα· Σέκουνδα Μᾶξιμον, εἶτα Σέκουνδα· Ἐπιτύγχανος Διότιμον, εἶτα Ἐπιτύγχανος· Φαυστίαν Ἀντωνίνος, εἶτα Ἀντωνίνος· τοιαῦτα πάντα. Κέλερ Ἀδριανόν, εἶτα Κέλερ. Οἱ δὲ δριμεῖς ἐκεῖνοι, ἢ προγνωστικοί, ἢ τετυφωμένοι, ποῦ; οἷον, δριμεῖς μὲν, Χάραξ καὶ Δημήτριος ὁ Πλατωνικός, καὶ Εὐδαίμων, καὶ εἰ τις τοιούτος. Πάντα ἐρτήμερα, τεθνηκότα πάλαι· ἐνιοὶ μὲν οὐδὲ ἐπ' ὀλίγον μνημονευθέντες· οἱ δὲ εἰς μύθους μεταβαλόντες· οἱ δὲ ἔζη καὶ ἐκ μύθων ἐξίτηλοι. Τούτων οὖν μεμνησθαι, ὅτι δεήσει ἦτοι σκεδασθῆναι τὸ συγκριμάτιόν σου, ἢ σθεσθῆναι τὸ πνευμάτιον, ἢ μεταστῆναι, καὶ ἀλλαχοῦ καταταχθῆναι.

κς'. Εὐφροσύνη ἀνθρώπου, ποιεῖν τὰ ἴδια ἀνθρώπου. Ἴδιον δὲ ἀνθρώπου, εὐνοία πρὸς τὸ ὁμόφυλον, ὑπερόρασις τῶν αἰσθητικῶν κινήσεων, διάκρισις τῶν πιθανῶν φαντασιῶν, ἐπιθεώρησις τῆς τῶν ὅλων φύσεως καὶ τῶν κατ' αὐτὴν γινόμενων.

κζ'. Τρεῖς σχέσεις· ἡ μὲν πρὸς τὸ αἷτιον τὸ περιεχόμενον· ἡ δὲ πρὸς τὴν θεῖαν αἰτίαν, ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσι πάντα· ἡ δὲ πρὸς τοὺς συμβιούντας.

κη'. Ὁ πόνος ἦτοι τῷ σώματι κακόν· οὐκ οὖν ἀποφαιnéσθω· ἢ τῇ ψυχῇ· ἀλλ' ἔξεστιν αὐτῇ, τὴν ἰδίαν αἰθρία καὶ γαλήνην διαφυλάσσειν, καὶ μὴ ὑπολαμβάνειν, ὅτι κακόν. Πᾶσα γὰρ κρίσις, καὶ ὁρμή, καὶ ὀρεξις, καὶ ἐκλίσις, ἐνδον, καὶ οὐδὲν κακὸν ὧδε ἀναβαίνει.

κθ'. Ἐξάλειψε τὰς φαντασίας, συνεχῶς σεαυτῷ λέγων· νῦν ἐπ' ἐμοὶ ἐστίν, ἵνα ἐν ταύτῃ τῇ ψυχῇ μηδεμία πονηρία ᾖ, μηδὲ ἐπιθυμία, μηδὲ ὅλων παραχῇ τις· ἄλλὰ βλέπων πάντα, ὅποιά ἐστι, χρώμαι ἐκάστῳ κατ' ἑξίαν. Μέμνησο ταύτης τῆς ἐξουσίας κατὰ φύσιν.

λ'. Αἰλεῖν, καὶ ἐν συγχλήτῳ, καὶ πρὸς πάνθ' ὄντι· νοῦν κοσμικόν, μὴ περιτρανώς· ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι.

λα'. Αὐλὴ Αὐγούστου, γυνή, θυγάτηρ, ἑγγονοί, πρόγονοι, ἀδελφῇ, Ἀγρίππας, συγγενεῖς, οἰκεῖοι, φίλοι, Ἄρειος, Μακρίνας, ἱατροί, θύται· ὅλης αὐλῆς θάνατος. Εἶτα ἔπιθι τὰ ἄλλα, μὴ καθ' ἑνὸς ἀνθρώπου θάνατον, οἷον Πομπηίων· ἀκχεῖνο δὲ τὸ ἐπιγραφόμενον τοῖς μνήμασι, ΣΧΑΤΟΣ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΓΕΝΟΥΣ· ἐπιλο-

ejus, qui mentionem facit, et ejus, cujus mentio fit. Præterea hoc fit in angulo hujus plagæ, et ne ibi quidem omnes consentiunt, immo ne sibi ipse quisquam : tota denique terra puncti instar.

22. Animum adverte ad rem subjectam aut decretum aut vim aut id, quod significatur.

Merito hæc pateris : mavis enim cras bonus fieri, quam hodie bonus esse.

23. Facio aliquid? ita facio, ut ad hominum salutem id referam : accidit mihi aliquid? ita accipio, ut id ad deos referam et fontem omnium rerum, a quo omnia, quæ fiunt, inter se connexa proficiscuntur.

24. Quale tibi videtur lavari, oleum, sudor, sordes, aqua viscida, omnia putida; talis quævis vitæ pars est et quævis res subjecta.

25. Lucilla Verum, deinde Lucilla; Secunda Maximum, deinde Maximus; Epitynchanus Diotimum, deinde Epitynchanus; Faustinam Antoninus, deinde Antoninus. Hujusmodi omnia : Celer Hadrianum, deinde Celer; quin etiam acres illi et futurorum præscii et fastu elati ubi nunc sunt? ut ex acribus Charax, Demetrius Platonius, Eudæmon et si quis alius ejusmodi. Omnia caduca et jam dudum emortua : aliorum ne minimum quidem tempus mansit memoria; alii in fabulas abierunt; alii jam adeo e fabulis evanuerunt. Horum igitur memento, aut dissipatum iri compagem tuam aut exstinctum iri spiritum aut migraturum esse et alibi constitutum iri.

26. Lætatur homo, quum facit, quæ homini propria sunt : proprium autem est homini, benevolum esse erga contribules, motus sensuum contemnere, visa probabilia discernere, naturam universitatis et ea, quæ secundum hanc fiunt, contemplari.

27. Tres rationes : una ad vas circumdatum, altera ad causam divinam, a qua omnibus evenit quidquid evenit, tertia ad eos, quibuscum vivis.

28. Dolor aut corpori malum : ergo hoc pronunciet ! aut animo ; verum huic licet, serenitatem suam et tranquillitatem servare et non opinari, esse malum ; omne enim judicium et impetus et appetitus et aversatio intus est, eoque nihil mali adscendit.

29. Exstingue visa, sæpe tecum loquens : Nunc in potestate mea situm est, ut nulla in hoc animo improbitas insit, nulla cupiditas, nulla omnino perturbatio, sed ut, omnibus, qualia sint, perspectis, singulis pro dignitate utar. Memor esto hujus potestatis a natura tibi tributæ.

30. Loqui et in senatu et cum quolibet modeste nec voce nimis intenta : sano sermone uti.

31. Aula Augusti, uxor, filia, nepotes, privigni, soror. Agrippa, cognati, familiares, amici, Areus, Mæcenas, mœdici, sacrificuli : totius aulæ mors. Tum perge ad alia, quæ non ad unius mortem pertinent, ut Pompeiorum, ad id, quod in monumentis inscribitur : ULTIMUS CENTUS SUÆ, et re-

γίζεσθαι, πόσα ἐσπίασθησαν οἱ πρὸ αὐτῶν, ἵνα δινῶ-
χόν τινα καταλίπωσιν· εἴτα, ἀνάγκη ἔσχατόν τινα γε-
νέσθαι· πάλιν ὧδε ὅλου γένους θάνατον.

λβ'. Συντιθέναι δει τὸν βίον κατὰ μίαν πρᾶξιν· καὶ εἰ ἐκάστη τὸ ἑαυτῆς παρέχει, ὥς οἷόν τε, ἀρκεῖσθαι· ἵνα δὲ τὸ ἑαυτῆς παρέχη, οὐδὲ εἰς σε κωλύσαι δύναται. — Ἄλλ' ἐνστήσεται τὶ ἐξωθεν. — Οὐδὲν εἰς γε τὸ δικαίως καὶ σωφρόνως καὶ εὐλογίστως· ἄλλο δέ τι ἴσως ἐνεργητικὸν κωλυθήσεται; ἀλλὰ τὴν πρὸς αὐτὸ τὸ κώλυμα εὐερεστήσεται, καὶ τῇ ἐπὶ τὸ διδομένον ἐγνώμονι μεταβάσει, εὐθὺς ἀλλή τῃ πρᾶξι ἀντικαθίσταται, ἐναρμόσουσα εἰς τὴν σύνθεσιν, περὶ ἧς ὁ λόγος.

λγ'. Ἀτύφως μὲν λαβεῖν, εὐλύτως δὲ ἀφεῖναι.

λδ'. Εἰ ποτε εἶδες χεῖρα ἀποκεκομμένην, ἢ πόδα, ἢ κεφαλὴν [ἀποτετμημένην], χωρὶς τοῦ ποτε ἀπὸ τοῦ λοιποῦ σώματος κειμένην, τοιοῦτον ἑαυτὸν ποιεῖ, ὅσον ἐφ' ἑαυτῇ, ὁ μὴ θέλων τὸ συμβαῖνον, καὶ ἀποσχίζων ἑαυτὸν, ὃ ὁ ἀκοινωνητὸν τί πρῶσσω. Ἀπέρριψαι τοῦ ποτε ἀπὸ τῆς κατὰ φύσιν ἐνώσεως· ἐπεφύκεις γὰρ μέρος· νῦν δὲ σεαυτὸν ἀπέκοψας. Ἄλλ' ὥδε κομψὸν ἔκεινο, ὅτι ἔξεστὶ σοι πάλιν ἐνώσαι σεαυτὸν. Τοῦτο ἄλλω μέρει οὐδενὶ θεὸς ἐπέτρεψεν, χωρισθέντι καὶ διακοπέντι, πάλιν συναλθεῖν. Ἀλλὰ σάφειαι τὴν χρηστότητα, ἣ τετίμηκε τὸν ἄνθρωπον· καὶ γὰρ ἵνα τὴν ἀρχὴν μὴ ἀπορραγῇ ἀπὸ τοῦ θλου, ἐπ' αὐτῇ ἐποίησε· καὶ ἀπορραγέοντι πάλιν ἐπαναλθεῖν, καὶ συμφύναι, καὶ τὴν τοῦ μέρους τάξιν ἀπολαβεῖν ἐποίησεν.

λε'. Ὡς περ τὰς ἄλλας δυνάμεις ἕκαστος τῶν λογικῶν σχεδὸν ὅσον ἡ τῶν λογικῶν φύσις, οὕτως καὶ ταύτην παρ' αὐτῆς εἰλήφαμεν. Ὅν τρόπον γὰρ ἐκείνη πᾶν τὸ ἐνιστάμενον καὶ ἀντιβαῖνον ἐπιπεριτρέπει καὶ κατατάσσει εἰς τὴν εἰμαρμένην, καὶ μέρος ἑαυτῆς ποιεῖ, οὕτως καὶ τὸ λογικὸν ζῶον δύναται πᾶν κώλυμα ὕλην ἑαυτοῦ ποιεῖν, καὶ χρῆσθαι αὐτῷ, ἐφ' οἷον ἂν καὶ ὀρῃσε.

λας. Μή σε συγγείτω ἡ τοῦ θλου βίου φαντασία. Μὴ συμπερινόει, ἐπίπονα οἶα καὶ ὅσα πιθανὸν ἐπιγεγενηῖσθαι· ἀλλὰ καθ' ἕναστον τῶν παρόντων ἐπερώτα σεαυτὸν, Ἵτι τοῦ ἔργου τὸ ἀφόρητον καὶ ἀνύποιστον; αἰσχυνθήσῃ γὰρ ὁμολογήσῃ. Ἐπειτα ἀναμίμνησκε σεαυτὸν, ὅτι οὔτε τὸ μέλλον, οὔτε τὸ παρωχηκὸς βαρεῖ σε, ἀλλὰ αἶτι τὸ παρόν. Τοῦτο δὲ κατασμικρύνεται, ἐάν αὐτὸ μόνον περιορίσῃς, καὶ ἀπέλέγῃς τὴν διάνοιαν, εἰ πρὸς τοῦτο ψιλὸν ἀντέγειν μὴ δύναται.

λζ'. Μῆτι νῦν παρακάθεται τῇ τοῦ κυρίου σοφῷ Πάνθεια, ἢ Πέργαμος; τί δέ, τῇ Ἀδριανοῦ Χαυρίας, ἢ Διότιμος; γελοῖον. Τί δέ, εἰ παρακάθηντο, ἐμελλον αἰσθάνεσθαι; τί δέ, εἰ ἡσθάνοντο, ἐμελλον ἡσθήσεσθαι; τί δέ, εἰ ἥδοντο, ἐμελλον οὗτοι ἀθάνατοι εἶναι; Οὐ καὶ τούτους πρῶτον μὲν γραΐας καὶ γέροντας γενέσθαι οὕτως εἰμαρτο, εἴτα ἀποθανεῖν; τί οὖν ὕστερον ἐμελλον ἐκείνοι ποιεῖν, τούτων ἀποθανόντων; Γράσας πᾶν τοῦτο καὶ λύθρος ἐν θυλάκῃ.

puta tecum, quanto studio majores eorum in id incubuerint, ut successorem relinquerent : tum, necesse esse, ut aliquis ultimus sit : hic iterum totius gentis mortem.

32. Componere te oportet vitam ex singulis actionibus, atque si singulae, quantum fieri potest, praestant, quod suum est, in eo acquiescere; nemo autem prohibere potest, quin quaevis praestet, quod suum est.— Verum extrinsecus aliquid obstat. — Nihil certe, quo minus iuste, moderate et considerate agas. At alius fortasse effectus impediatur. Verum hoc ipsum impedimentum placide ferendo et aequo animo ad id, quod conceditur, te transferendo alia statim succedit actio, quae cum illa, quam dixi, vitae compositione convenit.

33. Sine fastu accipere, æquo animo dimittere.

34. Si quando manum vidisti abscissam aut pedem aut caput [amputatum], seorsim alicubi a reliquo corpore jacens, scito talem se facere, quantum penes ipsum est, eum, qui id, quod contingit, non vult, aut aliquid facit, quod societatis salutem obest. Abiectus quæ alicubi revulsus ab ea, quæ secundum naturam est, unione : pars enim natura fuisti, nunc autem te avulsisti. Verum hinc scitum est illud, quod tibi licet te rursus unire. Hoc nulli alii parti deus concessit, ut revulsa et præcisa denuo coalesceret. Verum considera benignitatem, quæ homini tantum honoris tribuit : nam in hominis potestate posuit, ut ab initio ne avelleretur a toto, et ut avulsus redire et coalescere et partis locum recuperare possit.

35. Sicut reliquas facultates unicuique eorum, qui ratione præditi sunt, * ac propemodum quantum habet ipsa, attribuit rationalis universi natura*, sic hanc quoque ab ea accepimus. Quemadmodum enim illa quidquid obstat et resistit, circumvertit et in necessaria rerum serie collocat et sui partem facit, ita etiam animal ratione præditum omne impedimentum suam ipsius materiam facere potest eoque uti ad consilium suum consequendum, -qualecunque hoc fuerit.

36. Ne te confundat totius vitæ cogitatio, neque animo simul complectere, quot et quantas molestias tibi super-venturas esse vero simile est, sed in singulis, quæ adsunt, te ipse interroga, quid hac in re sit, quod ferri et sustineri nequeat; erubescens enim, id confiteri. Tum in memoriam tibi revoca, neque futurum nec præteritum tibi molestiam allaturum esse, sed semper id tantum, quod præsens est. Hoc autem minuitur, si suis id limitibus terminas et mentem tuam redarguis, quod ne huic quidem soli ferendo par est.

37. Numquid nunc domini tumultu assidet Panthea et Pergamus? num Hadriani Chabrias aut Diotimus? ridiculum. Quid vero si assiderent, sentirentne illi? quid, si sentirent, num voluptatem inde caperent? quid, si hanc caperent, num hi immortales essent? Nonne etiam his fato constitutum erat, ut senes ac vetulæ fierent, deinde morentur? quid igitur postea illi facerent, his mortuis? Factor est hoc omne et sanies in sacco.

λη'. Εἰ δύνασαι δεῦν βλέπειν, βλέπε, κρίνων, φησί, σωφράτατος.

λη'. Δικαιοσύνης κατεξαναστατικήν ἀρετὴν οὐχ ὁρῶ ἐν τῇ τοῦ λογικοῦ ζώου κατασκευῇ· ἡδονῆς δὲ ὁρῶ, τὴν ἐγκράτειαν.

μ'. Ἐὰν ἀφέλῃς τὴν σὴν ὑπόληψιν περὶ τοῦ λυπεῖν σε δοκοῦντος, αὐτὸς ἐν τῇ ἀσφαλεστάτῳ ἔστηκας. — Τίς αὐτός; — Ὁ λόγος. — Ἄλλ' οὐκ εἰμι λόγος. — Ἔστω. Οὐκοῦν δὲ μὲν λόγος αὐτὸς ἑαυτὸν μὴ λυπεῖται. Εἰ δέ τι ἄλλο σοι κακῶς ἔχει, ὑπολαβέτω αὐτὸ περὶ αὐτοῦ.

μα'. Ἐμποδισμὸς αἰσθήσεως, κακὸν ζωτικῆς φύσεως. Ἐμποδισμὸς δρμηῆς, ὁμοίως κακὸν ζωτικῆς φύσεως. Ἔστι δέ τι ἄλλο ὁμοίως ἐμποδιστικὸν καὶ κακὸν τῆς φυτικῆς κατασκευῆς. Οὕτως τοίνυν ἐμποδισμὸς νοῦ, κακὸν νοερᾶς φύσεως. Πάντα δὲ ταῦτα ἐπὶ σεαυτὸν μεταφέρει. Πόνος, (ἡ) ἡδονὴ ἀπτεταί σου; ὕψεται ἡ αἰσθησις. Ὁρμήσαντι ἐνσθημα ἐγένετο; εἰ μὲν ἀνυπεξαίρετως ὥρμας, ἡδὴ ὡς λογικοῦ κακόν. Εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις, οὕτω βέλβλαψαι, οὐδὲ ἐμπεπόδισαι. Τὰ μέντοι τοῦ νοῦ ἴδια οὐδεὶς ἄλλος εἰσθεν ἐμποδίζειν· τοῦτο γὰρ οὐ πῦρ, οὐ σίδηρος, οὐ τύραννος, οὐ βλασφημία, οὐχ ὅτι οὐκ ἀπτεται· ὅταν γένηται σφαῖρος, κυκλοτερὴς μένει.

μβ'. Οὐκ εἰμι ἀξίος ἑμαυτὸν λυπεῖν· οὐδὲ γὰρ ἄλλον πώποτε ἐκὼν ἐλύπησα.

μγ'. Εὐφραίνει ἄλλον ἄλλο· ἐμὲ δὲ, ἐὰν ὑγιὲς ἔχω τὸ ἡγεμονικόν, μὴ ἀποστρεφόμενον μῆτε ἀνθρωπὸν τινα, μῆτε τι τῶν ἀνθρώπων συμβαινόντων· ἀλλὰ πᾶν εὐμενέσιν ὀφθαλμοῖς ὁρῶν τε καὶ δεχόμενον, καὶ χρώμενον ἐκάστω κατ' ἀξίαν.

μδ'. Τοῦτον ἰδοὺ τὸν χρόνον σεαυτῷ χάρισαι. Οἱ τὴν ὑστεροφημίαν μᾶλλον διώκοντες οὐ λογιζονται, ὅτι ἄλλοι τοιοῦτοι μελλοῦσιν ἐκείνοι εἶναι, οἷοι εἰσιν οὗτοι, ὡς βαρύνονται· κάκεινοι δὲ θνητοί. Τί δὲ ὅλως πρὸς σέ, ἂν ἐκείνοι φοναῖς τοιαύταις ἀπηχῶσιν, ἢ ὑπόληψιν τοιαύτην περὶ σοῦ ἔχωσιν;

με'. Ἀρὸν με καὶ βάλε, ὅπου θέλεις. Ἐκεῖ γὰρ ἔχω τὸν ἐμὸν δαίμονα ὡς τούτ' ἐστίν, ἀρκούμενον, εἰ ἔχοι καὶ ἐνεργοίη κατὰ τὸ ἐξῆς τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. Ἄρα τοῦτο ἀξίον, ἵνα δι' αὐτὸ κακῶς μοι ἔχη ἡ ψυχὴ, καὶ χεῖρον ἑαυτῆς ἢ, ταπεινουμένη, ὀρεγομένη, συνδυομένη, πυρομένη; καὶ τί εὐρήσεις τούτου ἀξίον;

μς'. Ἀνθρώπων οὐδενὶ συμβαίνειν τι δύναται, δ οὐκ ἐστὶν ἀνθρωπικὸν σύμπτωμα· οὐδὲ βοῖ, δ οὐκ ἐστὶ βοϊκόν· οὐδὲ ἀμπέλῳ, δ οὐκ ἐστὶν ἀμπελικόν· οὐδὲ λίθῳ, δ οὐκ ἐστὶ λίθῳ ἴδιον. Εἰ οὖν ἐκάστω συμβαίνει, δ καὶ εἰσθεν καὶ πέφυκε, τί ἂν δυσχεραίνεις; οὐ γὰρ ἀφόρητόν σοι ἔφερεν ἡ κοινὴ φύσις.

μζ'. Εἰ μὲν διὰ τι τῶν ἐκτὸς λυπῇ, οὐκ ἐκείνῳ σοι ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ τὸ σὸν περὶ αὐτοῦ κρίμα. Τοῦτο δὲ ἤδη ἐξαλείψαι ἐπὶ σοὶ ἐστίν. Εἰ δὲ λυπεῖ σέ τι τῶν ἐν τῇ σῇ διαθέσει, τίς δὲ κωλύων διορθῶσαι τὸ δόγμα; Ὅμως δὲ καὶ εἰ λυπῇ, ὅτι οὐχὶ τόδε τι ἐνεργεῖς, ὑγιὲς

38. Si potes acute videre, vide, inquit, ut quam * sapientissime judices.

39. Quae justitiae opponatur virtutem nullam video in natura animalis ratione praediti; at voluptati quae opponatur, video temperantiam.

40. Si opinionem ab eo, quod tibi dolorem asferre videtur, sejungis, ipse in tutissimo es collocatus. — Quis ipse? — Ratio. — Verum non sum ratio. — Esto. Igitur ne ratio se tristitia afficiat; si quid aliud male habet, id ipsum de se ipso opinetur.

41. Impedimentum sensus est malum naturae animantis; impedimentum motus pariter naturae animantis malum: est vero etiam aliud, quod pariter vegetabilem naturam impedit ejusque malum sit: ita porro impedimentum mentis malum naturae ratione praeditae. Jam vero haec omnia ad te transfer. Dolor aut voluptas tangit te? Viderit sensus. Consilio obstitit aliquid? si quidem sine exceptione hoc moliebaris, jam malum est tuum ut animalis ratione praediti; sin commune et universum intelligis, nec laesus es, neque impeditus: mentis sane quae propria sunt, nemo solet impedire; hanc enim neque ignis nec ferum nec tyrannus neque criminatio neque aliud quidquam tangit. Quum sphaera facta est, teres ac rotunda manet.

42. Indignum est, me mihi dolorem asferre, qui neminem unquam alium meapte sponte laeserim.

43. Alia alios oblectant: me, si animi principatum habeo sanum neque hominem neque quidquam quod homini accidit aversantem, sed quidquid evenit benignis oculis adspicientem et excipientem et singulis pro dignitate utentem.

44. Hoc, quod est, tempus fac tibi impertias. Qui studiosius famam posthumam sectantur, non cogitant, alios quosdam ejusmodi fore illos, cujusmodi hi sunt, quos gravatim ferunt: etiam illi mortales. Quid vero omnino tua interest, si talibus vocibus illi strepant aut sic de te opinentur?

45. Tolle me et projice, quocunque vis. Nam ibi genio meo utar propitio, hoc est, contento, si se habet et agit naturae meae convenienter. Num hoc tanti est, ut animus meus ejus causa male se habeat et se ipso deterior sit, depressus, cupiditate extensus, in semet compressus, consternatus? Atque quid reperies, quod tanti sit?

46. Nulli homini aliquid evenire potest, quod non sit casus humanus, neque bovi, quod bovis non sit, neque viti, quod non sit vitis, neque lapidi, quod lapidis non sit. Si igitur singulis accidit, quod et consuetum et a natura adfectum est, quid est, quod aegre feras? nihil enim tibi ferebat natura communis, quod ferri non possit.

47. Si quam ob rem externam te dolore affectum sentis, non res ipsa, sed tuum de ea judicium dolore te afficit: id autem delere in tua est potestate. Si in tua dispositione inest, quod te dolore afficit, quis te prohibet, quominus decretum corrigas? Ita quoque si doles idcirco,

σοι φαινόμενον, τί οὐχὶ μάλλον ἐνεργεῖς, ἢ λυπῇ; — Ἀλλὰ ἰσχυρότερόν τι ἐνίσταται. — Μὴ οὖν λυποῦ· οὐ γὰρ παρὰ σέ ἐστι αἰτία τοῦ μὴ ἐνεργεῖσθαι. — Ἀλλὰ οὐκ ἄξιον ζῆν, μὴ ἐνεργουμένου τούτου. — Ἀπιθι οὖν ἐκ τοῦ ζῆν εὐμενῆς, ἢ καὶ ὁ ἐνεργῶν ἀποθνήσκει, ἅμα ἱλεως τοῖς ἐνισταμένοις.

μῆ'. Μέννησο, ὅτι ἀκαταμάχῃστον γίνεται τὸ ἡγεμονικόν, ὅταν εἰς ἑαυτὸ συστραφέν ἀρκεσθῇ ἑαυτῷ, μὴ ποιοῦντι, δ μὴ θέλει, κἂν ἀλόγως παρατάξῃται. Τί οὖν, ὅταν καὶ μετὰ λόγους, καὶ περισκεμμένως, κρίνῃ περὶ τίνος; Διὰ τοῦτο ἀκρόπολις ἐστὶν ἡ ἐλευθέρᾳ παθῶν διάνοια· οὐδὲν γὰρ ὀχυρώτερον ἔχει ἀνθρωπος, ἐφ' ὃ καταφυγὼν ἀνάλωτος λοιπὸν ἂν εἴη. Ὁ μὲν οὖν μὴ ἐωρακώς τοῦτο, ἀμαθής· ὁ δὲ ἐωρακώς καὶ μὴ καταφύγων, ἀτυχής.

μθ'. Μῆδὲν πλέον σαυτῷ λέγε, ὧν αἱ προηγούμεναι φαντασάσαι ἀναγγέλλουσιν. Ἥγγεταί, ὅτι δ δεῖνά σε κακῶς λέγει. Ἥγγεταί τοῦτο· τὸ δέ, ὅτι βέβλαψαι, οὐκ ἤγγεταί. Βλέπω, ὅτι νοεῖς τὸ παιδίον. Βλέπω· ὅτι δὲ κινδυνεύει, οὐ βλέπω. Οὕτως οὖν μένε αἰ ἐπὶ τῶν πρώτων φαντασιῶν, καὶ μῆδὲν αὐτὸς ἐνδοθεν ἐπίλεγε, καὶ οὐδὲν σοι γίνεται· μάλλον δὲ ἐπίλεγε, ὡς γνωρίζων ἕκαστα τῶν ἐν τῷ κόσμῳ συμβαινόντων.

ν'. Σίχνος πικρός· ἄφες. Βάτοι ἐν τῇ ὁδῷ· ἐκκλινον. Ἀρκεῖ. Μὴ προσπεπῆγες· « Τί δὲ καὶ ἐγένετο ταῦτα ἐν τῷ κόσμῳ; » ἐπεὶ καταγελασθήσῃ ὑπὸ ἀνθρώπου φυσιολόγου, ὡς ἂν καὶ ὑπὸ τέκτονος καὶ σκυτέως γελασθείης, καταγινώσκων, ὅτι ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ ξέσματα καὶ περιτμήματα τῶν κατασκευαζομένων δρᾷς. Καίτοι ἐκείνοί γε ἔχουσι, ποῦ αὐτὰ ρίψουσιν· ἡ δὲ τῶν δλων φύσις ἔξω οὐδὲν ἔχει· ἀλλὰ τὸ θαυμαστὸν τῆς τέχνης ταύτης ἐστὶν, ὅτι, περιορίσασα ἑαυτὴν, πᾶν τὸ ἐνδον, διαφθεῖρεσθαι καὶ γηράσκειν καὶ ἄχρηστον εἶναι δοκοῦν, εἰς ἑαυτὴν μεταβάλλει, καὶ ὅτι πάλιν ἄλλα νεαρὰ ἐκ τούτων αὐτῶν ποιεῖ· ἵνα μῆτε οὐσίας ἐξῶθεν χρῆζῃ, μῆτε, ὅπου ἐκβάλλῃ τὰ σαπρότερα, προσδέηται. Ἀρκεῖται οὖν καὶ γῶρα τῇ ἑαυτῆς, καὶ ὕλῃ τῇ ἑαυτῆς, καὶ τέχνῃ τῇ ἰδίᾳ.

να'. Μῆτε ἐν ταῖς πράξεσιν ἐπισύρειν· μῆτε ἐν ταῖς διμυλῖαις φύρειν· μῆτε ἐν ταῖς φαντασίαις ἀλᾶσθαι· μῆτε τῇ ψυχῇ καθάπαξ συνέλκεσθαι, ἢ ἐκθόρνυσθαι· μῆτε ἐν τῷ βίῳ ἀσχολεῖσθαι. Κτείνουσι, κρεανομοῦσι, κατάραις ἐλαύνουσι. Τί οὖν ταῦτα πρὸς τὸ τὴν διάνοιαν μένειν καθαρὰν, φρενήρη, σώφρονα, δικαίαν; οἷον εἴ τις, παραστάς πηγῇ διαυγῇ καὶ γλυκεῖᾳ, βλασφημοῖ αὐτήν, ἡ δὲ οὐ παύεται πότιμον ἀναβλύουσα· κἂν πηλὸν ἐμβάλλῃ, κἂν κοπρίαν, τάχιστα διασκεδάσει αὐτὰ, καὶ ἐκκλύσει, καὶ οὐδαμῶς βαφθήσεται. Πῶς οὖν πηγὴν ἀένανον ἔξεις, [καὶ μὴ φρέαρ]; Φύου σεαυτὸν πάσης ὥρας εἰς ἐλευθερίαν μετὰ τοῦ εὐμενῶς, καὶ ἀπλῶς, καὶ αἰδημόνως.

νβ'. Ὁ μὲν μὴ εἰδώς, ὅτι ἐστὶ κόσμος, οὐκ οἶδεν, ὅπου ἐστίν. Ὁ δὲ μὴ εἰδώς, πρὸς ὃ τι πέφυκεν, οὐκ οἶδεν, ὅστις ἐστίν, οὐδὲ τί ἐστὶ κόσμος. Ὁ δὲ ἐν τι

quod non id facis quod sanum videtur, cur non potius hoc facis, quam doles? Verum obstat aliquid potentius. — Noli igitur dolere: non enim penes te est causa, quod nihil agitur. — Verum nullius pretii est vita, si hoc non agitur. — Decede igitur e vita aequo animo,* ut is quoque qui agit moritur, atque propitius obstantibus.

48. Memento, partem tui principalem fieri inexpugnabilem, quum, in se collecta, contenta sit se ipsa nihil, quod nolit, faciente, etiamsi sine ratione obstet. Quid igitur, ubi ratione in consilium adhibita de re aliqua iudicat? Hinc arx quaedam est mens perturbationibus libera: nihil enim munitius habet homo, quo quum confugerit, in posterum expugnari non possit. Hoc igitur qui non videt, imperitus est; qui videt nec tamen eo se recipit, infelix.

49. Noli quidquam ultra tecum addere iis, quae visa praeventia renunciant. Nunciatum est, illum tibi male dicere? nunciatum est hoc, neque vero etiam illud, te laesum esse. Video, puerulum egrotare: video; eum autem in vitae discrimen adduci, non video. Sic semper in primis visis consiste neu quidquam intrinsecus iis adjice, et nihil tibi accidit; aut potius adjice, sed ut qui omnia, quae in mundo eveniunt, perspecta habeas.

50. Cucumis amarus: mitte! Vepres in via: declina! sufficit. Noli haec verba addere: « Quare quaeso haec quoque in mundo sunt? » ludibrio enim fores homini rerum naturalium perito, perinde atque fabro et auctori ludibrio esses, si ei exprobrares, quod eorum, quae conficiuntur, ramenta et segmenta in officina ejus vides. Quamquam ii quidem, quo talia projiciant, habent; rerum natura autem nihil extra se habet: sed quod potissimum in hac arte admireris, hoc est, quod, quum se certis finibus circumscripserit, quidquid intra se corrumpi, senescere et inutile fieri videtur, id in se ipsam mutat, rursusque ex his alia nova efficit, ita ut neque materia extrinsecus opus habeat, neque, quo putrefacta projiciat, desideret: itaque manet contenta suo loco, et sua materia, et arte sibi propria.

51. Neque in actionibus negligentem esse, neque in sermonibus turbidum, neque in visis vagari, neque animo omnino contrahi aut exsilire, neque in vita negotiis districtum esse. Occidunt, mactant, diris devoent. Quid igitur haec obstant, quominus mens pura maneat, prudens, moderata, justa? Perinde ac si quis fonti limbo ac dulci adsistens eum vituperaret, at ille nihilominus non cessaret aqua potui apta scaterere; quin etiam si quis lutum injecerit aut stercus, cito haec disperget et eluet, neque ullo modo inquinabitur. Quomodo igitur fontem habebis perennem, [non puteum]?* Vindica te quavis hora in libertatem cum benevolentia, simplicitate et verecundia.

52. Qui, quid mundus sit, ignorat, is etiam, ubi sit, ignorat. Qui vero, ad quid natus sit, ignorat, non, quis ipse sit, novit, neque, quid mundus sit: qui in horum al-

τούτων ἀπολιπὼν, οὐδ' ἂν, πρὸς δ' τι αὐτὸς πέφυκεν, εἴ-
ποι. Τίς οὖν φαίνεται σοι δὲ τὸν τῶν κροτούντων ἔπαι-
νον [φεύγων ἢ] διώκων, οἱ οὐθ' ὅπου εἰσίν, οὔτε οἴτινές
εἰσι, γινώσκουσι;

νγ'. Ἐπαινέσθαι θέλεις ὑπὸ ἀνθρώπου, τρίς τῆς
ῥας ἑαυτῷ καταρωμένον; ἀρέσκειν θέλεις ἀνθρώπῳ,
ὃς οὐκ ἀρέσκει ἑαυτῷ; Ἀρέσκει ἑαυτῷ, δ' μετανοῶν ἐφ'
ἔπασι σχεδόν, οἷς πράσσει;

νδ'. Μηκέτι μόνον συμπεῖν τῷ περιέχοντι ἀέρι,
ἀλλ' ἤδη καὶ συμφρονεῖν τῷ περιέχοντι πάντα νοεῶν.
Οὐ γὰρ ἦττον ἢ νοεῖ δύναιμι πάντα χέχυται καὶ δια-
πεφοίτηκε τῷ σπᾶσι βουλομένῳ, ἤπερ ἡ ἀερῶδης τῷ
ἀναπνεύσει δυνάμενῳ.

νε'. Γενικῶς μὲν ἡ κακία οὐδὲν βλάπτει τὸν ὁσόν,
ἡ δὲ κατὰ μέρος οὐδὲν βλάπτει τὸν ἕτερον. Μόνῳ δὲ
βλαβερά ἐστι τούτῳ, ᾧ ἐπιτέτραπται καὶ ἀπηλλάχθαι
αὐτῆς, ὅποταν πρῶτον οὗτος θαλήσῃ.

νς'. Τῷ ἐμῷ προαιρετικῷ τὸ τοῦ πλησίον προαιρε-
τικὸν ἐπίσης ἀδιάφορόν ἐστιν, ὥς καὶ τὸ πνευμάτιον
αὐτοῦ καὶ τὸ σαρκίδιον. Καὶ γὰρ εἰ ὅτι μάλιστα ἀλ-
λῆλων ἐνεκεν γεγόναμεν, ὅμως τὰ ἡγεμονικὰ ἡμῶν
ἕκαστον τὴν ἰδίαν κυρίαν ἔχει· ἐπεὶ τοὶ ἐμελλεν ἡ τοῦ
πλησίον κακία ἐμοῦ κακὸν εἶναι· ὅπερ οὐκ ἔδοξε τῷ
θεῷ, ἵνα μὴ ἐπ' ἄλλῳ ἢ τῷ ἐμῷ ἀτυχεῖν.

νζ'. Ὁ ἥλιος καταχερῆσθαι δοκεῖ, καὶ πάντα γε χέ-
χυται, οὐ μὴν ἐκχέχυται. Ἡ γὰρ χύσις αὕτη τάσις
ἐστίν. « Ἀκτίνες γοῦν αἱ αὐγαὶ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Ἑκ-
τείνεσθαι » λέγονται. Ὅποιον δὲ τι ἐστὶν ἀκτίς, ἴδοις
ἂν, εἰ διὰ τινος στενοῦ εἰς ἐσχισμένον οἶκον τὸ ἀφ'
ἡλίου φῶς εἰσδύμενον θεάσαιτο· τείνεται γὰρ κατ' εὐθὺ,
καὶ ὥσπερ διαιρεῖται δὴ πρὸς τὸ στερέμνιον, δ' τι ἂν
ἀπαντήσῃ, διείργον τὸν ἐπέκεινα αἶρα· ἐνταῦθα δὲ ἐστὶν,
καὶ οὐ κατώλισθεν, οὐδὲ ἔπσεε. Τοιαύτην οὖν τὴν χύ-
σιν καὶ διάχυσιν τῆς διανοίας εἶναι χρὴ, μηδαμῶς ἐκ-
χυσιν, ἀλλὰ τάσιν, καὶ πρὸς τὰ ἀπαντῶντα κωλύματα
μὴ βίαιον μηδὲ βραδύαν τὴν ἐπέρεισιν ποιεῖσθαι· μηδὲ
μὴν καταπίπτειν, ἀλλὰ ἴστασθαι, καὶ ἐπιλάμπειν τὸ
δεχόμενον. Αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ στερήσει τῆς αὐγῆς, τὸ
μὴ παραπέμπον αὐτήν.

νη'. Ὁ τὸν θάνατον φοβούμενος, ἥτοι ἀναισθησίαν
φοβεῖται, ἢ αἰσθῆσιν ἑτεροίαν. Ἀλλ' εἴτε οὐκέτι αἰσθη-
σιν, οὐδὲ κακοῦ τινος αἰσθήσῃ· εἴτε ἀλλοιοτέραν αἰσθη-
σιν κτήσῃ, ἀλλοίον ζῶον ἔσῃ, καὶ τοῦ ζῆν οὐ παύσῃ.

νθ'. Οἱ ἄνθρωποι γεγόνασιν ἀλλήλων ἐνεκεν. Δί-
δασκε οὖν, ἢ φέρε.

ξ'. Ἄλλως βέλος, ἄλλως νοῦς φέρεται· ὁ μέντοι
νοῦς, καὶ ὅταν εὐλαβῇται, καὶ ὅταν περὶ τὴν σκέψιν
στρέφεται, φέρεται κατ' εὐθὺ οὐδὲν ἦττον, καὶ ἐπὶ τὸ
προκειμένον.

ξα'. Εἰσεῖναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἐκάστου παρέχειν
δὲ καὶ ἑτέρῳ παντὶ εἰσεῖναι εἰς τὸ ἑαυτοῦ ἡγεμονι-
κόν.

terutro deficit, neque, ad quid natus sit, dixerit. Quis
igitur tibi videtur is, qui eorum hominum plausum [fugit
aut] capiat, qui neque ubi sint, neque quinam sint ipsi,
norunt?

53. Laudari cupis ab homine, qui intra unius horæ spa-
tium se ipse ter exsecratur? placere cupis ei, qui sibi ipse
non placet? Num vero sibi placet, quem omnium fere, qua-
ipse facit, pœnitet?

54. In posterum non tantum cum aere ambiente conspi-
rare te oportet, verum etiam cum mente, quæ omnia
continet, consentire. Non minus enim vis intelligendi
ubique funditur et permeat per ea, quæ eam attrahere pos-
sunt, quam aerea per ea, quæ respirare possunt.

55. Omnino vitiositas non nocet mundo, singulatim non
nocet alteri. Ei tantum damnum affert, cui concessum est,
ea liberari, quam primum ipse voluerit.

56. Arbitrio meo pariter indifferens est alterius arbitrium,
atque animula ejus et caruncula. Etenim si vel maxime
alter alterius causa nati sumus, tamen mentium nostrarum
cuius propria sua constat potestas: alioquin profecto alte-
rius vitiositas meum malum foret: quod deo non visum
est, ne in alterius esset potestate, me miserum reddere.

57. Sol diffundi videtur et ubique funditur, non effundi-
tur tamen. Fusio enim hæc tensio est. Quapropter radii
ejus ἄκτινες dicuntur ab ἐκτείνεσθαι, extendi. Qualis autem
res sit radius, intellexeris, si per angustum foramen in
domum tenebrosam lumen a sole profectum videris immis-
sum: recta enim tenditur et quasi illiditur sane ad solidum,
quodcumque ei obstiterit, aerem arcens; ibi autem consi-
stit et nec delabitur nec decidit. Ejusmodi igitur fusionem et
diffusionem mentis habere te oportet, minime effusionem,
sed tensionem, atque adversus impedimenta ei objecta nec
violento nec rapido illis ferri, neque vero decidere, sed
consistere et illustrare id quod eam recipit. Ipsum enim
se splendore privabit, quod eam prætermittit.

58. Qui mortem timet, aut sensuum extinctionem ti-
met, aut diversam sensuum affectionem. Verum sive nul-
lum amplius habebis sensum, neque mali quid senties,
sive diversum aliquem sensum habebis, aliud animal eris
nec vivere desines.

59. Homines, alter alterius causa nati sunt. Eos igitur
doce aut fer.

60. Aliter sagitta, aliter mens fertur; mens utique etiam,
quum cavet et quum in considerando versatur, non minus
recta fertur et ad propositum.

61. Intrare in mentem cujusvis, sed etiam alteri conce-
dere, ut in suam ipsius mentem intret.

BIBLION Θ.

LIBER IX.

α'. Ὁ ἀδικῶν, ἀσεβεῖ. Τῆς γὰρ τῶν ὄλων φύσεως κατεσκευασκυίας τὰ λογικὰ ζῷα ἐνεκεν ἀλλήλων, ὥστε ὠφελεῖν μὲν ἀλλήλα κατ' ἀξίαν, βλάπτειν δὲ μηδαμῶς, ὁ τὸ βούλημα ταύτης παραβαίνων, ἀσεβεῖ δηλονότι εἰς τὴν πρεσβυτάτην τῶν θεῶν. Καὶ ὁ ψευδόμενος δὲ ἀσεβεῖ περὶ τὴν αὐτὴν θεόν. Ἡ γὰρ τῶν ὄλων φύσις ὄντων ἐστὶ φύσις. Τὰ δὲ γε ὄντα πρὸς τὰ ὑπάρχοντα πάντα οἰκείως ἔχει. Ἔτι δὲ καὶ ἀλήθεια αὕτη ὀνομάζεται, καὶ τῶν ἀληθῶν ἀπάντων πρώτη αἰτία ἐστίν. Ὁ μὲν οὖν ἐκὼν ψευδόμενος ἀσεβεῖ, καθόσον ἐξαπατῶν ἀδικεῖ· ὁ δὲ ἄκων, καθόσον διαφωνεῖ τῇ τῶν ὄλων φύσει, καὶ καθόσον ἄκοσμεῖ, μαχόμενος τῇ τοῦ κόσμου φύσει· μάχεται γὰρ ὁ ἐπὶ τὰναντία τοῖς ἀληθεῖσι φερόμενος παρ' ἑαυτὸν· ἀφορμὰς γὰρ προεὶλήφει παρὰ τῆς φύσεως, ὣν ἀμελήσας οὐχ οἷός τέ ἐστι νῦν διακρίνειν τὰ ψευδῆ ἀπὸ τῶν ἀληθῶν. Καὶ μὴν ὁ τὰς ἡδονὰς ὡς ἀγαθὰ διώκων, τοὺς δὲ πόνους ὡς κακὰ φεύγων, ἀσεβεῖ. Ἀνάγκη γὰρ, τὸν τοιοῦτον μέμφεσθαι πολλάκις τῇ κοινῇ φύσει, ὡς παρ' ἀξίαν τὴν ἀπονεμούσῃ τοῖς φαύλοις καὶ τοῖς σπουδαίοις, διὰ τὸ πολλάκις τοὺς μὲν φαύλους ἐν ἡδοναῖς εἶναι, καὶ τὰ ποιητικὰ τούτων κτᾶσθαι· τοὺς δὲ σπουδαίους πόνῳ, καὶ τοῖς ποιητικοῖς τούτου περιπίπτειν. Ἔτι δὲ ὁ φοβούμενος τοὺς πόνους, φοβηθήσεται ποτε καὶ τῶν ἐσομένων τι ἐν τῷ κόσμῳ· τοῦτο δὲ ἤδη ἀσεβές. Ὁ τε διώκων τὰς ἡδονὰς, οὐκ ἀφ' ἑξέται τοῦ ἀδικεῖν τοῦτο δὲ ἐναργῶς ἀσεβές. Χρὴ δὲ, πρὸς ἃ ἡ κοινὴ φύσις ἐπίσης ἔχει (οὐ γὰρ ἂν ἀμφοτέρω ἐποίει, εἰ μὴ πρὸς ἀμφοτέρω ἐπίσης εἴχε), πρὸς ταῦτα καὶ τοὺς τῇ φύσει βουλομένους ἐπέσθαι, ὁμογνώμονας ὄντας, ἐπίσης διακεισθαι. Ὅστις οὖν πρὸς πόνον καὶ ἡδονὴν, ἢ θάνατον καὶ ζωὴν, ἢ δόξαν καὶ ἀδοξίαν, οἷς ἐπίσης ἡ τῶν ὄλων φύσις χρῆται, αὐτὸς οὐκ ἐπίσης ἔχει, ὁπλόν, ὡς ἀσεβεῖ. Λέγω δὲ τὸ χρῆσθαι τούτοις ἐπίσης τὴν κοινήν φύσιν, ἀντὶ τοῦ συμβαίνειν ἐπίσης κατὰ τὸ ἐξῆς γινόμενοις, καὶ ἐπιγινόμενοις ὁρμῇ τινι ἀρχαίᾳ τῆς προνοίας, καὶ ἢν ἀπὸ τίνος ἀρχῆς ὥρμησεν ἐπὶ τήνδε τὴν διακόσμησιν, συλλαβοῦσά τινας λόγους τῶν ἐσομένων, καὶ δυνάμεις γονίμους ἀφορίασα ὑποστάσεων τε, καὶ μεταβολῶν, καὶ διαδοχῶν τοιούτων.

β'. Χαρειστέρου μὲν ἂν ἦν ἄνδρὸς, ἄγευστον ψευδολογίας καὶ πάσης ὑποκρίσεως καὶ τρυφῆς καὶ τύφου γινόμενον, ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν. Τὸ δ' οὖν κορεσθέντα γε τούτων ἀποπνεῦσαι, δεύτερος πλοῦς. Ἡ προήρησαι προσκαθῆσθαι τῇ κακίᾳ, καὶ οὕτω σε οὐδὲν ἢ πείρα πείθει φεύγειν ἐκ τοῦ λοιμοῦ· λοιμὸς γὰρ διαφθορὰ διανοίας πολλῇ γε μᾶλλον, ἢ περ ἢ τοῦ περιεχυμένου τούτου πνεύματος τοιάδε τις δυσκρασία καὶ τροπή. Αὕτη μὲν γὰρ ζῶων λοιμὸς, καθὼ ζῷά ἐστιν· ἐκείνη δὲ ἀνθρώπων, καθὼ ἀνθρωποὶ εἰσιν.

γ'. Μὴ καταφρόνει θανάτου, ἀλλὰ εὐαρέσκει αὐτῷ, ὡς καὶ τούτου ἐνός ὄντος, ὧν ἡ φύσις ἐθέλει. Οἷον γὰρ ἐστὶ τὸ νεάσαι, καὶ τὸ γηράσαι, καὶ τὸ αὐξῆσαι, καὶ

1. Qui injuste agit, impie agit. Quum enim natura uni versitatis animalia ratione prædita, alterum alterius causa, condiderit, ut sibi pro cuiusque dignitate mutuo prosint, minime vero noceant, is, qui huius voluntatem transgreditur, manifesto impius est in antiquissimam deorum. Porro qui mentitur, impie agit adversus eandem deam : nam universi natura est natura eorum, quæ sunt; ea autem, quæ sunt, ad ea, quæ existunt, familiari ratione se habent; præterea et veritas ipsa appellatur et omnium, quæ vera sunt, prima est causa. Qui igitur volens mentitur, impie agit, quatenus eo, quod decipit, impie agit : qui volens, quatenus cum universi natura dissentit et quatenus mundi ordinem turbat, contra naturam ejus pugnant; contra hanc enim pugnat, qui suapte sponte ad ea fertur, quæ veris contraria sunt : præsidia enim veritatis a natura acceperat, quibus neglectis jam falsa a veris discernere nequit. At vero etiam is, qui voluptates ut bona sectatur et dolores ut mala fugit, impie agit. Nam necesse est, ut ita adfectus sæpe de communi natura conqueratur, quasi nulla dignitatis ratione habita improbis ac probis aliquid tribuat, quoniam improbi sæpe voluptatibus fruuntur, eaque possident, quibus voluptates parari possunt, probi contra in dolorem incidunt et in ea, quibus dolores creantur. Præterea qui dolorem timet, is etiam interdum aliquid eorum timebit, quæ in mundo futura sunt; atque hoc jam impium est. Et vero qui voluptates sectatur, ab injuste agendo non abstinebit; id autem aperte impium. Oportet vero ad quæ communis natura ex æquo se habet (non enim utrumque fecisset, si ad utrumque se non ex æquo habuisset), ad ea quoque ex æquo affectos esse eos, qui naturam, quippe cum ea consentientes, tanquam ducem sequi velint. Qui igitur ad dolorem et voluptatem, ad mortem et vitam, ad gloriam et infamiam, quibus ex æquo utitur universi natura, non ipse ex æquo affectus est, eum manifestum est impium esse. Dico autem, his ex æquo uti communem naturam, pro, hæc pariter accidere iis, quæ per necessariam rerum seriem fiunt et deinceps nascuntur antiquo quodam consilio Providentiæ, ex quo a principio quodam accessit ad hunc mundi ordinem condendum, conceptis quibusdam rerum futurarum rationibus et electis viribus genitalibus eorum, quæ sic subsistunt, mutantur, succedunt.

2. Elegantioris quidem foret hominis, expertem mendacii et omnis simulationis et luxus et fastus hac vita defungi; horum autem satietate affectum e vita migrare secunda navigatio. An vero malis assidere improbitati, et necdum experientia te movet, ut pestem fugias? pestis enim est corruptio mentis multo magis, quam huius spiritus circumfusi intemperies quædam et mutatio. Hæc enim animalibus pestis, quatenus animalia sunt, illa hominum, quatenus homines sunt.

3. Mortem noli contemnere, sed læto animo eam excipe, ut quæ unum sit eorum, quæ natura vult. Cujusmodi enim generis est, puerum esse, senescere, adolescere, vigere,

τὸ ἀμάρσαι, καὶ ὀδόντας, καὶ γένειον, καὶ πολιὰς ἐνεγχεῖν, καὶ σπεῖραι, καὶ κυοφορῆσαι, καὶ ἀποκυῆσαι, καὶ τὰ ἄλλα τὰ φυσικὰ ἐνεργήματα, ὅσα αἱ τοῦ σοῦ βίον ὄραι φέρουσι, τοιοῦτο καὶ τὸ διαλυθῆναι. Τοῦτο μὲν οὖν κατὰ ἀνθρωπὸν ἐστὶ λελογισμένον, μὴ δλοσχερῶς, μηδὲ ὠστικῶς, μηδὲ υπερηφάνως πρὸς τὸν θάνατον ἔχειν· ἀλλὰ περιμένειν ὡς μίαν τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν· ὡς νῦν περιμένεις, πότε ἐμβρυον ἐκ τῆς γαστρὸς τῆς γυναικὸς σου ἐξέλθῃ, οὕτως ἐκδέχεσθαι τὴν ὥραν, ἐν ᾗ τὸ ψυχάριόν σου τοῦ ἐλύτρου τούτου ἐκπσεῖται. Εἰ δὲ καὶ ἰδιωτικὸν παράπτημα ἀψυχάρδιον ἐθέλεις, μάλιστα σε εὐχολον πρὸς τὸν θάνατον ποιήσει ἡ ἐπίστασις ἡ ἐπὶ τὰ ὑποκείμενα, ὧν μέλλεις ἀφίστασθαι, καὶ μεθ' ὧν ἡδῶν οὐκέτι ἔσται ἡ ψυχὴ συμπεφυρμένη. Προσκόπτεσθαι μὲν γὰρ αὐτοῖς ἥιστα δεῖ, ἀλλὰ καὶ κῆδεσθαι καὶ πρῶως φέρειν μεμνησθαι μέντοι, ὅτι οὐκ ἂν ἀνθρώπων ὁμοδογματούντων σοι ἡ ἀπαλλαγὴ ἔσται. Τοῦτο γάρ μόνον, εἴπερ ἄρα, ἀνθεῖλκεν ἂν καὶ κατεῖχεν ἐν τῷ ζῆν, εἰ συζῆν ἐφεῖτο τοῖς τὰ αὐτὰ δόγματα περιπεποιημένοις. Νῦν δὲ ὁρᾷς, ὅσος ὁ κόπος ἐν τῇ διαφωνίᾳ τῆς συμβιώσεως, ὥστε εἰπεῖν, Θάττον ἔλθοις! ὦ θάνατε, μὴ που καὶ αὐτὸς ἐπιλάθωμαι ἑμαυτοῦ.

δ'. Ὁ ἀμαρτάνων, ἑαυτῷ ἀμαρτάνει· ὁ ἀδικῶν, ἑαυτὸν ἀδικεῖ, κακὸν ἑαυτὸν ποιῶν.

ε'. Ἀδικεῖ πολλάκις ὁ μὴ ποιῶν τι, οὐ μόνον ὁ ποιῶν τι.

ς'. Ἀρκαί ἡ παροῦσα ὑπόληψις καταληπτικὴ, καὶ ἡ παροῦσα πρᾶξις κοινωνικὴ, καὶ ἡ παροῦσα διάθεσις εὐαρεστικὴ πρὸς πᾶν τὸ παρὰ τὸ ἐκ τῆς αἰτίας συμβαῖνον.

ζ'. Ἐξαλεῖψαι φαντασίαν· στήσαι ὁρμήν· σθέσαι ὀρεξίν· ἐφ' ἑαυτῷ ἔχειν τὸ ἡγεμονικόν.

η'. Εἰς μὲν τὰ ἀλογα ζῶα μία ψυχὴ διήρηται· εἰς δὲ τὰ λογικὰ μία νοερά ψυχὴ μεμέρισται. Ὡς περ καὶ μία γῆ ἐστὶν ἀπάντων τῶν γεωδῶν, καὶ ἐνὶ φωτὶ ὁρῶμεν καὶ ἐνα ἀέρα ἀναπνεόμεν, ὅσα ὁρατικὰ καὶ ἐμψυχα πάντα.

θ'. Ὅσα κοινοῦ τινος μετέχει, πρὸς τὸ ὁμογενὲς σπεύδει. Τὸ γεῶδες πᾶν ῥέπει ἐπὶ γῆν, τὸ ὑγρὸν πᾶν σύβρουν, τὸ ἀερῶδες ὁμοῶς· ὥστε χρῆζειν τῶν διειργόντων καὶ βίας. Τὸ πῦρ ἀνωφερὲς μὲν διὰ τὸ στοιχειῶδες πῦρ· παντὶ δὲ πυρὶ ἐνταῦθα πρὸς τὸ συνεξάπτεσθαι ἐτοιμον οὕτως, ὥστε καὶ πᾶν τὸ ὑλικόν, τὸ ὀλίγῳ ξηρότερον, εὐεξάπτον εἶναι, διὰ τὸ ἐλαττον ἐγκεκράσθαι αὐτῷ τὸ κυλωτικὸν πρὸς ἐξαψιν. Καὶ τοῖνον πᾶν τὸ κοινῆς νοερᾶς φύσεως μετόχον πρὸς τὸ συγγενὲς ὁμοῶς σπεύδει, ἢ καὶ μάλλον. Ὅσω γάρ ἐστι κρεῖττον παρὰ τὰ ἄλλα, τοσούτῳ καὶ πρὸς τὸ συγκιρναῖσθαι τῷ οἰκείῳ καὶ συγγεῖσθαι ἐτοιμότερον. Εὐθύς γοῦν ἐπὶ μὲν τῶν ἀλόγων εὐρήθῃ σμήνη, καὶ ἀγέλαι, καὶ νεοσσοτροφίαι, καὶ ὅον ἔρωτες· ψυχαὶ γὰρ ἤδη ἦσαν ἐνταῦθα, καὶ τὸ συναγωγὸν ἐν τῷ κρεῖττονι ἐπιτεινόμενον εὐρίσκετο, ὅον οὔτε ἐπὶ φυτῶν ἦν, οὔτε ἐπὶ λίθων, ἢ ξύλων. Ἐπὶ δὲ τῶν λογικῶν ζώων, πολιτεῖται, καὶ φιλίαι, καὶ

dentire, pubescere, canescere, liberos procreare, utraque ferre, parere et ceteri naturæ effectus, quos vitæ ætates adferunt, ejusmodi quoque est dissolvi. Est igitur hominis, qui rem reputavit, neque negligenter, neque violenter, neque fastuose adversus mortem se gerere, sed eam tanquam unam actionum naturalium expectare; quemadmodum nunc expectas, quando fœtus ex utero uxoris tuæ prodeat, sic tibi expectanda hora, qua animula tua ex hoc involucri excidet. Si populare vis præceptum, quod cor tangat, facilem erga mortem te potissimum reddet, si consideraveris et, quales sint res subjectæ, a quibus te divelli oportebit, et quales mores, quibuscum animus tuus non amplius commistus erit. Iis tamen offendi neutiquam te oportet, sed eorum curam gerere, eosque placide ferre; nihilominus meminisse, tibi ab hominibus non idem tecum sentientibus esse descendendum: hoc enim solum, si quidem forte, nos retraheret et in vitam retineret, si cum hominibus eadem decreta probantibus vivere liceret. Nunc autem vides, quanta molestia ex dissensu eorum, quicum vivitur, oriatur, ut dicere libeat: « Citius veni, Mors, ne quando etiam mei ipsius obliviscar! »

4. Qui peccat, sibi peccat; qui injuriam facit, sibi ipsi injuriam facit, quippe se ipsum malum reddens.

5. Sæpe injuste agit, qui nihil facit, non is modo, qui aliquid facit.

6. Sufficit, quæ præsens est, comprehensibilis notio, et, quæ præsens est, actio societati conveniens, et quæ præsens est, animi affectio boni consulens, quidquid ex causa *externa* proficiscitur.

7. Visum tollere: extinguere animi impetum: principalem animi partem in sua potestate habere.

8. In brutas animantes una divisa est anima; animalibus ratione præditis unus animus rationalis distributus est, quemadmodum omnium terrenorum una est terra, et una luce cernimus unumque aerem spiramus, quotquot visus et animæ participes sumus.

9. Quæcunque aliquid commune habent, ad id, quod ejusdem generis est, tendunt. Terrenum omne vergit ad terram, in idem confluit humidum omne et pariter aerium, ut opus sit rebus dirimentibus ac vi. Ignis quidem sursum fertur; omni tamen cum igne, qui hic est, tam promptus accendi, ut etiam materia quævis, quæ paulo siccior est, facile accendatur, quoniam minus habet admistum, quo incendium prohibeatur. Itaque quidquid communis naturæ rationalis particeps est, pariter ad cognatum tendit, vel magis etiam. Quanto enim ceteris præstantius est, tanto paratius est, cum affinis misceri et confundi. Hinc, ne longius abeam, in iis, quæ ratione carent, reperiuntur examina, greges, pullorum nutritiones et quasi amores: animæ enim jam in his insunt, et in præstantiore reperitur intensius congregandi studium, quale neque in plantis inest neque in lapidibus lignisque. In animalibus vero ratione præditis civitates, amicitiae, familiae, conventus atque in

οἰκοί, καὶ σύλλογοι, καὶ ἐν πολέμοις συνῆλθαι καὶ ἀνοχαί. Ἐπὶ δὲ τῶν ἐτι χρειττόνων, καὶ ἐκ διεστηκότων τρόπων τινὰ ἐνώσις ὑπέστη, οἷα ἐπὶ τῶν ἄστρον. Οὕτως ἡ ἐπὶ τὸ χρειττον ἐπανάβασις συμπάθειαν καὶ ἐν διεστώσιν ἐργάσασθαι δύνανται. Ὅρα οὖν τὸ νῦν γινόμενον. Μόνα γὰρ τὰ νοερά νῦν ἐπιλέλησται τῆς πρὸς ἄλληλα σπουδῆς καὶ συννεύσεως, καὶ τὸ σύβρουον ὧδε μόνον οὐ βλέπεται. Ἀλλ' ὅμως καίτοι φεύγοντες περικαταλαμβάνονται· κρατεῖ γὰρ ἡ φύσις· ὅφει δὲ, ὡς λέγω, παραφυλάσσω. Θᾶσσον γοῦν εὐροί τις ἂν γῶδες τι μηδενὸς γεώδους προσαπτόμενον, ἥπερ ἀνθρώπων ἀνθρώπου ἀπεσχισμένον.

ι'. Φέρει καρπὸν καὶ ἀνθρώπος, καὶ θεὸς, καὶ ὁ κόσμος· ἐν ταῖς οἰκείαις ὥραις ἕκαστα φέρει. Εἰ δὲ ἡ συνήθεια κυρίως τέτριφεν ἐπὶ ἀμπέλου καὶ τῶν ὁμοίων, οὐδὲν τοῦτο. Ὁ λόγος δὲ καὶ κοινὸν καὶ ἴδιον καρπὸν ἔχει· καὶ γίνεται ἐξ αὐτοῦ τοιαῦθ' ἕτερα, ὅποιόν τι αὐτὸς ἐστὶν ὁ λόγος.

ια'. Εἰ μὲν δύνασαι, μεταδίδασκε· εἰ δὲ μὴ, μέμνησο, ὅτι πρὸς τοῦτο ἡ εὐμενεία σοι δέδοται. Καὶ οἱ θεοὶ δὲ εὐμενεῖς τοῖς τοιούτοις εἰσὶν· εἰς ἕνα δὲ καὶ συνεργοῦσιν, εἰς ὑγίειαν, εἰς πλοῦτον, εἰς δόξαν· οὕτως εἰσὶ χρηστοί. Ἐξέστι δὲ καὶ σοί· ἢ εἰπέ, τίς ὁ κωλύων;

ιβ'. Πόνει, μὴ ὡς ἄθλιος, μηδὲ ὡς ἐλεεῖσθαι, ἢ θαυμάζεσθαι θέλων· ἀλλὰ μόνον ἐν θέλει, κινεῖσθαι καὶ ἰσχεσθαι, ὡς ὁ πολιτικὸς λόγος ἀξιοῖ.

ιγ'. Σήμερον ἐξῆλθον πάσης περιστάσεως· μάλλον δὲ ἐξέβαλον πᾶσαν περίστασιν· ἐξω γὰρ οὐκ ἦν, ἀλλὰ ἔνδον ἐν ταῖς ὑπολήψεσι.

ιδ'. Πάντα ταῦτα, συνήθη μὲν τῇ πείρᾳ· ἐφήμερα δὲ τῷ χρόνῳ· ῥυπαρά δὲ τῇ ὕλῃ. Πάντα νῦν, οἷα ἐπ' ἐλευθέρων, οὐς κατεβίψαμεν.

ιε'. Τὰ πράγματα ἐξω θυρῶν ἔστηκεν, αὐτὰ ἐφ' ἑαυτῶν, μηδὲν μήτε εἰδὸτα περὶ αὐτῶν, μήτε ἀποφαινόμενα. Τί οὖν ἀποφαίνεται περὶ αὐτῶν; τὸ ἡγεμονικόν.

ισ'. Οὐκ ἐν πείσει, ἀλλ' ἐνεργείᾳ, τὸ τοῦ λογικοῦ πολιτικοῦ ζώου κακὸν καὶ ἀγαθόν, ὥσπερ οὐδὲ ἡ ἀρετὴ καὶ κακία αὐτοῦ ἐν πείσει, ἀλλὰ ἐνεργείᾳ.

ιζ'. Τῷ ἀναβρίφεντι λίθῳ οὐδὲν κακὸν τὸ κατενεχθῆναι, οὐδὲ ἀγαθὸν τὸ ἀνενεχθῆναι.

ιη'. Διέλθε ἔσω εἰς τὰ ἡγεμονικά αὐτῶν, καὶ ὅφει, τίνες κριτὰς φοβῆ, οἷους καὶ περὶ αὐτῶν ὄντας κριτὰς.

ιθ'. Πάντα ἐν μεταβολῇ. Καὶ αὐτὸς σὺ ἐν διηνεκαίᾳ ἀλλοιώσει, καὶ κατὰ τι φθορᾷ· καὶ ὁ κόσμος δὲ ὅλος.

κ'. Τὸ ἄλλου ἀμάρτημα ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν.

κα'. Ἐνεργείας ἀπολήξις, δρμητῆς (καὶ) ὑπολήψεως παῦλα, καὶ οἷον θάνατος, οὐδὲν κακόν. Μέτιθι νῦν ἐπὶ ἡλικίαν, οἷον τὴν παιδικήν, τὴν τοῦ μεираίου, τὴν νεότητος, τὸ γῆρας· καὶ γὰρ τούτων πᾶσα μεταβολή, θάνατος. Μήτι δεινόν; μέτιθι νῦν ἐπὶ βίον τὸν ὑπὸ τῷ πάπῳ, εἴτα τὸν ὑπὸ τῇ μητρὶ, εἴτα τὸν ὑπὸ τῷ πατρὶ.

bellis fœdera pacis atque induciæ. In iis, quæ etiam præstantiora sunt, vel ex longe distantibus quodammodo unitas subsistit, ut in astris. Sic adæcensus ad id, quod præstantius est, etiam inter distantia mutuam affectionem efficere potest. Jam vide id, quod nunc fit. Sola enim animalia ratione prædita nunc mutui illius inter se studii et inclinationis oblita sunt, atque confluxus ille hic tantum non cernitur. Veruntamen, fugiant licet homines, undique occupantur; prævalet enim natura, atque diligenti contemplatione id, quod dico, comperies. Etenim facilius reperies terrenum aliquid nulli rei terrenæ adjunctum, quam hominem ab homine prorsus avulsum.

10. Fert fructus et homo et deus et mundus, et suo quodvis tempore fert, nam quod usu loquendi hoc de vite aliisque hujus generis tritum est, id nihil ad rem. Ratio autem fructum habet et communem et proprium ejusmodi, cujusmodi est ipsa ratio.

11. Si potes, meliora edoce: sin minus, memento, ad hoc tibi datam esse mansuetudinem. Etiam dii talibus propitii sunt iisque adeo ad quædam consequenda, ut sanitatem, divitias, gloriam, opem ferunt. Idem tibi licet: aut dic, quis sit, qui te prohibeat.

12. Laborem sustine neque ut miser, neque ut qui miserationem aut admirationem consequi velis, sed unum modo tibi sit propositum, moveri et motum sistere, prout ratio civilis exigit.

13. Hodie ex omni, in qua versabar, molestia evasi, vel potius omnem molestiam foras ejeci; extra enim non erat, sed intra in opinionibus.

14. Omnia hæc, familiaria usu, caduca tempore, sordida materia. Omnia nunc talia, qualia sub iis, quos sepe livimus.

15. Res foris consistunt, ipsæ apud se, nec quidquam sui norunt nec pronunciant. Quid igitur de iis pronunciat? Principatus animi.

16. Non in affectione, sed in actione bonum et malum animalis ratione præditi et ad civitatem nati situm est, quemadmodum virtus ejus ac vitiositas non in affectione, sed in actione cernitur.

17. Lapidi projecto nec malum deorsum ferri, nec bonum, sursum ferri.

18. Demitte te penitus in eorum mentes, et videbis, quales judices metuas et quales in sua ipsorum causa sint judices.

19. Omnia in mutatione. Atque tu ipse in perpetua variatione et quodammodo corruptione, atque totus mundus.

20. Alterius peccatum ibi relinquendum.

21. Cessatio actionis, quies et, ut ita dicam, mors conatus et opinionis, nil mali. Transi jam ad ætates, pueritiam puta, adolescentiam, juventutem, senectutem, etiam harum omnis mutatio mors, sed numquid mali? Transi porro ad vitam sub avo, deinde sub matre, post sub patre transactam, et quum multas alias vicissitudines ac mutationes

καὶ ἄλλας δὲ πολλὰς διαφορὰς καὶ μεταβολὰς καὶ ἀπολῆξεις εὐρίσκων, ἐπερώτα σεαυτὸν, Μήτι δεινόν; Οὕτως τοίνυν οὐδὲ ἡ τοῦ θλου βίου λῆξις, καὶ παῦλα, καὶ μεταβολή.

κβ'. Τρέχει ἐπὶ τὸ σεαυτοῦ ἡγεμονικὸν καὶ τὸ τοῦ θλου, καὶ τὸ τούτου. Τὸ μὲν σεαυτοῦ, ἵνα νοῦν δικαῖκον αὐτὸ ποιήσης· τὸ δὲ τοῦ θλου, ἵνα συμμνημονεύσης τίνος μέρος εἶ· τὸ δὲ τούτου, ἵνα ἐπιστήσης, πότερον ἀγνοία ἢ γνώμη, καὶ ἄμα λογίσῃ, ὅτι συγγενές.

κγ'. Ὡςπερ αὐτὸς σὺ πολιτικοῦ συστήματος συμπληρωτικὸς εἶ, οὕτως καὶ πᾶσα πρᾶξις σου συμπληρωτικὴ ἔστω ζωῆς πολιτικῆς. Ἡτις ἐὰν οὖν πρᾶξις σου μὴ ἔχῃ τὴν ἀναφορὰν, εἴτε προσεχῶς, εἴτε πόρρωθεν, ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος, αὕτη διασπᾷ τὸν βίον, καὶ οὐκ εἴς ἕνα εἶναι, καὶ στασιώδης ἐστίν, ὥςπερ ἐν δήμῳ ὃ τὸ καθ' αὐτὸν μέρος διίστάμενος ἀπὸ τῆς τοιαύτης συμφωνίας.

κδ'. Παιδίων ὄργαι, καὶ παίγνια, καὶ πνευμάτια νεκροὺς βαστάζοντα, ὥστε ἐναργέστερον προσπεσεῖν τὸ τῆς Νεκυίας.

κε'. Ἴθι ἐπὶ τὴν ποιότητα τοῦ αἰτίου, καὶ ἀπὸ τοῦ ὠλικοῦ αὐτὸ περιγράφας θέασαι· εἴτα καὶ τὸν χρόνον περιόρισον, ὅσον πλείστον ὑφίστασθαι πέφυκε τούτο τὸ ἰδίως ποιόν.

κς'. Ἀνέλτης μυρία, διὰ τὸ μὴ ἀρκεῖσθαι τῷ σφῇ ἡγεμονικῷ, ποιοῦντι αὐτὰ ὅλα κατεσκευάζονται· ἀλλὰ ἄλως.

κζ'. Ὅταν ἄλλος φέγῃ σε, ἡ μισθῇ, ἡ τοιαῦτα τινα ἐκφωνῶσιν, ἔρχου ἐπὶ τὰ ψυχάρια αὐτῶν, διέλθε ἔσω, καὶ ἴδε, ποιοὶ τινές εἰσιν. Ὅψει, ὅτι οὐ δεῖ σε σπᾶσθαι, ἵνα τούτοις τίποτε περὶ σοῦ δοκῇ. Εὐνοεῖν μέντοι αὐτοῖς δεῖ· φύσει γὰρ φίλοι. Καὶ οἱ θεοὶ δὲ παντοίως αὐτοῖς βοηθοῦσι, δι' ὀνειρῶν, διὰ μαντείων, πρὸς ταῦτα μέντοι, πρὸς ἃ ἐκείνοι διαφέρονται.

κη'. Ταῦτά ἐστι τὰ τοῦ κόσμου ἐγκύκλια, ἄνω κάτω, ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. Καὶ ἤτοι ἐφ' ἑκάστον ὁρμᾷ ἡ τοῦ θλου διάνοια· ὅπερ εἴ ἐστιν, ἀποδέχου τὸ ἐκείνης ὁρμητὴν· ἢ ἀπαξ ὥρμησε, τὰ δὲ λοιπὰ κατ' ἐπακολούθησιν καὶ τί ἐν τίνι· τρόπον γάρ τινα ἄπομοι, ἢ ἁμερῇ· τὸ δὲ θλον, εἴτε θεός, εὐ ἔχει πάντα· εἴτε τὸ εἰκῇ, μὴ καὶ σὺ εἰκῇ. Ἦδη πάντα ἡμᾶς γῇ καλύψει· ἔπειτα καὶ αὕτη μεταβαλεῖ· κάκεινα εἰς ἄπειρον μεταβαλεῖ· καὶ πάλιν ἐκεῖνα εἰς ἄπειρον. Τὰς γὰρ ἐπικυματώσεις τῶν μεταβολῶν καὶ ἀλλοιώσεων ἐνθυμούμενός τις, καὶ τὸ τάχος, παντὸς θνητοῦ καταφρονήσεις.

κθ'. Χειμάρρους ἡ τῶν θλων αἰτία· πάντα φέρει. Ὡς εὐτέλῃ δὲ καὶ τὰ πολιτικὰ ταῦτα, καὶ, ὥς οἴεται, φιλοσόφως πρακτικὰ ἀνθρώπια! μυζῶν μεστά. Ἀνθρώπε, τίποτε; ποιήσον, δὲ νῦν ἡ φύσις ἀπαιτεῖ. Ὅρμησον, ἐὰν διδῶται, καὶ μὴ περιβλέπων, εἰ τις εἴσεται· μηδὲ τὴν Πλάτωνος πολιτείαν ἐλπίζε· ἀλλὰ ἀρχοῦ, εἰ τὸ βραχύτατον πρόεισι· καὶ τούτου αὐτοῦ τὴν ἐκχασιν, ὥς οὐ μικρὸν τί ἐστι, διανοοῦ. Δόγμα γὰρ αὐτῶν τίς

et cessationes deprehendis, te ipse interroga, « Numquid mali? » Sic igitur neque totius vitae cessatio et quies et mutatio.

22. Recurrito ad mentem et tuam ipsius et universi et hujus hominis; ad tuam, ut justitiae studiosam eam reddas; ad universi, ut recorderis, cujus sis pars; ad alterius, ut intelligas, num ignorantia sit an consilium, et simul cogites, esse tibi cognatam.

23. Ut tu ipse ad corpus quoddam civile complendum natus es, sic singulae actiones tuae ad vitam civilem complendam faciant. Quaecunque igitur actio tua nec propiorem nec remotiorem rationem ad communem illum finem habet, ea vitam tuam divellit, neque eam unam esse patitur, sed seditiosa est instar ejus, qui in populo suae factionis homines a tali consensu dirimit.

24. Puerorum rixae et ludicra, et animulae cadavera gestantes, ita ut vehementius nos afficiat illud Nexiās.

25. Accede ad qualitatem formae eamque a materia secretam contemplare: deinde longissimum tempus definito, quod res hujus singularis qualitatis per naturam suam durare possit.

26. Perpressus es innumerabilia idcirco, quod non eras contenta mente tua faciente ea, ad quae comparata est. Verum satis!

27. Ubi alii te reprehendunt aut oderunt aut tales contra te clamores tollunt, adi animulas eorum, penitus te intus in eas demitte, et vide, quales quidam sint. Videbis, non oportere te angi, ut illis nescio quae opinio de te sit. Bene tamen iis velle debes: natura enim amici estis. Quin etiam dii iis omni ratione consulunt, per somnia, per vaticinia, in iis tamen rebus, quae iis curae sunt.

28. Eadem sunt mundi vicissitudines in orbem redeuntēs sursum, deorsum, a saeculo in saeculum. Atque aut ad singula quaeque consilium capit universi mens; quod si est, excipe id, quod ex ejus consilio proficiscitur; aut semel consilium cepit, reliqua autem per consequentiam fiunt et unum* quodammodo conficiunt; aut atomi et corpora individua. Summa autem rei: si deus est, omnia bene habent; si omnia consilio carent, noli tu sine consilio agere. Jamjam terra nos omnes occultabit; mox et ipsa mutabitur. Et illa mutabuntur in infinitum, et rursus haec in infinitum. Nam si quis hos mutationum et vicissitudinum fluctus eorumque celeritatem consideraverit, omnia mortalia contemnet.

29. Torrens est rerum omnium natura: omnia rapit. Quam viles quoque civilis peritiae studiosi et, ut opinantur, ex philosophiae praescriptis negotia gerentes homunciones! quam plena muco! Mi homo, quid tandem? fac quod nunc natura abs te postulat. Aggredere rem, si tibi datur, neque circumspecte, an quis cogniturus sit; et noli sperare Platonis rempublicam, sed sufficiat tibi, si vel minimum res proedit, et cogita, hunc ipsum eventum non parvi quid esse. Decreta enim eorum quis mutare potest? sine horum autem

μεταβάλλει· χωρίς δὲ δογματικῶν μεταβολῶν τί ἄλλο, ἢ δουλεία στενόντων, καὶ πείθεσθαι προσποιουμένων· Ὑπαγε νῦν, καὶ Ἀλέξανδρον, καὶ Φίλιππον, καὶ Δημήτριον τὸν Φαληρέα μοι λέγε. Ὁφονται, εἰ εἶδον, τί ἡ κοινὴ φύσις ἤθελε, καὶ ἑαυτοὺς ἐπαιδαγωγῆσαν· εἰ δὲ ἐτραγώδησαν, οὐδεὶς με κατακέριξε μισεῖσθαι. Ἀπλοῦν ἐστὶ καὶ αἰδοῦμον τὸ φιλοσοφίας ἔργον· μὴ με ἀπαγε ἐπὶ σεμνοτυρίαν.

λ'. Ἀνωθεν ἐπιθεωρεῖν ἀγέλας μυρίας, καὶ τελετὰς μυρίας, καὶ πλοῦν παντοῖον ἐν χειμῶσι καὶ γαλήναις, καὶ διαφορὰς γινομένων, συγγινομένων, ἀπογινομένων. Ἐπινόει δὲ καὶ τὸν ὑπ' ἄλλων πάσαι βεβιωμένον βίον, καὶ τὸν μετὰ σε βιωθησόμενον, καὶ τὸν νῦν ἐν τοῖς βαρβάρους ἔθνεσι βιούμενον· καὶ ὅσοι μὲν οὐδὲ ὄνομά σου γινώσκουσιν, ὅσοι δὲ τάχιστα ἐπιλήθονται, ὅσοι δὲ, ἐπαίνοντες ἴσως νῦν σε, τάχιστα ψέξουσι· καὶ ὡς οὔτε ἡ μνήμη ἀξιολόγόν γε, οὔτε ἡ δόξα, οὔτε ἄλλο τι τὸ τύμπαν.

λα'. Ἀταρξία μὲν, περὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἐκτὸς αἰτίας συμβαίνοντα. Δικαιοσύνη δὲ, ἐν τοῖς παρὰ τὴν ἐκ σοῦ αἰτίαν ἐνεργουμένοις· τουτέστιν, δρῆμ καὶ πρᾶξις, καταλήγουσα ἐπ' αὐτὸ τὸ κοινωνικῶς πρᾶξαι, ὡς τοῦτο σοὶ κατὰ φύσιν ὄν.

λβ'. Πολλὰ περισσὰ περιελεῖν τῶν ἐνοχλούντων σοὶ δύνασαι, ὅλα ἐπὶ τῇ ὑπολήψει σου κείμενα· καὶ πολλὰν εὐρυχωρίαν περιποιήσεις ἡδὴ σεαυτῷ, τῷ τὸν ὅλον κόσμον περιεληφέναι τῇ γνώμῃ, καὶ τὸν αἰῶνα αἰῶνα περινοεῖν, καὶ τὴν τοῦ κατὰ μέρος ἐκάστου πράγματος ταχέϊαν μεταβολὴν ἐπινοεῖν, ὡς βραχὺ μὲν τὸ ἀπὸ γενέσεως μέχρι διαλύσεως, ἀγανὲς δὲ τὸ πρὸ τῆς γενέσεως, ὡς καὶ τὸ μετὰ τὴν διάλυσιν ὁμοίως ἀπειρον.

λγ'. Πάντα, ὅσα ὀρέξ, τάχιστα φηραθήσεται καὶ οἱ φηριζόμενα αὐτὰ ἐπιδόντες, τάχιστα καὶ αὐτοὶ φηραθήσονται. Καὶ ὁ ἐσχατόγηρος ἀποθανὼν εἰς ἴσον καταστήσεται τῷ προώρῳ.

λδ'. Τίνα τὰ ἡγεμονικὰ τούτων, καὶ περὶ ὅσα ἐσπουδάκασι, καὶ δι' ὅσα φιλοῦσι καὶ τιμῶσι! Ἑμνὰ νόμιζε βλέπειν τὰ ψυχάρια αὐτῶν. Ὅτε δοκοῦσι βλάπτειν φέγοντες, ἢ ὠφελεῖν ἐξυμνοῦντες, ὅση οἴησις!

λε'. Ἡ ἀποβολὴ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ μεταβολή. Τούτῳ δὲ χαίρει ἡ τῶν ὅλων φύσις, καθ' ἣν πάντα καλῶς γίνεταί, (καὶ) ἐξ αἰῶνος ὁμοειδῶς ἐγίνετο, καὶ εἰς ἀπειρον τοιαῦθ' ἔτερα ἐσται. Τί οὖν λέγεις; ὅτι ἐγίνετο τε πάντα, καὶ πάντα αἰεὶ κακῶς ἐσται, καὶ οὐδεμία ἄρα δύναμις ἐν τοσούτοις θεοῖς ἐξευρέθη ποτὲ ἢ διορθώσουσα ταῦτα, ἀλλὰ κατακέριται ὁ κόσμος ἐν ἀδιαλείπτους κακοῖς συνέχεσθαι;

λς'. Τὸ σαπρὸν τῆς ἐκάστῃ ὑποκειμένης ὕλης, ὕδωρ, κόνις, δαστάρια, γράσος· ἢ πάλιν, πῦρ καὶ γῆς τὰ μάρμαρα· καὶ ὑποστάθμια δὲ χρυσός, δὲ ἄργυρος· καὶ τριχία ἢ ἐσθῆς· καὶ αἷμα ἢ πορφύρα· καὶ τὰ ἄλλα πάντα τοιαῦτα. Καὶ τὸ πνευματικὸν δὲ ἄλλο τοιοῦτον, ἐκ τούτων εἰς ταῦτα μεταβάλλων.

λζ'. Ἄλις τοῦ ἀθλήου βίου, καὶ γογγυσμοῦ, καὶ π-

mutatione, quid aliud, quam servitus ingemiscuntium et persuasum habere simulantium? I nunc, et Alexandrum, Philippum, Demetrium Phalereum mihi narra! Viderint, an, quid natura communis vellet, intellexerint et se ipsi sub disciplina tenuerint. Si vero tragicorum more egerunt, nemo me, ut eos imitarer, damnavit. Simplex est et verecundum philosophiae opus: noli me ad fastum gravitate tectum abducere.

30. E superiore loco intueri greges innumerabiles, caerimonias innumerabiles et navigationis genus omne in tempestatibus et maris tranquillitate, et rerum praeteritarum, praesentium et decedentium differentias. Contemplare vero etiam vitam dudum sub aliis transactam, et post te transigendam eamque, quae nunc in barbaris gentibus degitur, et quam multi sint, qui ne nomen quidem tuum norint, quam multi, qui ejus mox obliviscuntur, quam multi, qui quum nunc fortasse te laudent, mox vituperaturi sint, atque nec memoriam, nec gloriam neque aliud quidvis ullius pretii esse.

31. Tranquillitas mentis in iis, quae ab externa causa profiscuntur. Justitia in iis actionibus, quarum tu ipse es in causa, hoc est, agendi impetus et actio, quibus hic tantum finis propositus est, ut id, quod societati prosit, facias, ut quod naturae tuae consentaneum sit.

32. Ex iis, quae tibi molestiam creant, multa supervacanea tollere potes, quippe quae tota in opinione tua sita sint: atque amplum liberumque spatium tibi comparabis, si totum mundum mente complexus fueris et aeternum aevum consideraveris et singulatim celerrimam omnium rerum mutationem contemplatus fueris, quam breve sit inter ortum et dissolutionem temporis spatium, quam imensum contra, quod ortum praecessit, quam infinitum pariter id, quod dissolutionem sequetur.

33. Omnia, quae vides, brevi corrumpuntur, et haec qui corrumpi vident, et ipsi brevi corrumpuntur, et qui extrema confectus senectute moritur, in idem redigetur cum eo, qui immaturus obiit.

34. Quales sunt horum mentes! quibus rebus studuerunt, quas ob causas diligunt et colunt! Nudas eorum animulas intueri adsuesce. Quando vel vituperando nocere vel laudando prodesse sibi videntur, quanta opinatio!

35. Amissio nihil aliud est, nisi mutatio. Hac autem gaudet universi natura, secundum quam omnia bene fiunt, ab aeterno eadem ratione facta sunt et in infinitum alia ejusdem generis erunt. Quid igitur dicis? Omnia facta esse, omniaque semper futura esse male, et nullam in tot diis unquam facultatem esse repertam, quae ea corrigeret, sed mundum ejus infelicitatis damnatum esse, ut perpetuis malis affligatur?

36. Putredo materiae cuique rei substratae: aqua, pulvis, ossicula, faeces: rursus calli terrae, marmora; aurum et argentum, faeces; pili, vestis; sanguis, purpura; et reliqua omnia ejusdem generis. Etiam animula aliud ejusmodi, ex aliis in alia transiens.

37. Jam satis miserae vitae est et mormurationis et scurri-

θηκισμού. Τί ταράσῃ; τί τούτων καινόν; τί σε ἐξίστασι; τὸ αἷτιον; ἴδε αὐτό. Ἀλλ' ἡ ὕλη; ἴδε αὐτήν. Ἐξὼ δὲ τούτων οὐδὲν ἔστιν· ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς ἦδη ποτὲ ἀπλούστερος καὶ χρηστότερος γένου. Ἴσον τὸ ἑκατὸν ἔτεσι καὶ τὸ τρισὶ ταῦτα ἱστορῆσαι.

λη'. Εἰ μὲν ἤμαρτεν, ἐκεῖ τὸ κακόν. Τάχα δ' οὐχ ἤμαρτεν.

λθ'. Ἦτοι ἀπὸ μιᾶς πηγῆς νοεῖς πάντα, ὡς ἐνὶ σώματι, ἐπισυμβαίνει, καὶ οὐ δεῖ τὸ μέρος τοῖς ὑπὲρ τοῦ ὅλου γινόμενοις μέφεσθαι· ἢ άτομοι, καὶ οὐδὲν ἄλλο, ἢ κυκεὼν καὶ σκεδάσμος. Τί οὖν ταράσῃ; Τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις. Τέθνηκας, ἐφθαρσαι, ὑποκρίνη, τετηρίωσαι, συναγελάξῃ, βόσκη;

μ'. Ἦτοι οὐδὲν δύνανται οἱ θεοὶ, ἢ δύνανται. Εἰ μὲν οὖν μὴ δύνανται, τί εὐχῃ; εἰ δὲ δύνανται, διὰ τί οὐχὶ μάλλον εὐχῇ διδόναι αὐτοὺς τὸ μῆτε φοβεῖσθαι τὴν τούτων, μῆτε ἐπιθυμεῖν τινος τούτων, μῆτε λυπεῖσθαι ἐπὶ τινὶ τούτων μάλλον, ἢ περὶ τὸ μὴ παρῆναι τι τούτων, ἢ τὸ παρῆναι; πάντως γάρ, εἰ δύνανται συνεργεῖν ἀνθρώποις, καὶ εἰς ταῦτα δύνανται συνεργεῖν. Ἀλλὰ ἰσως ἔρεῖς, ὅτι «Ἐπ' ἐμοὶ αὐτὰ οἱ θεοὶ ἐποίησαν.» Εἴτα, οὐ κρεῖσσον χρῆσθαι τοῖς ἐπὶ σοὶ μετ' ἐλευθερίας, ἢ διαφέρεισθαι πρὸς τὰ μὴ ἐπὶ σοὶ μετὰ δουλείας καὶ ταπεινότητος; τίς δέ σοι εἶπεν, ὅτι οὐχὶ καὶ εἰς τὰ ἐφ' ἡμῖν οἱ θεοὶ συλλαμβάνουσιν; Ἀρξαι γοῦν περὶ τούτων εὐχεσθαι, καὶ ὄψει. Οὗτος εὐχεται· Πῶς κοιμηθῶ μὲν ἑκείνης! σύ· Πῶς μὴ ἐπιθυμήσω τοῦ κοιμηθῆναι μετ' ἑκείνης! Ἄλλος· Πῶς στερηθῶ ἑκείνου! σύ· Πῶς μὴ χρῆζω τοῦ στερηθῆναι! Ἄλλος· Πῶς μὴ ἀποβάλω τὸ τεκνίον! σύ· Πῶς μὴ φοβηθῶ ἀποβαλεῖν! Ὁλως (δὲ) ὧδε ἐπίτρεψον τὰς εὐχάς, καὶ θεωρεῖ, τί γίνεται.

μα'. Ὁ Ἐπίκουρος λέγει, ὅτι ἐν τῇ νόσῳ οὐκ ἦσαν μοι αἱ ὁμιλῖαι περὶ τῶν τοῦ σώματός μου παθῶν, οὐδὲ πρὸς τοὺς εἰσιόντας τοιαῦτα τινα, φησὶν, ἐλάουν· ἀλλὰ τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν διετέλουν, καὶ πρὸς αὐτῶν τούτῳ ὦν, πῶς ἡ διάνοια συμεταλαμβάνουσα τῶν ἐν τῷ σαρκιδίῳ τοιούτων κινήσεων ἀταραχτῇ, τὸ ἴδιον ἀγαθὸν τηροῦσα. Οὐδὲ τοῖς ἱατροῖς ἐμπαρεῖχον, φησὶ, καταφρυάττεσθαι, ὥς τι ποιῶσιν, ἀλλ' ὁ βίος ἤγετο εὖ καὶ καλῶς. Ταῦτα οὖν ἔχειν, ἐν νόσῳ, ἐν νοσῆς, καὶ ἐν ἄλλῃ τινὶ περιστάσει· τὸ γὰρ μὴ ἀφίστασθαι φιλοσοφίας ἐν οἷς δῆποτε τοῖς προσπίπτουσι, μὴδὲ τῷ ἰδιώτῃ καὶ ἀφυσιολόγῳ συμπλῦραεῖν, πάσης αἰρέσεως κοινόν, πρὸς μόνῳ (δὲ) νῦν τῷ πρασσομένῳ εἶναι, καὶ τῷ ὀργάνῳ, δι' οὗ πράσσει.

μβ'. Ὅταν τινος ἀνασχυντία προσκόπτης, εὐθὺς πυνθάνου σεαυτοῦ, δύνανται οὖν ἐν τῷ κόσμῳ ἀνασχυντοὶ μὴ εἶναι; οὐ δύνανται. Μὴ οὖν ἀπαίτει τὸ ἀδύνατον. Εἰς γὰρ καὶ οὗτός ἐστιν ἑκείνων τῶν ἀνασχυντῶν, ὅς ἀνάγκη ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ πανούργου, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀπίστου, καὶ παντὸς τοῦ ὀτιοῦν ἀμαρτάνοντος, ἔστω σοι πρόχειρον. Ἄμα γὰρ τῷ ὑπομνησθῆναι, ὅτι τὸ γένος τῶν τοιούτων ἀδύνατον ἐστὶ μὴ ὑπάρχειν, εὐμενέστερος ἔσῃ πρὸς

litatis! Quid perturbaris? quid in his novi? Quid te percellit? num forma? vide eam! num materia? vide eam! Præter has autem nihil est. Quin etiam erga deos fac tandem aliquando simplicior fias ac melior. Perinde est centum ac tribus annis hæc contemplari.

38. Si quis peccavit, ibi malum est; fortasse tamen non peccavit.

39. Vel ab una mente, quasi fonte communi, tanquam uni corpori, eveniunt omnia, nec par est, partem queri de iis, quæ in commodum totius eveniunt, vel atomi et nihil aliud nisi confusio et dissipatio fortuita. Quid igitur perturbaris? Menti * dic: Mortua es, corrupta es, simulas, efferata es, pecudis more congregderis et pascaris.

40. Aut nihil possunt dii aut possunt. Si igitur nihil possunt, cur precaris? si possunt, cur non potius eos precibus rogas, ut tibi dent, ne quid horum extimescas aut cupias neque tali re doleas, quam ut horum aliquid vel absit vel adsit? Omnino enim, si hominibus auxilium præstare possunt, in talibus quoque id possunt. Verum fortasse dices: «Hæc dii in mea potestate posuere.» Itane vero præstat, iis, quæ tui sunt arbitrii, cum libertate uti, quam ea, quæ tui arbitrii non sunt, animo servili et aljecto curare? Quis tamen tibi dixit, deos nobis non ad ea quoque, quæ in nostra potestate sunt, opem ferre? Hæc igitur ab iis precari incipe, et videbis. Alius precatur: utinam mihi contingat concubitus cum illa! Tu: utinam non appetam illius concubitum! Alius: utinam eo priver! Tu: utinam non opus habeam eo privari! Alius: utinam filiolium non amittam! Tu: utinam non metuum amittere! Huc omnino verte vota tua, et vide, quid futurum sit.

41. Epicurus, Quum ægrotarem, inquit, non sermones mihi erant cum iis, qui me invisebant, de corporis affectionibus neque de rebus istiusmodi cum iis, ait, colloquebar; sed perpetuo ea, quæ cepta erant, de natura rerum disserebam, et in eo ipso occupatus eram, quomodo mens, quamquam istiusmodi in corpusculo motuum particeps, tamen, suum bonum servans, imperturbata staret; neque medicis, inquit, occasionem præbebam sese jactandi, quasi magni quid facerent, sed vita et bene et beate agebatur. Eadem, quæ ille, *tu quoque fac* in morbo, cum ægrotas, et in quacunque alia molestia: nam a philosophia non deficere neque cum indocto et naturæ rerum ignaro garrire, id omnibus philosophorum sectis commune est, sed in ea tantum re, quæ nunc in manibus est, occupari atque instrumento, quo hæc res perficitur.

42. Quam alicujus impudentia offenderis, statim te interroga, «fierine igitur potest, ut in mundo non sint impudentes?» non potest. Noli ergo postulare, quod fieri nequit: nam hic quoque unus est illorum impudentium, quos in mundo esse necesse est. Idem vero et de versuto et infido et quolibet vitioso in promptu tibi sit; simulatque enim recordatus fueris, fieri non posse, quin talium hominum genus sit, singulis eorum te æquiores præbebis. Utili-

τοὺς καθ' ἓνα. Εὐχρηστον δὲ χάκεϊνο εὐθὺς ἔννοεῖν, τὴν ἔδωκεν ἡ φύσις τῷ ἀνθρώπῳ ἀρετὴν πρὸς τοῦτο τὸ ἀμάρτημα. Ἔδωκε γάρ, ὡς ἀντιφάρμακον, πρὸς μὲν τὸν ὀγνώμονα τὴν πραότητα, πρὸς δὲ ἄλλον ἄλλην τινὰ δύναμιν. Ὅλοις δὲ ἔξεστί σοι μεταδιδάσκειν τὸν πεπλανημένον· πᾶς γάρ ὁ ἀμαρτάνων ἀρχιμαρτάνει τοῦ προκειμένου, καὶ πεπλάνηται. Τί δὲ καὶ βέβλαψαι; εὐρήσεις γὰρ μηδένα τούτων, πρὸς οὓς καὶ παροξύνῃ, πεποιηκότα τι τοιούτου, ἐξ οὗ ἡ διάνοιά σου χείρων ἐμελλε γενήσεσθαι· τὸ δὲ καχὸν σου καὶ τὸ βλαβερὸν ἐνταῦθα πᾶσαν τὴν ὑπόστασιν ἔχει. Τί δὲ καχὸν ἢ ξένον γέγονεν, εἰ ὁ ἀπαίδευτος τὰ τοῦ ἀπαίδετου πράσσει; ὅρα, μὴ σεαυτῷ μᾶλλον ἐγκαλεῖν ὀφείλῃς, ὅτι οὐ προσεδόκησας τούτον τοῦτο ἀμαρτήσεσθαι. Σὺ γὰρ καὶ ἀφορμὰς ἐκ τοῦ λόγου εἶχες πρὸς τὸ ἐνθυμηθῆναι, ὅτι εἰκὸς ἐστὶ τούτον τοῦτο ἀμαρτήσεσθαι, καὶ ὁμῶς ἐπιλαθόμενος θαυμάζεις, εἰ ἡμάρτηκε. Μάλιστα δὲ, ὅταν ὡς ἀπίστῳ, ἢ ἀχαρίστῳ μέμῃ, εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέψῃς. Προδῆλως γὰρ σὺν τῷ ἀμάρτημα, εἴτε περὶ τοῦ τοιαύτου (τὴν) διάθεσιν ἔχοντος ἐπίστευσας, ὅτι τὴν πίστιν φυλάττει, εἴτε τὴν χάριν διδούς, μὴ καταληκτικῶς ἔδωκας, μηδὲ ὥστε ἐξ αὐτῆς τῆς σῆς πράξεως εὐθὺς ἀπειληφέναι πάντα τὸν καρπὸν. Τί γὰρ πλέον θέλεις εὖ ποιήσας ἀνθρώπον; οὐκ ἀρκῇ τούτῳ, ὅτι κατὰ φύσιν τὴν σὴν τι ἐπραξας, ἀλλὰ τούτου μισθὸν ζητεῖς; ὡς εἰ ὁ ὀφθαλμὸς ἀμοιβὴν ἀπῆτει, ὅτι βλέπει, ἢ οἱ πόδες, ὅτι βαδίζουσιν. Ὡς περ γὰρ ταῦτα πρὸς τὸδε τι γέγονεν, ἅπερ κατὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν ἐνεργοῦντα ἀπέχει τὸ ἴδιον· οὕτως καὶ ὁ ἀνθρώπος εὐεργετικὸς πεφυκὼς, ὁπόταν τι εὐεργετικὸν, ἢ ἄλλως εἰς τὰ μέσα συνεργητικὸν πράξῃ, πεποιήκε, πρὸς δὲ κατεσκευάσται, καὶ ἔχει τὸ ἑαυτοῦ.

BIBAION I.

α'. Ἔσῃ ποτὲ ἄρ', ὧ ψυχῇ, ἀγαθῇ, καὶ ἀπλῇ, καὶ μία, καὶ γυμνῇ, φανερωτέρα τοῦ περικειμένου σοι σώματος; γέυσῃ ποτὲ ἄρα τῆς φιλητικῆς καὶ στερετικῆς διαθέσεως; Ἔσῃ ποτὲ ἄρα πλήρης, καὶ ἀνενδεής, καὶ οὐδὲν ἐπιποθοῦσα, οὐδὲ ἐπιθυμοῦσα οὐδενός, οὔτε ἐμφύχου, οὔτε ἀψύχου, πρὸς ἡδονῶν ἀπολαύσεις; οὐδὲ χρόνου, ἐν ᾧ ἐπὶ μακρότερον ἀπολαύσεις; οὐδὲ τόπου ἢ χώρας, ἢ ἀέρων εὐκαιρίας, οὐδὲ ἀνθρώπων εὐαρμοστίας; Ἀλλὰ ἀρκεσθήσῃ τῇ παρουσίᾳ καταστάσει, καὶ ἡσθήσῃ τοῖς παροῦσι πᾶσι, καὶ συμπεύσεις σεαυτὴν, ὅτι πάντα σοι παρέστι, πάντα σοι εὖ ἔχει, καὶ παρὰ τῶν θεῶν παρέστι, καὶ εὖ ἔξει, ὅσα φίλον αὐτοῖς, καὶ ὅσα μέλλουσι δώσειν ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ τελείου ζώου, τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ δικαίου, καὶ καλοῦ, καὶ γεννώντος πάντα καὶ συνέχοντος, καὶ περιέχοντος, καὶ περιλαμβάνοντος διαλυόμενα εἰς γένεσιν ἑτέρων ὁμοίων; Ἔσῃ ποτὲ ἄρα τοιαύτη, ὅα θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις οὕτω συμπολιτεύεσθαι, ὡς μήτε μέμψεσθαι τι αὐτοῖς, μήτε καταγινώσκεσθαι ὑπ' αὐτῶν;

β'. Παρατήρει, τί σου ἡ φύσις ἐπιζητεῖ, ὡς ὑπὸ

vero etiam illud est, statim cogitare, quam natura homini virtutem dederit contra hoc peccatum; nam dedit, tanquam remedium, contra ingratum mansuetudinem, contra alium aliam quandam facultatem. Omnino autem tibi licet, meliora edocere eum, qui deceptus est; quisquis enim peccat, a fine sibi proposito aberrat et deceptus est. Quidnam vero damni tibi illatum est? neminem enim eorum, quibus irascaris, quidquam fecisse reperies, quo mens tua pejor reddatur; atque in eo tamen omne malum ac damnum tuum consistit. Quid vero novi aut insoliti fit, ubi indoctus id, quod indocti est, facit. Vide, ne potius te ipsum reprehendere debeas, qui non exspectaveris, fore, ut is hoc peccatum committeret? Nam tu, quamquam ratione nactus eras occasiones cogitandi, credibile esse, hunc ita esse peccaturum, tamen ejus oblitus eum deliquisse miraris. Potissimum autem, ubi aliquem ut infidum aut ingratum accusas, in te ipsum descende. Manifesto enim peccatum tuum est, sive, quoniam hominem ita affectum fidem tibi servaturum esse credidisti, sive, quoniam, beneficium quum dares, non simpliciter dedisti, nec tanquam qui ex ipsa actione omnem ejus fructum perciperes. Quid vero, beneficio in alterum collato, plus requiris? nonne sufficit tibi, quod naturæ tuæ convenienter aliquid egisti, sed hujus mercedem postulas? perinde atque si oculus idcirco, quod videt, mercedem postularet, aut pedes, quod ambulant. Quemadmodum enim hæc facta sunt ad munus aliquod, quo quum pro naturæ suæ conditione funguntur, habent, quod ipsorum est: sic etiam homo, utpote ad bene faciendum natus, si in alios beneficium contulit, aut iisdem auxilium præstitit in rebus mediis, fecit id, ad quod natus est, et, quod suum est, obtinuit.

LIBER X.

1. Erisne tandem aliquando, mi anime, bonus, et simplex, et unus, et nudus, et corpore, quod te circumdat, perucidior? gustabisne tandem affectionem ad amorem et pietatem proclivem? Erisne tandem plenus et nullius rei indigens et nihil ulterius desiderans, nihili amplius appetens neque animati neque inanimati, quo voluptatibus fruaris? nec temporis, in quo diutius fruaris, nec loci aut regionis aut blandæ aeris * temperiei, aut hominum consensus? sed ea, quæ nunc est, conditione contentus delectaberis præsentibus ac persuasum habebis, omnia (quæ) tibi adsunt, bene tibi habere et a diis profecta esse et bene habitura esse, quæcunque illis visa erunt et quæcunque daturi sunt ad salutem illius vivæ naturæ perfectæ et bonæ et justæ et honestæ et omnia gignentis et continentis et ambientis et complectentis, quæ, ut alia similia inde oriantur, dissolvuntur? Erisne tandem talis, qui cum diis hominibusque in tali societatis communione vivas, ut neque quidquam in iis reprehendas neque ab iis condemneris?

2. Observa, quid natura tua requirat, qualenus natura

φύσεως μόνον διοικουμένου· εἴτα ποιεῖ αὐτὸ καὶ προσ-
ῖεσο, εἰ μὴ γέρον μέλλει διατίθεσθαι σου ἢ ὡς ζώου
φύσις. Ἐξῆς δὲ παρατηρητέον, τί ἐπιζητεῖ σου ἢ ὡς
ζώου φύσις. Καὶ πᾶν τοῦτο παραληπτέον, εἰ μὴ γέ-
ρον μέλλει διατίθεσθαι ἢ ὡς ζώου λογικοῦ φύσις. Ἔστι
δὲ τὸ λογικὸν εὐθὺς καὶ πολιτικόν. Τούτοις δὴ κανόνες
χρῶμενος, μηδὲν περιεργάζου.

γ'. Πᾶν τὸ συμβαῖνον ἤτοι οὕτως συμβαίνει, ὡς
πέφυκας αὐτὸ φέρειν, ἢ ὡς οὐ πέφυκας αὐτὸ φέρειν.
Εἰ μὲν οὖν συμβαίνει σοι, ὡς πέφυκας φέρειν, μὴ δυσ-
χέραине· ἀλλ' ὡς πέφυκας, φέρε. Εἰ δὲ, ὡς μὴ πέ-
φυκας φέρειν, μὴ δυσχέραине· φθαρήσεται γὰρ σε ἀπα-
ναλῶσαν. Μένειν σοι μέντοι, ὅτι πέφυκας φέρειν πᾶν,
περὶ οὗ ἐπὶ τῇ ὑπολήψει ἐστὶ τῇ σῇ, φορητὸν καὶ ἀνε-
κτὸν αὐτὸ ποιῆσαι, κατὰ φαντασίαν τοῦ συμζέρειν, ἢ
καθῆκεν σεαυτῷ τοῦτο ποιεῖν.

δ'. Εἰ μὲν σφάλλεται, διδάσκειν εὐμενῶς, καὶ τὸ
παρορώμενον δεικνύναι. Εἰ δὲ ἀδυνατεῖς, σεαυτὸν
αἰτιᾶσθαι, ἢ μηδὲ σεαυτὸν.

ε'. Ὅτι ἂν σοι συμβαίῃ, τοῦτό σοι ἐξ αἰῶνος
προκατεσκευάζετο· καὶ ἢ ἐπιπολοῖ τῶν αἰτίων συνέ-
κλωθε τὴν τε σὴν ὑπόστασιν ἐξ αἰδίου, καὶ τὴν τούτου
σύμβασιν.

ς'. Εἴτε ἄτομοι, εἴτε φύσις, πρῶτον κείσθω, ὅτι
μέρος εἰμὶ τοῦ ὅλου, ὑπὸ φύσεως διοικουμένου· ἔπειτα,
ὅτι ἔχω πως οἰκειῶς πρὸς τὰ ὁμογενῆ μέρη. Τούτων
γὰρ μεμνημένος, καθότι μὲν μέρος εἰμὶ, οὐδενὶ δυσα-
ρεστήσω τῶν ἐκ τοῦ ὅλου ἀπονεμομένων· οὐδὲν γὰρ
βλαβερὸν τῷ μέρει, ὃ τῷ ὅλῳ συμφέρει. Οὐ γὰρ ἔχει
τὸ ὅλον, ὃ μὴ συμφέρει ἑαυτῷ· πασῶν μὲν φύσεων
κοινὸν ἔχουσιν τοῦτο, τῆς δὲ τοῦ κόσμου προσειλη-
φύκας τὸ μηδὲ ὑπὸ τινος ἔξωθεν αἰτίας ἀναγκάζεσθαι
βλαβερὸν τι ἑαυτῇ γενεῇ. Κατὰ μὲν δὴ τὸ μεμνη-
σθαι, ὅτι μέρος εἰμὶ ὅλου τοῦ τοιούτου, εὐαρεστήσω
παντὶ τῷ ἀποβαίνοντι. Καθόσον δὲ ἔχω πως οἰκειῶς
πρὸς τὰ ὁμογενῆ μέρη, οὐδὲν πράξω ἀκοινωνήτον· μά-
λλον δὲ στοχάσομαι τῶν ὁμογενῶν, καὶ πρὸς τὸ κοινῇ
συμζέρον πᾶσαν ὁρμὴν ἑμαυτοῦ ἄξω, καὶ ἀπὸ τούναν-
τιον ἀπάξω. Τούτων δὲ ὅλως περαινομένων, ἀνάγκη
τὸν βίον εὐροεῖν· ὡς ἂν καὶ πολίτου βίον εὐρουν ἐπινοή-
σειας, προϊόντος διὰ πράξεων τοῖς πολιταῖς λυσitelῶν,
καὶ ὅπερ ἂν ἡ πόλις ἀπονέμῃ, τοῦτο ἀσπαζομένου.

ζ'. Τοῖς μέρεσι τοῦ ὅλου, ὅσα φύσει περιέχεται ὑπὸ
τοῦ κόσμου, ἀνάγκη φθιρεῖσθαι· λεγέσθω δὲ τοῦτο ση-
μαντικῶς τοῦ ἀλλοιούσθαι· εἰ δὲ φύσει κακὸν τε καὶ
ἀναγκαῖόν ἐστι τοῦτο αὐτοῖς, οὐκ ἂν τὸ ὅλον καλῶς
διεξάγοιτο, τῶν μερῶν εἰς ἀλλοτριώσιν ὄντων, καὶ
πρὸς τὸ φθιρεῖσθαι διαφόρος κατεσκευασμένων. Πό-
τερον γὰρ ἐπεχείρησεν ἡ φύσις αὐτῇ τὰ ἑαυτῆς μέρη
κακοῦν, καὶ περιποτικὰ τῷ κακῷ, καὶ ἐξ ἀνάγκης
ἐμπτωτα εἰς τὸ κακὸν ποιεῖν, ἢ ἔλαθεν αὐτὴν τοιαύ-
την γενόμενα; ἀμφοτέρω γὰρ ἀπίθανον. Εἰ δὲ τις,
καὶ ἀγόμενος τῆς φύσεως, κατὰ τὸ πεφυκέναι ταῦτα
ἐξηγοῖτο, καὶ ὡς γελοῖον, ἅμα μὲν φάναι πεφυκέναι τὰ

tantum regitur : id deinde fac et admitte, nisi natura tua,
qua animal es, eo deterius se habitura sit. Deinceps ob-
servandum, quid natura tua, qua animal es, requirat.
Atque id omne admittendum, nisi natura tua, qua animal
es ratione praeditum, eo deterius se habitura sit. Quod
autem naturae, idem quoque civitati convenit. His jam
regulis utens ne ulla in re curiosius agas.

3. Quidquid contingit, ita contingit, ut tu id ferre natus
es, aut ut non natus es id ferre. Quod si tibi contingit, ut
natus es ferre, noli indignari, sed, ut natus es, perfer; sin,
ut non natus es ferre, noli gravari; peribit enim quum te
consumpserit. Memento tamen, te natum esse ad quidvis
ferendum, quod ut tolerabile facias, in tua opinione situm
est, si cogitaveris, id tibi conducere aut tui esse officii, ut
id facias.

4. Si quis fallitur, benevole eum doce et errorem indica.
Si non potes, te culpa ipsum, aut ne te ipsum quidem.

5. Quidquid tibi contingit, id tibi ab aeterno destinatum
erat, et complexa causarum series ab infinito hoc conjun-
xerat, ut et tu esses et hoc tibi contingeret.

6. Sive atomi, sive natura, primum positum sit, me par-
tem esse universi a natura administrati; deinde, me fami-
liari quadam ratione cum partibus ejusdem generis conjun-
ctum esse. Horum enim memor, quatenus pars sum, nihil
aegre feram eorum, quae mihi ab universo tributa sunt;
nihil enim parti nocet, quod universo prodest. Non enim
habet quidquam universum, quod ei non prosit, quum et
omnes naturae id commune habeant, et praeterea universi
natura id acceperit, ut non ab ulla causa externa cogatur ad
id gignendum, quod ipsi noceat. Itaque quatenus recor-
dabor, me hujusmodi universi partem esse, quidquid obti-
gerit, id gratum acceptumque habebō. Quatenus autem
familiari quadam ratione cum partibus ejusdem generis
conjunctus sum, nihil faciam communioni contrarium, sed
consulam cognatis et omnem conatum ad id, quod societati
communi prosit, dirigam et a contrario avertam. His ita
peractis, vita prospere mihi fluat necesse est, quemadmo-
dum vitam illius civis prospere fluere existimaris, qui per
actiones civibus utiles procedit, et quodcunque civitas ei
tribuat, libenter amplectitur.

7. Partibus universi iis omnibus, quae natura tantum in
mundo continentur, necesse est corrumpi. Dixeri sic ad
graviter significandum « aliud atque aliud fieri. » Si autem
natura et malum et necessarium iis hoc esset, universum
non bene regeretur, partibus ejus in aliud atque aliud trans-
euntibus et ad corrumpendum varia ratione comparatis.
Utrum vero natura ipsa consilium cepit, partibus suis da-
mnum inferendi easque tales efficiendi, ut et fortuito et ex
necessitate in malum incidant, an eam latuit, tales eas fa-
ctas esse? utrumque enim incredibile. Quod si quis, etiam
nulla naturae ratione habita, id inde explicaret, quod haec
semel ita comparatae essent, vel sic ridiculum foret dicere,

μέρη τοῦ θλου μεταβάλλειν, ἅμα δὲ ὡς ἐπὶ τινι τῶν παρὰ φύσιν συμβαινόντων θαυμάζειν, ἢ δυσχεραίνειν, ἄλλως τε καὶ τῆς διαλύσεως εἰς ταῦτα γινομένης, ἐξ ὧν ἕκαστον συνίσταται. Ἦτοι γὰρ σκεδασμὸς στοιχείων, ἐξ ὧν συνεκρίθη, ἢ τροπή, τοῦ μὲν στερεμνίου εἰς τὸ γεῶδες, τοῦ δὲ πνευματικοῦ εἰς τὸ ἀερῶδες· ὥστε καὶ ταῦτα ἀναληφθῆναι εἰς τὸν τοῦ θλου λόγον, εἴτε κατὰ περίουδον ἐκπυρουμένου, εἴτε αἰδίοις ἀμοιβαῖς ἀνανευμένου. Καὶ τὸ στερέμνιον δὲ, καὶ τὸ πνευματικὸν μὴ φαντάζου τὸ ἀπὸ τῆς γενέσεως. Πᾶν γὰρ τοῦτο ἐγθές καὶ τρίτην ἡμέραν ἐκ τῶν σιτίων καὶ τοῦ ἐλχομένου ἀέρος τὴν ἐπιβρότην ἔλαβεν. Τοῦτο οὖν, δ' ἔλαβε, μεταβάλλει, οὐχ ὅ ἡ μήτηρ ἔτεκεν. Ὑπόθου δ', ὅτι ἐκείνῳ σε λίαν προσπλέκει τοῖ ἰδίως ποιῶ, οὐδὲν ὄντι οἶμαι πρὸς τὸ νῦν λεγόμενον.

η'. Ὀνόματα θέμενος σαυτῷ ταῦτα, ἀγαθὸς, αἰδήμων, ἀληθής, ἔμφρων, σύμφρων, ὑπέρφρων, πρόσεχε, μήποτε μετονομάξῃ· κὰν ἀπολλύης ταῦτα τὰ ὀνόματα, ταχέως ἐπάνει ἐπ' αὐτά. Μέννησο δὲ, ὅτι τὸ μὲν ἔμφρων ἐβούλετό σοι σημαίνειν τὴν ἐφ' ἕκαστα διαληπτικὴν ἐπίστασιν, καὶ τὸ ἀπαρενθύμητον· τὸ δὲ σύμφρων, τὴν ἐκούσιον ἀπόδεξιν τῶν ὑπὸ τῆς κοινῆς φύσεως ἀπονεμομένων· τὸ δὲ ὑπέρφρων, τὴν ὑπέρτασιν τοῦ φρονούουτος μορίου ὑπὲρ λείαν ἢ τραχεῖαν κίνησιν τῆς σαρκὸς, καὶ τὸ δοξάριον, καὶ τὸν θάνατον, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ἐὰν οὖν διατηρῇς σεαυτὸν ἐν τοῦτοις τοῖς ὀνόμασι, μὴ γλιγόμενος τοῦ ὑπ' ἄλλων κατὰ ταῦτα ὀνομάζεσθαι, ἔσθι ἕτερος, καὶ εἰς βίον εἰσελεύσῃ ἕτερον. Τὸ γὰρ ἐτι τοιοῦτον εἶναι, οἷος μέχρι νῦν γέγονας, καὶ ἐν βίῳ τοιοῦτω σπαράσσεσθαι καὶ μολύνεσθαι, λίαν ἐστὶν ἀναίσθητου καὶ φιλοψύχου, καὶ ὁμοίου τοῖς ἡμιβρώτοις θηριομάχοις, οἵτινες, μεστοὶ τραυμάτων καὶ λύθρου, παρακαλοῦσιν ἄλλους εἰς τὴν αὔριον φυλαχθῆναι, παραβληθῶμενοι τοιοῦτοι τοῖς αὐτοῖς ὄνυξι καὶ δῆγμασιν. Ἐμβίβασον οὖν σαυτὸν εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα ὀνόματα. Κὰν μὲν ἐπ' αὐτῶν μένειν δύνῃ, μένε, ὥσπερ εἰς Μακάρων τινὰς νήσους μετωκισμένος· ἐὰν δὲ αἰσθῇ, ὅτι ἐκπίπτεις, καὶ οὐ περικρατεῖς, ἀπιθὶ θαρβῶν εἰς γωνίαν τινὰ, ὅπου κρατήσεις, ἢ καὶ παντάπασιν ἐξίθι τοῦ βίου, μὴ ὀργιζόμενος, ἀλλὰ ἀπλῶς, καὶ ἐλευθέρως, καὶ αἰδημόνως, ἐν γε τοῦτο μόνον πράξας ἐν τῷ βίῳ, τὸ οὕτως ἐξελεῖν. Πρὸς μέντοι τὸ μεμνησθαι τῶν ὀνομάτων μεγάλως συλλήψεται σοι, τὸ μεμνησθαι θεῶν, καὶ ὅτι περ οὐ καλοαεῦεσθαι οὗτοι θέλουσιν, ἀλλὰ ἐξομοιοῦσθαι ἑαυτοῖς τὰ λογικὰ πάντα· καὶ εἶναι τὴν μὲν συκὴν τὰ συκῆς ποιούσαν, τὸν δὲ κύνα τὰ κυνὸς, τὴν δὲ μέλισσαν τὰ μελίσσης, τὸν δὲ ἄνθρωπον τὰ ἀνθρώπου.

θ'. Μῆμος, πόλεμος, πτοία, νάρκα, δουλεία, καθ' ἡμέραν ἀπαλείφεται σοι τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα δόγματα, ὑπόσα ὁ φυσιολογητὸς φαντάξῃ καὶ παραπέμπει. Δεῖ δὲ πᾶν οὕτω βλέπειν καὶ πράσσειν, ὥστε καὶ τὸ περιστατικὸν ἅμα συντελεῖσθαι, καὶ ἅμα τὸ θεωρητικὸν ἐνεργεῖσθαι, καὶ τὸ ἐκ τῆς περὶ ἐκάστων ἐπιστήμης

partes universi ita comparatas esse, ut mutarentur, simulque id, quasi aliquid, quod contra naturam eveniret, mirari aut id aegre ferre, quum praesertim in eadem dissolvantur singula, e quibus sunt composita; aut enim dissipatio atomorum est, aut mutatio et solidi quidem in terram, et spiritus in aerem, ita ut haec quoque recipiantur in rationem universi, sive hoc intra certum temporis circuitum conflagraret, sive perpetuis vicissitudinibus renovatur. Quin ipsum illud solidum et spirabile noli putare idem, quod ab ortu fuit. Hoc enim quidquid est, heri et nudius tertius ex alimentis et aere, quem spiritus hausit, influxit. Id igitur, quod recepit, mutatur, non id, quod mater genuit. Fac autem, id te nimis annectere illi singulari modo affecto, nihil id revera obistere arbitror ei, quod nunc dixi.

8. Nomina adeptus viri boni, verecundi, veritatis studiosi, prudentis, concordis, magnanimi, cave ne aliis nominibus appelleris, et si haec nomina amiseris, celeriter ad ea redi. Memento autem prudentiae nomine tibi significari sedulam singularum rerum considerationem et diligenter institutam; concordiae nomine spontaneam eorum receptionem, quae a natura communi assignantur; magnanimitatis nomine intentionem partis intelligentis ejusque elationem supra levem asperumve carnis motum, et gloriolam et mortem et alia ejusmodi. Haec igitur nomina si tibi servaveris, neque tamen admodum appetens, ut alii te illis appellent, alius eris et aliam inibis vitam. Talem enim esse, qualis adhuc fuisti, et in ejusmodi vita raptari et inquinari, hominis est prorsus sensu carentis et vitae avidi et istorum bestiariorum similis, qui, quamquam vulneribus ac sanie repleti, ut in crastinum diem serventur, orant, utpote eodem in statu iisdem unguibus et morsibus obijciendi. In hac igitur pauca nomina te recipe, et, si fieri potest, ut in iis maneat, mane, quasi in aliquas beatorum insulas tractus; si iis te excidere easque non tueri te sentis, audacter abi in angulum aliquem, ubi ea tuearis, aut omnino e vita abi, neque tamen iratus, sed simplici, libero ac modesto animo, ut qui hoc unum saltem in vita egeris, quod ita decessisti. Ut autem illorum nominum memineris, utique magnus tibi erit auxilium, si deorum memor fueris, atque eos nolle, animalia ratione praedita ipsos adulari, sed velle, ut ea omnia sibi quam simillima fiant, ac ficum esse, quae faciat, quae ficus sint, et canem, quae canis, et apem, quae apis, et hominem, quae hominis.

9. Mimus, bellum, terror, torpor, servitus quotidie delebunt illa sancta tua decreta.* Atque quam multa ratione a naturae studio aliena imaginariis aut praeternittis! Omnia autem sic considerare et facere te oportet, ut et, quod praesens necessitas postulat, perficiatur, et facultas contemplandi exerceatur, et fiducia ex certa rei cujusque scientia orta

αὐθαδὲς σῶζεσθαι, λανθάνον, οὐχὶ κρυπτόμενον. Πότε γὰρ ἀπλότῃτος ἀπολαύσεις; πότε δὲ σεμνότητος; πότε δὲ τῆς ἐφ' ἑκάστου γνωρίσεως, τί τε ἐστὶ κατ' οὐσίαν, καὶ τίνα χώραν ἔχει ἐν τῇ κόσμῳ, καὶ ἐπὶ πόσον πέφυκεν ὑφίστασθαι, καὶ ἐκ τίνων συγκέκριται, καὶ τίσι δύναται ὑπάρχειν, καὶ τίνες δύνανται αὐτὸ διδόναι τε καὶ ἀφαιρεῖσθαι.

ι'. Ἀράχνιον μυῖαν θηράσαν μέγα φρονεῖ, ἄλλος δὲ λαγίδιον, ἄλλος δὲ ὑποχῆ ἀφύην, ἄλλος δὲ σῦδρια, ἄλλος δὲ ἄρκτους, ἄλλος Σαρμάτας. Οὗτοι γὰρ οὐ λήσται, ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζης;

ια'. Πῶς εἰς ἀλλήλα πάντα μεταβάλλει, θεωρητικὴν μέθοδον κτῆσαι, καὶ διηγετικὴν πρόσεχε, καὶ συγγυμνάσῃτη περὶ τοῦτο τὸ μέρος. Οὐδὲν γὰρ οὕτω μεγαλοφροσύνης ποιητικόν. Ἐξεδύσατο τὸ σῶμα, καὶ ἐννοήσας, ὅτι ὅσον οὐδέπω πάντα ταῦτα καταλιπεῖν ἀπύοντα ἐξ ἀνθρώπων δεήσει, ἀνῆκεν δὴλον ἑαυτὸν, δικαιοσύνη μὲν εἰς τὰ ὑφ' ἑαυτοῦ ἐνεργούμενα, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις συμβαίνουσι, τῇ τῶν ὄλων φύσει. Τί δ' ἐρεῖ τις, ἢ ὑπολήψεται περὶ αὐτοῦ, ἢ πράξει κατ' αὐτοῦ, οὐδ' εἰς νοῦν βάλλεται, δύο τούτοις ἀρκούμενος αὐτὸς, δικαιοπραγεῖν τὸ νῦν πρᾶσσόμενον, καὶ φιλεῖν τὸ νῦν ἀπονεμόμενον ἑαυτῷ· ἀσχολίας δὲ πάσας καὶ σπουδὰς ἀφῆκε, καὶ οὐδὲν ἄλλο βούλεται, ἢ εὐθεῖαν περαίνειν διὰ τοῦ νόμου, καὶ εὐθεῖαν περαίνοντι ἐπεσεῖται τῷ θεῷ.

ιβ'. Τίς ὑπονοίας χρεῖα, παρὸν σκοπεῖν, τί δεῖ πράχθῃναι; καὶ μὲν συνορᾷς, εὐμενῶς, ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν· ἐὰν δὲ μὴ συνορᾷς, ἐπέχειν, καὶ συμβούλους τοῖς ἀρίστοις χρῆσθαι· ἐὰν δὲ ἑτερά τινα πρὸς ταῦτα ἀντιβαῖναι, προέιναι κατὰ τὰς παρούσας ἀφορμὰς λελογισμένως, ἐχόμενον τοῦ φαινομένου δικαίου. Ἄριστον γὰρ κατατυγχάνειν τούτου· ἐπεὶ τοι ἦ γε ἀπόπτωσις ἀπὸ τούτου ἐστὶ. Σχολαῖόν τι καὶ ἅμα εὐκίνητόν ἐστι, καὶ φαιδρὸν ἅμα καὶ συνεστηκὸς, ὃ τῷ λόγῳ κατὰ πᾶν ἐπόμενος.

ιγ'. Πυρθάνεσθαι ἑαυτοῦ, εὐθὺς ἐξ ὕπνου γινόμενον, μήτι διοίσει σοι, ἐὰν ὑπὸ ἄλλου γένηται τὰ δίκαια καὶ καλῶς ἔχοντα; οὐ διοίσει. Μήτι ἐπιλελῆσαι, ὅτι οὗτοι οἱ ἐν τοῖς περὶ ἄλλων ἐπαίνους καὶ ψόγοις φρουατόμενοι, τοιοῦτοι μὲν ἐπὶ τῆς κλήνης εἰσὶ, τοιοῦτοι δὲ ἐπὶ τῆς τραπέζης, οἳ δὲ ποιοῦσιν, οἳ δὲ φεύγουσιν, οἳ δὲ διώκουσιν, οἳ δὲ κλέπτουσιν, οἳ δὲ ἀρπάξουσιν, οὐ χερσὶ καὶ ποσὶν, ἀλλὰ τῷ τιμιωτάτῳ ἑαυτῶν μέρει, ᾧ γίνεται, σταν θέλη (τις), πίστις, αἰδώς, ἀλήθεια, νόμος, ἀγαθὸς δαίμων;

ιδ'. Τῇ πάντα διδούσῃ καὶ ἀπολαμβανούσῃ φύσει ὁ πεπαιδευμένος καὶ αἰδέμων λέγει· « Δὸς, ὃ θέλεις, ἀπόλαβε, ὃ θέλεις. » Λέγει δὲ τούτου οὐ καταθρασυόμενος, ἀλλὰ πειθαρχῶν καὶ εὐνοῶν αὐτῇ.

ιε'. Ὀλίγον ἐστὶ τὸ ὑπολειπόμενον τούτου. Ζῆσον ὡς ἐν ὄρει. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει, ἐκεῖ, ἢ ὧδε, ἐάν τις πανταχοῦ, ὡς ἐν πόλει, τῷ κόσμῳ. Ἰδέτωσαν, ἱστορησάτωσαν οἱ ἄνθρωποι ἄνθρωπον ἀλγινὸν κατὰ φύσιν

conservetur, latens quidem, nec vero abscondita. Quando enim simplicitate frueris? quando gravitate? quando cujusque rei cognitione, qualis per naturam suam sit, et quem locum in mundo occupet, et quamdiu pro natura sua perdurare possit, et e quibus conflata sit, et quibus subesse possit, et quinam eam et dare et auferre possint.

10. Aranea, musca capta, se effert; alius, ubi lepisculum, alius, quum reticulo apuam, alius, quum apros, alius, quum ursos, alius, quum Sarmatas cepit. Nonne enim etiam hi latrones, si decreta spectaveris?

11. Viam ac rationem contemplandi, quo modo cuncta inter se mutantur, comparatam habet, et semper iis adhibet atque in hac parte te exerce; nihil enim est, quod perinde magnum animum efficiat. Exiit corpus et quum reputaverit, jamjam ab hominibus discessurum se hæc omnia relinquere debere, totum se permisit justitiæ in iis rebus, quas ipse agit, et in iis, quæ accidunt, naturæ universi. Quid autem alii de ipso dicant aut opinentur aut contra ipsum faciant, id ne cogitat quidem, quippe his duobus contentus, ut id, quod nunc agat, juste agat, et id, quod nunc obtingat, libenter amplectatur: reliqua omnia negotia ac studia omisit nihilque aliud cupit quam ut recta via legi convenienter progrediatur et deum sequatur recta progredientem.

12. Quid suspitione opus est, quum considerare tibi liceat, quid sit agendum, et, quum id perspexeris, placide et constanter hac progredi; si non perspexeris, assensum sustinere et optimos quosque in consilium adhibere; si alia aliqua his obstiterint, pro iis, quæ nunc sunt, rerum opportunitatibus considerate progredi, ei, quod justum videtur, firmiter adherentem. Optimum enim est, hoc consequi, quum certo ab hoc aberrare sit turpissimum. Quiescit autem simul et agilis, alacris simul et compositus est, quisquis rationi in omnibus obsequitur.

13. Quamprimum e somno expergefactus es, te percontare numquid tua intersit, ut ab alio justa et honesta fiant. Nil interest. Numquid oblitus es, istos, qui aliis vel laudandis vel vituperandis tantopere se jactant, tales in lecto esse, tales ad mensam, qualia faciant, qualia fugiant, qualia sectentur, qualia furentur, qualia raptant, non manibus pedibusque, sed pretiosissima sui ipsorum parte, qua, si quis velit, fides acquiratur, verecundia veritas, lex, genius bonus?

14. Naturæ pariter omnia danti ac recipienti probe institutus et verecundus homo: « da, inquit, quidquid vis; aufer quidquid vis! » Neque hoc dicit ferocia elatus, sed illi obtemperans et bene volens.

15. Parvum est, quod reliquum est. Vive ut in monte. Nihil enim refert, hic an illic, modo ubique, tanquam in urbe, sic in mundo. Videant, contemplentur homines ho-

ζῶντα. Εἰ μὴ φέρουσιν, ἀποκτεινάτωσαν. Κρεῖττον γάρ, ἢ οὕτω ζῆν.

ις'. Μηκέθ' ὅλων περὶ τοῦ, οἷόν τινα εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα (δεῖ), διαλέγεσθαι, ἀλλὰ εἶναι τοιοῦτον.

ιζ'. Τοῦ ὅλου αἰῶνος, καὶ τῆς ὅλης οὐσίας συνεχῶς φαντασίᾳ, καὶ ἔτι πάντα τὰ κατὰ μέρος, ὡς μὲν πρὸς οὐσίαν, κεχρημῖς· ὡς δὲ πρὸς χρόνον, τρυπάνου περιστροφῇ.

ιη'. Εἰς ἑκάστον τῶν ὑποκειμένων ἐφιστάντα, ἐπινοεῖν αὐτὸ ἥδη διαλυόμενον, καὶ ἐν μεταβολῇ, καὶ οἷον σῆψει, ἢ σκεδάσει γινόμενον, ἢ καθότι ἑκάστον πέφυκεν ὥσπερ θνήσκειν.

ιθ'. Οἱοί εἰσιν ἐσθίοντες, καθεύδοντες, ὀχεύοντες, ἀποπατοῦντες, τὰ ἅλλα. Εἴτα οἱοὶ ἀνδρονομούμενοι· καὶ γαυρούμενοι, ἢ χαλεπαίνοντες, καὶ ἐξ ὑπεροχῆς ἐπιπλήττοντες. Πρὸ ὀλίγου δὲ καὶ ἐδούλευον πόσοις, καὶ δι' οἷα· καὶ μετ' ὀλίγον ἐν τοιούτοις ἔσονται.

κ'. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἢ τῶν ὅλων τῷσις. Καὶ τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει.

κα'. « Ἐρᾷ μὲν ὀμβροῦ γαῖα· ἔρᾳ δὲ ὁ σεμνὸς αἰθήρ· » ἔρᾳ δὲ ὁ κόσμος ποιῆσαι, ὃ ἂν μέλλῃ γίνεσθαι. Λέγουσιν τῷ κόσμῳ, ὅτι σοι συνερῶ. Μῆτι δ' οὕτω κακείνο λέγεται, ὅτι « φιλεῖ τοῦτο γίνεσθαι; »

κβ'. Ἦτοι ἐνταῦθα ζῆς, καὶ ἥδη εὐθικας· ἢ ἔξω ὑπάγεις, καὶ τοῦτο ἠθέλεις· ἢ ἀποθνήσκεις, καὶ ἀπελειτούργησας. Παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν. Οὐκοῦν εὐθύμει.

κγ'. Ἐναργὲς ἔστω αἰὲν τὸ, ὅτι τοιοῦτο ἐκείνο ὁ ἀγρός ἐστι· καὶ πῶς πάντα ἐστί ταῦτα ἐνθάδε τοῖς ἐν ἄκρῳ τῷ ὄρει, ἢ ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, ἢ ὅπου θέλεις. Ἀντικρὺς γὰρ εὐρήσεις τὰ τοῦ Πλάτωνος· « σηκὸν ἐν ὄρει, φησί, (τὸ τεῖχος) περιβαλλόμενος, » καὶ « βδάλλων βοσκήματα. »

κδ'. Τί ἐστὶ μοι τὸ ἡγεμονικόν μου; καὶ ποῖόν τι ἐγὼ αὐτὸ ποιῶ νῦν; καὶ πρὸς τί ποτε αὐτῷ νῦν χρῶμαι; μῆτι κενὸν νοῦ ἐστι; μῆτι ἀπόλυτον καὶ ἀπεσπασμένον κοινωνίας; μῆτι προστετηκὸς καὶ ἀνακεκραμένον τῷ σαρκιδίῳ, ὥστε τούτῳ συντρέπεσθαι;

κε'. Ὁ τὸν κύριον φεύγων, δραπέτης· κύριος δὲ ὁ νόμος· καὶ ὁ παρανομῶν, δραπέτης. Ἄμα καὶ ὁ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, ἢ φοβούμενος, ὃ βούλεται τι γεγενῆσθαι, ἢ γίνεσθαι, ἢ γενέσθαι τῶν ὑπὸ τοῦ τὰ πάντα διοικούντος τεταγμένων, ὃς ἐστι νόμος, νέμων, ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. Ὁ ἄρα φοβούμενος, ἢ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, δραπέτης.

κς'. Σπέρμα εἰς μήτραν ἀφελὲς ἀπεχώρησε, καὶ λοιπὸν ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα ἐργάζεται, καὶ ἀποτελεῖ βρέφος· ἐξ οἷου οἷον; πάλιν τροφὴν διὰ φάρυγγος ἀφῆκε, καὶ λοιπὸν ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα, αἰσθησιν, καὶ ὄσμην, καὶ τὸ ὅλον, ζῶην, καὶ ῥώμην, καὶ ἅλλα (ὅσα καὶ οἷα;) ποιεῖ. Ταῦτα οὖν τὰ ἐν τοιαύτῃ ἐγκαλύψει γινόμενα θεωρεῖν, καὶ τὴν δύναμιν οὕτως ὁρᾶν, ὡς καὶ τὴν βριθοῦσαν, καὶ τὴν ἀνωφερῇ, ὁρῶμεν, οὐχὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλ' οὐχ ἥττον ἐναργῶς.

κζ'. Συνεχῶς ἐπινοεῖν, πῶς πάντα τοιαῦτα, ὅποια νῦν γίνονται, καὶ πρόσθεν ἐγένετο· καὶ ἐπινοεῖν γενησό-

minum verum, naturae convenienter viventem. Si enim non ferunt, occidunt : nam id satius, quam sic vivere.

16. Omnino non amplius, de eo, qualem oporteat esse bonum virum, disserere, sed talem esse.

17. Totius aevi ac totius naturae cogitatio crebro tibi occurrat, et omnia singulatim spectata, quod ad materiam attinet, granum, quod ad tempus, terebrae circum actionem.

18. Ad unamquamque rem animum advertens, eam considera ut jam dissolutam, et in mutatione et quasi putredine et dissipatione versantem, aut quatenus quasi ad moriendum nata sit.

19. Quales sint vescentes, dormientes; coeuntes, excernentes, reliqua. Deinde quales, ubi inflantur, efferantur, irascantur et quasi ex sublimiore loco increpent; paulo ante autem quam multis servirent et ob quas res. Et paulo post inter tales erunt.

20. Confert cuicque, quod cuique fert natura universal, et tum confert, quam illa fert.

21. « Amat imbrem terra, amat sanctus aether. » Amat mundus facere, quidquid futurum est ut fiat. Dico igitur mundo : « idem, quod tu, ego amo. » Numquid etiam sic dicitur illud, « amat hoc fieri? »

22. Aut hic vivis et adsuevisti : aut foras abisti et hoc volebas : aut moreris et munere defunctus es. Praeter haec nihil est. Esto igitur bono animo.

23. Semper tibi evidens sit, huiusmodi aliquid esse agrum : et ut omnia hic eadem sint, quae in vertice montis aut in littore aut ubicumque demum vis. Omnino enim vera reperies haec Platonis : « ut septo, inquit, in monte mœnibus circumdatus » et « mulgens pecudem ».

24. Quidnam mihi est pars mea principalis? qualem ego eam nunc praesto? quam ad rem ea nunc utor? numquid intelligentia caret? num a communi societate soluta est et divulsa? num carunculae ita adfixa et admixta, ut simul cum ea convertatur?

25. Qui dominum fugit, fugitivus est : dominus autem est lex, et, hanc qui transgreditur, fugitivus. Neque vero minus qui dolet aut irascitur aut metuit, * quippe qui aversetur, factum esse aut fieri aut futurum esse aliquid eorum, quae ab universitatis administratore constituta sunt, qui ipse lex est, cuique, quod suum est, tribuens. Ergo : qui aut metuit aut dolet aut irascitur, fugitivus est.

26. Hic discedit misso in uterum semine : id deinde aliena natura excipiens excolit et absolvit factum — ex quali qualem ! Alimentum rursus per gulam demisit, quod alia deinceps causa excipiens sensum inde et motum et omnino vitam ac vires — quot et quales res ! efficit. Haec igitur, quae tanta caligine involuta fiunt, contemplari oportet, et vim illam sic cernere, ut eam, qua res vel deorsum vel sursum feruntur, cernimus, non oculis quidem, nec tamen minus clare.

27. Semper considerare, quomodo, qualia nunc fiunt, talia etiam antea facta esse omnia, et considerare, talia

μενα. Καὶ δια δράματα, καὶ σκηνὰς δημοεῖς, ὅσα ἐκ πείρας τῆς σῆς, ἢ τῆς πρεσβυτέρας ἱστορίας ἐγνώκ, πρὸ ὁμιμάτων τίθεσθαι· οἷον αὐλὴν δλην Ἀδριανοῦ, καὶ αὐλὴν δλην Ἀντωνίνου, καὶ αὐλὴν δλην Φιλίππου, Ἀλεξάνδρου, Κροῖσου· πάντα γὰρ ἐκεῖνα τοιαῦτα ἦν, μόνον δι' ἑτέρον.

κγ'. Φαντάζου πάντα τὸν ἐφ' ὧντιοῦν λυπούμενον, ἢ δυσπεστοῦντα, ὅμοιον τῷ θυομένῳ χοιριδίῳ καὶ ἀπολακτίζοντι καὶ κεκραγῶτι· ὅμοιος καὶ ὁ οἰμῶζων ἐπὶ τοῦ κλινιδίου μόνος σιωπῇ τὴν ἔνδον ἡμῶν· καὶ ὅτι μόνον τῷ λογιῶ ζῶς δέδοται, τὸ ἐκουσίως ἔπεσθαι τοῖς γινομένοις· τὸ δὲ ἔπεσθαι ψιδόν, πᾶσιν ἀναγκαῖον.

κδ'. Κατὰ μέρος ἐφ' ἐκάστου, ὧν ποιεῖς, ἐφιστάνων, ἐπερώτα σεαυτὸν, εἰ δὲ θάνατος δεινὸν διὰ τὸ τούτου στέρησθαι.

λ'. Ὅταν προσκόπῃς ἐπὶ τινος ἁμαρτίᾳ, εὐθύς μεταβάς, ἐπιλογίζου, τί παρόμοιον ἁμαρτάνεις· οἷον, ἀργύριον ἀγαθὸν εἶναι κρίνων, (ἢ) τὴν ἡδονὴν, ἢ τὸ δοξάζειν, καὶ κατ' εἶδος. Τούτῳ γὰρ ἐπιβάλλων, ταχέως ἐπιλήσῃ τῆς ὀργῆς· συμπίπτοντος τοῦ, ὅτι βιάζεται· τί γὰρ ποιήσεις; ἢ, εἰ δύνασαι, ἀφέλε αὐτοῦ τὸ βιαζόμενον.

λά. Σατύρων αὖθις, Σωκρατικὸν φαντάζου, ἢ Εὐτυχίην, ἢ Ὑμένα· καὶ Εὐφράτην ἰδὼν, Εὐτυχίωνα, ἢ Σιλουανὸν φαντάζου· καὶ Ἀλκίφωνα, Τροπαιοφόρον φαντάζου· καὶ Ξενοφῶνα ἰδὼν, Κρίτωνα ἢ Σεῦηρον φαντάζου· καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀπιδὼν, τῶν Καισάρων τινὰ φαντάζου, καὶ ἐφ' ἐκάστου τὸ ἀνάλογον. Εἶτα συμπροσπιπέτω σοι· ποῦ οὖν ἐκείνοι; οὐδαμοῦ, ἢ ὅπουδ'· Οὕτως γὰρ συνεχῶς θεᾶσαι τὰ ἀνθρώπινα, καπνὸν, καὶ τὸ μηδέν· μάλιστα ἐὰν συμνημονεύσης, ὅτι τὸ ἀπαξ μεταβαλὼν οὐκέτι ἔσται ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ. Σὺ οὖν ἐν τίνι; τί δ' οὐκ ἀρκεῖ σοι τὸ βραχὺ τοῦτο κοσμίως διαπερᾶσαι; Ὅταν ὕλην καὶ ὑπόθεσιν φεύγεις; τί γὰρ ἔστι πάντα ταῦτα ἄλλο, πλὴν γυμνάσματα λόγου, ἐωρακίως ἀκριβῶς καὶ φυσιολόγως τὰ ἐν τῷ βίῳ; Μένε οὖν, μέχρι ἐξοικειώσεως σαυτῷ καὶ ταῦτα, ὡς ὁ ἐβρωμένος στόμαχος πάντα ἐξοικειοῖ, ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ, ὅτι ἂν βάλῃς, φλόγα ἐξ αὐτοῦ καὶ αὐγὴν ποιεῖ.

λβ'. Μηδὲν ἐξέστω εἰπεῖν ἀληθεύοντι περὶ σοῦ, ὅτι οὐχ ἄπλους, ἢ ὅτι οὐχ ἀγαθός· ἀλλὰ ψευδέσθω, ὅστις τούτων τι περὶ σοῦ ὑπολήφεται· πᾶν δὲ τοῦτο ἐπὶ σοί. Τίς γὰρ ὁ κωλύων ἀγαθὸν εἶναι σε καὶ ἀπλοῦν; σὺ μόνον κρῖνον μηκέτι ζῇ, εἰ μὴ τοιοῦτος ἔσῃ. Οὐδὲ γὰρ αἰρεῖ λόγος μὴ τοιοῦτον ὄντα.

λγ'. Τί ἐστι τὸ ἐπὶ ταύτης τῆς ὕλης δυνάμενον κατὰ τὸ ὑγιεστάτον πραχθῆναι, ἢ βηθῆναι; δὲ τὴν ἂν τοῦτο ᾗ, ἔξεστιν αὐτὸ πρᾶξαι, ἢ εἰπεῖν· καὶ μὴ προρασιζοῦ, ὡς κωλυόμενος. Οὐ πρότερον παύσῃ στένων, πρὶν ἢ τοῦτο πάθῃς, ὅτι, οἷόν ἐστι τοῖς ἡδυπαθοῦσιν ἡ τρυφῇ, τοιοῦτό σοι τὸ ἐπὶ τῆς ὑποβαλλομένης καὶ ὑποπιπτούσης ὕλης ποιεῖν τὰ οἰκεία τῇ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῇ· ἀπολαυσιν γὰρ δεῖ ὑπολαμβάνειν πᾶν, δὲ ἔξεστι κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν ἐνεργεῖν. Πανταχοῦ δὲ ἔξεστι. Τῷ

esse futura. Atque totas fabulas et scenas ejusdem generis, quas vel per experientiam tuam vel ex antiqua historia cognovisti, ob oculos ponere, veluti totam Hadriani aulam, totam Antonini aulam, totam aulam Alexandri, Philippi, Crusi; omnia enim illa ejusdem generis fuerunt, modo per alios.

28. Hominem quemcunque ulla de re dolentem aut eam indigne ferentem similem animo tibi finge porcello, qui, dum mactatur, calcitrat et grunit — hujus etiam similis est is, qui solus in lectulo decumbens tacite alligationem nostram deplorat — et animali duntaxat rationi praedito datum esse, ut iis, quae fiunt, sponte obsequatur; simpliciter autem sequi omnibus necessarium.

29. Singulatim ad res, quas agis, singulas animum advertens te ipse interroga, num mors horrenda sit idcirco, quod te hac re privat.

30. Quum peccato alicujus offenderis, statim transiens tecum perpende, quid simile ipse pecces, ut, quod argentum pro bono habes aut voluptatem aut gloriam et quae hujus sunt generis. Huic enim rei intentus mox irae oblivisceris, si etiam illud tibi succurrerit, eum vi coactum agere — quid enim faciet? — aut, si potes, libera eum vi illa cogente.

31. Satyronem ubi vides, Socraticum tibi finge Eutychem aut Hymena; et Euphratem quum vides, Eutychem cogita aut Silvanum; Alciphronem viso, animo tuo observetur Tropaeophorus, et, viso Xenophonte, Crito aut Severus; et te quum adspicis, Caesarum aliquem cogita, et sic in quolibet geminum ei aliquent. Tum tibi succurrat: ubi nunc sunt illi? nusquam aut ubicunque. Sic enim semper spectabis res humanas ut fumi ac nihili instar, praesertim quum simul recordatus fueris, id, quod semel mutatum sit, non per infinitum tempus esse duraturum. Tu autem, quamdiu? cur vero tibi non sufficit, spatium hoc tam breve, prout decet, transigere? Qualem materiam, qualem rem, in qua elaborares, fugis? Quid enim haec omnia sunt, nisi exercitia rationis, quae accurate, et, ut natura scrutatorem decet, ea, quae in vita sunt, perspecta habet? Persiste igitur, donec etiam haec tibi familiaria reddideris, quemadmodum bonus stomachus cuncta sibi reddit familiaria et ignis validus, quidquid injeceris, inde flammam et splendorem edit.

32. Nemini liceat, id, quod verum est, loquenti, te dicere non esse simplicem aut bonum, sed mentiatum, quisquis horum aliquid de te opinatur. Quidquid autem hujus generis est, id in tua situm est potestate. Quis enim est, qui te prohibeat, quominus bonus et simplex sis? tu tantum certo statue, non diutius vivere, nisi talis sis futurus. Neque enim ratio te jubet, si non talis sis, diutius vivere.

33. Quid est, quod hac in re optime vel agi vel dici possit? nam quodcunque fuerit, id ipsum facere vel dicere licet, neque causari, te impediri. Non gemere desines, priusquam ita affectus fueris, ut quod voluptariis deliciis, idem tibi sit, in quavis materia subjecta tibi obblata ea facere, quae propriae hominis constitutioni consentanea sunt: fructus enim loco habendum est, quidquid secundum tuam naturam agere tibi licet. Ubique autem id licet. Cylindro

μὲν οὖν κυλινδρῶν οὐ πανταχοῦ διδοται φέρεσθαι τὴν ἰδίαν κίνησιν, οὐδὲ τῷ ὕδατι, οὐδὲ πυρὶ, οὐδὲ τοῖς ἄλλοις, ὅσα ὑπὸ φύσεως, ἢ ψυχῆς ἀλόγου, διοικεῖται· τὰ γὰρ διείργοντα καὶ ἐνιστάμενα πολλά. Νοῦς δὲ καὶ λόγος διὰ παντὸς τοῦ ἀντιπίπτοντος οὕτως πορεύεσθαι δύναται, ὡς πέφυκε, καὶ ὡς θέλει. Ταύτην τὴν βραστήων πρὸ ὁματῶν τιθέμενος, καθ' ἣν ἐνεχθήσεται ὁ λόγος διὰ πάντων, ὡς πῦρ ἄνω, ὡς λίθος κάτω, ὡς κύλινδρος κατὰ πρηνούς, μηκέτι μηδὲν ἐπιζητεῖ. Τὰ γὰρ λοιπὰ ἐγκόμματα ἤτοι τοῦ σωματικοῦ ἐστὶ τοῦ νεκροῦ, ἢ χωρὶς υπολήψεως, καὶ τῆς αὐτοῦ τοῦ λόγου ἐνδόσεως, οὐ θραύει, οὐδὲ ποιεῖ κακὸν οὐδοτιοῦν· ἐπεὶ τοὶ καὶ ὁ πάσχων αὐτὸ, κακὸς ἂν εὐθὺς ἐγίνετο. Ἐπὶ γοῦν τῶν ἄλλων κατασκευασμάτων πάντων, ὅ τι ἂν κακὸν τινι αὐτῶν συμβῇ, παρὰ τοῦτο χεῖρον γίνεται αὐτὸ τὸ πάσχον· ἐνταῦθα δὲ, εἰ δεῖ εἰπεῖν, καὶ κρείττων γίνεται ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἐπαινεώτερος, ὁρθῶς χρώμενος τοῖς προσπίπτουσιν. Ὅλως δὲ μέμνησο, ὅτι τὸν φύσει πολίτην οὐδὲν βλάπτει, ὁ πόλιν οὐ βλάπτει, οὐδὲ γε πόλιν βλάπτει, ὁ νόμον οὐ βλάπτει· τούτων δὲ τῶν καλουμένων ἀκληρημάτων οὐδὲν βλάπτει νόμον. Ὁ τοίνυν νόμον οὐ βλάπτει, οὔτε πόλιν, οὔτε πολίτην.

λδ'. Τῷ δεδηγμένῳ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων ἀρκεῖ καὶ τὸ βραχύτατον, καὶ ἐν μέσῳ κείμενον εἰς ὑπόμνησιν ἀλυπίας καὶ ἀφοβίας· οἷον·

Φύλλα τὰ μὲν τ' ἄνεμος χαμάδις χεῖε . . .

.....

ὡς ἀνδρῶν γενεή.

Φυλλάρια δὲ καὶ τὰ τεχνία σου· φυλλάρια δὲ καὶ ταῦτα τὰ ἐπιδοῶντα ἀξιοπίστως, καὶ ἐπευφημοῦντα, ἢ ἐκ τῶν ἐναντίων καταρώμενα, ἢ ἡσυγῇ ψέγοντα καὶ χλευάζοντα· φυλλάρια δὲ ὁμοίως καὶ τὰ διαδεξόμενα τὴν ὑστεροφημίαν. Πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα « ἔαρος ἐπιγίγνεται ὥρη »· εἴτα ἄνεμος καταβέβηκεν· ἐπειθ' ὕλη ἕτερα ἀντὶ τούτων φύει. Τὸ δὲ ὀλιγοχρόνιον κοινὸν ἀπάντων· ἀλλὰ σὺ πάντα, ὡς αἰώνια ἐσόμενα, φεύγεις καὶ διώκεις. Μικρὸν καὶ καταμύσεις· τὸν δὲ ἐξενεγκόντα σε ἤδη ἄλλος θρηνήσει.

λε'. Τὸν υγιαίνοντα ὀφθαλμὸν πάντα ὁρᾶν δεῖ τὰ δραστὰ, καὶ μὴ λέγειν, « Τὰ χλωρὰ θέλω »· τοῦτο γὰρ ὀφθαλμιῶντός ἐστι. Καὶ τὴν υγιαίνουσαν ἀκοήν, καὶ ὁσπρησιν, εἰς πάντα δεῖ τὰ ἀκουστὰ καὶ ὁσπραντὰ ἐτοιμὴν εἶναι. Καὶ τὸν υγιαίνοντα στόμαχον πρὸς πάντα τὰ τρόφιμα ὁμοίως ἔχειν, ὡς μύλην πρὸς πάντα, ὅσα ἀλίσσουσα κατεσκευάσται. Καὶ τοίνυν τὴν υγιαίνουσαν διάνοιαν πρὸς πάντα δεῖ τὰ συμβαίνοντα ἐτοιμὴν εἶναι· ἢ δὲ λέγουσα, « Τὰ τεχνία σωξέσθω, » καὶ « Πάντες, ὅ τι ἂν πράξω, ἐπαρνεύωσαν, » ὀφθαλμός ἐστι, τὰ χλωρὰ ζητῶν, ἢ ὁδόντες τὰ ἀπαλά.

λς'. Οὐδεὶς ἐστὶν οὕτως εὐποτμος, ᾧ ἀποθνήσκοντι οὐ παρεστήξονται τινες, ἀσπαζόμενοι τὸ συμβαῖνον κακόν. Σπουδαῖος καὶ σοφὸς ἦν· μὴ τὸ πανύστατον ἔσται

quidem non datur, ut proprio suo ex motu ubique feratur neque aquae, neque igni, nec reliquis, quae a natura aut anima ratione carente reguntur; multa enim sunt, quae hac coercent iisque resistunt. Mens autem et ratio per omnia, quae obsistunt, secundum naturam et voluntatem suam procedere potest. Hanc facilitatem, qua ratio per omnia ferri potest, ut ignis sursum, lapis deorsum, cylindrus per declive, ob oculos tibi ponens, nihil amplius require. Reliqua enim omnia impedimenta aut corporei sunt cadaveris, aut sine opinione et ipsius rationis remissione nec vulnerant nec minimum quidem mali efficiunt; alioquin qui hoc pateretur, statim deterior fieret. In aliis quidem operibus, quidcunque alicui contingat mali, eo ipso redditur deterius id, quod patitur; hic autem, si ita dicere licet, etiam melior fit homo et laude dignior, si iis, quae ipsi obijciuntur, recte utitur. Omnino autem memento, civem indigenam nihil laedere, quod civitatem non laedat, nihil autem civitatem laedere, quod legem non violet; eorum autem, quae infortunia dicuntur, nihil violat legem. Quod igitur legem non violat, id neque civitatem neque civem laedit.

34. Ei, qui veris decretis* acutus est, brevissimum et in medio positum sufficit, quo admoneatur de morore et metu abjiciendis, ut

« Sternit humi frondes alias vis aspera venti »

.....

« sic hominum genus est. »

Foliola et liberi tui; foliola et ii, qui maximo sublato clamore, ut fidem dictis faciant, alios celebrant, aut e contrario diris devovent, aut clam vituperant et rident; foliola pariter, qui famam posthumam excipient. Omnia enim haec « veris nascuntur in hora. » Post ventus ea humum sternit; deinde silva alia in ipsorum locum profert. Brevitas autem temporis communis est omnibus; tu vero omnia perinde atque aeterna forent, fugis et sectaris. Mox etiam tui clauduntur oculi, et eum, qui te extulit, mox alius lugebit.

35. Sani oculi est videre omnia, quae sub visum cadunt, nec dicere: « viridia volo. » Hoc enim ejus est, qui oculis laborat. Sanum porro auditum et olfactum oportet ad omnia, quae auditu aut olfactu percipi possunt, esse paratum. Bene valentis porro stomachi est, ad omnia alimenta pariter se habere, ac mola se habet ad omnia, ad quae molenda fabricata est. Atque sic etiam mentis sanæ est, ad omnia, quae eveniant, esse paratam. Illa vero, quae « Liberos, » iuquit, « mihi salvos esse volo », aut, « omnes quidquid faciam laudare volo, » oculi instar est, qui viridia poscit, et dentium, qui mollia.

36. Nemo adeo felix est, cui morienti non adstituri sint quidam, qui malo, quod accidit, laetantur. Bonus et sapiens fuerit: nonne tamen ad extremum erit, qui secum di-

τις, ὁ καθ' αὐτὸν λέγων, « Ἀναπνεύσώμεν ποτε ἀπὸ τούτου τοῦ παιδαγωγοῦ. Χαλεπὸς μὲν οὐδενὶ ἡμῶν ἦν, ἀλλὰ ἡσθανόμην, ὅτι ἡσυχῇ καταγινώσκει ἡμῶν. » Ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοῦ σπουδαίου. Ἐφ' ἡμῶν δὲ πόσα ἄλλα ἐστὶ, δι' ἃ πολὺς ὁ ἀπαλλακτικῶν ἡμῶν; τοῦτο οὖν ἐννοήσεις ἀποθνήσκων, καὶ εὐκολώτερον ἐξελεύσει, λογιζόμενος· ἐκ τοιοῦτου βίου ἀπέρχομαι, ἐν ᾧ αὐτοὶ οἱ κοινωνοὶ, ὑπὲρ ὧν τὰ τσαῦτα ἡγωνισάμην, πύξάμην, ἐφρόντισα, αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἐθέλουσι με ὑπάγειν, ἄλλην τινὰ τυχὸν ἐκ τούτου βρασιώνην ἐλπίζοντες. Τί ἂν οὖν τις ἀντέχοιτο τῆς ἐνταῦθα μακροτέρας διατριβῆς; Μὴ μέντοι διὰ τοῦτο ἐλαττον εὐμενὴς αὐτοῖς ἀπιθί, ἀλλὰ τὸ ἴδιον ἔθος διασώζων, φίλος, καὶ εὖνους, καὶ ὕλειος, καὶ μὴ πάλιν ὡς ἀποσπώμενος· ἀλλ', ὥσπερ ἐπὶ τοῦ εὐθανατοῦντος εὐκόλως τὸ ψυχάριον ἀπὸ τοῦ σώματος ἐξελεῖται, τοιαύτην καὶ τὴν ἀπὸ τούτων ἀποχώρησιν δεῖ γενέσθαι· καὶ γὰρ τούτοις ἡ φύσις (σε) συνῆψε, καὶ συνέκρινεν. Ἀλλὰ νῦν διαλύει; διαλύομαι, ὡς ἀπὸ οἰκείων μὲν, οὐ μὴν ἀνθελκόμενος, ἀλλ' ἀβιάστως· ἐν γὰρ καὶ τοῦτο τῶν κατὰ φύσιν.

λζ'. Ἐθίσον ἐπὶ παντός, ὡς οἶόν τε, τοῦ πρασσομένου ὑπὸ τινος, ἐπιζητεῖν κατὰ σαυτὸν· « Οὗτος τοῦτο ἐπὶ τίνα φέρει; » Ἀρχοῦ δὲ ἀπὸ σαυτοῦ, καὶ σαυτὸν πρῶτον ἐξετάζε.

λη'. Μέννησο, ὅτι τὸ νευροσπαστοῦν ἐστὶν ἐκεῖνο, τὸ ἔνδον ἐγκεκρυμμένον· ἐκεῖνο ῥητορεία, ἐκεῖνο ζωὴ, ἐκεῖνο, εἰ δεῖ εἰπεῖν, ἄνθρωπος. Μηδέποτε συμπεριπραττάου τὸ περικείμενον ἀγγεῖωδες, καὶ τὰ ὀργάνια ταῦτα τὰ περιπεπλεγμένα. Ὅμοια γὰρ ἐστὶ σκεπάρνῳ, μόνον διαφέροντα, καθότι προσφυῇ ἐστίν. Ἐπεὶ τοι οὐ μᾶλλον τι τούτων ὀφελὸς ἐστὶ τῶν μορίων, χωρὶς τῆς κινούσης καὶ ἰσχύουσας αὐτὰ αἰτίας, ἢ τῆς κερκίδος τῇ ὑφαντρίᾳ, καὶ τοῦ καλάμου τῷ γράφοντι, καὶ τοῦ μαστιγίου τῷ ἠινόχῳ.

BIBAION IA.

α'. Τὰ ἴδια τῆς λογικῆς ψυχῆς· ἑαυτὴν ὁρᾷ, ἑαυτὴν διαρροῖ, ἑαυτὴν, ὅποιαν ἂν βούληται, ποιεῖ, τὸν καρπὸν, ὃν φέρει, αὐτὴ καρποῦται (τοὺς γὰρ τῶν φυτῶν καρποὺς, καὶ τὸ ἀνάλογον ἐπὶ τῶν ζώων, ἄλλοι καρποῦνται), τοῦ ἰδίου τέλους τυγχάνει, ὅπου ἂν τὸ τοῦ βίου πέρας ἐπιστῇ. Οὐχ, ὥσπερ ἐπὶ ὀρχήσεως καὶ ὑποκρίσεως, καὶ τῶν τοιούτων, ἀτελὴς γίνεται ἡ ὅλη πρᾶξις, ἐάν τι ἐγκόψῃ· ἀλλ' ἐπὶ παντός μέρους, καὶ ὅπου ἂν καταληφθῇ, πληρὴς καὶ ἀπροσδὲς ἑαυτῇ τὸ προτεθὲν ποιεῖ· ὥστε εἰπεῖν, Ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά. Ἐτι δὲ περιέρχεται τὸν ὅλον κόσμον, καὶ τὸ περὶ αὐτὸν κενόν, καὶ τὸ σχῆμα αὐτοῦ, καὶ εἰς τὴν ἀπειρίαν τοῦ αἰῶνος ἐκτείνεται, καὶ τὴν περιοδικὴν παλιγγενεσίαν τῶν ὅλων ἐμπεριλαμβάνει, καὶ περινοεῖ, καὶ θεωρεῖ, ὅτι οὐδὲν νεώτερον ὄφονται οἱ μεθ' ἡμᾶς, οὐδὲ περιττώτερον εἶδον οἱ πρὸ ἡμῶν· ἀλλὰ τρόπον τινὰ ὁ τεσσαρακοντούτης ἐὼν νῦν ὁποσονοῦν ἔχῃ, πάντα τὰ

cat : « Respirabimus tandem aliquando ab hoc pedagogo : nemini quidem nostrum gravis ac molestus fuit, sed sensi, eum nos tacite damnare. » Hæc igitur de viro probo. In nobis autem quam multa alia sunt, propter quæ a nobis liberari cupiant haud pauci? Hæc igitur moribundus contemplaberis et libentius discedes, hæc tecum reputans : « discedo e tali vita, in qua ipsi vitæ socii, quorum gratia tantos suscepì labores, tot fudi preces, tantas sustinui curas, me migrare volunt, quod inde aliud quid levaminis sibi fore sperant. Quid igitur est, cur quis diutius hic morari cupiat? Nec tamen propterea illis minus benevolus hinc discede, sed mores tuos servans, amicus, benevolus, mitis; neque tamen contra quasi vi avellaris, verum, quemadmodum in eo, cui facilis mors contingit, animula facile corpore exsolvitur, talem etiam tuam ab his secessionem esse oportet; cum his enim natura te copulavit et conjunxit. Verum nunc dissolvit? Dissolvor igitur tanquam familiaribus, nec tamen reluctans, sed nulla vi coactus discedens : nam hoc quoque unum est eorum, quæ naturæ conveniunt. »

37. Solemne tibi sit, in singulis cujusvis actionibus, quoad fieri potest, tecum reputare : « Quorsum hæc ejus actio spectat? » A te ipso autem fac initium teque primum explora.

38. Memento, illud, quod te quasi fidiculis huc illuc impellat, id esse, quod intus absconditum est; hoc est suadela, hoc vita, hoc, si verum volumus, homo. Noli igitur unquam cum eo mente compecti circumjectum tibi vas et instrumenta illa undique tibi afficta : nam dolabræ sunt similia, abs qua eo tantum differunt, quod adnata sunt. Nam profecto non magis cujusquam harnum partium tibi usus est sine illa causa, quæ ea movet eorumque motum retinet, quam radii textrici, aut calami scribenti, aut flagelli currus rectori.

LIBER XI.

1. Hæc sunt propria animo ratione prædito : se ipse videt, se effingit, se, qualem vult esse, reddit, et fructus, quos fert, ipse percipit — plantarum enim fructus et quæ his in animalibus respondent, alii percipiunt — finem suum consequitur, ubicunque vitæ terminus imminet. Non; quemadmodum in saltatione et actione fabularum, manca et mutila redditur tota actio, si quid inciderit, sed in quacunque parte, et ubicunque deprehensus fuerit, id, quod sibi proposuit, perfectum et omnibus numeris absolutum reddit, ut dicere possit, « ego quæ mea sunt, habeo. » Totum præterea mundum contemplando pervagatur, et, quod hunc ambit, vacuum, et figuram ejus, atque in ævi immensitatem se extendit et omnium rerum regenerationem certis temporum periodis circumscriptam complectitur et considerat, atque intelligit, nihil novi visuros esse posteros nostros, nihilque majus vixisse majores nostros, sed eum, qui quadraginta vixerit annos, si vel minimum mentis habuerit, quodapi-

γεγονότα καὶ τὰ ἐσόµενα ἐώρακε κατὰ τὸ ὁµοειδές. Ἴδιον δὲ λογικῆς ψυχῆς καὶ τὸ φιλεῖν τοὺς πλησίον, καὶ ἀλήθεια, καὶ αἰδώς, καὶ τὸ μηδὲν ἑαυτῆς προτιµᾶν, ὅπερ ἴδιον καὶ νόµου. Οὕτως ἄρ' οὐδὲν διήνεγκε λόγος ὁρθός, καὶ λόγος δικαιοσύνης.

β'. Ῥῥῆς ἐπιτερπούς, καὶ ὀρχήσεως καὶ παγκρατίου καταφρονήσεις, ἐὰν τὴν μὲν ἐµμελῆ φωνὴν καταµερίσῃς εἰς ἕκαστον τῶν φθόγγων, καὶ καθ' ἓνα πύθῃ σεαυτοῦ, εἰ τοῦτου ἦττων εἶ· διατραπήσῃ γάρ· ἐπὶ δὲ ὀρχήσεως τὸ ἀνάλογον ποιήσας καθ' ἑκάστην κίνησιν, ἢ σῆσιν· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ παγκρατίου. Ὅλως οὖν, χωρὶς ἀρετῆς καὶ τῶν ἀπ' ἀρετῆς, μέμνησο ἐπὶ τὰ κατὰ μέρος τρέχειν, καὶ τῇ διαιρέσει αὐτῶν εἰς καταφρονήσιν ἵέναι· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τὸν βίον ὅλον μετέφερε.

γ'. Οἷα ἐστὶν ἡ ψυχὴ ἡ ἔτοιμος, ἐὰν ἤδη ἀπολυθῇ· αἰ δὲ τοῦ σώματος, καὶ ἦτοι σβεσθῆναι, ἢ σκεδασθῆναι, ἢ συµµεῖναι. Τὸ δὲ ἔτοιμον τοῦτο, ἵνα ἀπὸ ἰδιωτῆς κρίσεως ἐρχεται, μὴ κατὰ ψιλὴν παράταξιν, ὡς οἱ Χριστιανοί, ἀλλὰ λελογισµένως, καὶ σεµνῶς, καὶ ὥστε καὶ ἄλλον πείσαι, ἀτραγῶδως.

δ'. Πεποικῆσθαι τι κοινωνικῶς; οὐκοῦν ὠφέληται· τοῦτο ἵνα αἰετὶ πρόχειρον ἀπαντᾷ· καὶ μηδαµοῦ παύου.

ε'. Τίς σου ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι. Τοῦτο δὲ πῶς καλῶς γίνεται ἢ ἐκ θεωρημάτων, τῶν μὲν περὶ τῆς τοῦ ὅλου φύσεως, τῶν δὲ περὶ τῆς ἰδίας τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς;

ς'. Πρῶτον αἱ τραγωδίαὶ παρήχθησαν ὑποµνηστικαὶ τῶν συμβαινόντων, καὶ ὅτι ταῦτα οὕτω πέφυκε γίνεσθαι, καὶ ὅτι, οἷς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ψυχαγωγείσθαι, τοῦτοις μὴ ἀχθεσθαι ἐπὶ τῆς µελέτης σκηνῆς. Ὅρᾳτε γάρ, ὅτι οὕτω δεῖ ταῦτα περαινέσθαι, καὶ ὅτι φέρουσιν αὐτὰ καὶ οἱ κεκραγότες· « Ἰὼ Κιθαιρών. » Καὶ λέγεται δὲ τίνα ὑπὸ τῶν τὰ δράµατα ποιοούντων χρησίµως· ὅλον ἐστὶν ἐκεῖνο µάλιστα,

Εἰ δ' ἡµελήθην ἐκ θεῶν καὶ παῖδ' ἐµῶν,
ἔχει λόγον καὶ τοῦτο·

καὶ πάλιν,

Τοῖς πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυµοῦσθαι (χρεών)·

καὶ,

Βίον θερίζειν ὥστε κάρπιμον στάχυν·

καὶ ὅσα τοιαῦτα. Μετὰ δὲ τὴν τραγωδίαν ἡ ἀρχαία κωµῶδια παρήχθη, παιδαγωγικὴν παρῆρσιαν ἔχουσα, καὶ τῆς ἀτυφίας οὐκ ἀγρήστως δι' αὐτῆς τῆς εὐθυρόηµοσύνης ὑποµιµνήσκουσα· πρὸς ὅλον τι καὶ Διογένης ταυτὶ παρελάμβανε. Μετὰ ταῦτα τίς ἡ μέση κωµῶδια, καὶ λοιπὸν ἡ νέα πρὸς τί ποτε παρελίσταται, ἢ κατ' ὀλίγον ἐπὶ τὴν ἐκ μιµήσεως φιλοτεχνίαν ὑπεβόρῃ, ἐπίστησεν. Ὅτι μὲν γὰρ λέγεται καὶ ὑπὸ τούτων τινὰ χρήσιμα, οὐκ ἀγνοεῖται· ἀλλὰ ἡ ὅλη ἐπιβολὴ τῆς τοιαύτης ποιήσεως καὶ δραµατουργίας πρὸς τίνα ποτὲ σκοπὸν ἀπέβλεψε;

modo et praeterita et futura vidisse omnia, quum ejusdem speciei sint omnia. Proprium quoque est animo ratione praedito amare proximos, et veritas, et verecundia, et summa sui ipsius aestimatio, quae etiam legi propria est. Sic igitur non differt recta ratio a ratione legis.

2. Cantilenam jucundam, et saltationem et pancratium contemnes, si voce concinna in singulos sonos divisa, de his singulatim te interrogaveris, num hoc inferior sis; nam te *id confiteri* pueret; et vero, si simile quid feceris in saltatione, quod ad singulos motus et gestus attinet, idemque in pancratio. In omnibus igitur omnino rebus, excepta virtute et iis, quae e virtute proficiuntur, ad singulas earum partes recurrere memento et per earum divisionem ad ipsas contemnendas abire. Idem ad totam vitam, fac, transferas.

3. Qualis est animus paratus, si jam debeat a corpore solvi et vel exstingui vel dissolvi vel permanere. Haec tamen promptitudo ut a singulari judicio proficiatur, nequaquam e mera obstinatione, ut in Christianis, sed re bene deliberata, et cum gravitate et, ut etiam alii id persuadere possis, sine fastu tragico.

4. Feci aliquid, quod societati prodest? Igitur utilitatem consecutus sum: hoc ut semper tibi in promptu sit et occurrat! Nunquam desine.

5. Quenam est ars tua? Bonum esse. Hoc autem quae alia ratione fit, nisi per praeccepta tum ad naturam universi, tum ad propriam hominis conditionem spectantia?

6. Primum tragoediae sunt institutae, quae monerent de iis, quae accidunt, eamque esse rerum naturam, ut haec sic eveniant, atque ne, quibus in scena delectamini, iisdem in majore scena offendamini. Nam videtis, non posse fieri, quin haec non accidant, eaque illos sustinere, qui, « Elheu, Cithaeron! » exclamant. Atque dicuntur quaedam ab iis, qui fabulas composuerunt, utiliter, velut potissimum hoc:

« Si me meosque liberos di negligunt,
hulus etiam constat ratio. »

Et rursus:

« Nam neulquam hominem rebus irasci decet. »

Et:

« Spicas ut frugiferas, sic vitam melere; »

et quae id genus sunt alia. Post tragoediam vetus comedia in medium prolata est, quae paedagogicam usurpabat libertatem et ipsa sermonis licentia ad homines de fastu vitando admonendos non inutilis erat; quo consilio etiam Diogenes quaedam hinc suscepit. Deinde quanam fuerit media comedia et quo consilio nova sit instituta quae paulatim in artificiosum imitationis studium abiit, considera. Nam etiam ab his dici quaedam utilia, nemo ignorat; verum totum hujus poesis et fabularum institutum quorsum spectat?

ζ'. Πῶς ἐναργὲς προσπίπτει τὸ μὴ εἶναι ἄλλην βίον ἰσθῆσαι εἰς τὸ φιλοσοφῆν οὕτως ἐπιτήδεον, ὡς ταύτην, ἐν ᾗ νῦν ὢν τυγχάνεις;

η'. Κλάδος, τοῦ προσεχοῦς κλάδου ἀποκοπεῖς, οὐ δύναται μὴ καὶ τοῦ ὅλου φυτοῦ ἀποκεκοῦσθαι. Οὕτω δὲ καὶ ἄνθρωπος, ἐνὸς ἀνθρώπου ἀποσχισθεὶς, ὅλης τῆς κοινωνίας ἀποπέπτωκε. Κλάδον μὲν οὖν ἄλλος ἀποκόπτει· ἄνθρωπος δὲ αὐτὸς ἑαυτὸν τοῦ πλησίον χωρίζει, μισήσας καὶ ἀποστραφεὶς, ἀγνοεῖ δὲ, ὅτι καὶ τοῦ ὅλου πολιτεύματος ἅμα ἀποτέμνηκεν ἑαυτόν. Πλὴν ἐκείνῳ γε ὁδῶρον τοῦ συστησαμένου τὴν κοινωνίαν Διός· ἔξεστι γὰρ πάλιν ἡμῖν συμφῶναι τῷ προσεχῇ, καὶ πάλιν τοῦ ὅλου συμπληρωτικοὺς γενέσθαι. Πλεονάκις μέντοι γινόμενον τὸ κατὰ τὴν τοιαύτην διαίρεσιν, δυσένωτον καὶ δυσἀποκατάστατον τὸ ἀποχωροῦν. ποιεῖ. Ὅπως τε οὐχ ὁμοῖος ὁ κλάδος, ὁ ἀπ' ἀρχῆς συμβλασθήσας καὶ σύμπλους συμμεῖνας, τῷ μετὰ τὴν ἀποκοπὴν αὐθις ἐγκεντρισηέντι, ὅ τί ποτε λέγουσιν οἱ φυτοurgergoi. Ὁμοθαμνεῖν μὲν, μὴ ὁμοδογματεῖν δέ.

θ'. Οἱ ἐνιστάμενοι προϊόντι σοι κατὰ τὸν ὁρὸν λόγον, ὥσπερ ἀπὸ τῆς ὑγιούς πράξεως ἀποτρέψαι σε οὐ δυνήσονται, οὕτως μηδὲ τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐμενεῖας ἐκκρουέτωσαν· ἀλλὰ φύλασσε σεαυτὸν ἐπ' ἀμφοτέρων ὁμοίως, μὴ μόνον ἐπὶ τῆς εὐσταθοῦς κρίσεως καὶ πράξεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς τοὺς καλοῦν ἐπιχειροῦντας, ἢ ἄλλως δυσχεραίνοντας, πρᾶξις. Καὶ γὰρ τοῦτο ἀσθενὲς, τὸ χαλεπαίνειν αὐτοῖς, ὥσπερ τὸ ἀποστῆναι τῆς πράξεως, καὶ ἐνδοῦναι καταπλαγέντα· ἀμφοτέροι γὰρ ἐπίσης λειποτάχται, ὁ μὲν ὑποτρέσας, ὁ δὲ ἀλλοτρωθεὶς πρὸς τὸν φύσει συγγενῇ καὶ φίλῳ.

ι'. Οὐκ ἔστι χεῖρων οὐδεμία φύσις τέχνης· καὶ γὰρ αἱ τέχναι τὰς φύσεις μιμουμέναι. Εἰ δὲ τοῦτο, ἡ πασῶν τῶν ἄλλων τελεωτάτη καὶ περιληπτικωτάτη φύσις οὐκ ἂν ἀπολείποτο τῆς τεχνικῆς εὐμηχανίας. Πᾶσαι δὲ γε τέχναι τῶν κριτικῶν ἕνεκεν τὰ γέρον ποιῶσιν, οὐκ οὖν καὶ ἡ κοινὴ φύσις. Καὶ δὲ ἔνθεν μὲν γένεσις δικαιοσύνης, ἀπὸ δὲ ταύτης αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ ὑφίστανται· οὐ γὰρ τηρηθήσεται τὸ δίκαιον, ἐὰν ἦτοι διαφερώμεθα πρὸς τὰ μέσα, ἢ εὐεξαπάτητοι καὶ προπρωτικοὶ καὶ μεταπρωτικοὶ ὦμεν.

ια'. Εἰ οὐκ ἔρχεται ἐπὶ σὲ τὰ πράγματα, ὧν αἱ διώξεις καὶ φυγαὶ θορυβοῦσά σε, ἀλλὰ τρόπον τινὰ αὐτὸς ἐπ' ἐκείνα ἐρχῇ· τὸ γοῦν κρίμα τὸ περὶ αὐτῶν ἡσυχάζειτω, ἀκακίαν μενεῖ ἀτρεμοῦντα, καὶ οὔτε διώκων οὔτε φεύγων ὁρμήσῃ.

ιβ'. Σφαῖρα ψυχῆς αὐτοειδής, ὅταν μήτε ἐκτείνηται ἐπὶ τι, μήτε ἐσω συντρέχῃ, μήτε σπεῖρηται, μήτε συνιζάνῃ, ἀλλὰ φωτὶ λάμπηται, ὅ τὴν ἀλήθειαν ὁρᾷ τὴν πάντων, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ.

ιγ'. Καταφρονήσει μου τίς; ὀφεται. Ἐγὼ δὲ ὀφμαι, ἵνα μὴ τι καταφρονήσεως ἄξιον πράσσω ἢ λέγων εὐρίσκωμαι. Μισήσει; ὀφεται. Ἀλλὰ ἐγὼ εὐμενὴς καὶ εὖνους παντὶ, καὶ τούτῳ αὐτῷ ἔτοιμος τὸ παρορώμενον δεῖξαι, οὐκ ὀνειδιστικῶς, οὐδὲ ὡς κατεπιδεικνύ-

7. Quam liquido compertum habes, nullum aliud vitæ genus ad philosophandum tam idoneum, quam hoc, in quo forte versaris?

8. Ramus a ramo coherente amputatus non potest non a tota arbore abscissus esse. Sic igitur etiam homo ab uno homine avulsus, tota societate excidit. Ac ramum quidem alius amputat; homo autem se ipse a proximo separat, dum eum odit et aversatur, ignorat autem, se simul a tota civitate sese abscidisse. Veruntamen illud munus est ejus, qui hanc societatem condidit, Jovis, quod nobis licet rursus cum eo, cui antea adhaesimus, coalescere ac rursus partem necessariam ad totius integritatem fieri. Quod tamen sæpe in illa separatione versatur, facit, ut id quod abscessit, haud facile uniri et in pristinum locum restitui possit. Omnino ramus, qui ab initio cum arbore germinavit et cum ea constanter quasi conspiravit, non similis est ei, qui, postquam abscissus erat, iterum insertus est, quidquid dicant hortulani: Una quidem fruticari, verum non una probare eadem decreta.

9. Qui tibi secundum rectam rationem procedenti impedimento sunt, sicut a sana agendi ratione te depellere non possunt, ita neque benevolentiam erga ipsos tibi excutiant; sed utrumque pariter tuere, constantiam in judicando et agendo, et mansuetudinem erga eos, qui te impedire aut alia ratione molesti esse conantur. Etenim non minus imbecilli animi est, iis succensere, quam ab actione desistere et consternatum succumbere; uterque enim pariter desertæ stationis reus est et qui metu percussus est et qui cognatum sibi natura et amicum aversatus est.

10. Nulla natura inferior est arte; nam etiam artes naturam imitantur. Quod si est, natura omnium præstantissima et ceteras omnes complectens artium solertia neutiquam cesserit. Omnes autem artes præstantiorum gratia deteriora efficiunt: igitur etiam communis natura. Atque hinc sane justitiæ origo, ex hac autem reliquæ virtutes oriuntur: non enim servari poterit id, quod justum est, si aut medias res ad nos pertinere putamus, aut nos facile decipi patimur, aut in assentiendo temerarii et inconstantes sumus.

11. Non veniunt ad te res, quarum cupidus et aversatio te conturbant, verum quodammodo ipse ad eas accedis. Proinde tuum de iis iudicium quiescat; quo facto etiam illæ manebunt immotæ et ut eas neque sectans neque fugiens videberis.

12. Sphæra animi sui similis, quando se neque extendit ad aliquid, neque intro se contrahit, neque dilatatur, neque subsidit, sed lumine collustratur, quo veram et omnium rerum et suam ipsius naturam perspicit.

13. Contemnit me aliquis? ipse viderit. Ego vero cavebo, ne quid contemptu dignum agere aut dicere deprehendar. Odit me? ipse viderit. Ego vero omnibus sum mitis et benevolus et paratus, qui huic errorem ostendam suum, neque tamen exprobrandi causa, neque ut ostentem, me

μενος, ὅτι ἀνέχομαι, ἀλλὰ γνησίως καὶ χρηστῶς, οἷος ὁ Φωκίων ἐκεῖνος, εἰ γε μὴ προσεποιεῖτο. Τὰ ἔσω γὰρ δεῖ τοιαῦτα εἶναι, καὶ ὑπὸ τῶν θεῶν βλέπεσθαι ἀνθρώπων πρὸς μηδὲν ἀγανακτικῶς διατιθέμενον, μηδὲ δεινοπαθόντα. Τί γάρ σοι κακὸν, εἰ αὐτὸς νῦν ποιεῖς τὸ τῇ φύσει σου οἰκεῖον, καὶ δέχῃ τὸ νῦν τῇ τῶν ὄλων φύσει εὐκαιρον, ἀνθρώπος τεταγμένος πρὸς τὸ γίνεσθαι δι' ὅτου δὴ κοινῇ συμφέρον;

ιδ'. Ἀλλήλων καταφρονούντες, ἀλλήλοις ἀρεσκεύονται, καὶ ἀλλήλων ὑπερέχουν θέλοντες, ἀλλήλοις ὑποκατακλίνονται.

ιε'. Ὡς σπαρὸς καὶ κίβδηλος ὁ λέγων· « Ἐγὼ προήρημαι ἀπλῶς σοι προσφέρεισθαι; » Τί ποιεῖς, ἀνθρώπε; τοῦτο οὐ δεῖ προλέγειν. Αὐτοῦ φανήσεται· ἐπὶ τοῦ μετώπου γεγράφθαι ὀφείλει εὐθύς ἡ φωνή· Τοιοῦτον ἔχει, εὐθύς ἐν τοῖς ὁμμασιν ἐξέχει, ὡς τῶν ἑραστῶν ἐν τῷ βλέμματι πάντα εὐθύς γνωρίζει ὁ ἐρώμενος. Τοιοῦτον ὅπως δεῖ τὸν ἀπλοῦν καὶ ἀγαθὸν εἶναι, ὅον γράσωνα, ἵνα ὁ παραστὰς, ἅμα τῇ προσελθεῖν, θέλει οὐ θέλει, αἰσθηται. Ἐπιτήδευσις δὲ ἀπλότητος σφάλμη ἐστίν. Οὐδὲν ἐστὶν αἰσχίον λυκοφιλίας. Πάντων μάλιστα τοῦτο φεῦγε. Ὁ ἀγαθός, καὶ ἀπλοῦς, καὶ εὐμενής, ἐν τοῖς ὁμμασιν ἔχουσι ταῦτα, καὶ οὐ λανθάνει.

ις'. Κάλιστα διαζῆν δύναμις αὕτη ἐν τῇ ψυχῇ, ἐὰν πρὸς τὰ ἀδιάφορα ἀδιαφορῇ. Ἀδιαφορῇ δὲ, ἐὰν ἕκαστον αὐτῶν θεωρῇ διηρημένους, καὶ δλικῶς, καὶ μεμνημένους, ὅτι οὐδὲν αὐτῶν ὑπολήψιν περὶ αὐτοῦ ἡμῖν ἐμποιεῖ, οὐδὲ ἔρχεται ἐφ' ἡμᾶς· ἀλλὰ τὰ μὲν ἀτρεμεῖ, ἡμεῖς δὲ ἐσμέν, οἱ τὰς περὶ αὐτῶν κρίσεις γεννῶντες, καὶ ὅον γράφοντες ἐν ἑαυτοῖς, ἐξὸν μὲν μὴ γράφειν, ἐξὸν δὲ, κἂν που λάθῃ, εὐθύς ἐξαλείψαι· ὅτι ὀλίγου χρόνου ἔσται ἡ τοιαύτη προσοχή, καὶ λοιπὸν πεπαύσεται ὁ βίος. Τί μέντοι δύσκολον ἄλλως ἔχει ταῦτα; Εἰ μὲν γὰρ κατὰ φύσιν ἐστὶ, γαῖρε αὐτοῖς, καὶ ῥάδια ἔστω σοι· εἰ δὲ παρὰ φύσιν, ζῆται, τί ἐστὶ σοι κατὰ τὴν σὴν φύσιν, καὶ ἐπὶ τοῦτο σπεῦδε, κἂν ἀδοξον ᾗ· παντὶ γὰρ συγγνώμη, τὸ ἴδιον ἀγαθὸν ζητοῦντι.

ιζ'. Πόθεν ἐλήλυθεν ἕκαστον, καὶ ἐκ τίνων ἕκαστον ὑποκειμένων, καὶ εἰς τί μεταβάλλεται, καὶ ὅον ἔσται μεταβαλὼν, καὶ ὡς οὐδὲν κακὸν πείσεται.

ιη'. Καὶ πρῶτον, τίς ἡ πρὸς αὐτοὺς μοι σχέσις· καὶ ὅτι ἀλλήλων ἐνεκεν γεγόναμεν· καὶ καθ' ἕτερον λόγον, προστησόμενος αὐτῶν γέγονα, ὡς κρὶς ποιμένης, ἡ ταῦρος ἀγέλης. Ἄνωθεν δὲ ἐπιθι, ἀπὸ τοῦ, Εἰ μὴ ἄτομοι, φύσις ἡ τὰ ὅλα οἰοικῶσα· εἰ τοῦτο, τὰ χεῖρονα τῶν κρειττόνων ἐνεκεν, ταῦτα δὲ ἀλλήλων.

Δεύτερον δὲ, ὅποιοί τινες εἰσιν ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἐν τῷ κλιναρίῳ, τάλλα· μάλιστα δὲ, ὅας ἀνάγκας δογμάτων κειμένους ἔχουσιν· καὶ αὐτὰ δὲ ταῦτα μεθ' οἴου τούτου ποιοῦσι.

Τρίτον, ὅτι, εἰ μὲν ὀρθῶς ταῦτα ποιοῦσιν, οὐ δεῖ δυσχεραίνειν· εἰ δ' οὐκ ὀρθῶς, δηλονότι ἄκοντες καὶ ἀγνοῦντες. Πᾶσα γὰρ ψυχὴ ἄκουσα στέρεται, ὥσπερ

tolerare, sed ingenuē et benigne, ut ille Phocion fuit, nisi quidem id simulavit. Intus enim ea ejusmodi esse oportet, et a diis conspici hominem nullam rem ægre ferentem aut quiritantem. Quid enim mali tibi est, si ipse nunc id agis, quod naturæ tuæ proprium est? et excipis id, quod nunc universi naturæ tempestivum est, quippe constitutus homo, qui per omnia, qualiacunque demum sunt, societatis salutis consulas?

14. Qui mutuo se contemnunt, iidem alter alteri assentantur, et qui id agunt, ut alios superent, iidem aliis se submittunt.

15. Quam putidus et fucatus est, qui, « Ego, » inquit, « aperte tecum agere constitui »? Quid agis, homo? hoc præfari te non oportet. Illico apparebit; in fronte inscripta esse debet hæc vox, « Ita se res habet, » statimque ex oculis apparere, quemadmodum in amantis oculis statim omnia intelligit is, qui amatur. Talem omnino oportet esse virum simplicem ac probum, qualis est, qui hircum olet, ut qui ei adstat, simulatque accedit, velit nolit, sentiat. Affectatio autem simplicitatis instar pugionis est. Nil turpius amicitia lupina. Maxime omnium hoc fuge. Vir bonus, simplex et benevolus hæc omnia in oculis habet, nec latent.

16. Optime vitam transigendi facultas ipsa in animo sita est, si res indifferentes in nullo discrimine ponit; id autem faciet, si earum unamquamque sejunctim et ex omni parte spectaverit et meminerit, illarum nullam nos cogere, ut hoc vel illud de iis opinemur, neque ad nos accedere, sed illas quietas consistere, nos autem esse, qui judicia de iis proferamus easque in nobis ipsis depingamus, quum liceat non depingere, adeoque liceat, si forte clam irrepserint, statim delere: brevi tantum tempore hac cautione opus fore, tum vitæ finem instare. Quid tamen in his? omnino difficile est? Si enim naturæ conveniunt, iis lætare et facilia tibi sunt; si contra naturam, quære, quid tibi secundum tuam naturam sit et ad hoc contende, etiamsi non gloriosum sit. Venia enim cuique est, qui bonum suum sectatur.

17. Unde prodierint singula, quibus ex materiis substratis singula consent, in quid mutantur, mutata qualia sint futura, et ut nihil mali patiantur.

18. Ac primum: quænam mihi ad eos sit ratio, et nos, alterum alterius causa, natos esse, me alio quodam respectu iis esse præfectum, ut gregi aries, ut armento taurus. Altius vero rem repete, ex hoc: si non atomi, natura est, quæ res administrat; quod si est, deleriora sunt præstantiorum causa, hæc autem, alterum alterius causa.

Deinde, quales sint ad mensam, in lectulo, reliqua; potissimum vero, quibus decretorum necessitatibus cogantur, et hæc ipsa quanto cum fastu agant.

Tum, si recte hæc faciant, non esse ægre ferenda; sin minus, eos manifesto nolentes et ignorantes agere. Omnis enim animus, ut veritate, sic etiam ea virtute, quæ suum

τοῦ ἀληθοῦς, οὕτως καὶ τοῦ κατ' ἀξίαν ἐκάστῳ προσφέρεισθαι. Ἰσχυθόνται γοῦν ἀκούοντες ἀδικοί, καὶ ἀγνώμονες, καὶ πλεονέκται, καὶ καθάπαξ ἀμαρτητικοὶ περὶ τοὺς πλησίον.

Τέταρτον, ὅτι καὶ αὐτὸς πολλὰ ἀμαρτάνει, καὶ ἄλλος τοιοῦτος εἴ· καὶ εἰ τινων δὲ ἀμαρτημάτων ἀπέχῃ, ἀλλὰ τῇ γε ἔξιν ποιητικὴν ἔχει, εἰ καὶ διὰ δειλίαν, ἢ δοξοκοπίαν, ἢ τοιοῦτό τι κακὸν, ἀπέχῃ τῶν ὁμοίων ἀμαρτημάτων.

Πέμπτον, ὅτι οὐδὲ, εἰ ἀμαρτάνουσι, κατείληφας· πολλὰ γὰρ καὶ κατ' οἰκονομίαν γίνεται. Καὶ ὅπως πολλὰ δεῖ πρότερον μαθεῖν, ἵνα τις περὶ ἀλλοτρίας πράξεως καταληπτικῶς τι ἀπορρήνηται.

Ἔκτον, ὅτι, ὅταν λίαν ἀγανακτῇ, ἢ καὶ δυσπαθῇ, ἀκαριαῖος ὁ ἀνθρώπου βίος, καὶ μετ' ὀλίγον πάντες ἐξετάθμεν.

Ἑβδόμον, ὅτι οὐχ αἱ πράξεις αὐτῶν ἐνοχλοῦσιν ἑμὶν· ἐκεῖναι γάρ εἰσιν ἐν τοῖς ἐκείνων ἡγεμονικοῖς· ἀλλὰ αἱ ἡμέτεραι ἐποληψίει. Ἄρον γοῦν, καὶ θέλησον ἀρεῖναι τὴν ὡς περὶ θεοῦ κρίσιν, καὶ ἀπῆλθεν ἡ ὀργή. Πῶς οὖν ἄρης; Λογισάμενος, ὅτι οὐκ αἰσχροῦ· ἐάν γὰρ μὴ μόνον ἢ τὸ αἰσχρὸν κακὸν, ἀνάγκη καὶ σὲ πολλὰ ἀμαρτάνειν, καὶ ληστὴν καὶ παντοῖον γενέσθαι.

Ὅγδοον, ὅσω χαλεπώτερα ἐπιφέρουσιν αἱ ὀργαὶ καὶ λύπαι, αἱ ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις, ἤπερ αὐτὰ ἐστίν, ἐφ' οἷς ὀργιζόμεθα καὶ λυπούμεθα.

Ἐννατον, ὅτι τὸ εὐμενὲς ἀνίκητον, ἐάν γνήσιον ᾖ, καὶ μὴ σεσηρὸς, μηδὲ ὑπόκρισις. Τί γάρ σοι ποιήσῃ ὁ ὑβριστικώτατος, ἐάν διατελῇς εὐμενὴς αὐτῷ, καὶ, εἰ οὕτως ἔτυχῃ, πρῶτος παραινῇ καὶ μεταδιδάσκης ἐσθολῶν παρ' αὐτὸν ἐκείνον τὸν καιρὸν, ὅτε κακὰ ποιεῖν σε ἐπιχειρεῖ, «Μὴ, τέκνον· πρὸς ἄλλο περὶύκαμεν. Ἐγὼ μὲν οὐ μὴ βλάβῃ, σὺ δὲ βλάβῃ, τέκνον.» Καὶ δεικνύει εὐαφῶς καὶ ὀλικῶς, ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει, ὅτι οὐδὲ μέλισσαι αὐτὸ ποιοῦσιν, οὐδ' ὅσα συναγελαστικὰ πέφυκε. Δεῖ δὲ μήτε εἰρωνικῶς αὐτὸ ποιεῖν, μήτε ὀνειδιστικῶς, ἀλλὰ φιλοστόργως καὶ ἀδελφικῶς τῇ ψυχῇ· καὶ μὴ ὡς ἐν σχολῇ, μηδὲ ἵνα ἄλλος παραστάς θαυμάσῃ· ἀλλ' ἥτοι πρὸς μόνον, καὶ ἐάν ἄλλοι τινὲς περιεστήκωσι. . . .

Τούτων τῶν ἐννέα κεφαλαίων μέμνησο, ὡς παρὰ τῶν Μουσῶν δῶρα εἰληφώς· καὶ ἄρξαι ποτὲ ἀνθρώπος εἶναι, ἕως ζῆς. Φυλακτέον δὲ ἐπίσης τῇ ὀργίζεσθαι αὐτοῖς, τὸ κολακεύειν αὐτούς· ἀμφοτέρω γὰρ ἀκοινώνητα καὶ πρὸς βλάβην φέρει. Πρόχειρον δὲ ἐν ταῖς ὀργαῖς, ὅτι οὐχὶ τὸ θυμοῦσαι ἀνδρικόν, ἀλλὰ τὸ πρᾶον καὶ ἡμερον, ὅσπερ ἀνθρωπικώτερον, οὕτως καὶ ἀρρενωκώτερον· καὶ ἰσχύος καὶ νεύρων καὶ ἀνδρείας τούτῳ μέτεστιν, οὐχὶ τῷ ἀγανακτοῦντι καὶ δυσχερεστοῦντι. Ὅσῳ γὰρ ἀπαθεία τοῦτο οἰκειότερον, τοσοῦτό καὶ δυνάμει. Ὅσπερ τε ἡ λύπη ἀσθενούς, οὕτως καὶ ἡ ὀργή. Ἀμφοτέροι γὰρ τέτρωται, καὶ ἐνδεδῶκασιν.

Εἰ δὲ βούλει, καὶ δέκατον παρὰ τοῦ Μουσηγέτου δῶρον λάβε, ὅτι τὸ μὴ ἀξιοῦν ἀμαρτάνειν τοὺς φαύλους μανικόν· ἀδυνάτου γὰρ ἐρίεται. Τὸ δὲ συγχωρεῖν ἀλ-

cuique pro dignitate tribuit, invitus privatur; hinc quoque dolore afficiuntur, quum iniusti, ingrati, avari, omninoque in alios peccantes audiunt.

Porro, te quoque ipsum multa peccare et alium ejusdem generis esse; atque, si quibusdam abstineas peccatis, tamen tibi esse habitum, ex quo proficiscantur, etsi ignavia aut gloriae cupiditate aut alia mala de causa similibus abstineas.

Porro, te, an peccaverint, ne satis quidem intelligere: multa enim etiam ex prudenti dispensatione fiunt; atque omnino multa explorata haberi oportere, priusquam de aliorum actionibus certi aliquid statuas.

Porro, quando maxime stomacharis et inique fers, puncti instar esse vitam humanam et brevi nos omnes vita esse excessuros.

Porro, non eorum actiones nobis molestiam creare, quippe quae in illorum mentibus insint, sed nostras opiniones. Tolle igitur et missum fac iudicium illud, quasi malum esset, et abiit ira. Quomodo vero tollas? Reputans tecum, non esse inhonestum: nisi enim sola turpitudine esset malum, necesse esset, te quoque multa peccare et latronem et quid non? fieri.

Porro, quanto molestiora nobis adherant ira et dolor qui ex iis oriuntur, quam res ipsae, propter quas irascimur et dolemus.

Denique, benevolentiam, si genuina, non simulata aut fucata sit, invictam esse. Quid enim tibi faciet, qui vel maxime contumeliosus est, si benevolus ei esse perrexeris, et, si occasio ita tulerit, eum placide adhortatus fueris, et eo tempore, quo te laedere conatur, quietus sic admonueris; « Absit, mi fili! ad aliam rem nati sumus: ego quidem nequiquam laesus ero, sed tu laederis, mi fili! » Atque quam lenissime et universim ei ostendere, rem sic se habere, neque apes id facere, neque alias animantes, quae natura gregatim vivant. Oportet vero hoc neque irridendi neque exprobrandi causa te facere, sed cum sincero amoris affectu atque animo non irritato, neque vero tanquam in schola, neque ut alius, qui adstat, te admiretur, sed aut ei soli id dici oportet, aut, * si forte alii adsint.....

Horum novem capitulum memento, quasi dona ea a Musis accepisses; et incipe tandem homo esse, dum vivis. Pariter vero cavendum, ne aduleris eos, quam ne irascaris: utrumque enim a societatis communione alienum est et damnum adfert. Accedente autem ira, in promptu sit, non irasci esse viri, sed lenitatem ac mansuetudinem, ut humaniorem, ita viro digniorem esse; huic robur et nervos et fortitudinem inesse, non ei, qui indignatur et offendiatur. Quanto enim propinquius hoc est affectuum vacuitati, tanto etiam potentior propius est. Atque ut tristitia, ita etiam ira infirmi hominis est; nam uterque vulneratus est et sese dedit.

Si lubet, etiam decimum a Musarum praeside donum accipe: nolle peccare prave homines, esse insanum; quoniam appetit id, quod fieri non potest. Concedere, ut erga

λοῖς μὲν εἶναι τοιοῦτους, ἀξιοῦν δὲ μὴ εἰς σέ ἀμαρτάνειν, ἀγνωμον καὶ τυραννικόν.

ιβ'. Τέσσαρας μάλιστα τροπὰς τοῦ ἡγεμονικοῦ παραφυλακτέον διηγεῖσθαι, καὶ ἐπειδὴν φωράσῃ, ἀπαλειπτέον, ἐπιλέγοντα ἐφ' ἑκάστου οὕτως· Τοῦτο τὸ φάντασμα οὐκ ἀναγκαῖον τοῦτο λυτικὸν κοινωνίας· τοῦτο οὐκ ἀπὸ σαυτοῦ μέλλεις λέγειν· τὸ γὰρ μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ λέγειν ἐν τοῖς ἀποπτωτάτοις νόμιζε. Τέταρτον δὲ ἐστὶ, καθ' ὃ σεαυτῷ ὀνειδιεῖς, ὅτι τοῦτο ἡττωμένου ἐστὶ καὶ ὑποκατακλινομένου τοῦ ἐν σοὶ θειοτέρου μέρους τῇ ἀτιμωτέρᾳ καὶ ὀνητῇ μοίρᾳ τῇ τοῦ σώματος, καὶ ταῖς τούτου παχεῖαις ἡδοναῖς.

κ'. Τὸ μὲν πνευμάτιόν σου, καὶ τὸ πυρῶδες πᾶν, ὅσον ἐγκέκραται, καίτοι φύσει ἀνωφερῇ ὄντα, ὅμως πειθόμενα τῇ τῶν ὁλων διατάξει, παρακρατεῖται ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ συγκρίματος. Καὶ τὸ γεῶδες δὲ τὸ ἐν σοὶ πᾶν, καὶ τὸ ὑγρὸν, καίτοι κατωφερῇ ὄντα, ὅμως ἐγγήγερται καὶ ἐστῆκε τὴν οὐχ ἑαυτῶν φυσικὴν στάσιν. Οὕτως ἄρα καὶ τὰ στοιχεῖα ὑπακούει τοῖς ὁλοις, ἐπειδὴν που καταταχθῇ, σὺν βίᾳ μένοντα, μέχρις ἂν ἐκείθεν πάλιν τὸ ἐνδόσιμον τῆς διαλύσεως σημῆνῃ. Οὐ δεινὸν οὖν μόνον τοῖς νοερῶν σου μέρος ἀπειθεῖς εἶναι καὶ ἀγανακτεῖν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ; καίτοι οὐδὲν γε βίαιον τούτῳ ἐπιτάσσεται, ἀλλ' ὃ μόνον κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ· οὐ μέντοι ἀνέχεται, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν φέρεται. Ἡ γὰρ ἐπὶ τὰ ἀδικήματα, καὶ τὰ ἀκολαστήματα, καὶ τὰς ὀργὰς, καὶ τὰς λύπας, καὶ τοὺς φόβους κίνησις, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἀφισταμένου τῆς φύσεως. Καὶ ὅταν δέ τι τινι τῶν συμβαινόντων δυσχεραίνῃ τὸ ἡγεμονικόν, καταλείπει καὶ τότε τὴν ἑαυτοῦ χώραν. Πρὸς ὁσιότητα γὰρ καὶ θεοσέβειαν κατεσκευάσται οὐχ ἥττον ἢ πρὸς δικαιοσύνην. Καὶ γὰρ ταῦτα ἐν εἰδῇ ἐστὶ τῆς εὐκοινωνησίας, μᾶλλον δὲ πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγμάτων.

κα'. Ὡς μὴ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ἐστὶν αἰὲ τοῦ βίου σκοπός, οὗτος εἷς καὶ ὁ αὐτὸς δι' ὅλου τοῦ βίου εἶναι οὐ δύναται. Οὐκ ἀρκεῖ δὲ τὸ εἰρημένον, ἐὰν μὴ καχεῖνο προσθῇς, ὅποιον εἶναι δεῖ τοῦτον τὸν σκοπόν. Ὡσπερ γὰρ οὐχ ἡ πάντων τῶν ὀπωσοῦν τοῖς πλείοσι δοκούντων ἀγαθῶν ὑπόληψις ὁμοία ἐστίν, ἀλλ' ἡ τῶν τοιῶνδ' ἐτινων, τοῦτέστι τῶν κοινῶν· οὕτω καὶ τὸν σκοπὸν δεῖ τὸν κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν ὑποστήσασθαι. Ὁ γὰρ εἰς τοῦτον πάσας τὰς ἰδίας ὁρμὰς ἀπευθύνων πάσας τὰς πράξεις ὁμοίας ἀποδώσει, καὶ κατὰ τοῦτο αἰὲ ὁ αὐτὸς ἐστὶ.

κβ'. Τὸν μὲν τὸν ὀρεινὸν, καὶ τὸν κατοικίδιον, καὶ τὴν πτοίαν τούτου καὶ διασώβησιν.

κγ'. Σωκράτης καὶ τὰ τῶν πολλῶν δόγματα Λαμίας ἐκάλει, παιδιῶν δαιμάτα.

κδ'. Λακεδαιμόνιοι τοῖς μὲν ξένοις ἐν ταῖς θεωρίαις ὑπὸ τῇ σκιᾷ τὰ βάθρα ἐτίθεισαν· αὐτοὶ δὲ, οὗ ἔτυχεν, ἰκαθέζοντο.

κε'. Τῷ Περδίκκᾳ ὁ Σωκράτης περὶ τοῦ μὴ ἔρχεσθαι παρ' αὐτὸν, « Ἴνα, ἔφη, μὴ τῷ κακίστῳ δλέθρῳ

alios tales sint, modo non in te peccent, iniquum esse et tyrannicum.

19. Quattuor potissimum mentis aberrationes perpetuo cavendæ, et si quando eas in te deprehenderis, tollendæ eo, quod de singulis sic tecum loqueris : Hæc opinio non est necessaria : hoc societatis vinculum solvit : hoc non a te dicturus es ; non autem a te dicere ineptissimum habeto. Quartum est, in quo tibi ipse exprobras, proficisci id a parte tui diviniore devicta et succumbente parti corporis viliori ac mortali ejusque crassis voluptatibus.

20. Animula tua omneque igneum, quantum commistum est, quamquam natura sursum feruntur, tamen universi dispositioni obtemperantia, hic in hac massa commixta continentur. Quidquid porro in te terrenum et humidum est, quamquam deorsum fertur, tamen sursum attollitur et statum occupat suæ ipsius naturæ non proprium. Sic igitur ipsa elementa universo obtemperant et postquam alicubi per vim collocata sunt, ibi permanent, donec iterum dissolutionis signum datur. Nonne igitur turpissimum est, solam tui partem ratione præditam esse immergeram et locum suum indigne ferre? quamquam ei nihil quidem per vim imponitur, sed ea tantum, quæ naturæ ejus conveniunt — et tamen non sustinet, sed in adversam fertur partem : motus enim, quo ad injurias, voluptatum blanditias, iram, dolorem, metum fertur, nihil aliud est, nisi defectio a natura. Quin etiam mens, quum aliquid eorum, quæ accidunt, ægre fert, stationem suam deserit : ad pietatem enim et deorum venerationem non minus nata est, quam ad justitiam. Nam hac quoque in eorum numero sunt, quæ ad societatem servandam faciunt, immo vero justis actionibus antiquiora.

21. Cui non unum idemque vitæ consilium est, is unus idemque per totam vitam esse non potest. Neque vero sufficit, quod dictum est, nisi etiam id addideris, quale hoc consilium esse debeat. Quemadmodum enim non eadem est opinio de bonis, quæ quoquo modo bona esse videntur multitudini, sed de certis quibusdam, hoc est, de communibus ; ita etiam id consilium nobis proponendum, quod societati communi et civitati accommodatum est. Ad hoc enim qui omnes suos conatus dirigit, is actiones sibi similes præstabit, et hac ratione semper unus idemque erit.

22. Murem montanum et domesticum, et hujus pavorem et trepidationem.

23. Socrates etiam vulgi placita Lamias appellabat, puerulorum terribilimenta.

24. Lacedæmonii peregrinis sub umbra sedem assignabant in spectaculis : ipsi, ubi fors ferebat, considerabant.

25. Socrates Perdicæ, quod ad cœnam non veniebat

ἀπολωμαι, » τούτέστι, μὴ εὖ παθὼν οὐ δυνήθῃ ἀντε-
ποιῆσαι.

κς'. Ἐν τοῖς τῶν Ἐφεσίων γράμμασι παράγγελμα
ἔκειτο, συνεχῶς ὑπομιμνήσκεισθαι τῶν παλαιῶν τινας
τῶν ἀρετῇ χρησαμένων.

κζ'. Οἱ Πυθαγόρειοι, ἔωθεν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀφορᾶν,
ἐν ὑπομιμνήσκωμεθα τῶν αἰετῶν κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύ-
τως τὸ ἐαυτῶν ἔργον διανούντων, καὶ τῆς τάξεως, καὶ
τῆς καθαρότητος, καὶ τῆς γυμνότητος. Οὐδὲν γὰρ
προκαλύμμα ἄστρου.

κη'. Οἷος δ' Ὁμηροῦ, τὸ κώδιον ὑπεζωσμένος, ὅτε
ἡ Ξανθίππη λαβοῦσα τὸ ἱμάτιον ἔξω προῆλθε· καὶ ἂ
εἶπεν δ' Ὁμηροῦ τοῖς ἐταίροις αἰδεσθεῖσι καὶ ἀναχω-
ρήσασιν, ὅτε αὐτὸν εἶδον οὕτως ἐσταλμένον.

κθ'. Ἐν τῷ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν οὐ πρότερον
ἀρξαι, πρὶν ἀρχῆς. Τοῦτο πολλῶν μᾶλλον ἐν τῷ
βίῳ.

λ'. Δούλος πέφυκας, οὐ μέτεστί σοι λόγος.

λα'. Ἐμὸν δ' ἐγέλασσε φίλον κῆρ.

לב'. Μένονται δ' ἀρετὴν χλεποῖς βάζοντες ἔπαισι.

λγ'. Σῶκον χειμῶνος ζητεῖν, μαίνομένου· τοιοῦτος δ'
παῖδιον ζητῶν, ὅτε οὐκ ἔτι δίδοται.

λδ'. Καταφιλοῦντα τὸ παῖδιον δεῖν, ἔλεγεν δ' Ἐπι-
κτετος, ἔνδον ἐπιβέγγεσθαι, « Ἀῦριον ἴσως ἀποθανῇ. »
— Δύσφημα ταῦτα. — Οὐδὲν δύσφημον, ἔφη, φυσικοῦ
τινος ἔργου σημαντικόν· ἢ καὶ τὸ τοὺς στάχους θερ-
σθῆναι δύσφημον.

λε'. Ὅμφαξ, σταφυλή, σταφίς, πάντα μεταβολαί,
οὐκ εἰς τὸ μὴ εἶναι, ἀλλ' εἰς τὸ νῦν μὴ εἶναι.

λς'. Ληστὴς προαιρέσεως οὐ γίνεται· τὸ τοῦ Ἐπι-
κτετου.

λζ'. Τέχνην δὲ ἔφη περὶ τὸ συγκατατίθεσθαι εὐρεῖν,
καὶ ἐν τῷ περὶ τὰς δρῆας τόπῳ τὸ προσεκτικὸν φυλάσ-
σειν, ἵνα μεθ' ὑπεξαίρεσεως, ἵνα κοινωνικαί, ἵνα κατ'
αἰσῶν· καὶ ὁρέξεως μὲν παντάπασιν ἀπέχεσθαι, ἐκκλί-
σει δὲ πρὸς μηδὲν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν χρεῖσθαι.

λη'. Οὐ περὶ τοῦ τυχεύοντος οὖν, ἔφη, ἐστὶν ὁ ἀγών,
ἀλλὰ περὶ τοῦ μαίνεσθαι, ἢ μὴ.

λθ'. Ὁ Σωκράτης ἔλεγε· Τί θέλετε; λογικῶν ψυχὰς
ἔχειν, ἢ ἀλόγων; — Λογικῶν. — Τίνων λογικῶν;
θγῶν, ἢ φαύλων; — Ὑγιῶν. — Τί οὖν οὐ ζητεῖτε;
— Ὅτι ἔχομεν. — Τί οὖν μάχεσθε καὶ διαφέρεσθε;

BIBAION IB.

α'. Πάντα ἐκεῖνα, ἐφ' ἃ διὰ περιόδου εὐχῇ ἐλθεῖν, ἤδη
ἔχειν δύνασαι, ἐὰν μὴ σαυτῷ φρονῆς. Τοῦτο δὲ ἐστίν,
ἐὰν πᾶν τὸ παρελθὸν καταλίπῃς, καὶ τὸ μέλλον ἐπι-
τρέψῃς τῇ προνοίᾳ, καὶ τὸ παρὸν μόνον ἀπευθύνῃς πρὸς
ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην. Ὅσιότητα μὲν, ἵνα φιλῆς
τὸ ἀπονεμόμενον· σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε, καὶ σὲ
τούτῳ. Δικαιοσύνην δὲ, ἵνα ἐλευθέρως καὶ χωρὶς πε-
ριπλοκῆς λέγῃς τὰ τάλη, καὶ πράσῃς τὰ κατὰ νό-
μον, καὶ κατ' ἀξίαν· μὴ ἐμποδίζῃ δὲ σε μήτε κακία

« Ne pessimo » inquit, « interitu peream » hoc est, ne gra-
tiam in me collatam referre nequeam.

26. In literis Ephesiorum præceptum erat, ut semper
alicujus ex antiquis, qui virtuti operam dederant, remi-
niscerentur.

27. Pythagorei mane oculos ad cælum tollere nos jubent,
ut eorum recordemur, quæ in iisdem et eadem ratione suum
semper opus perficiunt, et ordinis ac puritatis nudæque
simplicitatis: nullum enim velamentum astri.

28. Qualis fuerit Socrates, ovino vellere succinctus,
quum Xanthippe pallio ejus sumpto foras exisset; et quid
familiaribus suis dixerit pudore suffusus ac recedentibus,
quum eum sic indutum viderent.

29. Nunquam scribendi et legendi præcepta dabis, nisi
prius ipse didiceris. Id multo magis in vita.

30. « Quum liber haud sis, jus loquendi non habes. »

31. « Cor meum mihi risit. »

32. « Virtuti gravibus facient convicia verbis. »

33. Ficum hieme quærere, insani est: talis est, qui li-
beros optat, quando non amplius datur.

34. Filiolum exosculanti præcepit Epictetus, ut intus
diceret: « Cras fortasse morieris. » — At hoc mali ominis.
— Nihil, inquit, mali ominis est, quod opus aliquod na-
turæ significat, aut etiam « spicas demeti » mali ominis.

35. Uva acerba, matura, passa, omnes mutationes non
in nihilum, sed in id, quod nunc non est.

36. Liberi arbitrii latro nullus est. Hoc Epicteti.

37. Artem vero assensum præbendi monebat esse repe-
riendam et in loco de appetitionibus cautionem servandam,
ut sint cum exceptione, ut sint societati utiles, ut cujusque
rei dignitatem sequantur, atque appetentia prorsus abstin-
endum, aversatione autem ad nihil eorum utendum, quæ non
sint in nostra potestate.

38. Non igitur, inquit, certamen est de re vulgari, sed
de eo, utrum insaniamus, necne.

39. Socrates: « Quid, inquit, vultis, utrum animas ha-
bere eorum, qui ratione præditi sunt, an eorum, qui ra-
tione carent? » — Eorum, qui ratione sunt præditi. —
« Quorumnam ratione præditorum? sanorum an pravorum? » —
Sanorum. — « Quare igitur eas non quæritis? » —
Quoniam habemus. — « Quamobrem igitur pugnatis et
contenditis? »

LIBER XII.

1. Omnia illa, quæ per ambages assequi cupis, jam
nunc habere potes, nisi tibi ipse invides, hoc est, si,
omisso eo, quod præterit, et eo, quod futurum est, com-
misso providentiæ, id duntaxat, quod præsens est, ad san-
ctitatem et justitiam dirigit: ad sanctitatem, ut diligas ea,
quæ tibi destinantur; tibi enim hoc tulit natura et te huic:
ad justitiam, ut libere et sine ambagibus veritatem loqua-
ris atque secundum legem et pro cujusque dignitate agas.
Ne vero te intermediat neque alterius malitia, neque opinio,

ἀλλοτρία, μήτε ὑπόληψις, μήτε φωνή, μηδὲ μὴν αἰσθησις τοῦ περιτετραμμένου σοι σαρκιδίου· ὄψεται γὰρ τὸ πάσχον. Ἐὰν οὖν, δευδῆποτε πρὸς ἐξόδῳ γένῃ, πάντα τὰ ἄλλα καταλιπὼν, μόνον τὸ ἡγεμονικόν σου καὶ τὸ ἐν σοὶ θεῖον τιμῆσης, καὶ μὴ τὸ παύσεσθαι ποτε (τοῦ) ζῆν φοβηθῆς, ἀλλὰ τό γε μηδέποτε ἀρξασθαι κατὰ φύσιν ζῆν· ἔση ἄνθρωπος ἄξιος τοῦ γεννήσαντος κόσμου, καὶ παύση ξένος ὢν τῆς πατρίδος, καὶ θαυμάζων ὡς ἀπροσδόκητα τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα, καὶ χρειμάμενος ἐκ τοῦδε καὶ τοῦδε.

β'. Ὁ Θεὸς πάντα τὰ ἡγεμονικὰ γυμνὰ τῶν ὑλικῶν ἀργείων καὶ φλοῶν καὶ καθαρχάτων ὁρᾷ. Μόνῳ γὰρ τῷ ἑαυτοῦ νοερῷ μόνῳ ἄπτεται τῶν ἐξ ἑαυτοῦ εἰς ταῦτα ἐβρύηκόντων καὶ ἀπωχευμένων. Ἐὰν δὲ καὶ σὺ τοῦτο ἐλίσσης ποιεῖν, τὸν πολλὴν περισπασμὸν σεαυτοῦ περιαιρήσεις. Ὁ γὰρ μὴ τὰ περικείμενα κρεάδια ὁρῶν, ἡπόυ γε ἐσθῆτα, καὶ οἰκίαν, καὶ δόξαν, καὶ τὴν τοιαύτην περιβολὴν καὶ σκηνὴν θεώμενος, ἀσχολήσεται.

γ'. Τρία ἐστίν, ἐξ ὧν συνέστηκας, σωματίον, πνευματίον, νοῦς. Τούτων τὰλλα, μέχρι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι δεῖν, σὰ ἐστὶ· τὸ δὲ τρίτον μόνον κυρίως σόν. Ὁ ἐὰν χωρίσης ἀπὸ σεαυτοῦ, τουτέστιν, ἀπὸ τῆς σῆς διανοίας, ὅσα ἄλλοι ποιοῦσιν, ἢ λέγουσιν, ἢ ὅσα αὐτὸς ἐποίησας, ἢ εἶπας, καὶ ὅσα ὡς μέλλοντα ταράσσει, καὶ ὅσα τοῦ περικειμένου σοι σωματίου, ἢ τοῦ συμφύτου πνευματίου, ἀπροαίρετα πρόσσεστιν, καὶ ὅσα ἢ ἐξωθεν περιβρέουσα δίνῃ ἐλίσσει, ὥστε, τῶν συνειμαρμένων ἐξηρμένην (καὶ) καθαρὰν τὴν ὑπερὰν δύναμιν, ἀπολυτὸν ἐφ' ἑαυτῆς ζῆν, ποιούσαν τὰ δίκαια, καὶ θέλουσαν τὰ συμβαίνοντα, καὶ λέγουσαν τὰ ληθῆ· ἐὰν χωρίσης, φημί, τοῦ ἡγεμονικοῦ τούτου τὰ προσρητημένα ἐκ προσπαθείας, καὶ τοῦ χρόνου τὰ ἐπέκεινα, ἢ τὰ παρωχηκότα, ποιήσης τε σεαυτὸν, οἷος ὁ Ἑμπεδοκλείους

Σφαῖρος κυκλοτερὴς, μονὴ περιήθει γαίων,

μόνον τε ζῆν ἐκμελετήσης, ὃ ζῆς, τουτέστι, τὸ παρόν· δυνήσῃ τό γε μέχρι τοῦ ἀποθανεῖν ὑπολειπόμενον ἀταράκτως καὶ εὐγενῶς καὶ ἴλιως τῷ σεαυτοῦ δαίμονι διαβιδῶναι.

δ'. Πολλάκις ἐθαύμασα, πῶς ἑαυτὸν μὲν ἕκαστος μάλλον πάντων φιλεῖ, τὴν δὲ ἑαυτοῦ περὶ αὐτοῦ ὑπόληψιν ἐν ἐλάττονι λόγῳ τίθεται ἢ τὴν τῶν ἄλλων. Ἐὰν γοῦν τινα θεὸς ἐπιστάς, ἢ διδάσκαλος ἔμψρων, κελεύσῃ, μηδὲν καθ' ἑαυτὸν ἐνθυμεῖσθαι καὶ διανοεῖσθαι, ὃ μὴ ἅμα [γε] γινώσκων ἐξοίσει, οὐδὲ πρὸς μίαν ἡμέραν τοῦτο ὑπομενεῖ. Οὕτω τοὺς πέλας μάλλον αἰδούμεθα, τί ποτε περὶ ἡμῶν φρονήσουσιν, ἢ ἑαυτοῦς.

ε'. Πῶς ποτε πάντα καλῶς καὶ φιλανθρωπῶς διατάξαντες οἱ θεοὶ, τοῦτο μόνον παρῶν, τὸ ἐνίους τῶν ἀνθρώπων, καὶ πάνυ χρηστοῦς, καὶ πλείστα πρὸς τὸ θεῖον ὥσπερ συμβολαία θεμένων, καὶ ἐπὶ πλείστον δι' ἔργων δόλων καὶ ἱεουργιῶν συνήθεις τῷ θεῷ γενομένους, ἐπειδὴν ἀπαξ ἀποθάνωσι, μηκέτι αὖθις γίνεσθαι, ἀλλ' εἰς τὸ παντελὲς ἀπεσθῆκεναι; Τοῦτο δὲ εἶπερ καὶ οὕτως

neque vox, nec vero sensus carunculae tibi circumdatae; nam viderit id, quod patitur. Si igitur, quocumque tandem tempore in exitu futurus sis, ceteris omnia missis, principalem tui partem et divinam particulam magni aestimaveris neque hoc metueris, ne vivere aliquando desinas, sed ne nunquam naturae convenienter vivere incipias; homo eris mundo, qui te protulit, dignus et desines in patria tua peregrinus esse eaque, quae quotidie fiunt, tanquam inopinata admirari et ab hoc vel illo pendere.

2. Deus mentes omnes hisce corporeis vasis, corticibus, sordibus denudatas videt. Sola enim sua ipsius intelligentia ea tantum attingit, quae ab ipso in illas derivata ac delibata sunt. Quod ipsum si tu quoque facere adsuveris, multa temet molestia liberabis. Qui enim carni sibi circumdatam non respicit, is multo minus in veste, domo, gloria et alio huiusmodi cultu et apparatu contemplandis occupabitur.

3. Tria sunt, ex quibus constas: corpusculum, animula, mens. Horum reliqua, quatenus eorum cura tibi demandata est, tua sunt, tertium autem solum proprie tuum. Quamobrem si a te ipso, hoc est, a mente tua separaveris quaecumque alii dicunt et faciunt, et quaecumque ipse dixisti et fecisti et quaecumque ut futura conturbant et quaecumque vel circumdati corpusculi vel huic congenitae animulae non tui sunt arbitrii, et quaecumque extrinsecus circumfluens vertigo volvit, ita ut vis intelligendi rebus a fato obvenientibus exempla, pura ac libera apud se ipsam vivat, iusta agens; ea, quae accidunt, libenter accipiens et, quae vera sunt, loquens; si, inquam, a mente haec separaveris, quae e communi cum corpore affectione ei adherent et temporis id, quod futurum est, et id, quod praeteriit, teque ipse feceris talem, qualis est globus Empedocleus:

« Orbis teres mansione laetifica gaudens. »

atque id tantum temporis, quod vivis, hoc est praesens, bene ut vivas studueris, poteris id, quod usque ad mortem relinquitur vitae, tranquillius, generosius et genio tuo propitius transigere.

4. Saepenumero mirari soleo, quomodo fiat, ut, quum sese magis quam alios quisque diligat, suam tamen ipsius de se opinionem minoris faciat, quam aliorum. Igitur si cui deus aut prudens praceptor adstans ei praeciperet, ne quidquam cogitaret aut animo conciperet, quod non, simul atque conceperit, proferre posset; ne unum quidem diem id sustineret. Adeo magis alios, quid de nobis sentiant, veremur, quam nos ipsos.

5. Quomodo fit, ut dii, qui pulcre et cum singulari erga genus humanum amore omnia disposuerunt, hoc neglexerint, quod inter homines etiam ii, qui admodum probi sunt, qui quasi plurima cum diis commercia habent iisque per opera pia et sacra ministeria maxime familiares exstiterunt, postquam semel defuncti sunt, non amplius reducuntur, sed prorsus extinguuntur? Hoc si quidem sic se

ἔχει, εὖ ἴσθι, ὅτι, εἰ ὡς ἐτέρως ἔχειν ἔδει, ἐποίησαν ἄν. Εἰ γὰρ δίκαιον ἦν, ἦν ἂν καὶ δυνατόν, καὶ εἰ κατὰ φύσιν, ἦνεγκεν ἂν αὐτὸ ἡ φύσις. Ἐκ δὲ τοῦ μὴ οὕτως ἔχειν, εἶπερ οὐχ οὕτως ἔχει, πιστεύσθω σοι, τὸ μὴ δεῖσαι οὕτω γίνεσθαι. Ὅρᾳς γὰρ καὶ αὐτὸς, ὅτι τοῦτο παραζητῶν δικαιολογῇ πρὸς τὸν θεόν· οὐκ ἂν δ' οὕτω διελεγόμεθα τοῖς θεοῖς, εἰ μὴ ἄριστοι καὶ δικαιοτάτοί εἰσιν. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐκ ἂν τι περιεῖδον ἀδίκως καὶ ἀλόγως ἡμελημένον τῶν ἐν τῇ διακοσμήσει.

ς'. Ἐθίζε καὶ ὅσα ἀπογινώσκεις. Καὶ γὰρ ἡ χεὶρ ἡ ἀριστερά, πρὸς τὰ ἄλλα διὰ τὸ ἀνέθιστον ἀργὸς οὖσα, τοῦ χαλινοῦ ἑβρώμενέστερον, ἢ ἡ δεξιὰ, κρατεῖ. Τοῦτο γὰρ εἴθισται.

ζ'. Ὅποιον δεῖ καταληθῆναι ὑπὸ τοῦ θανάτου καὶ σώματι καὶ ψυχῇ· τὴν βραχύτητα τοῦ βίου, τὴν ἀχάνειαν τοῦ ὅπισω καὶ πρόσω αἰῶνος, τὴν ἀσθένειαν πάσης ὕλης.

η'. Γυμνὰ τῶν φλοῶν θεάσασθαι τὰ αἰτιώδη· τὰς ἀναφορὰς τῶν πράξεων· τί πόνος· τί ἡδονή· τί θάνατος· τί δόξα· τίς δ' ἐαυτῷ ἀσπογίας αἰτίας· πῶς οὐδεὶς ὑπ' ἄλλου ἐμποδίζεται· ὅτι πάντα ὑπολήψεις.

θ'. Ὅμοιον δ' εἶναι δεῖ, ἐν τῇ τῶν δογμάτων χρῆσει, παγκρατίαςτῃ, οὐχὶ μονομάχῳ· ὁ μὲν γὰρ τὸ ξίφος, ὃ χρῆται, ἀποτίθεται καὶ ἀναιρεῖται· ὁ δὲ τὴν χεῖρα ἀεὶ ἔχει, καὶ οὐδὲν ἄλλο, ἢ συστρέφει αὐτήν, δεῖ.

ι'. Ὅποια αὐτὰ τὰ πράγματα, ὁρᾷ, διαιροῦντα εἰς ὤλην, αἰτίον, ἀναφοράν.

ια'. Ἡλικίην ἐξουσίαν ἔχει ἄνθρωπος μὴ ποιεῖν ἄλλο, ἢ ὅπερ μέλλει ὁ θεὸς ἐπαινέειν, καὶ δέχεσθαι πᾶν, ὃ ἂν νέμῃ αὐτῷ ὁ θεός.

ιβ'. Τὸ ἐξῆς τῇ φύσει μήτε θεοῖς μεμπτέον· οὐδὲν γὰρ ἔχοντες, ἢ ἄκοντες, ἀμαρτάνουσι· μήτε ἀνθρώποις· οὐδὲν γὰρ οὐχὶ ἄκοντες. Ὡστε οὐδενὶ μεμπτέον.

ιγ'. Πῶς γελοῖος καὶ ἔξενος ὁ θαυμαζῶν ὅτι οὖν τῶν ἐν τῇ βίῳ γινομένων;

ιδ'. Ἦτοι ἀνάγκη εἰμαρμένη, καὶ ἀπαράβατος τάξις, ἢ πρόνοια ἰάσιμος, ἢ φυρμός εἰκαιότητος ἀπροστάτητος. Εἰ μὲν οὖν ἀπαράβατος ἀνάγκη, τί ἀντιτείνεις; Εἰ δὲ πρόνοια, ἐπιδεγομένη τὸ ἰάσκεισθαι, ἄξιον σαυτὸν ποιήσον τῆς ἐκ τοῦ θεοῦ βοηθείας. Εἰ δὲ φυρμός ἀνηγεμόνευτος, ἀσμένιζε, ὅτι ἐν τοιούτῳ τῷ κλύδωνι αὐτὸς ἔχεις ἐν σαυτῷ τινα ἡγεμονικόν. Κἂν παραφέρῃ σε ὁ κλύδων, παραφερέτω τὸ σαρκίδιον, τὸ πνευμάτιον, τὰλλα· τὸν γὰρ νοῦν οὐ παροίσει.

ιε'. Ἦ τὸ μὲν τοῦ λύχνου φῶς, μέχρι σθεσθῇ, φαίνει, καὶ τὴν αὐγὴν οὐκ ἀποβάλλει· ἢ δὲ ἐν σοὶ ἀλήθεια, καὶ δικαιοσύνη, καὶ σωφροσύνη προσποσθήσεται;

ισ'. Ἐπὶ τοῦ φαντασίαν παρασχόντος, ὅτι ἡμαρτε, τί δαὶ οἶδα, εἰ τοῦτο ἀμάρτημα; εἰ δὲ καὶ ἡμαρτεν, ὅτι (οὐ) κατέκρινεν αὐτὸς ἑαυτόν; καὶ οὕτως ὅμοιον τοῦτο τῷ καταδρῦπτειν τὴν ἑαυτοῦ ὄψιν. Ὅτι ὁ μὴ θέλων τὸν φαῦλον ἀμαρτάνειν ὅμοιος τῷ μὴ θέλοντι τὴν συκῇν ὀπὸν ἐν τοῖς σύκοις φέρειν, καὶ τὰ βρέφη κλαυθυρίζεσθαι, καὶ τὸν ἵππον χρεμετίζειν, καὶ ὅσα

habet, certo scito, si aliter se habere deberet, deos sic res instituturos fuisse. Nam si justum esset, fieri quoque posset, et si naturæ consentaneum esset, natura id ferret. Ex eo igitur, quod non ita se habet, si quidem non ita habet, persuasum habet, non oportuisse id fieri. Ipse quoque intelligis, te in hac rei indagatione cum deo de jure disceptare, cum diis vero non ita ageremus, nisi optimi et justissimi essent. Quod si ita est, nihil contra justitiæ ac rationis legem in mundi dispositione neglectum prætermiserint.

6. Adsuesce etiam iis, quæ fieri posse desperas: nam etiam sinistra manus, quum ad alia opera ob desuetudinem iners sit, frenum tamen validius, quam dextra, tenet; ei enim rei adsueta est.

7. Qualem oporteat deprehendi a morte tum corpore tum animo; brevitatem vitæ, immensitatem ævi præteriti ac futuri et omnis materiæ imbecillitatem considera.

8. Nudatas corticibus contemplari formas; et quo referantur actiones; quid dolor; quid voluptas; quid mors; quid gloria; quis sibi ipse molestiarum auctor; quomodo nemo ab alio quoquam impediatur; omnia in opinione sita.

9. Similem esse oportet in decretorum usu pancratiastæ, non gladiatori; hic enim gladium, quo utitur, deponit et interficitur; ille vero manum semper præsto habet, neque alia re opus habet, quam ut manum contorqueat.

10. Quales sint res ipsæ intueri, divisione facta in materiam, formam et rationem, in qua sunt ad alias res.

11. Quanta homini est potentia, ut nihil aliud faciat, nisi quod Deus probaturus sit, et libenter accipiat, quidquid Deus illi assignarit.

12. Quidquid naturæ consequens est, de eo nec dii sunt accusandi, quippe qui nihil nec sponte neque inviti peccent, neque homines; hi enim nihil non inviti peccant. Ergo nihil accusandum.

13. Quam ridiculus ac peregrinus, qui quidquid est eorum, quæ in mundo sunt, admiratur!

14. Aut necessitas fatalis et ordo inviolabilis, aut providentia placibilis, aut confusio temeraria sine summo aliquo rectore. Si igitur necessitas inviolabilis, cur reluctaris? si vero providentia, quæ placari possit, auxilio divino dignum te præsta; si mera confusio, quæ rectore caret, eo contentus esto, quod in tanto rerum fluctu in te ipso mentem aliquam rectricem habes. Quodsi æstus ille te corripuerit, carunculam, animulam et reliqua abripiat! mentem enim non abripiet.

15. An vero erit, ut lucernæ lumen, donec exstinguatur, luceat, et splendorem non amittat; in te autem veritas et justitia et temperantia prius exstinguantur?

16. Si quis opinionem tibi excitet, quasi peccavit, tu tecum: Num certo mihi constat, an hoc sit peccatum? aut si peccaverit, an se ipse peccati reum non damnaverit? Hoc enim perinde est ac si suum ipsius vultum dilaceret. Eum, qui nolit, improbum peccare, similem esse ei, qui nolit ficum in fructibus succum ferre, et infantes vagire et equum hinnire et quæ alia sunt necessaria. Quid enim

ἀλλὰ ἀναγκαῖα. Τί γάρ πάθῃ, τὴν ἔξιν ἔχων τοιαύτην; εἰ οὖν γοργὸς εἶ, ταύτην θεράπευσον.

ιζ'. Εἰ μὴ καθήκει, μὴ πράξης· εἰ μὴ ἀληθές ἐστι, μὴ εἰπῇς. Ἦ γάρ ὁρμη τοῦ ἔστω.

ιη'. Εἰς τὸ πᾶν αἰετὶ ὁρᾶν, τί ἐστὶν αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ τὴν ζῆλον σοὶ ποιοῦν, καὶ ἀναπτύσσειν, διαιροῦντα εἰς τὸ αἷτιον, εἰς τὸ ὑλικόν, εἰς τὴν ἀναφοράν, εἰς τὸν χρόνον, ἐντὸς οὗ πεπαῦσθαι αὐτὸ δεῖσει.

ιθ'. Αἰσθου ποτὲ, ὅτι κρείττονι τι καὶ δαιμονιώτερον ἔχεις ἐν σαυτῷ τῶν τὰ πάθη ποιοῦντων, καὶ καθάπαξ τῶν νευροσπαστούντων σε. Τί μου νῦν ἐστὶν ἡ διάνοια; μὴ φόβος; μὴ ὑπόψια; μὴ ἐπιθυμία; μὴ ἄλλο τι τοιοῦτον;

κ'. Πρῶτον, τὸ μὴ εἰκῇ μὴδὲ ἄνευ ἀναφορᾶς. Δεύτερον, τὸ μὴ ἐπ' ἄλλο τι, ἢ ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος τὴν ἀναγωγὴν ποιεῖσθαι.

κα'. Ὅτι μετ' οὐ πολὺ οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ, οὐδὲ τούτων τί, ἃ νῦν βλέπεις, οὐδὲ τούτων τις τῶν νῦν βιούντων. Πάντα γὰρ μεταβάλλειν καὶ τρέπεσθαι καὶ θείρεσθαι πέφυκεν, ἵνα ἕτερα ἐφεξῆς γίνηται.

κβ'. Ὅτι πάντα ὑπόληψις· καὶ αὐτὴ ἐπὶ σοί. Ἄρρον οὖν, ὅτε θέλεις, τὴν ὑπόληψιν, καὶ ὥσπερ κάμψαντι τὴν ἄκραν γαλήνην, σταθερὰ πάντα, καὶ κολπος ἀκύμων.

κγ'. Μία καὶ ἡτισοῦν ἐνέργεια, κατὰ καιρὸν παυσαμένη, οὐδὲν κακὸν πάσχει, καθ' ὃ πέπαυται· οὐδὲ ὃ πράξας τὴν πράξιν ταύτην κατ' αὐτὸ τοῦτο, καθ' ὃ πέπαυται, κακὸν τι πέπονθεν. Ὅμοιως οὖν τὸ ἐκ πασῶν τῶν πράξεων σύστημα, ὅπερ ἐστὶν ὁ βίος, ἐὰν ἐν καιρῷ παύσῃται, οὐδὲν κακὸν πάσχει κατ' αὐτὸ τοῦτο, καθ' ὃ πέπαυται· οὐδὲ ὃ καταπαύσας ἐν καιρῷ τὸν εἰρμὸν τοῦτον κακῶς διετέθη. Τὸν δὲ καιρὸν καὶ τὸν ὅρον δίδωσιν ἡ φύσις, ποτὲ μὲν καὶ ἡ ἰδέα, ὅταν ἐν γήρᾳ, πάντως δὲ ἡ τῶν ὧλων· ἥς τῶν μερῶν μεταβαλλόντων, νεαρὸς αἰεὶ καὶ ἀχμαῖος ὁ σύμπτως κόσμος διαμένει. Καλὸν δὲ αἰεὶ πᾶν καὶ ὁρατὸν τὸ συμφέρον τῷ ὅλῳ. Ἦ οὖν κατάπαυσις τοῦ βίου ἐκάστῳ οὐ κακὸν μὲν, ὅτι οὐδὲ αἰσχρόν· εἶπερ καὶ ἀπροαίρετον, καὶ οὐκ ἀκοινωνήτων· ἀγαθὸν δὲ, εἶπερ τῷ ὅλῳ καίριον καὶ συμφέρον, καὶ συμφερόμενον. Οὕτω γὰρ καὶ θεοφόρητος, ὁ φερόμενος κατὰ ταῦτα θεῷ, καὶ ἐπὶ ταῦτα τῇ γνώμῃ φερόμενος.

κδ'. Τρία ταῦτα δεῖ πρόχειρα εἶχειν. Ἐπὶ μὲν ὧν ποιεῖς, εἰ μήτε εἰκῇ, μήτε ἄλλως, ἢ ὡς ἂν ἡ δίκη αὐτῇ ἐνῆργησεν· ἐπὶ δὲ τῶν ἐξωθεν συμβαινόντων, ὅτι χρεὶ κατ' ἐπιτυχίαν, ἢ κατὰ πρόνοιαν· οὔτε δὲ τῇ ἐπιτυχίᾳ μεμπτέον, οὔτε τῇ προνοίᾳ ἐγκλητέον. Δεύτερον, τὸ ὁποῖον ἕκαστον ἀπὸ σπέρματος μέχρι ψυχώσεως, καὶ ἀπὸ ψυχώσεως μέχρι τοῦ τὴν ψυχὴν ἀποδοῦναι, καὶ ἐξ ὧλων ἡ σύγκρισις, καὶ εἰς οἷα ἡ λύσις. Τρίτον, εἰ ἄφνω μετέωρος ἐξαρθεῖς κατασκέψαιο τὰ ἀνθρώπεια, καὶ τὴν πολυτροπίαν, ὅσην, κατανοήσας, συνιδὼν ἄμυκα καὶ ὅσον τὸ περιοικῶν ἐνερῶν καὶ ἐναιθιρῶν· ὅτι, ὁσάκις ἂν

aliud facere potuit, quum talem habitum habeat? Si igitur strenuus es, hunc habitum sana.

17. Si non convenit, noli id facere; si non est verum, noli id dicere. Tuus enim esto impetus.

18. Universum semper intueri, quid sit ipsum illud, quod opinionem in te excitat, idque diligenter explicare dividendo in causam et materiam et consilium, quo exstiterit, et tempus, intra quod finem sit habiturum.

19. Sentias fac tandem aliquando, esse aliquid in te praestantius et divinius, quam ea, quae affectus movent atque omnino tanquam fidiculis te trahunt. Quid mihi nunc est mens? num metus? num suspicio? num libido? num aliud quid ejusmodi?

20. Primum, ne quid temere aut sine certo consilio. Deinde, ut non alio, nisi ad societatis salutem referatur.

21. Brevi neque ipse ullus usquam eris, nec quidquam eorum, quae vides, neque eorum, qui nunc vivunt, quisquam. Omnia enim ita nata sunt, ut mutantur, vertantur, intereant, ut inde alia sua quaque serie oriantur.

22. Omnia, opinio; et haec in te sita est. Tolle igitur, quando libet, opinionem, atque, ut promontorium praetervecto maris tranquillitas, sic tibi omnia serena et portus aestu vacans.

23. Una aliqua quaecumque demum est actio, quae suo tempore desiit, nihil mali patitur eo, quod desiit; neque is, qui illius actionis auctor est, eo, quod illa desiit, mali quid patitur. Eodem igitur modo omnium actionum complexus, qui vita dicitur, si tempore suo desinet, nihil inde mali patitur, quod desiit, nec qui suo tempore huic seriei finem fecit, male affectus est. Tempus autem ac terminum natura constituit, interdum propria, ut in senectute, omnino autem universi natura, cujus partibus sese mutantibus, novus semper ac vegetus totus mundus permanet. Pulcrum autem semper et tempestivum, quod universo prodest. Cessatio igitur vitae singularis quidem non est malum, quia neque inhonesta est, siquidem neque a potestate nostra pendet nec societati repugnat; bonum autem, si quidem universo tempestiva et commoda est et cum eo fertur. Ita enim etiam numine divino fertur, qui eadem, qua deus, via fertur et mente sua ad eadem fertur.

24. Haec tria in promptu haberi oportet: in iis, quae agis ne quid temere agas aut secus, quam ipsa iustitia egisset; in iis vero, quae extrinsecus accidunt, ea vel casu fortuito vel providentia evenire, et neque fortunam culpandam, neque de providentia querendum. Secundum, quale unumquodque sit a semente usque ad animationem, ab animatione usque dum animam reddit, ex qualibus conflatum sit, et in qualia dissolvatur. Tertium, si repente in sublime elatus res humanas cerneret, earumque, quanta esset, varietatem considerares, eodem conspectu comprehensdens quantum undique aeriorum et aetheriorum sedes suas habet, te, quotiescunque evectus esses, eadem semper vi

ἐξαρθῆς, ταῦτα δέφει, τὸ δημοιδέξ καὶ τὸ δλιγοχρόνιον. Ἐπὶ τούτοις δ τῷφος;

κβ'. Βάλε ξω τὴν ὑπόληψιν· σέσωσαι. Τίς οὖν ὁ κωλύων ἐκβάλλειν;

κγ'. Ὅταν δυσφορῆς ἐπὶ τινι, ἐπελάβου τοῦ, ὅτι πάντα κατὰ τὴν τῶν ὄλων φύσιν γίνεται, καὶ τοῦ, ὅτι τὸ ἀμαρτανόμενον ἀλλότριον, καὶ ἐπὶ τούτοις τοῦ, ὅτι πᾶν τὸ γινόμενον οὕτως αἰεὶ ἐγίνετο, καὶ γενήσεται, καὶ νῦν πανταχοῦ γίνεται, καὶ τοῦ, ὅση ἡ συγγένεια ἀνθρώπου πρὸς πᾶν τὸ ἀνθρώπειον γένος· οὐ γὰρ αἱματίου, ἢ σπερματίου, ἀλλὰ νοῦ κοινωνία. Ἐπελάβου δὲ καὶ τοῦ, ὅτι ὁ ἐκάστου νοῦς θεός, καὶ ἐκεῖθεν ἐρρύηκε· τοῦ, ὅτι οὐδὲν ἴδιον οὐδένος, ἀλλὰ καὶ τὸ τεκνίον, καὶ τὸ σωμάτιον, καὶ αὐτὸ τὸ ψυχάριον ἐκεῖθεν ἐλήλυθεν· τοῦ, ὅτι πᾶν ὑπόληψιν· τοῦ, ὅτι τὸ παρὸν μόνον ἐκάστος ζῇ, καὶ τοῦτο ἀποβάλλει.

κδ'. Συνεχῶς ἀναπολεῖν τοὺς ἐπὶ τινι λίαν ἀγανακτῆσαντας, τοὺς ἐν μεγίσταις δόξαις, ἢ συμφοραῖς, ἢ ἐλθραῖς, ἢ ὁποιασοῦν τύχαις ἀχμάσαντας· εἴτα ἐφιστάνειν, πῶ νῦν πάντα ἐκεῖνα; καπνός, καὶ σποδός, καὶ μῦθος, ἢ οὐδὲ μῦθος. Συμπροσπιπτέτω δὲ καὶ τὸ τοιοῦτο πᾶν, ὅλον Φάβιος Κατουλλίνος ἐπ' ἀγροῦ, καὶ Λούσιος Λαῦπος ἐν τοῖς κήποις, καὶ Στερτίνιος ἐν Βαίαις, καὶ Τιβερίος ἐν Καπρίαῖς, καὶ Οὐήλιος Ῥοῦφος, καὶ ὅλως ἡ πρὸς ὅτιοῦν μετ' οἰήσεως διαφορά· καὶ ὡς εὐτελὲς πᾶν τὸ κατεντεινόμενον· καὶ ὅσω φιλοσοφώτερον τὸ ἐπὶ τῆς ὁθεισῆς ὕλης ἑαυτὸν δίκαιον, σώφρονα, θεοῖς ἐπόμενον ἀφελῶς παρέχειν. Ὁ γὰρ ὑπὸ ἀτυφία τῷφος τυρόμενος, πάντων χαλεπώτατος.

κε'. Πρὸς τοὺς ἐπιζητοῦντας, « Πῶ γὰρ ἰδὼν τοὺς θεοὺς, ἢ πόθεν κατεληφῶς, ὅτι εἰσὶν, οὕτω μένεις; » πρῶτον μὲν καὶ δεῖ ὁρατοὶ εἶσιν· ἔπειτα σέντες οὐδὲ τὴν ψυχὴν τῇ ἐμμαντοῦ ἐώρακα, καὶ ὁμῶς τιμῶ. Οὕτως οὖν καὶ τοὺς θεοὺς, ἐξ ὧν τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἐκάστοτε περῶμαι, ἐκ τούτων, ὅτι τε εἰσὶ, καταλαμβάνω, καὶ αἰδούμαι.

κθ'. Σωτηρία βίου, ἐκάστον δι' ὅλου αὐτὸ τί ἐστιν ὄρεσθαι, τί μὲν αὐτοῦ τὸ ὕλικόν, τί δαὶ τὸ αἰτιώδες· ἐξ ὧν τῆς ψυχῆς τὰ δίκαια ποιεῖν, καὶ τὰ ληθῆ λέγειν. Τί λοιπόν; ἢ ἀπολαύειν τοῦ ζῆν, συνάπτοντα ἄλλο ἐπ' ἄλλω ἀγαθόν, ὥστε μὴδὲ τὸ βραχύτατον διάστημα ἀπολείπειν.

λ'. Ἐν φῶς ἡλίου, κἂν διείρηται τοίχοις, ὄρεσιν, ὅλοις μυρίοις. Μία οὐσία κοινή, κἂν διείρηται ἰδίως ποῖσι σώμασι μυρίοις. Μία ψυχὴ, κἂν φύσει διείρηται μυρίαῖς καὶ ἰδίαις περιγραφαῖς. Μία νοερά ψυχὴ, κἂν διακεκρίσθαι δοκῇ. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα μέρη τῶν εἰρημένων, ὅλον πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, ἀνάσθηται καὶ ἀνοικέτωτα ἀλλήλοις· καίτοι κἀκεῖνα τὸ νοοῦν συνέχει καὶ τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρῖθον. Διάνοια δὲ ἰδίως ἐπὶ τὸ ὁμόφυλον τείνεται, καὶ συνίσταται, καὶ οὐ διείρηται τὸ κοινωνικὸν πάθος.

λβ'. Τί ἐπιζητεῖς; τὸ διαγίνεσθαι; ἀλλὰ τὸ αἰσθάνεσθαι; τὸ ὁρμᾶν; τὸ αὔξεσθαι; τὸ λήγειν αὔθις; τὸ ζῶναι;

surum esse ejusdemque generis res, easque ad breve tempus duraturas. De his fastus!

25. Ejice foras opinionem, salvus eris. Quis igitur prohibet, quominus eam ejicias?

26. Quando aliquid moleste fers, oblitus es, omnia secundum naturam universitatis fieri; tum vero, alterius peccatum a te alienum esse; præterea, omnia, quæ nunc fiant, semper ita facta esse et futura esse et nunc ubique fieri; porro, quam sancta sit hominis cum universo hominum genere cognatio, non enim sanguinis et seminis, sed mentis communio est. Oblitus vero etiam es hujus, quod animus uniuscujusque ratione præditus deus est et inde fluxit; tum porro, nihil cuiquam esse proprium, sed et filiolum et corpusculum et ipsam animulam inde fluxisse; porro, omnia in opinione sita esse, denique, unumquemque id tantum temporis, quod præsens est, et vivere et amittere.

27. Continuo recolere memoriam eorum, qui aliqua de re vehementer indignati sunt, qui summis honoribus aut calamitatibus aut inimicitiiis aliæ quacunque fortuna nobilitati sunt, deinde reputare, ubi nunc illa omnia? Fumus et cinis et fabula aut ne fabula quidem. Succurrant tibi porro quæ hujus generis sunt omnia, ut Fabius Catullinus rure, Lucius Lupus in hortis, Stertinus Baiis, Tiberius Capreis, Velius (?) Rufus, et quidquid est hujusmodi vehementis studii, quod opinione nititur; et quam vile omne, quod intenditur, quanto magis philosophum deceat, in quavis data materia justum, temperantem et diis simpliciter obedientem se præstare. Fastus enim sub modestia gliscens omnium maxime intolerabilis.

28. Interrogantibus, « Ubi deos conspicias aut, unde compertum habens, eos esse, eos ita veneraris? » primum etiam visu percipi possunt; deinde vero, neque animum meum vidi et tamen eum in honore habeo. Sic igitur etiam deos ex iis, quibus quoquo tempore eorum vim experior, et esse intelligo et eos veneror.

29. Vitæ salus, res singulas ex omni parte, quid sint, intueri, quæ earum sit materia, quæ forma: toto ex animo, quæ justa sunt, facere, quæ vera sunt, dicere. Quid reliquum est? quam ut vita fruaris, bonum alii bono ita adnectens, ut ne minimum quidem spatium relinquatur.

30. Unum lumen solis, etiamsi muris, montibus, aliisque innumerabilibus dividatur. Una communis materia, etiamsi innumeris corporibus certo modo constitutis dividatur. Una anima, etiamsi naturis innumerabilibus et propriis limitibus dividatur. Unus animus ratione præditus, etiamsi diremptus esse videatur. Cetera vero rerum, quas dixi, partes, ut spiritus et materiae substrata, sensus expertes et a communionis studio alienæ: quamquam etiam has mens continet, et gravitas, quæ eas in eundem locum cogit. Mens autem singulari quodam modo ad naturas ejusdem generis fertur, neque divellitur ab ea societatis studium.

31. Quid præterea expetis? diutius in vita esse? an vero sentire? animo moveri? crescere? rursus denasci? voce

χρησθαι; τὸ διαπνεῖσθαι; τί τούτων πόθου σοι ἄξιον δοκεῖ; Εἰ δὲ ἕκαστα εὐκαταφρόνητα, πρόσθι ἐπὶ τελευταῖον, τὸ ἐπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ θεῷ. Ἀλλὰ μάχεται τῷ τιμᾶν ταῦτα τὸ ἄχθεσθαι, εἰ διὰ τοῦ τεθνηκέναι στεργεταί τις αὐτῶν.

λδ'. Πόστον μέρος τοῦ ἀπείρου καὶ ἀχανοῦς αἰῶνος ἀπομεμέρισται ἑκάστῳ; τάχιστα γὰρ ἐναφανίζεται τῷ αἰδίῳ. Πόστον δὲ τῆς ὅλης οὐσίας; πόστον δὲ τῆς ὅλης ψυχῆς; ἐν πόστῳ δὲ βωλαρίῳ τῆς ὅλης γῆς ἔρπεις; πάντα ταῦτα ἐνθυμούμενος, μηδὲν μέγα φαντάζου, ἡ τὸ, ὡς μὲν ἡ σὴ φύσις ἀγει, ποιεῖν, πάσχειν δὲ, ὡς ἡ κοινὴ φύσις φέρει.

λε'. Πῶς ἑαυτῷ χρῆται τὸ ἡγεμονικόν; Ἐν γὰρ τούτῳ τὸ πᾶν ἐστι. Τὰ δὲ λοιπὰ, εἰ προαιρετά ἐστιν, ἡ ἀπροαίρετα, νεκρά καὶ καπνός.

λδ'. Πρὸς θανάτου καταφρόνησιν διεγερτικώτατον, δεῖ καὶ οἱ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν καὶ τὸν πόνον κακὸν κρίνοντες, ὁμοῦς τούτου κατεφρόνησαν.

λε'. Ὡς τὸ εὐκαιρον μόνον ἀγαθόν, καὶ ὅ τὸ πλείους κατὰ λόγον ὀρθὸν πράξεις ἀποδοῦναι τῷ ὀλιγωτέρῳ ἐν ἴσῳ ἐστὶ, καὶ ὅ τὸν κόσμον θεωρῆσαι πλείονι, ἢ ἐλάσσονι γρόνῳ οὐ διαφέρει, τούτῳ οὐδὲ ὁ θάνατος φοβερόν.

λς'. Ἀνθρώπε, ἐπολιτεῖσθαι ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει· τί σοι διαφέρει, εἰ πέντε ἔτεσιν, (ἢ τρισί;); τὸ γὰρ κατὰ τοὺς νόμους ἴσον ἑκάστῳ. Τί οὖν δεινόν, εἰ τῆς πόλεως ἀποπέμψει σε οὐ τύραννος, οὐδὲ δικαστὴς ἄδικος, ἀλλ' ἡ φύσις ἡ εἰσαγαγοῦσα; οἷον εἰ κοιμῶδὸν ἀπολύει τῆς σκηνῆς ὁ παραλαβὼν στρατηγός. — Ἀλλ' οὐκ εἶπον τὰ πέντε μέρη, ἀλλὰ τὰ τρία. — Καλῶς εἶπας· ἐν μέντοι τῷ βίῳ τὰ τρία ὅλον τὸ δρᾶμά ἐστι. Τὸ γὰρ τελειὸν ἐκεῖνος ὁρᾷ· ὁ τότε μὲν τῆς συγκρίσεως, νῦν δὲ τῆς διαλύσεως αἴτιος· σὺ δὲ ἀναίτιος ἀμφοτέρων. Ἀπιθὶ οὖν ὤλεως· καὶ γὰρ ὁ ἀπολύων ὤλεως.

uti? cogitare? Ecquid horum tibi videtur desiderio dignum? Quodsi haec singula satis vilia sunt, progredere ad ultimum, Deum et rationem sequi. Horum autem cultui repugnat, inique ferre, si quis per mortem his cariturus sit.

32. Quantula pars infiniti et immensi aevi unicuique assignata est? celerrime enim in aeternitate evanescit. Quantula totius materiae? quantula totius animae? in quantula totius terrae glebula repis? Haec omnia tecum reputans nihil magni facias, nisi hoc, ut agas, quemadmodum natura tua jubet, et feras, ut communis natura fert.

33. Quomodo mens se ipsa utitur? In hoc enim sita sunt omnia. Reliqua * non tui sunt arbitrii; si non tui arbitrii, cadavera et fumus.

34. Maximam vim ad mortis contemptum excitandum habet hoc, quod etiam ii, qui dolorem pro malo et voluptatem pro bono habebant, eam contempserunt.

35. Cui id tantum, quod tempestivum, bonum est, et cui perinde est, plures an pauciores secundum rectam rationem actiones exegerit, et cujus nihil refert utrum longiore an brevior tempore spatio mundum contemplatus sit, huic mors quoque non est formidini.

36. Homo, civis fuisti in magna hac civitate. Quid tua interest, utrum quinque annis, an tribus? Quod enim fit secundum legem, id aequum est unicuique. Quid igitur adeo grave est, si hac civitate te emittit, non tyrannus, non injustus iudex, sed natura, quae te in eam induxit? perinde ac si histriōnem idem praetor, qui eum conduxit, e scena dimittit. — Verum quinque actus fabulae non peregi, sed tres tantum. — Recte dicis; in vita tamen etiam tres actus totam fabulam constituunt. Finem enim determinat is, qui olim concretionis auctor fuit, et nunc dissolutionis auctor est; tu vero neutrius auctor es. Abi igitur propitius; nam is quoque, qui te exsolvit, propitius est.

INDEX NOMINUM.

A

Adrianus, IV, 33; VIII, 5, 25, 37;
X, 27.
Æsculapius, V, 8; VI, 43.
Agrippa, VIII, 31.
Alciphro, X, 31.
Alexander, grammaticus, I, 10. — Pla-
tonicus, I, 12 — Macedo, III, 3;
VI, 24; VIII, 3; IX, 29; X, 27.
Antisthenes. Antisthenicum, VII, 36.
Antoninus, IV, 33; VI, 26, 30, 44;
VIII, 25; X, 27.
Apollonius, I, 8, 17.
Archimedes, VI, 47.
Arens, VIII, 31.
Athenodotus, I, 13.
Athos, VI, 36.
Augustus, IV, 33; VIII, 5, 31.

B

Bacchius, I, 6.
Baia, XII, 27.
Beatorum insulæ, X, 8.
Benedicta, I, 17.
Brutus, I, 14.

C

Cæcidianus, IX, 50.
Cæsar (Gaius), III, 3; VIII, 3.
Cæso, IV, 33.
Caieta, I, 17.
Camillus, IV, 33.
Capræ, insula, XII, 27.
Carnuntum, II, 17.
Cato, I, 14; IV, 33.
Catullinus. *Vid.* Fabius.
Catulus, I, 13.
Cecrops, IV, 23.
Celer, VIII, 25.
Chabrias, VIII, 37.
Chaldaei, III, 3.
Charax, VIII, 25.
Chrysippus, VI, 42; VII, 19.
Clotho, IV, 34.
Crates, VI, 13.
Crito, X, 31.
Cræsus, X, 27.

D

Demetrius, Platonius, VIII, 25 —
Phalereus, IX, 29.
Democritus, III, 3.
Dio, I, 14.
Diogenes, VIII, 3.
Diognetus, I, 6.

Diotimus, VIII, 25, 37.
Domitius, I, 13.

E

Empedocles, XII, 3.
Epictetus, VII, 19; XI, 34, 36; ejus
libri commentarii, I, 7.
Epicurus, IX, 41.
Epitynchanus, VIII, 25.
Eudæmon, VIII, 25.
Eudoxus, VI, 47.
Euphrates, X, 31.
Eutyches, X, 31.
Eutychio, X, 31.
Eutychius, I, 6.

F

Fabius Catullinus, XII, 27.
Falernus (liquor), VI, 13.
Faustina, VIII, 25.
Fronto, I, 11.

G

Gaius. *Vid.* Cæsar.
Granuas, fluvius, I, 17.

H

Helice, IV, 48.
Helvidius, I, 14.
Heraclitus, III, 3; VI, 42, 47; VIII, 3.
Herculanum, IV, 48.
Hipparchus, VI, 47.
Hippocrates, III, 3.
Hymen, X, 31.

I, J

Julianus, IV, 50.

L

Lacedæmonii, XI, 24.
Lamia, XI, 23.
Lanuvium, I, 16.
Leonatus, IV, 33.
Lepidus, IV, 50.
Lorium, I, 16.
Lucilla, VIII, 25.
Lucius Lupus, XII, 27.
Lupus. *Vid.* Lucius.

M

Marcenas, VIII, 31.
Marcianus, I, 6.
Maximus, I, 16, 17; VIII, 25.
Menippus, VI, 47.
Monimus, II, 15.

N

Nero, III, 16.

O

Origanio, VI, 47.

P

Panthea, VIII, 37.
Perdiccas, XI, 25.
Pergamus, VIII, 37.
Phalaris, III, 16.
Philippus, IX, 29; X, 27.
Phillistio, VI, 47.
Phocio, XI, 13.
Phœbus, VI, 47.
Plato, VII, 48; IX, 29; X, 48.
Pompeii, IV, 48.
Pompeius, III, 3; VIII, 3.
Pythagoras, VI, 47.
Pythagorei, XI, 27.

Q

Quadi. *Vid.* Granuas.

R

Rusticus, I, 7, 17.

S

Sarmatæ, I, 10.
Satyro, X, 31.
Scipio, IV, 33.
Secunda, VIII, 25.
Severus, I, 14; X, 31.
Sextus, I, 9.
Silvanus, X, 31.
Sinuessæ, I, 7.
Socrates, I, 16; III, 3, 6; VI, 4;
VII, 19, 66; VIII, 3; XI, 23, 25,
28, 39.
Socraticus, X, 31.
Sertinius, XII, 27.

T

Tandasias, I, 6.
Telauges, VII, 66.
Tiberius, XII, 27.
Trajanus, IV, 32.
Tropæophorus, X, 31.
Tuscula, I, 16.

U, V

Velius Rufus, XII, 27.
Verus, Marci avus, I, 1; VIII, 37. —
Marci frater adoptivus, VIII, 25.
Vespasianus, IV, 32.
Volesus, IV, 33.

X

Xanthippe, XI, 28.
Xenocrates, VI, 13.
Xenophon, X, 31.